יסוד הדקדוק

De re grammatica Hebreæ linguæ, libri tres.

Contenta in his Libris singulæ Præfationes docebunt.

אשר ללמד ותורה לו לקנין
ולא למד יסוד הדקדוק לא בן:
כמו חורש אשר ינהג שורים
ויזו מבלי מלמד ודרבן:

Basileæ, per Henrichum Petri, annô Domini M. D. LII.

NOBILISSIMIS CLARISSIMISQVE VIRIS D. IACOBO STVRMIO, D. IACOBO *Meyero,* D. *Friderico Gottesheimio, Academiæ Argentinensis celeberrimæ scholarchis amplissimis, mœcenatibus suis longe obseruandissimis,*

S. D. P.

QVOD HAS MEAS IN Linguam Hebræam lucubrationes amplissimo uestro nomini dicatas esse uolui, uiri præstantissimi, iuxtaque ornatissimi, plurimæ eæque euidẽtissimæ causæ me permouerũt. Quum nanque solennis sit consuetudo eorũ, qui aliquid in lucem emittere statuerunt, ut labores suos magnis uiris nũcupent, quo scripta

 ipsorum

ipſorum, non tam eos quibus offerũtur, ornent, quàm ab illis ornentur. Cui mortalium potius hoc meum opuſculũ dedicaſſem, quàm excellentiæ ueſtræ? quos conſtat adeò, niſi qui uirtute, pariterq́ ſumma ſapientia præditos eſſe, ut non ſolùm præcipuum uobis in magiſtratu locum tribuerit reſpublica Argentinenſis, ſed etiam ſcholæ ſuæ gubernacula, propter eximiam ueſtram doctrinam crediderit. Ac prudẽter quidem illa rebus ſuis conſuluiſſe mihi uidetur, dum uiris non tantùm nobilitate ac uirtute, prudentia inquã, atq; fortitudine clariſſimis, ſed & literatis ac non uulgariter eruditis, ſummam rerum poteſtatem commiſerit. Talibus enim magiſtratus functionem deberi & philoſophorum gentilium dicta teſtantur, & Hebræorum ſapientum ſententiæ cõprobant. Vt enim unam ex pluribus

ribus in medium adferam, ita illi dicere solent, ואמרו אי זה אדם ראוי למלוך אמרו זהו חכם שימלוך או מלך שידרוש בחכמה : hoc eſt, dixerunt (ſapientes ſcilicet) quisnam dignus eſt ut regnet? reſponderūt, ſapiens eſt qui regnare debet, aut rex qui ſapientiam inquirit. Hęc illi. Longè uerò magis laudandum eſt hoc ſenatus ueſtri cōſilium, quo poſteritati ſuæ non minus quàm ſibi proſpectum eſſe uoluerunt. Id quod abūdè tum teſtati ſunt, cum magnificis adeò ſumptibus, in gratiam non modò iuuentutis Argentinenſis, uerū etiam totius Germaniæ, academiā trilinguem, ac pijſſimis doctiſſimisq; in omni genere ſcientiæ profeſſoribus ornatam inſtituerūt: ut inde tanquā ex theſauro, ubi neceſſitas id poſtularet, ad eccleſiam pij eruditiq; miniſtri, ad ſcholas diligentes doctiq; magiſtri, ad rempublicam deniq; ſa-

pientes grauesq́ senatores accersiri possent. Quod institutum licet à me pro dignitate celebrari non possit, uolui tamen in hoc Epistolio honorificam illius mentionem facere: non equidem adulationis studio, sed potius ut illud tãquam exemplum omnibus imitãdum proponerem. Et quia eousque oratio mea deuenit, adhortor uos, ut quod magna cum laude hucusque fecistis, deinceps quoq; facere pergatis: hoc est, ut pro uirili, auxilio consilioq́ in hac rerum turba, pia studia bonasq́ literas promoueatis: quibus collapsis, neq; salus Ecclesiæ, nec tranquillitas Reipublicæ constare nobis poterit. Pro quo officio (ne dubitate) à Christo primùm seruatore: deinde uerò ab Ecclesia illius, ac posteritate uestra in primis, quorum res agitur, immortalem gloriam, ac (ut Apostoli uerbis utar) coronam im-

marcessi

marcessibilem reportabitis. Sed ut tandem eò redeam unde progressus sum, ad iam cõmemoratam alia, non minus grauis quàm digna causa accedit. Quandoquidem enim ingratitudine uitium nullum inter mortales detestabilius existimatur, atque reipsa ita est, cogitaui mecum sæpenumero, qua uia animi mei erga accepta beneficia, gratitudinẽ uobis ac reipublicę Argentinensi declararem. Verũ enimuero quum non solùm cõditionem rationemq́ue uitę meę, sed & tempora ipsa (in quibus hodie omnia sursum deorsũ uoluuntur, & incerta dubiaq́ue quodammodo peñdent) penitius cõsiderassem, nulla alia re insignem beneuolentiam Senatus uestri amplissimi, per uos, uos (inquam) mœcenates meos fidelissimos, ne quid aliud dicam, mihi exhibitam, compẽsare me posse putaui, quàm si donum

 quod

quod in ſchola ueſtra, ſumptibus reipu-
blicæ ueſtrę mihi à Deo collatum eſt, in-
duſtria ac diligentia fouerem, adq́; utili-
tatem publicam excitarem, eosq́; labores
ueſtro nomini ampliſſimo dedicarem.
Et iure quidem id à me exigi poſſe agno-
ſco. Quum enim triennio amplius reipu-
blicæ Argentinenſi munificentia & libe-
ralitate uſus, ſi quid in me eſt literarum,
maximè uerò Hebraicarum, id omne in
Gymnaſio ueſtro celeberrimo percepe-
rim, ad quem (quæſo) aliũ, quàm ad uos
noſtri labores ſpectare debebant? Quo
in loco Senatus ueſter in primis mihi cõ-
mendandus eſt, q; tum mihi quum alijs
multis, qui per inopiam rerum ad ſtudia
bonarum literarum nũquam aſpirare po-
teramus (notum eſt enim Hebræum di-
ctorium אם אין קמח אין תורה Si non eſt
farina, non eſt lex, quo ſignificant, illum

in ſtu

in ſtudijs difficulter progreſſus facturū, qui neceſſarijs & ad uictum pertinentibus, deſtitutus ſit) ſtipendijs liberaliſſimis ſemper adſuit. Quãobrem quod ad me quidem attinet, non potui committere, quin palàm aliquando teſtarer, non omnino fruſtra tam ab illis ſumptus factos, q̃ à me operam collocatam fuiſſe. Quod ad alios attinet, iam partim plurimi lõgo me interuallo ſuperarūt: partim uerò poſt hac haud dubiè induſtriam ſuam benefactoribus ſuis approbabunt. Poſtremò, quia his temporibus nihil ferè etiam abſolutiſſimum à petulantia linguæ mordacis tutum eſſe comperimus, ideo libellos hoſce Grãmaticos unà cum illis quos breui, domino Deo uitã mihi largiente adiungam, ſub ueſtro patrocinio ac tutela in lucem exire ſummopere optaui. Non enim dubito, quin plerique

quibus nihil placet, quàm quod ab ipsis factum est, & qui aliorum labores mordere potius gaudent, quàm suis publicæ utilitati consulere, reprehensuri sint meū institutum, quòd tot extantibus Grammaticis doctissimorū uirorū, ego quoque nugas meas mūdo obtrudere uoluerim. Alij, laudis cupiditate hæc à me scripta esse dictabunt: alij, sermonis ruditatem culpabunt. Quos equidem omnes contemnendos, magis quàm timendos licèt semper duxerim (nam quocunque loco ab istis Momis mei labores habeantur, hoc tamen certus sum, illos domino Deo qui uult ut linguarū studia ab omnibus promoueantur, deinde probis bonisque uiris minimè improbari) tamen amplissimam uestram magnificētiam peruersis istis ingenijs opponendam iudicaui, ut illa defensus meus Liber, tutius inter superos

uersari posset. Vos igitur uiri clarissimi, maximopere rogo, obsecro, atque obtestor, ut chartaceum hoc munusculum hilari serenaq; fronte suscipiatis, exiguum quidem mole, at ab homine uestri studiosissimo profectum. Nam & illi qui ad extruẽdum tabernaculum opes suas conferebant, gratitudinem suam erga deum declaraturi, non omnes aurum & argentum, sed & quidam pelles arietinas donabant uilia munera, alia preciosa magis non habẽtes: placuitq; nihilominus deo liberalitas illa populi. Ita ego tametsi nõ habeam unde uel auro, uel argento munera uobis digna tribuam, tamen uos id quod adfero munusculũ, quale quale sit, minimè contempturos confido. Quod superest, amplitudini uestræ commendatum me maximè cupio: rogoq;, ut quem hactenus uestra beneuolẽtia dignum iudicastis

dicastis, in posterum quoque eodem fauore prosequamini. Dominus Deus conseruet uos, Scholæ & Reipublicę Argentinensis domini, incolumes. Amen. Argentinæ. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimosecūdo, mense Martio.

Dominationibus uestris
dedititissimus

David Kyberus
Argentinensis.

DAVIDIS KYBERI
PRÆFATIO AD LECTOREM.

QVVM ſuperioribus annis candide lector, in gratiam ſtudioſorum tabulas Linguæ ſanctæ: in quibus ſumma capita & prima quædã elementa Hebrææ linguæ craſſa tractauimus Minerua, ædidiſſemus, ac pleriq; teſtarentur primũ illum noſtrum fœtum nõ ſine fructu in lucem prodíjſſe, haud ingratam ſtudioſis operam futuram exiſtimauimus, ſi ea quæ in tabulis noſtris conſignata & quaſi delineata ſunt, fuſius à nobis explicarẽtur. Quamobrem perlectis optimis in eo genere ſcriptorum autoribus, quales ſunt Kimhi, Elias, & alíj, congeſsimus ingentem copiam Canonum Grammaticorum, in quibus digerendis atq; optimo ordine diſponẽdis iam longo tempore toti fuimus. Ac quoniam quidam hoc anno quadrageſimo nono, in celeberrima Argentinenſium Academia prælectionum Hebraicarum prouincia nobis demandata erat, cogitabam uno eodemq;

labore, tam hos qui me tum audiebant, quàm quosuis alios Linguæ ſanctæ candidatos largius me poſſe demereri. Conſcripſi itaque hos tres Libellos, quibus ea pręcepta quæ progreſſi aliquantulum, poſt illa rudimenta Tabularum noſtrarũ deſiderare queant, comprehenſa ſunt. In priori quippe modus legendi ſimplex, attamen proprius traditur, uerborum accidẽtia copioſe unà cum formationibus, ſignificationibusq; temporum per ſingulas cõiugationes in ordine perfectorum diligenter proponuntur. Nominum etiam rationem quantum inſtitutũ noſtrum in præſentiarum poſtulabat, primus hic tradit Liber. Alter de officijs literarũ ſeruiliũ perquàm neceſſariã habet tractationem, eamq; abſolutam: ita ut in poſterum, nihil aliud, quo ad hanc partem Grămmaticæ, à nobis candido Lectori expectandum ſit. Poſterior deinceps, oſtendit uſum omnium earum rerum tam quæ duobus ſuperioribus libris docẽtur, quàm quæ ſequentes habebunt. Neceſſe eſt enim uſum præceptis maturè coniungere, modò quis fructum aliquẽ ex hoc ſtudio reportare uelit. Quę autem ad reliquam attinent, puta ordinum imperfectorum

perfectorum anomalorumq́; inflexiones, nominum uarias formas, accentus, ſyntaxin, figurasq́; et ſi quæ ſunt alia Hebręi ſermonis, ea omnia uita comite, auxilio Dei, propediem pluribus explicata libris dabimus. Tu nunc optime Lector his fruere, quæ non inutilia tibi fore ſperamus. Proinde antequàm finem noſtræ Præfationi imponamus, adhortandi nobis ſunt Studioſi adoleſcentes, ut Dei dona agnoſcant, & grato animo amplectantur, dum licet. Timendum enim omnino nobis eſt, ne, ſi pergamus pia ſtudia Linguarum (in quibus ceu faſcijs inuolutū Chriſtum poſtrema hæc tempora uiderunt) negligere ac contemnere, unà cum illis, et regnum dei nobis eripiatur; atq; ita non ſolum in locum bonarum literarum ſyncerææq; religionis fœda barbaries, ſed & ipſa ſuperſtitio obrepat; quæ duo ita ſibi cohærent, ut neutram ſine altera conſiſtere poſſe, non ſine magno detrimento longis ſeculis experti ſimus. Quare agite Chriſtiani adoleſcentes, diligenter incumbamus sacris ſtudijs, literasq́; bonas noſtra ſedulitate ornemur, ut ueram doctrinam de filio Dei, deq́; Redemptione per illum facta, non

solum

ſolum conſeruemus, ſed ad poſteros uſque, quibus hoc maximè debemus, traducamus, quo ſolus agnoſcatur, inuocetur & celebretur Seruator Ieſus Chriſtus, cui unà cum patre & ſpiritu ſancto gloria, honor & laus ſit in perpetuum. Amen. Valete. Argentinæ. Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo.

LIBER PRIMUS GRAMMATICÆ HEBREÆ DAVIDIS KYBERI ARGENTIN.

Caput primum.

עמו עשו

A Literis & Punctis, quæ minimè ſunt partes Grammaticæ, & prima quędam elementa Linguæ ſanctæ, initium ut faciamus, non ſolùm conſuetudo Grammaticorum noſtri temporis, ſed & natura ipſa ſuadere uidetur. Ex his enim ſyllabæ componuntur, unde poſtea integræ uoces ac dictiones declinabiles ſurgunt: quas ſi ordine ac ratione debita coniungamus, orationem conficiemus, in qua poſtea uniuerſa cognitio חַקְדוּק conſummatur ac deſinit.

De Literis.

LIteras ergo Hebræi numerant uiginti duas, easq́ contra morem Latinorum, simulq́ Græcorũ à dextra sinistram uersus scribunt.

Accidunt literis quinq́. Nomen scilicet, figura, potestas, prolatio & officium.

De nominibus literarum.

ALeph, beth, gimel, daleth, he, uaf, sain, cheth, theth, iod, kaph, lamed, mem, nun, samech, ain, pe, zade, koph, resch, schin, thaf.

De figura literarum.

DVplici utuntur charactere Hebræorum scriptores, quorum alterum appellant כְּתִיבָה אַשּׁוּרִית id est, Scripturam Assyriacam, quod illam Esdras ex Babylone attulisse credatur, uel (ut nonnullis placet) quod à maioribus Iudæorum peregrinantibus apud Chananæos primùm

ex

ex Aſſyria ſit allata, atque ſic ad poſteros uſque deriuata. Nos Maiuſculas uocare poſſumus eas literas, eæ ſunt quibus ſacra Biblia exarant. Quo pacto uerò pingi debeant, Domino uolente libro quarto edocebimus. Alter character, à modernis Iudæis מַשִׁיט nomine etiã ipſis ignoto (teſte Elia in ſuo Thesbite) dicitur, nos minuſculas literas nuncupabimus, quorum uſus eſt in ſcribendis Commentarijs ac Epiſtolis.

Figuræ literarum ſunt,

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

Notandum uerò eſt, literas quinque eſſe in Alphabeto, quæ pro ratione ſitus aliam atque aliam habent figuram, nihil tamen propter hoc uariata earũdem poteſtate. Sunt autem hæ,

kaph, mem, nun, pe, zade.

צ ץ · פ ף · נ ן · מ ם · כ ך

Quum enim principium uel medium di-
ctionis occupant, ſolitam figurã habent,
hoc eſt, eam qua in alphabeto conſpici-
untur. Vbi uerò in finem dictionis collo
catæ fuerint, tum uel extenduntur infe-
riores earum partes, ut fit in caph, nun,
pe, zade: uel clauduntur, ut in mem acci-
dit. Hæc omnia in ſubiectis exemplis pa-
tebunt, מֵעִמָּכֶם כְּבַלְכְּלְךָ
נֶאֱמָן צִיץ פָּנִים פֶּסַח
Quod autem ita extenduntur figuræ lite
rarum in fine, fit illud pro more aliarum
quoqꝫ linguarum, & (ut teſtatur Aben
Eſra) quo decora reddatur ſcriptura, &
ornetur. Sed de his alias plura.

Quod deinde ad figuras literarum at-
tinet, conſiderandum eſt porrò aliquot
eſſe literas, quæ prima fronte uideantur
eiuſdem eſſe figuræ: ſi uerò penitiùs in-
ſpiciantur, habent ſuas certas notas, qui-
bus

bus diſcerni poſſint. Sunt autem iſtæ,

Primò, ב כ נ Beth, præciſum habet dorſum, in inferiori tamen parte prominentem nõnihil: quæ etiam ſi diligentiùs obſerues, aliquãtulum protractior eſt ſuperiori. Kaph uerò habet utranque illam partem æqualem, dorſum uerò rotundũ uel paululum gibboſum. Nun, utraq; litera minor eſt proportione, quod ad duas illas lineas tranſuerſas attinet: nec facilè quiuis errare in illa poterit.

Secundò, ד ר ך Daleth, in latere dextro nonnihil prominet, ita ut acutum intus angulum faciat, à qua litera Caph finalis, non niſi longitudine pedis differt. Reſch autem in tergo, rotundo flexu in ſuum pedem deſinit.

Tertiò, ה ח In He, ſiniſter pes ſuperiori lineæ non coniungitur, quæ etiam aliquanto prominet. In Cheth uerò om-

nia diuerſa eſſe, uides: eſt enim undique clauſa, & nihil prominet.

Quartò, ן ז ו י Iod, unicus eſt apex, ſine pede, quo accedente Vaf efficitur, proportione multùm à Reſch diſtans. A Sain uerò ita differt, quòd illius pes è medio capitis deſcendat. Sain rurſus à Nun finali, breuitate pedis differt.

Quintò, ת ה Pe finale, præciſè in ſiniſtra lineæ ſuperioris parte coniūgitur ei punctus, qui introrſum ſpectat. In Thaf uerò illa linea prominet, & punctus extrorſum ſpectat.

Sextò, ם ס Samech, rotunda eſt litera. Mem finale, planè quadratum.

Eſt & hoc obſeruatione dignum, quaſdam literarum figuras diduci ſolere: idq́ eam ob cauſam: Quando Hebræi in ſcribendo peruenerūt ad finem lineæ, ſuperfueritq́ aliquod uel minimū ſpacium, ita

ut uel

ut uel uacuam illam partem relinquere, uel dictionem aliquam diuidere cogan tur, ut quædam illius literæ in fine huius & aliæ in principio ſequentis lineæ po nendæ ſint, tunc inquam utrique incom modo duplici quoq; ratione occurrunt. aut enim in fine illius lineæ dictionis unã & alteram literam ſine punctis collocãt, integrãq; nihilominus dictionem ab ini tio alterius lineæ ſcribunt: aut ſi hoc face- re non uelint, tum aliquas literas didu cunt, ita ut linea expleatur: ueluti ſunt hæ ם ת ה ל & ſimiles, quibus iſta di ductio accidere poteſt.

Poſtremò nec hoc prætereũdum. He. bræi enim figuris ſuarum literarum non ſecus atque Græci numerare ſolent: atq; hac ratione diuidunt alphabetum, ut pri mus ordo unitates, ſecundus ordo dena rios, tertius ordo cẽtenarios, quartus ue-

rò millenarios numeros complectatur, ut ſubiecta tabula declarabit.

Vnitates,

9	8	7	6	5	4	3	2	1
ט	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א

Denarij,

90	80	70	60	50	40	30	20	10
צ	פ	ע	ס	נ	מ	ל	כ	י

Centuriæ,

900	800	700	600	500	400	300	200	100
ץ	ף	ן	ם	ך	ת	ש	ר	ק

Multi poſt thaſ, alias literas ita iungunt,

1000	900	800	700	600	500	400
תתר	תתק	תת	תש	תר	תק	ת

Millenaria,

8000	7000	6000	5000	4000	3000	2000	1000
חא	זא	וא	הא	דא	גא	בא	א̇

Ad hunc modum componũtur numeri,

19	18	17	16	15	14	13	12	11	10
יט	יח	יז	יו	טו	יד	יג	יב	יא	י
29	28	27	26	25	24	23	22	21	20
כט	כח	כז	כו	כה	כד	כג	כב	כא	כ

Anno.

Annotandum eſt, ubi quindecim per יה numeranda forent, Iudæos טו uſurpare: eo quòd priùs ſit unum ex diuinis nominibus, quod prophanare non uolunt. Sed ſatis ſuperq́ de Figuris, nunc ad Poteſtates literarum explicãdas pergamus.

De poteſtate literarum. *Cap.* II.

ALeph, nihil planè ſonat, ſi deſtituatur puncto, quod qualecunq́ habuerit, talem ſonũ exprimet aleph.

בגד hæ tres literæ duplicem ſonum habent, ut infrà capite tertio cognoſces.

ה aſpiratio eſt lenis, à qua litera ח differt, quia habet denſiorem & fortiorem aſpirationem.

ו Quum proprium ſub ſe habet punctum, conſonans eſt. Similiter in fine di-

ctionis quum uenerit, prçcedente aliquo ex iſtis punctis kametz, hireck, zere: ut

וָו תָיו אָבִיו שָׁלֵו בְּסָלָיו

(Has quidem Diphthongos uocant.) Quanquam & cum holem aliquãdo con ſonantis naturã induat, ſed per accidens: dicimus enim מִצְוֹת mizuoth, non mi. zoth. eo quòd alterum uaf huius dictio. nis abſit: erat enim ſcribendum מִצְווֹת Extra hos caſus, uaf ſemper eſt muta: uel (ut Hebræi dicunt) quieſcens litera.

ז ualet s leniſſimum, ita ut ueteres per ſd pronunciarint, ut in dictione אֶזְרַע di xerunt Eſdras, non Eſra, &c.

Notandum eſt, Hebræos habere in al, phabeto tria genera s, ſcilicet

ז ualet gracile uel lene s, ut in dictione ſakan, זָקָן barba.

ס acutum eſt, ut Amoſs, עָמוֹס onus.

שׁ quodammodo duplex s, ut in uoce iſta

iſta, ſſack, שַׂק ſaccus, & ſimilibus.

שׁ ſtridulum uel ſpumoſum, quod nos ſch uocamus, ut eſch, אֵשׁ ignis.

ט facit t, habetq́ magnam affinitatem cum ת quando illud dageſch lene in uentre punctatum fuerit, ut ſæpe una pro altera ponatur: ut in dictionibus טָעָה & תָּעָה uidere eſt, quæ idem ſignificant, errare ſcilicet.

י conſonans eſt quum punctum ſub ſe habet, ut בַּיִת יַעֲקֹב חַיָּה Quieſcens eſt, hoc eſt, non profertur, quum proprio puncto deſtituitur, ut בֵּית אֵל צַדִּיק Porrò quum iod in fine uocis collocatum ante ſe proximè unum ex his punctis kametz, paſſach, holem, ſchurek habuerit, tunc naturam uocalis, uel (ut quibuſdam placet) diphthongi induit. Hebræi uerò uocant מַפִּיק id eſt, eductorem: quod ſcilicet (quum proprio puncto careat, ideoq́ ut

ſuprà

ſuprà dictum, proferri non debebat) edu catur (ut illi loquuntur) à quiete ad motum: ut מָדַי madai, דְּבָרַי deſarai, גוֹי goi, גָּלוּי galui.

כ duplicis eſt poteſtatis, ſicut & פ & ת de quibus ſtatim ſequenti capite.

ל Lamed, quia ſola inter literas reliquas in ſcriptura caput ſupernè eleuat: ideo ab Hebræis Regina literarum, eſt appellata.

מ ualet m.

נ ut n noſtrum profertur.

ע eſt omnium difficillima prolatu, & genuina eius poteſtas ſcribi non poteſt: nam habet medium ſonum inter g & n, quem ueteres aliquo modo obſeruaſſe uidentur, dum עֲמוֹרָה per Gomorrha tranſtulerunt: plerique illam per h, fortius tamen efferunt.

צ ualet z, niſi quòd Diuus Hieronymus

mus uoluit illam habere talem prolationem quæ ſtrictis dentibus & linguæ retractatione (ut ſit in tz) ædatur: ſed non eſt nimis ſuperſtitioſè in hæc litera inquirendum.

ק ualet idem quod Kaph, cum dageſch leni & Græcum cappa. Annotauit & Aben Eſra, quemadmodum lamed ſupernè emineat ſuper literarum aliarum orbitam, ita literam kaph infernè longitudine pedis ſuperare ordinem literarum.

ש duo habet puncta, quorũ alterum יָמִין uocant, id eſt, dextrum, eo quòd in dextrum cornu literæ ſchin ponatur, ſic שׁ & tunc ualet ſch. Alter uerò שְׂמֹאל id eſt ſiniſter dicitur, quòd in ſiniſtra parte ipſius ſchin ponatur, ſic שׂ & tunc s acutum ualet.

De

De literarum prolationibus. *Caput* III.

AVtor libri יְצִירָה apud Hebræos clarißimus, tradit quinque eſſe inſtrumenta loquutionis, quibus uox articulata poßit effici, ſecundum quæ diuidunt Hebræi alphabetum, in quinque partes.

Quædam enim literæ ſunt חֲגָרוֹן id eſt gutturis: comprehenduntur〈que〉 hac uoce memoriæ gratia ita confictæ אֲח הְעַ

Aliæ ſunt חֲחֵיךְ id eſt palati, hac uoce comprehenſæ גִּיכַק

Aliæ, dictæ linguaces, חַלָּשׁוֹן nempe דְּטְלֵנַת

Aliæ uerò חַשִּׁנַּיִם id eſt dentium, hac uoce comprehenſæ זְסַשְׁרַץ

Aliæ poſtremò literæ ſunt חַשָּׂפָה id eſt labij, in hac dictione בּוּמַּף

Hæc

Hæc diuiſio non tantùm utilis ad id eſt, ut cognoſcas quo inſtrumẽto quæq; litera in prolatione opus habeat: ſed etiã eò conducit, ut ſcias mutuum eſſe ſymbolisſmum earum literarum, quæ unius ſunt inſtrumenti, ita quòd facilè inter ſe commutentur: ut בָּזַר & פָּזַר idem ſignificant, ſicut & hæc tria עָלַץ עָלַז עָלַס & רָכִיל & רָגִיל eiuſdem ſunt ſignificationis. Sed de his libro quarto plura.

De dageſch & raphe.

DAgeſch, punctulus eſt qui in uentrem literarum inſeritur, hoc pacto בּ literæ prolationẽ alias leniùs, alias fortiùs intendens. Raphe uerò, eſt uirgula quæ ſupernè literis ſolet imponi ſic בֿ ita ut reſoluat & mollificet prolationem literarum.

Iam ſecundum hæc duo puncta, totum alphabetum trifariàm diuiditur.

Quædam

Quædam enim literæ nunquam recipiunt dageſch: ſunt enim natura ſua ſpiritales & molles, nimirum אח רעה

Quædam non recipiũt raphe, ſed punctum dageſch forte admittunt, ut ſunt, טסש סץ נוזלים

Aliæ, utriuſque diuerſis tamen locis & temporibus ſunt capaces, ut בגד כפת

Porrò quod ad dageſch attinet, eſt illud duplex, non quo ad figuram, ſed quo ad poteſtatem: aliud lene, aliud forte: quorum hæc ſunt diſcrimina.

Lene dageſch nihil aliud facit, quàm ut oſtendat raphe ibi minimè collocandum, nec literam molliter, ſed duriuſculè proferendam. Deinde tantùm habet locum in his ſex literis בגד כפת idq; duobus tantùm modis: primùm, quando hæ literæ principium dictionis occupant, ut בְּרֵאשִׁית breſchith: deinde, quando hæ li-

teræ in medio dictionis poſt ſcheua ueniunt quieſcens, ideſt quod non legitur, ut וַיַּבְדֵּל

Forte dageſch geminam efficit literam, præterea nunquam ſine certa ſignificatione & officio literis adeſt: de qua re infrà ſecundo libro.

Poſtremò, dageſch in omnibus literis locum habet, exceptis אח רעה

Eſt & illud non prætereundum, literas illas ſex בגד כפת nunquam inueniri ſine alterutro horum punctorum. In impreſſis uerò exemplaribus, raphe non ſolet apponi: ſed hæc regula eſt tenenda, Quocunque in loco unam ex his prædictis literis ſine dageſch inueneris, etiamſi actu raphe non fuerit appoſitum, tamen ita legas ac ſi raphe adeſſet ſcriptum.

Porrò uis & prolatio harum literarum ſic ſe habet.

בּ	ualet	b	בֿ	ualet	β uel u cōſonans
גּ		g	גֿ		gh
דּ		d	דֿ		d leniſſimum
כּ		k	כֿ		χ
פּ		p	פֿ		φ
תּ		t	תֿ		θ uel ſ, ſic enim lu-

dæi noſtrates proferunt.

De literis אֶהֱוִי

QVatuor hæ literæ, Quieſcentes à Grammaticis Hebræorum dicuntur: ſolet enim quieſcere (hoc eſt, non legi) quoties proprio puncto deſtituuntur, exceptis uaf & iod, de quibus capite ſecundo. Sæpenumero planè abſunt à dictione, & in longa punctatione abſconſæ quieſcunt, multis interim in locis παραγωγικῶς uocibus adijciuntur. Porrò frequentiſſimè inter ſeſe commutātur: unde Aben Eſra ſępenumero hanc regulam in ſcriptis ſuis repetit, אוֹתִיּוֹת אֶהֱוִי מִתְחַלְּפוֹת id eſt

id eſt, Literæ Eheui, commutantur inter ſe, & cætera. Hæc omnia quarto libro fuſè explicabuntur.

De officio literarum.

NOn ſolùm literæ apud Hebræos dictionibus formãdis & perficiendis inſeruiũt, ſed etiam certis locis & modis grammaticos affectus exprimũt. Quum enim Hebraica lingua ualde ſit compendioſa, ſolent illi literis etiam ſingulis multa ſignificare. Diuidunt ergo Hebræi ultra iam datas diuiſiones, alphabetum in duas æquales partes.

Vndecim literas uocant Radicales, quod ſcilicet non habeant aliquod miniſterium, ſed ubicunq; reperiantur in dictione, de radice, id eſt themate eius eſſe, certò ſcias: & ſunt hæ, גר זחט כעת צקר

Aliæ undecim dicũtur Seruiles, quod interdum certis locis poſſint ſeruire tam

 uerbis

uerbis quàm nominibus in formatione temporum, numerorum, generum, &c. Sunt uerò hæ, משה כתב אלינו

Sed quæ ſint ſingula harum literarum officia, in ſecundo libro proſequemur. Nunc ad puncta uocalia nobis tranſeundum eſt, quæ coniuncta cum literis, uocem demum articulatam efficiunt.

De punctis. Cap. IIII.

LIteræ Hebræorum omnes, ſunt Conſonantes: quare ut Dictiones ſcriptas proferre poſſint, inuenerunt Apices quoſdam & puncta, quæ naturam uocalium haberent.

Sunt autem numero duodecim puncta, quibus accidunt Nomen, figura, poteſtas, natura, & ſitus ſeu collocatio.

Nomen,	*Figura,*		*Poteſtas.*
Kametz	ָ	ualet	a mixtum cum o
Paſſach	ַ		a clarum
Zere	ֵ		e
Sægol	ֶ		æ diphthongum
Hireck	אִ		i
Holem	אֹ		o
Schurek	וּ		u (collectis
Kybutz	ֻ		u gallicum, labijs
Scheua	ְ		e raptum.

Qui tamen punctus ſcheua non eſt propriè uocalis, ſed (ut loquuntur Hebræi) miniſter punctorum omnium. nec enim ſemper legitur: & ſi legi contingat, quàm minimi eſt temporis. Porrò & cum alijs punctis cõponitur: non enim admittunt gutturales purum ſcheua, nam requirũt eæ literæ aliquam dilatationẽ & moram in prolatione, quam ſcheua per ſe largiri non poteſt, utpote punctum ἄχρονον.

Componuntur ergo cum ſcheua, kametz, paſſach, ſęgol, hoc modo ֳ ֲ ֱ uocanturq́; Chatephata, id eſt rapta: eo quòd propter ſcheua ſibi adiunctum, celeriùs proferri & raptim legi debeant.

Quod ad naturam autem punctorum attinet, alia dicuntur magna, id eſt longę uel productæ quantitatis: ut kametz, zere, holem, ſchurek, & hirick, ſequente litera iod, hoc pacto אִי

Alia ſunt parua, id eſt correpta & breuia, ut paſſach, ſægol, hirick ſine iod אִ, chatephkametz, ſchurek.

Alia nullius ferè quantitatis, ut ſunt ſcheua, chatephpaſſach, chatephſægol.

Rurſus alia ſunt ſimplicia, ut ſunt kametz, paſſach, zere, ſægol, hirick, holèm, ſchurek, kybutz, ſcheua.

Alia compoſita, ut ſunt chatephkametz, chatephpaſſach, chatephſægol.

Situs uel collocatio punctorum in eo eſt, quòd quædam capiti literarum imponantur, ut holem, hoc pacto בֹ אֹ

Alia, uentri inſerantur, ut ſchurek, וּ.
Reliqua omnia literis ſubijciuntur.

Appendix.

OBſeruanda eſt differentia inter holem & accentum quendam qui appellatur Refia, qui & ipſe eſt unicus punctulus ſicut & Holem.
Differt autem ab illo, quantitate & ſitu.

Refia eſt enim aliquanto craſſior ipſo holem. Deinde, ſolet poni in medio corpore literæ: hoc pacto, בֹ

Holem uerò inter duas literas ponitur ita, ut ab Aben Eſra dicatur רוֹכֵב עַל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת id eſt, equitans ſuper duas literas, hoc pacto בוֹ &c.

Alia.

Schurek non niſi in Vaf ponitur, &

ſine Vaſ nuſquam: ideo appellatum eſt Vaſ ſchurek.

Alia.

Vaſ quoq; admittit dageſch, ideo animaduerti debet diſcrimẽ inter ipſum uaſ cum ſchurek, & uaſ dageſſatum: quod ita cognoſces,

Vaſ dageſſatum tum erit, quando ſtatim poſt ſe, uel ſub ſe, aliud punctum fuerit: ut in his exemplis patet, קַוֹּה קִוִּיתִי Pſalmo quadrageſimo.

Vaſ uerò ſchurek, nullum poſt ſe, uel ſub ſe habet punctum: ut, בָּתוּב in eodem Pſalmo. & cætera.

De Scheua.

Scheua (ut diximus ſuprà) nullius ferè eſt quantitatis, ideoq; uel omnino non legitur, uel ſi profertur, fit illud quã breuiſſimè. Vbi uerò legendum, uel non legendum ſit, ſequentes docent regulæ.

Omne

Omne ſcheua ab initio dictionis poſitum, legi debet: ut דְּבָרִים defarim, id eſt, uerba.

Omne ſcheua poſt longas uocales collatum, proferri debet: ut סִיסְרָא ſiſera.

Omne ſcheua ſub litera dageſſata cum dageſch forti, legitur: ut פִּקְּדוּ pikkedu, id eſt, uiſitarunt.

Omne ſcheua ante literas gutturales legi debet: ut, מַלְאָךְ maleach, id eſt, angelus.

Omne ſcheua ſub litera mox geminata, debet legi: ut, הַלְלוּ Hallelu, id eſt, laudate.

Nullum Scheua poſt breuia puncta legitur: ut, אַלְמָנָה almana, id eſt, uidua.

Nullum ſcheua in fine dictionis collocatum legitur: ut דֶּרֶךְ dærech, id eſt, uia.

Appendix.

Si duo ſcheua in medio dictionis con-

currunt, prius ſiletur, alterum legitur: ut אֶשְׁמְרָה eſchmera, id eſt, cuſtodiam.

Si in fine duo ſcheua concurrunt, neutrum legitur.

Ab initio uerò nunquam duo ſcheua concurrere poſſunt.

De Syllabis. *Cap. v.*

HActenus & literarum & punctorum Vocalium rationem expoſuimus: nunc operæ precium eſt, ut & de ſyllabis quæ ex utriſq; coniunctis formantur, aliquid dicamus.

Syllaba igitur eſt comprehenſio unius uel plurium literarum, accedente aliquo uocali puncto.

Sunt autem Syllabæ aliæ Simplices, quæ ſcilicet conſtant unica litera & pun-

cto:ut in his, אֲבָגָדָהָ uel אַבַגַדַהַ aut אֵבֵגֵדֵהֵוֵזֵחֵטֵיֵבֵ & cætera.

Aliæ compoſitæ, quæ duabus uel pluribus literis, intercedente puncto, efferuntur: ut, גוֹג & יַשְׁק & cætera.

Qualemcunque ergo ſyllabam combinare uelis, neceſſe eſt ut initium faciat litera, & deſinat in uocalem: uel (ſi pluribus conſtet literis) prior litera principium, punctum medium, poſterior uerò litera finem prolationis conſtituat.

Hanc regulam ſolùm chet & ain tranſgrediuntur. Quæ ſi finem occuparint dictionis, & habuerint ſub ſe paſſach, prius ſonabit punctum, poſtea literam: ut רוּחַ & שׁוֹמֵעַ proferimus ruach, non rucha: & ſchomeah, non ſchomeha.

Hoc uerò nullam aliam ob cauſam fit, niſi ut earum literarum aſpiratio fortiùs exprimatur.

Quædam

Quædam de quibuſdam apiculis obiter.

ATq; hæc ad facultatem legendi ſanctæ linguæ tyroni ſufficere arbitramur, niſi quis exiſtimet hîc etiam obiter mentionem faciendam Accentuum, quibus non ſolùm eleuãtur ſyllabæ in lectione, ſed & modulatio, ac orationis in ſua membra diſtinctio, apud Hebræos perficitur. Sciendum igitur eſt, quicquid ultra duodecim ſuprà memorata puncta aſcriptũ fuerit apicum uel notarum, omne id nomine Accentuum cenſeri, nihilq́; ad lectionem in præſentiarum facere: niſi ut eam ſyllabam quæ huiuſmodi accentu inſignita fuerit, eleues & acuas.

Si uerò duo accentus, una in dictione fuerint, prior accentus, Grammaticus (hoc eſt, acutus) erit: ideoq́; illam ſyllabã eleuandam demonſtrabit: ut, יְהוֹשֻׁ֒עַ֒ Iehoſchúah.

Eſt &

Est & hoc notandum, per uirgulam hanc — quam Makaph uocant, duas dictiones ita copulari, ut non sicut duæ, sed ut una sint proferendæ: ut אַךְ־הַפַּעַם Achhappaam.

Sed de his infrà suo loco plura. Nunc ad partes Orationis progrediamur.

De Partibus Orationis. *Caput* VI.

PArtes Orationis apud Hebræos, tres sunt: שֵׁם Nomen, פֹּעַל Verbum, & מִלָּה Dictio consignificatiua: sub qua Aduerbia, Coniunctiones, Præpositiones, & Interiectiones comprehenduntur. nam Pronomina, ad Nomen rectè referentur: & Verbo quidem, Participia annumerantur.

Nos quod ad ordinem Partium Orationis attinet, ſequemur uulgatum morem Grammaticorum, qui de Verbo in primis tractant. Eſt enim non ſolùm difficilior Verbi tractatio, ſed etiam pro magna parte ab illo pendet & Nominum cognitio.

De Verbo.

ANtequàm uerborum accidentia explicemus ſcire oportet, thema ſeu primitiuum, ab Hebræis שֹׁרֶשׁ id eſt radicem, appellari. Sicut enim ex radice uarij rami naſcuntur, quorum tamen origo & uegetatio à Radice pendet: ita à Themate, uarij affectus Grammatici (quæ accidentia appellant Latini) deſcendunt, quorum uis & ſignificatio in themate eſt poſita.

Obſeruandum deinde, radices omnes apud Hebræos (ſiquidem purè Hebrææ

ſint

ſint) pauciſſimis exceptis, tribus literis conſtare. Quare ut certos modos, perſonas, numeros & cætera, exprimant, oportet ut accedant aliæ literæ & terminationes ſeruiles, ad hoc deſtinatæ officium: quibus poſtea cum iudicio reiectis, thema ipſum apparebit. Sed de his poſtea ſecundo libro.

Poſtremò notandum, tribus literis radicalibus, ſingulis ſuum nomen datum eſſe à Grãmaticis Hebræorum: quorum paradigma antiquitùs fuit פַּעַל Iuxta cuius uerbi literas poſtea alia uerba æſtimarunt ita, ut cuiuſcunque uerbi uel nominis Primam eſſentialem literam appellarint פֵּא הַפּוֹעַל Alteram עַיִן הַפּוֹעַל Poſtremam uerò לָמֶד הַפּוֹעַל Nam quum inter coniugandum aliqua litera radicalis exciderit, dicunt Deficit in pepoal: id eſt, Deficit prima litera thematis.

De uer

De uerborum accidentibus.
Cap. VII.

ACcidunt uerbis, Qualitas, ordo, coniugatio, tempus, genus, numerus, persona, & figura.

Qualitas.

QValitate ita distinguuntur Verba, ut alia sint Transitiua, alia Absoluta, seu Neutra.

Transitiua, uocant Hebræi פּוֹעֲלִים יוֹצְאִים אוֹ מִתְעַבְּרִים id est, uerba egredientia aut transeuntia: eam ob causam (ut dicit Elias) שֶׁהַפְּעוּלָּה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ לְזוּלָתוֹ hoc est, quòd ipsa operatio ab eo exeat in aliud: ut sunt hæc uerba, אָהַב dilexit, שָׁמַר custodiuit, & cætera.

Neutra, appellant עוֹמְדִים אוֹ בּוֹדְדִים אוֹ בִּלְתִּי מִתְעַבְּרִים id est, stantia uel solitaria

ria, aut intranſitiua: eo quod teſte Elia, שֶׁהַפְּעוּלָּה עוֹמֶדֶת בְּגוּת וְלֹא יוֹצֵאת לְזוּלָתוֹ׃ id eſt, eo quòd operatio conſiſtat in corpore (uel perſona) agentis, nec tranſeat in aliam, ut ſunt hæc uerba הָלַךְ abijt, נוּחַ quieuit, יָשַׁב ſedit, & cætera.

Cognoſcuntur autem uerba tranſitiua à neutris, quòd hæc admittunt poſt ſe articulum accuſatiui אֵת & ante ſe particulam מָה id eſt, quid. Rectè enim dicitur, וַיהוָה פָּקַד אֶת־שָׂרָה id eſt, & dominus uiſitauit Saram, Geneſis capite xxi. Rectè etiam dicitur, מָה אֶעֱשֶׂה לְּךָ אֶפְרַיִם id eſt Quid faciam tibi Ephraim? Oſeæ cap. vi. Sunt enim hæc duo uerba tranſitiua.

Rurſus non rectè dixeris, פְּלוֹנִי יָשַׁב אֶת־מוֹשָׁב id eſt, aliquis ſedit ſedem, eſt enim neutrũ: ſed dicemus, ut habes Pſalmo primo, uerſu primo, בְּמוֹשָׁב id eſt, in ſede, in cathedra.

Proinde uerba neutra non habent paul, nec niphal, nec admittunt post se affixa, quæ omnia Transitiua habent.

Ordo.

HEbræi uniuersam copiam uerborũ in sex classeis seu ordines redegêre, quorum primus eorum est quæ perfecta dicuntur, quem Elias in libro Electo, oratione prima, fundamento tertio, ita definit, כָּל הַפֹּעַל נִקְרָא מִגִּזְרַת הַשְּׁלֵמִים הוּא אֲשֶׁר אֵין בּוֹ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת אֱהֱוִי וְאֵין בּוֹ נוּן בְּרֹאשׁ וְגַם אֵין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹנוֹת דּוֹמוֹת כִּי אִו לא תֶּחְסַר אַחַת מִשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת לְעוֹלָם לְעוֹלָם לְבַד נִקְרָא שָׁלֵם: Sensus est, Illud uerbum dici perfecti ordinis, quòd nullam ex quiescentibus literis, nec nun primam radicalem, neq; etiam duas posteriores similes literas: quum enim tale extiterit, tunc per omnes coniugationum modos, sine ulla amissione literarum inflectitur

flectitur

flectitur uerbum, quod in reliquis quinque ordinibus, quum ſint imperfecti, fieri non poteſt. Exempla huius ordinis, פָּקַד שָׁמַר שָׁפַט

In ſecundum reiecerunt ea uerba, quorum pepoal eſt nun, reliquis duabus literis primum ordinem imitãtibus: hoc eſt, quę non ſunt uel ex אהוי uel ſimiles: nam ſi tales eſſent, ad anomala quę ex duobus ordinibus cõpoſita ſunt, referẽda eſſent. Exempla, נָגַשׁ נָסַע נָחַם Hæc uerba uocãt Hebræi Grammatici, חֲסֵרֵי פֵּא נוּן id eſt, deficientia in pe nun: quandoque enim in pe nun, id eſt, prima radicalis quæ eſt nun, in his uerbis inter coniugãdum excidit. Dicimus enim à נָגַשׁ in futura אֶגּוֹשׁ ſupplente dages defectum illius nun.

Tertiæ claſſis tribuuntur uerba, quorum prima radicalis fuerit uel aleph, uel iod, ut אָהַב יָרַע Dicuntur hæc uerba ab

Hebræis נָחֵי פֵּא אָלֶת וְיוֹד id eſt, quieſcentia in prima radicali quæ eſt uel aleph uel iod. Nam à uerbo יָדַע in futuro dicimus אֵדַע quieſcente iod ſub zere longa uocali: id quod in ſequentibus duobus ordinibus ſimiliter fit: nam longæ uocales nō rarò indices ſunt quieſcentium quatuor literarum.

Ad quartum ordinem pertinent uerba, quorum media radicalis eſt uaf, quæ Hebræi uocant Quieſcentia in ain uaf, ut ſunt hæc uerba סוּר שׁוּב קוּם &c.

Quintæ claſſi aſcribuntur uerba, quorum tertia eſt uel aleph uel he, quæ uocāt quieſcentia in lamed aleph, uel he: ut ſunt hæc uerba קָרָא גָּלָה קָרָה &c.

In ſextum ordinem conijciūtur uerba quæ uocāt חֲבֵפוּלִים id eſt duplicata, quorum ainpoal & lamedpoal ſimiles ſunt, quarum altera inter coniugandum ſæpe

numero

numero abijcitur, & per dages denotatur, ut à סָבַב dicitur סַבּוֹ

Appendix.

SVnt etiam quædã uerba, quæ ex duobus ordinibus componũtur, quæ uocant נָחֵי הַקְּצָווֹת & חַסְרֵי הַקְּצָווֹת id eſt, quieſcentia in extremitatibus & deficientia in extremitatibus, quæ inter anomala cenſentur, nec opus eſt illis proprios ordines conſtituere: quum enim coniugantur, ſequuntur aliorum quieſcentium formationem, ut exempli gratia נָטָה & נָשָׂא quod ad principium attinet, inflectũtur ut uerba ſecũdi ordinis: quod ad finem, ut uerba quinti ordinis.

Sunt etiam uerba quædam quatuor conſtantia literis, ad perfectorũ ordinem pertinentia, ideoq́ proprio ordine non opus habent, ut ſunt בִּרְזֵל כִּרְסֵם &c.

Alia.

Verba sunt uel

- Perfecta, quæ integrè per omnes coniugationes inflectũtur, ut sunt uerba primi ordinis פָּסַר
- Imperfecta: eaq́ue uel
  - Deficientia in pe nun, ut נָגַשׁ
  - Quiescētia uel in
    - Pe aleph uel iod, { אָמַר / יָדַע }
    - Ain uaf, סוּם
    - Lamed aleph, uel he { קָרָא / גָּלָה }
  - Duplicatorum, ut סָבַב

Quiescit

Quiescit ergo tantùm	in	alias in uerbis nunquam quiescẽtes, sed perfectæ censentur, nam	Verba sunt perfecti ordinis.
א	initio & fine		שאל & בהל
ה	fine		חרר
ו	medio		nullum uerbũ à ו incipit
י	initio		עית

Coniugatio. *Cap.* VIII.

QVatuor sunt coniugationes apud Hebræos, quarum prima קַל id est, leuis dicitur: de qua Rabbi Dauid Kimhi in absolutissima illa Grammatica, quam inscripsit Michol, ita disserit,

בנין הקל יסוד הפעלים ונקרא כן כי לא נוסף
בו אות על האותיות היסודיות כי אם לשמוש
לצורך לבנינו לנמצא ולנסתר ולמדבר בעדו
ולנקבה ולרבים ולרבות והאות משמשת אינה
הוספת אחר שהיא לצורך השמוש ולהורות
על המדבר אבל הה״א והמ״ם הנוספות בבנין ה
הפעיל וכן בשאר הבנינים היא תקרא תוספת
כי אינם מורות על המדבר ואינם משמשות
רק הם להכרת הבנין: hoc eſt, Coniugatio kal eſt fundamentũ omnium uerborum, & appellatur ſic, quoniam in ea nulla eſt ſuperaddita litera ſupra eas quæ (ſicut & in omnibus coniugationibus) neceſſariò requiruntur ad exprimendas perſonas, genera & numeros. litera enim ſeruilis non eſt addititia, poſtquàm neceſſariò requiritur ad denotãda accidentia iam memorata. uerùm litera he & mem in hiphil & alijs coniugationibus dicuntur addititiæ, quia non ſunt indices perſonarum,

ſed tan.

ſed tantùm uerbis addũtur ad diſcernendas coniugationes. Hæc ille.

Breuiter, hæc coniugatio dicitur Kal, id eſt Leuis, tum quia nec literam ullam ſupra treis radicales habet, nec punctulo dages grauatur, quum etiam quia leuiùs ſignificat.

Paſſiuum eius dicitur נפעל à forma. Nun enim ſuperaddita radici, characteriſticha eſt huius paſſiuæ primæ coniugationis.

SEcunda dicitur grauis uel piel, de qua autor libri Pethach defarai, ita ſcribit,
הבנין הזה נקרא פיעל הדגוש הכבד כי לעולם
לא יבא בלא דגש בהיות עין הפעל שלו מק
מקבלת הדגשות לבד מקומות מעטים שבא ר
בלא דגש להקל על הלשון כמו ויבקשו ל
לשלוח יד אה על הרוב בא הדגש ;

Hoc eſt, Coniugatio iſta uocatur piel dageſſata grauis, quoniam perpetuò habet

dageſch, ſi modò ipſius uerbi ainpoal capax fuerit punctuli dageſch (nam ſi fuerit gutturalis uel reſch, tunc hireck & dageſch, quod in ainpoal debebat poni, cõiunguntur, & conſtituunt zere, & dicimus בֵּרֵךְ pro בִּרֵּךְ) exceptis etiam pauciſſimis locis, in quibus abijcitur dages, euphoniæ gratia, & ut prolatio ipſa alleuietur. Habet ergo hæc coniugatio dages in ſecunda radicali.

Paſſiuum eius habet ſimiliter dages: differt uerò ab actiuo puncto kybuz, nam actiuum habet hireck, ut patet in hoc exemplo, פִּקֵּר actiuum eſt, פֻּקַּר paſſiuum eſt.

TErtia cõiugatio dicitur hiphil, quam autor proximè citatus ita definit in ſua Grammatica,

בנין הזה נקרא הכבד הנוסף בעבור שיש בו תוספת הא בעבר צווי ומקור וגם בן הפועל והפעול

וְהַפְּעוּל בָּאִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם עַל הַשֹּׁרֶשׁ מִלְּבַד
הַיּוֹד הַנִּרְאֵית בְּרוֹב הַבִּנְיָן ;

Hoc est, Hæc coniugatio uocatur grauis addita, propterea quòd in illa est additio he, in preterito, imperatiuo & infinitiuo: præterea etiam in benoni & paul, mem accedit ad radicem, præter iod etiã quod ferè per totam coniugationem apparet. Hæc ille. Vocatur autem & hæc coniugatio hiphil, propter characteristicas literas eius: nam he ante primam radicalem, iod ante tertiam, cum pũctis hireck collocatur in hac coniugatione, ut הִפְעִיל

Passiuum eius uocatur hophal, nec differt ab actiuo, nisi quòd alteram characteristicam, scilicet iod, amittit & he, cum hatephkamez punctat, ut הָפְעַל

QVarta, à forma uocatur Hithpael, nam syllaba הִתְ præfixa uerbis secundæ cõiugationis, facit uerbum transi

re in

re in hanc coniugationem. Vocatur autem illa apud Grammaticos Hebræos, אָב וְתוֹלָדָה id eſt, pater & proles, hoc eſt, quæ & agat & patiatur una in perſona: habet enim reciprocam ſignificationem, ut הִתְקַדֵּשׁ ſeipſum ſanctificauit.

Vnde notandum eſt, quòd Hebræi actiuam formam אָב id eſt, patrem: paſſiuam uerò תּוֹלָדָה id eſt, prolem appellant: ſicut enim à patre generatur filius, ita ab actiuis paſſiua, מְקַבְּלִים חֲבוֹ וְהַסִּבָּה שֶׁלָּהֶם id eſt, Recipiunt uim & effectum ſuum, & cætera.

Componiturq́ue hæc coniugatio ex omnibus: nam à prima habet radicem, à ſecunda da.geſch, à tertia he, à ſeipſa uerò ת literam

Tempus. *Cap. IX.*

TEmpus uocant זְמַן uel פְּעֻלָּה id eſt, modus operatiõis, ſub quibus comprehendunt promiſcuè & modo & tempora: quorum ſex hoc ordine numerant.

Primò, הֶעָבַר hoc eſt, præteritum perfectum, ſub quo & imperfectum & pluſquàm perfectum comprehendunt: ut, פָּקַד id eſt, uiſitauit.

Secundò, הַבֵּינוֹנִי hoc eſt, intermedium, quia partem præteriti, partem futuri ſibi uindicet: aliâs הֹוֶה id eſt, præſens, & participium præſens: ut, פּוֹקֵד uiſitans.

Tertiò, הַפָּעוּל hoc eſt, paul participium præteritum, ſic à forma appellatum: ut, פָּקוּד uiſitatus.

Quartò, הַמָּקוֹר hoc eſt, infinitiuus, ſignificat uox Scaturiginem, quod ab ipſo omnes

ſo omnes operationes tanquam ex fonte ſcaturiant: ut, פַּקּוֹד uiſitarem.

Quintò, הַצִּוּוּי hoc eſt, imperatiuus: ut פְּקוֹד id eſt, uiſita.

Sextò, הֶעָתִיד hoc eſt, futurum: ut אֶפְקוֹד id eſt, uiſitabo.

Numerus.

NVmerus in Verbis, duplex eſt. Singularis, לְיָחִיד ut cuſtodiuit. Pluralis, לְרַבִּים ut שָׁמְרוּ cuſtodierunt.

Genus.

GEnus, apud Hebræos, de diſcrimine ſexus intelligitur in Verbis.

Eſtq; aliud לְזָכָר id eſt, maſculinum, ut פָּקַד id eſt, uiſitauit uir. Aliud uerò fœmininum, לִנְקֵבָה ut פָּקְדָה uiſitauit mulier. Poſtremò aliud utriq; generi commune שָׁוֶה ut פָּקַדְתִּי uiſitaui.

Solet tamen nonnunquam ſcriptura uerbo maſculino iungere fœmininū nomen

men, & contrà: ut habes 1 Samuelis 25. אֲשֶׁר הֵבִיא שִׁפְחָתְךָ id est, quæ adduxit ancilla tua, &c. Sed de his aliàs plura.

Persona.

PErſonas appellant גּוּפִים & נִדְבָּרִים Sunt autem tres, quas diuerſo à Latinis ordine collocant.

Primum enim apud illos locum occupat לְנִסְתָּר id eſt, tertia: ut פָּקַד uiſitauit.

Deinde uerò ponitur ſecunda, ab illis dicta לְנִמְצָא ut פָּקַדְתָּ uiſitauiſti.

Poſtrema eſt מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ id eſt, prima: ut פָּקַדְתִּי uiſitaui.

Proinde referenda huc duxi, quæ de perſonis annotauit Rabbi Dauid Kimhi, in hanc ſententiam ſcribens,

וְהַנִּדְבָּרִים הֵם בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים וּמִנְהַג הַלָּשׁוֹן הוּא לְדַבֵּר בָּהֶם בְּאַחֵר לִפְעָמִים כְּמוֹ כִּי יֵבֹשׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם ׃ Hoc eſt, perſonæ triſariàm diuiduntur, eſt autem conſue-

tudo

tudo ſcripturæ ut illis utatur promiſcuè, alteram pro altera interdum ponens: ut, Quoniam pudefient ab arboribus, uel propter arbores, quas deſideraſtis, Eſaiæ capite primo. Hæc ille.

Figura.

COmpoſitiones neſciunt Hebræa uerba, cuiuſmodi apud Latinos habentur, ut ſcilicet Verbum cum Præpoſitione coaleſcat, & ita ſignificatio eius uel augeatur uel minuatur.

Faciunt quidem aliqui duas figuras. Simplicem, ut פָּקַד id eſt, uiſitauit. Compoſitam, ut פְּקָדוֹ uiſitauit eum. Sed hoc non eſt figura, ſeu compoſitio, ſed potiùs (ut Hebræi loquuntur) affixio literæ ſeruilis ad uerbum ſimplex, unde uerbum in ſe & ſua ſignificatione nullam patitur compoſitionem.

Sunt quidem in lingua Hebraica, uerba quæ

ba quæ uocant מוּרְכָּבִים id eſt, compoſita, quæ uel ex duobus ordinibus, uel duabus cõiugationibus, uel duobus temporibus conſtant.

Suntq́ anomala uerba dicenda, de quibus proprio in libro agemus אי״ה. Satis eſt illorum hîc obiter mentionem feciſſe.

Explicatis ergo accidentibus, proponamus paradigma coniugationũ ſingularum, ut illarũ formationes ſtudioſi cognoſcant. Vtemur autem uſitato paradigmate פָּקַד ad cuius normam omnia uerba perfecta inflectenda ſunt.

Paradigma coniugationis primæ.
Cap. X.

PRæteritum primæ coniugationis Kal,

חֶעָבָר

Personæ						
Prima	פָּקְדָה	F.	פָּקַד	M	Si.
Secũda	פָּקַדְתְּ	F.	פָּקַדְתָּ	M	Si.
Tertia,			פָּקַדְתִּי	C	Si.
Prima			פָּקְדוּ	C	Pl.
Secũda	פְּקַדְתֶּן	F.	פְּקַדְתֶּם	M	Pl.
Tertia			פָּקַדְנוּ	C	Pl.

Versio,

Visitauit uir. Visitauit mulier.
Visitauisti uir. Visitauisti mulier.
Visitaui. communis generis.
Visitauerunt. commune.
Visitauistis uiri. Visitauistis mulieres.
Visitauimus, communiter.

Formatio.

CHaracteristicæ literæ huius temporis sunt istæ sex תתימון quæ ad finem radicis uel binæ uel singulæ adijciuntur, personarũ, generum, numerorumq́ discrimina indicantes.

ה enim index est tertiæ personæ fœmini-

nini

nini ſingularis, quòd quandoque in thaſ, præcedente kametz uel paſſach, conuertitur: ut, כִּי אָזְלַת יָד Deuteron. xxxij. cap. & וְקָרָאת אֶתְכֶם Deuter. cap. xxxi.

ת cum kametz, ſecundam perſonam maſculini generis, ſingularis num. cum ſcheua uerò, fœmininam conſtituit.

וּ uaſ ſchureck facit tertiam pluralem communem.

תִּי ſyllaba radici ſubiuncta, primã perſonam ~~plural~~em communem efficit. singularis

תֶּם index eſt ſecundæ perſonæ pluralis numeri maſculini generis.

תֶּן uerò fœminini generis index eſt.

נוּ radici poſtpoſita, primam perſonã pluralis numeri, communi gen. indicat.

Atque his literis formantur omnia præterita omnium coniugationum.

His ita expoſitis, oportet etiam punctationem ipſius radicis per ſingulas eius

literas oſtendere. Hæ enim quas modò diximus, ſunt accidentales, ſeu ſeruiles.

PEpoal itaqꝫ in omnibus perſonis habet kametz, excepta perſona ſecũda plurali: in quibus propter accentum, kametz in ſcheua commutatum eſt.

AInpoal, per omnes perſonas habet paſſach, ſequente ſcheua quieſcente ſub lamedpoal: exceptis tertia ſingularis fœminini, & tertia pluralis communi generis: quæ duæ perſonæ non poſſent admittere paſſach, quum poſt illud utpote breue punctum uel ſcheua quieſcens (uti uides in omnibus perſonis præteriti) uel dages neceſſariò requireretur, quorum neutrum in his duabus perſonis fieri poteſt. Quum nanque utraqꝫ ſit diſſyllaba, non poſſet ſcheua quieſcens ante he & uaf locum habere, ſicuti in פִּקַּדְתִּי quæ eſt triſſyllaba. Proinde ut dicamus cum dages

פְּקַדְתְּ פְּקַדְתְּ obſtat natura coniugationis quæ ob id kal, id eſt leuis dicitur, quod punctulo dages nequaquã aggrauetur. Quamobrem in dictis duabus perſonis paſſach in ſcheua commutatum eſt.

Appendix.

TErtia perſona pluralis quandoq; habet nun paragogicum, ut אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּן אֲבֹתֶיךָ Sicut & ſecunda perſona maſculini generis, ſingularis numeri, ſæpe ה paragogem aſciſcit, ut dicamus פָּקַדְתָּה

Alia.

AIn hapoal, in prima coniugatione kal, in tertia perſona ſingularis maſculini, triplicem habet terminationem: uel enim in paſſach deſinit, ibiq; omnium frequentiſſimè, uel in zere, uel in holem: quæ tres terminationes uno in uerſu reperiuntur, qui extat Exodi XL. capite, וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן

עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן :
Quod ad priorem terminationē attinet, formationem eius iam tradidimus.

Quæ uerò zere habent, perpauca in ordine perfectorum reperiūtur, præſertim tranſitiuæ ſignificationis. Sunt enim ferè uerba abſoluta in aleph tertiã radicalem deſinentia. Formatio illorum eadem eſt in præterito, quæ deſinẽtium in paſſach, niſi quòd tertia perſona fœminini ſingularis, in pauſa cum zere conſpicitur: ut חָפֵצָה Item tertia perſona pluralis, cōmuni generis, non ſolùm zere habet, ſed & dages, לְתִפְאֶרֶת הַקְּרִיאָה id eſt, ornatus gratia: ut בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלּוּ id eſt, in Iſrael ceſſarunt, Iudicum cap. v. Quemadmodum & in reliquis perſonis, & ſcheua & paſſach in kametz conuertuntur (id quod etiam in omnibus partibus Orationis fieri conſueuit, ut propter accentum breuia

puncta

puncta in longa commutentur) ut Genesis capite xxxi. אֶת־כָּל־רְכוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכָשׁ
Deuteronom. cap. viij. פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ
Ezechielis capite xxxij. מִנִּי נָשַׁמּוֹת
Genesis cap. xxxi. וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי
Et sic in alijs compluribus.

Quæ in holem terminantur, perpetuò sunt absoluta: ideoq́ nec participiũ præsens, nec præteritum habent, sed loco illorum nomina formalia admittunt.

Hæc uerba per omnes personas præteriti holem suum retinẽt: dicimus enim, קָטֹנְתָּ קָטֹנְתִּי קְטָנְתֶּם יָכֹלְנוּ Excipe tertiam fœminini singularis personã, & pluralis numeri tertiam commu. gen. personam, quæ loco holem scheua habent, ut יָכְלָה יָכְלוּ Quanquam in pauca suum holem, accedente etiam interdum dages, ornatus gratia recipiant: ut Esaiæ lxiiij. cap. הָרִים נָזֹלּוּ Exodi viij. וְלֹא יָכֹלּוּ

Significatio præteriti.

PRimò, Hebræa lingua non habet ea diſcrimina præteritorum, quæ apud Latinos trifariàm diuiduntur: ſed una & eadem uoce omnia genera prçteritorum exprimit. Vtra uerò ſignificatio in unoquoq; loco ſequenda ſit, ex ſerie & natura orationis animaduertere oportet. Exempli gratia ponatur פָּקַד uiſitauit.

Præteritum perfectum eſt, ut Threnorum cap. iiij. פָּקַד עֲוֹנֵךְ בַּת אֱדוֹם id eſt, uiſitauit (Dominus) peccatum tuum, filia Edom.

Præteritum imperfectum eſt, ut Geneſis cap. xxi. וַיהוָה פָּקַד אֶת־שָׂרָה id eſt, & Dominus uiſitabat Saram.

Præteritum plus quàm perfectum eſt, ut Ruth capite I. כִּי פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ id eſt, quoniam uiſitauerat Dominus populum ſuum.

SEcundò, ſolet præteritum in pluribus locis, præſertim uerò in Propheticis ſermonibus, propter rei certitudinē, pro futuro poni: ut Geneſeos xxi. cap. וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן׃ id eſt, benedicam ei, & etiam dedi (pro dabo) ex ea tibi filium. Micheæ cap. vij. אַל תִּשְׂמְחִי אֹיַבְתִּי לִי כִּי נָפַלְתִּי קָמְתִּי hoc eſt, ne læteris inimica mea propter me, quia cecidi, ſurrexi. pro ſurgam.

TErtiò, præteritum per literam uaf præpoſitam, in futurum cōuertitur. Pro cuius declaratione notādum eſt, uaf duo habere officia.

Primum quidem, quòd uel nomina nominibus, uel uerba uerbis, &c. copulat: unde וָיו הַחִבּוּר id eſt, uaf copulatiuum dicitur.

Alterū quidem, quòd non ſolùm duo uerba copulat, ſed & præterita conuertit

in futurum, & contrà, ut in Futuro infrà audiemus, unde illi appellatio וָיו הַהִפּוּךְ nata eſt. Punctatio genuina & frequentior in utroq; officio eſt eadem, nimirum ſcheua. Vt ergo cognoſci poſſit utrum uaf ſit uel copulatiuum uel cõuerſiuum, ſequentes regulæ ſunt animaduertendę.

Prima, Quum præteritum cum uaf præpoſito, aliud ante ſe habuerit præteritum, tunc illud uaf eſt copulatiuum tantùm, ut Eſaiæ cap. xli. מִי פָעַל וְעָשָׂה id eſt, quis operatus eſt & fecit? Quando uerò uerbum præteritum, à cuius initio uaf ſcheuatũ poſitum eſt, nullum aliud præteritum ante ſe habuerit, inde cognoſces illud uaf eſſe conuerſiuum: ut Eſa. cap. ij. וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים id eſt, & erit in poſtremis diebus. Item Eſa. cap. xiij. וּפָקַדְתִּי עַל תֵּבֵל רָעָה id eſt, & uiſitabo ſuper maliciã orbis, quo in loco uaf ſchureck habet loco ſche

co ſcheua. Eſt enim regula, Vaf ante literas labiales, ſchureck requirere: de quo in Officijs literarum, ſecundo libro.

Secunda. Præterita cum uaf copulatiuo in ſecunda & prima perſona, ſemper habent accentum milel, id eſt, in ſuperiore dictionis regione. Quum uerò uaf fuerit conuerſiuum, tum habent accentum milra, id eſt, in inferiore ſeu poſtrema parte dictionis: ut Oſeæ cap. xij. וְדִבַּ֫רְתִּי עַל הַנְּבִיאִים id eſt, & loquutus ſum ad prophetas. uaf copulatiuum eſt duntaxat. Et Exodi cap. xv. וְשָׁמַרְתָּ֫ אֶת-כָּל חֻקָּיו id eſt, & cuſtodies omnia ſtatuta eius. uaf eſt conuerſiuum.

QVartò, præteritum non rarò pro præſenti accipitur, præſertim uerò in Pſalmis, Prouerbijs, & Iob, & cætera. ut Pſalmo primo, אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ id eſt, qui non ambulauit: i. qui non ambulat.

Quæ

Quæ uerò hucuſque de ſignificatione præteriti dicta ſunt, & de ſignificatione aliorum temporum porrò dicentur, ea ad omnium Coniugationum tempora pertinent.

Caput XI.

PArticipium præſens, חֲבֵּינוֹנִי

Pluraliter,	Singulariter,	
פּוֹקְדִים	פּוֹקֵד	M.
פּוֹקְדוֹת	פּוֹקְדָה uel פּוֹקֶדֶת	F.

Interpretatio,

Viſitans uir,	Viſitantes uiri.
Viſitans mulier,	Viſitantes mulieres.

Formatio.

FIguratiuæ literæ participij præſentis ſunt quinque, in hanc uocem חֲתִימוֹ memoriæ gratia redactæ, quæ ſingulæ uel binæ

binæ, aut poſt primã radicalem, aut poſt ultimam collocantur. Nam

ו litera cum holem poſt pepoal, in omnibus perſonis adijcitur.

ה præcedente kametz, & ת præcedente ſægol, in finem radicis poſitæ, fœmininum ſingulare conſtituunt: quamuis poſterior terminatio magis in uſu ſit, quàm ea quæ in ה deſinit.

ים ſyllaba, præcedente hirek, nota eſt pluralis maſculini, ut & in Nominibus.

ות uerò, fœmininũ plurale conſtituit.

Pehapoal (ut dixi) in omnibus perſonis & numeris habet poſt ſe uaf holem, uel ſaltem ipſum holem.

Ainhapoal, in ſingulari maſculino zere habet. In fœminina terminatione, quæ deſinit in thaf, præcedente ſægol, habet ſimiliter ſægol. In reliquis omnibus, zere in ſcheua commutatum eſt.

Appen

Appendix.

VErba quorũ lamedpoal est uel chet uel ain, ea in singulari masculino ad zere passach quoq; adiungunt sub ipsa lamedpoal, & à uerbo פָּתַח id est, aperuit, dicamus פּוֹתֵחַ aperiens; & à שָׁמַע id est audiuit, dicimus ut in Psalmo lxv. שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה id est, audiens orationem.

Quanquam in his postremis uerbis, hoc est quæ in ain terminãtur, breuitatis gratia, & (ut loquuntur Hebræi) לְהָקֵל עַל הַקְּרִיאָה zere sæpe extritum inueniamus, ut Psal. xciiij. הֲנוֹטַע אֹזֶן ubi נוֹטַע pro נוֹטֵעַ id est, plantans, positum est.

Alia.

SVb ain hapoal loco zere aliquando Shireck, sequente iod, positum in sacris literis inuenimus: ut Psal. xvi. אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי pro תּוֹמֵךְ & Esa. xxxviij. הִנְנִי יוֹסִיף עַל יָמֶיךָ pro יוֹסֵף

Signi-

Significatio participij præsentis.

PRimò, appellatur hoc tempus communiori nomine בֵּינוֹנִי hoc est, intermedium, eo quòd (ut scribit autor grammaticę Hebręæ quæ inscribitur Pethach desarai) עַל שֶׁהוּא עוֹמֵד בֵּין הֶעָבָר וּבֵין הֶעָתִיד hoc est, quòd stet inter præteritũ & futurum: id est, quòd constet ex præterito & futuro tempore, ut in hoc uerbo רְאוּבֵן אוֹכֵל id est, Ruben comedens: innuit illum iam cœpisse edere, & porrò esurum, quia adhuc in actione edẽdi est.

SEcundò, alia est causa, quur intermedium seu indefinitũ appelletur, quia omnibus personis est commune, imò talem repræsentabit, quale illi Pronomen uel Nomen coniunxerit: ut,

Ego uisito,			אֲנִי
Tu uisitas,	}	פּוֹקֵד {	אַתָּה
Ille uisitat.			הוּא

Et sic

Et ſic in fœminino & plurali, præpo-
ne particulas uel Pronomina omnium
perſonarum, & habebis præſens per om
nes perſonas uariatum.

Quæq; modò diximus, ea ad ſequens
tempus quoq; accommodāda ſunt: nam
& illud, intermedium à grammaticis He-
bræorum eſt dictum.

TErtiò. Proinde hoc tempus, quum
non definitum quid declaret, ideo a-
liquando שֵׁם הַפּוֹעַל id eſt, nomen uerbi
nuncupatur, quod ſe habet inſtar nomi-
nis formalis, quod uocant שֵׁם הַתּוֹאַר à
quo tamen rurſus ita differt, quòd ſchem
hapoal de eo tantùm dicitur agente, qui
in actione eſt: Schem uerò hatoar, de eo
rectè prędicatur, qui in actione aliqua fre
quenter fuerit, etiam ſi tum quum ita ap-
pellatur, non agat: ut exempli gratia גּוֹנֵב
furans, participij præſentis eſt, & nomi-
nis

nis quandam ſpeciem habet. Dicitur autem de eo qui iam reipſa furatur. גַּנָּב uerò nomen formale, id eſt, fur: de eo dicitur qui conſueuit furari, etiamſi iam actu non furetur.

POſtremò, participium præſens, ſæpe numero abſolutè accipitur pro Nomine, quando autem id fiat ex contextu orationis, nobis manifeſtum fieri oportet: ut Geneſeos cap. iiij. הֲשׁוֹמֵר אָחִי אָנֹכִי id eſt, num cuſtos fratris mei ego? ſubaudi, ſum. eſt nomen. Rurſus Pſalmo cxlvi. הַשּׁוֹמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם id eſt, cuſtodiens (ſeu qui cuſtodit) ueritatem in perpetuū: eſt participium præſentis temporis. Et probat Elias in libro Electo, quòd participia habeant uim nominis, inde ſcilicet quod illis, quemadmodum & Nominibus literæ ſeruiles משה וכלב (quæ ferè nominū ſunt propriæ) præponi conſueuerint.

Caput XII.

Participium præteritum הַפָּעוּל

Pluraliter,	Singulariter,	
פְּקוּדִים	פָּקוּד	Masculin.
פְּקוּדוֹת	פְּקוּדָה	Fœmin.

Interpretatio,

Visitatus uir, Visitati uiri,
Visitata mulier, Visitatæ mulieres.

Formatio.

FIguratiuæ participij præteriti eædem sunt cum proximo, nisi quòd in punctis est quædam uariatio.

ה enim per totum tempus est cum schurek, quod in kybuz nonnunquam commutatur. Solet autem uaf hîc inter penultimam & ultimã radicales collocari. Terminatio fœminini singularis est he, ut suprà. Vtraq; pluralis easdem terminationes ים & ות nimirum habent, ut benoni, easq;

ni, easq; in omnibus omnium cõiugationum Participijs reperies. Pehapoal, in singulari masculino kametz habet: quod in reliquis omnibus in scheua uertitur.

Appendix.

IN uerbis quorum lamedpoal est chet uel ain, superadditur in singulari masculino passach, ut מְשֻׁוּחַ uti & in benoni fieri solet: nullam sanè aliam ob causam, quàm ut gutturalium aspiratio magis exaudiatur: uide suprà, cap. v.

Significatio.

PRimò, paul quoq; (ut diximus) nomine benoni appellatur: constat enim ex prȩterito & prȩsenti, ut כָּתוּב scriptus, quod de ea re intelligitur, quæ quũ olim scripta sit, & adhuc hodie duret, siue extet. Atque hoc nomine differt à præterito passiuo huius coniugationis, illo enim utuntur quoties sermo est de re quæ quũ

olim facta ſit, nunc uerò uel exiſtat, uel non exiſtat, ut נִכְתָּב ſcriptus, quod de ea re intelligitur, quæ non amplius extat. Quemadmodum poſſumus dicere de libris Salomonis, quos ſcriptis de Naturali hiſtoria, ut habes 1. Reg. iiij. Illi inquam נִכְתְּבוּ hoc eſt, ſcripti fuêre: non tamen modò extant. De tribus uerò libris, Canticorum, Eccleſiaſticis & Prouerbiorum, dicemus כְּתוּבִים ſcripti: & ita quidem ſcripti, ut etiamnum hodie ſuperſtites ſint.

SEcundò, paul ſicut & benoni, affinitatem quãdam habet cum Nominibus, ut in his עָצוּם robuſtus, & בָּרוּךְ benedictus: quæ nomina potius ſunt uerbalia ſeu formalia, quàm participia: ita enim in ſacris literis uſurpantur.

Appendix.

NOmina formalia, quæ Latini Adie-

ctiua

ctiua uocãt, tam pro præſenti, quàm pro præterito participio in ijs uerbis, quæ ſtantia apud Hebręos, id eſt, abſoluta uocantur, poni conſueuerunt: unde talis regula datur,

Omnia uerba neutra, unde formalia nomina deſcendunt, in illis nec benoni, nec paul reperitur: ſed ipſum nomen formale, loco utriuſque ponitur: ut à uerbo זָקֵן ſenuit, deducitur nomen formale זָקֵן ſenex: quod & participij præſentis & participij loco ponitur: non enim ab illo uerbo dicimus זוֹקֵן nec etiam זָקוּן

Verba uerò neutra, quæ nullum uerbale nomen à ſe formant, ea habent benoni loco utriuſq; participij, ut à יָשַׁב dicimus יוֹשֵׁב ſedens, ſed non יָשׁוּב

Sunt tamen in ſcriptis Rabbinorum quædam neutra, quæ & paul & benoni habent eiuſdem ſignificationis: ut רוֹכֵב

& רָכוּב equitans. ſed hoc rariſſimum eſt.

Alia.

QVod & benonijm & paulim natu-ram Nominum habeant, ſatis inde apparet, quòd literas משה וכלב quæ nominum ferè propriæ ſunt, admittant.

Caput XIII.

INfinitiuus, הַמָּקוֹר

Cum literis bachlam פְּקוֹר abſolutus, quæ gerundiua faciunt.

כִּפְקוֹר	בִּפְקוֹר
מִפְּקוֹר	לִפְקוֹר

Expoſitio,

Viſitare. In uiſitando, Secundum uiſitandum. Ad uiſitandum. A uiſitando.

Formatio.

FIguratiuæ literæ infinitiui ſunt בכלם quæ

quæ uel ante ultimam, uel ante primam radicalem ponuntur.

וֹ enim cum holem, per totum infinitiuum inter secundam & tertiam radicales collocatur. Reliquæ quatuor radici præponuntur.

Punctatur uerò pepoal infinitiui absoluti cum kametz. Ainhapoal ubique holem habet, ut dictum est. Cum literis uerò בְּכְלַמ pepoal kametz in scheua commutat. Proinde punctatio trium priorum ex iam prædictis literis, genuina est scheua: quod tamen in hac coniugatione in hireck uertitur, ne scilicet duo ab initio concurrant scheuain.

Quum uerò prima radicalis litera fuerit gutturalis, habueritq; uel chateph passach, uel chateph segol, uel chateph kametz: tunc istæ tres literæ habebunt uel passach, uel segol, uel kametz: iuxta illam

regulam, Gutturalis punctat ſe & præ-cedentem.

Litera Mem, quarta ſcilicet figurati-uarum infinitiui, propter defectum nun (eſt enim prępoſitio מִן id eſt, ab) dages ſequenti literę imprimit, quę ſi punctuli dages non fuerit capax, tunc dages literę imponendum cum hireck ſub mem con-iungitur: & ita pro puncto breui ſequen te dages, longum ſubſtituitur, quæ duo ęquipollent, ut מִפְּקוֹר מֵעֲבוֹר

Appendix.

SI tertia radicalis litera fuerit guttura-lis, tunc ultra holem poſt ainhapoal etiam paſſach ſub gutturalem ponitur, uti ſuprà in duobus proximis tempori-bus factum uidimus, ut Num. x. בִּנְסוֹעַ

Alia.

PRimò, cum literis bachlam infinitiui extrito uaf holem, cum paſſach quan doq;

doq; punctantur: ut primi Regũ primo, כְּשְׁכַּב חֲמֻלָה

Secundò, quandoq; cum he paragogico & chatephkametz ſub pepoal: ut Exodi cap. xxxvi. לְקָרְבָה

Tertiò, aliquando & cum mem ſuperaddito ad ipſum lamed, ut לְמִקְרָא pro לִקְרָא

Quartò, interim etiam cum thaf paragogico reperitur, ut Geneſos capite viij. עַד יְבוֹשֶׁת הַמַּיִם

Significatio.

INfinitiuus apud Hebræos, uarijs de cauſis מָקוֹר id eſt, ſcaturigo dicitur, quas author libri Pethah defarai, recitat: cuius hæc ſunt uerba, וְנִקְרָא מָקוֹר לְפִי שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַדִּבּוּר וְשֹׁרֶשׁ הֶגְיוֹן׃ id eſt, Et appellatur makor, eo quòd ſit principium ſermonis, & radix cogitationis.

Vt ædificare domum, prius in mente eſt,

quàm fiat ædificatio ipſa.

כִּי זֶה הַמָּקוֹר שֹׁרֶשׁ לְכָל הַפְּעֻלּוֹת׃ hoc eſt, quia makor eſt radix omnium temporũ, ſeu operationum. hoc eſt, pro omnibus temporibus uſurpatur: ut in ſequẽtibus exemplis patebit.

Nume. cap. x. וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן expo- nitur per præteritum, Fuitq́ quum pro- fecta eſt arca.

Ioſue cap. vi. וְהַמְאַסֵּף הוֹלֵךְ אַחַר הָאָרוֹן הָלוֹךְ וְתָקוֹעַ exponitur per benoni, Et no- uiſſima turma ingrediebatur poſt arcam incedens & clangens.

Deuteron. cap. ij. עַד תֹּם כָּל הַדּוֹר ex- ponitur per paul, Donec conſummata eſt tota generatio.

Deuteron. cap. v. שָׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת exponitur per imperatiuum, Cuſtodi di- em ſabbati: & cætera.

Poſtremò, dicitur etiam makor, quod

ſcilicet indifferēter omnibus generibus, perſonis & numeris tribuatur. Sicut & in Latina lingua infinitiuus appellatur, quòd nec perſonas, nec numeros finitos habeat, ſed ſine diſcrimine ſingulis attribuatur.

Appendix.

COniungitur infinitiuus aliјs uerbis, idq́; (ut Hebræi dicunt) לְהוֹרוֹת עַל חוֹזֶק הַפְּעֻלָּה id eſt, ad indicandam uehementiam actionis, ut moris eſt huic linguę etiam alias geminatis uocibus, rei uehementiam demonſtrare: ut Exo. cap. iij. Dicit Dominus רָאֹה רָאִיתִי אֶת־עֳנִי עַמִּי id eſt, uidendo uidi afflictionem populi mei. hoc eſt, Certiſſimò uidi ac cognoui miſeriam populi mei, atque ita quidem uidi, ut liberaturus quoq; illum ſim.

Alia.

INfinitiuus raro ſine literis bachlam uenit

nit, niſi quum coniunctus eſt cum alio uerbo, quod uel eiuſdem eſt thematis, uel alterius: & cætera.

Alia.

INfinitiuus abſolutus (hoc eſt, qui ſine literis bachlam eſt) plerunque uerbis præponitur, pauciſſimis exceptis. Cum imperatiuo uerò ſemper poſtponitur, ut שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ id eſt, audite audiendo.

Atque hinc etiam autor proximè citatus, probat Infinitiuum eſſe Makor dictum, quòd ſcilicet Verbis tam præponi quàm poſtponi poſſit.

Alia.

INfinitiuus nullam literam frequentiùs habet, quàm lamed: ideoq; quoties abſolutè cum Verbis coniungitur, tunc ut plurimùm ita eſt exponendus, ac ſi cum lamed eſſet: ut Geneſeos cap. xxi. חִסְכַּלְתָּ עֲשׂוֹ pro לַעֲשׂוֹת

Alia.

TAmetsi infinitiuus non habeat certum tempus, tamen quoad literas bachlam sibi adhærentes, aliquam temporis notationem exprimit: nam cum beth & kaph, ferè præteritum significat: cum lamed & mem, futuri uim habere, in Biblijs sæpe apparet.

Caput XIIII.

IMperatiuus. חֲצִווּי

Pluraliter,	Singulariter,	
פִּקְדוּ	פְּקוֹד	Masculin.
פְּקוֹדְנָה	פִּקְדִי	Fœminin.

Expositio,

Visita tu uir, Visitate uos uiri,
Visita tu mulier, Visitate uos mulieres.

Formatio.

FIguratiuæ literæ imperatiui sunt quatuor

tuor יונה quæ uel ſingulæ uel binæ radici apponuntur.

ו enim cum holem, ſingularis maſculini perſonam facit: atque ita nihil differt ab infinitiuo, nudato literis bachlam.

י uero præcedente hireck, fœmininam ſingularis dat.

ו cum ſchureck, pluralem maſculini format.

Syllaba נָה in finem adiecta ſingularis maſculinæ perſonæ, fœmininã pluralem conſtituit.

PEpoal, in ſingulari maſculino & plurali fœminino ſcheua habet, niſi ſit gutturalis, tunc enim habebit compoſitum punctum אֱבוֹל In ainpoal, uaf holem. Sed in fœminino ſingulari & maſculino plurali, quum propter acceſſionem iod & uaf, holem in ſcheua mutetur: (niſi ſit gutturalis, tunc enim cõpoſitum

punctum

punctum erit, ut שַׁאֲלִי שַׁחֲרִי) interim tamen duo ſcheua ab initio concurrere nec poſſint, nec debeant: ideo prius ſcheua in hireck eſt cõmutatum, & dicimus פִּקְדִי פִּקְדִי

Appendix.

IMperatiuus in quibuſdam uerbis loco holem paſſach admittit, prǽſertim uerò in ijs, quorum lamedpoal uel cheth uel ain fuerit. Dicimus enim, שְׁלַח שְׁמַע & in alijs quoq; quibuſdam, ut שְׁכַב

Alia.

HE quoq; paragogicum ad maſculinum ſingularem non raro adijcitur, & tum pepoal uel hirick uel chatephkametz habebit. Dicimus enim שִׁלְחָה זִכְרָה

Alia.

FOeminina ſingularis in paucisſimis quibuſdam, loco hirick habet chatephkametz; ut Iudic. cap. ix. מָלְכִי עָלֵינוּ

Alia

Alia.

NVllam perſonam præter ſecundam agnoſcunt imperatiui apud Hebræos: reliquas per futurum circumloquuntur: ut ij. Samuel. cap. xiij. יֵלֶךְ-נָא הַמֶּלֶךְ וַעֲבָדָיו עִם עַבְדֶּךָ hoc eſt, Eat, quæſo, rex & ſerui eius cum ſeruo tuo.

Significatio.

PRimò, imperatiuo rariſſimè utimur, præſertim in præceptis: in affirmatiuis aliquando, ut כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ In negatiuis nunquam, nam non poteſt uenire poſt particulas negandi, ſed ſemper loco eius futuro utimur, ut Exo. xx. לֹא תִגְנֹב

Secundò, imperatiuo utimur in deprecationibus, præſertim uerò in precibus ad Deum, ut Pſal. xvij. קוּמָה יְהוָה קַדְּמָה פָּנָיו הַכְרִיעֵהוּ פַּלְּטָה נַפְשִׁי מֵרָשָׁע חַרְבֶּךָ׃ Quandoq; non additur illi etiam particula נָא uel אָנָּא ut habes Pſal. cxviij. ubi

dicit

dicit, אָנָּא הוֹשִׁיעָה נָּא

Tertiò, imperatiuũ usurpamus quando uel ridentes per ironiam aliquid iubemus, quod facere non potest: uel iubentes id quod fieri non uelimus, sed ad id promptum ac propensum eum uidemus quem ita deridemus: quam figuram Hebræi uocant, דֶּרֶךְ גִּיזּוּם אוֹ גִּיזּוּמָא de qua uide D. Munsteri Aruch Chaldaicum & commentaria Kimhi in Psal. lx. & Amos iij. Exemplum habes in Amos capite iij.
בֹּאוּ בֵית־אֵל וּפִשְׁעוּ הַגִּלְגָּל הַרְבּוּ לִפְשֹׁעַ׃
id est, Venite in Bethel, transgredimini in Galgal, & multiplicate transgressionem. Sic Germanicè dicimus, Hallt dich nun vngeschickt gnůg. non quòd hoc uelimus, sed quasi innuere uelimus, talem, si pergat, tandem pœnas daturum: & cætera.

Caput XV.

FVturum, עָתִיד

Personæ

	Tertia,	Secunda,		Prima,		
Maſ.	יִפְקוֹד	תִּפְקוֹד	C.	אֶפְקוֹד	S.	Numeri,
Fœ.	תִּפְקוֹד	תִּפְקְדִי				
M.	יִפְקְדוּ	תִּפְקְדוּ		נִפְקוֹד	P.	
F.	תִּפְקוֹדְנָה	תִּפְקוֹדְנָה				

Verſio,

Ego uiſitabo, communis generis. Tu uiſitabis uir. Ille uiſitabit uir. Tu uiſitabis mulier, Illa uiſitabit mulier.
Nos uiſitabimus, commu. generis. Vos uiſitabitis uiri. Illi uiſitabunt uiri.
Vos uiſitabitis mulieres, Illæ uiſitabunt mulieres.

Formatio.

PRimò, futurũ ab imperatiuo deſcendit, præpoſitis illi quatuor literis figuratiuis

ratiuis, ſcilicet איתן Vnde autor libri Pe thah deſarai, inquit, הַאֵיתָן הוֹלֵךְ אַחַר הַצִּוּוּי id eſt, futurum ſequitur imperatiuum.

SEcundò, præter dictas iam literas ac- cedunt futuro aliæ duæ: nempe

ו cum holem, ante ultimam radicalem in ſingulari maſculino, & plurali commu nis & fœminini generis.

ה uerò cum ſchureck in plurali addi- catur נָה ſyllaba, ſicut & in imperatiuo plurales fœmininas perſonas conſtituit.

TErtiò, literæ porrò אֵיתָן ita faciunt diſcrimen inter perſonas quæ in hoc tempore, more Latino collocãtur, quum id in præterito ſecus fiat, ut

א prima perſona ſingularis numeri.

ת omnes perſonas ſecundas utriuſque generis & numeri faciat.

י uerò tertiarum perſonarũ ſit index.

נ primam pluralem conſtituat.

Punctanturq́ꝫ omnes cum hirick, exce-pto aleph, quæ quia gutturalis eſt litera, & conſortium hirick refugiat, in locum il-lius ſægol accerſiuit.

Appendix.

QVum pepoal fuerit una ex guttura-libus, tum ethan tale ſimplex pun-ctum habebunt, quale compoſitum gut-turalis habuerit: ut אֶעֱמוֹר תַּעֲמוֹר

Alia.

PRima perſona utriuſque numeri fre-quenter habet he paragogicum, ut אֶעְבְּרָה נִשְׁלְחָה Sicut & ſecunda & tertia pluralis maſculina, nun paragogicum ad mittunt, ut יִלְבְּרוּן תִּשְׁמְרוּן

PEpoal, per totum futurum habet ſche-ua quieſcens. Ainhapoal in ſingulari, uel in holem, uel in paſſach deſinit.

Imò inueniuntur uerba, quæ utranq́ꝫ habent terminationem, ut וַיִּשְׁבּוֹת תִּפַּן

Ioſue cap.v. Et לָמָּה תִשְׁבַּת הַמְּלָאכָה Nehemiæ cap.vi.

Notandum eſt autem, poſteriorem terminationem eſſe ferè eorum uerborum, quorum ainpoal, uel lamedpoal, una ex gutturalibus eſt, cheth ſcilicet, uel ain: ut יִשְׁלַח יִלְעַג יִשְׁמַע &c.

Quanquam & alia inueniantur, quæ perpetuò paſſach habent, & non holem: ut Deuter. cap.xxxij. וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט.

Tradunt quoq; Hebræorum grammatici hoc eſſe diſcrimen inter uerba quę in futuro in holem deſinunt, & ea quæ paſſach habent: ut illa ſit Tranſitiuorum, hæc uerò Stantium ut plurimùm.

Exceptis tamen ab hac regula, ijs uerbis quæ poſteriores literas gutturales habent: ea enim ſiue tranſitiua, ſiue neutra ſint, ſemper habent paſſach, quemadmodum diximus.

POstremò, ainpoal in plurali in omnibus personis, scheua habet mobile, (exceptis duabus fœmininis, & prima communis, quæ holem habent) quod in holem uel zere mutatur in pausa, propter accentum: ut Esaiæ cap. v. שכר ירדפו Et Esaiæ capite primo, טוב הארץ תאכלו

Appendix.

PErsona secunda masculini singularis non differt à tertia fœminini singularis: utraque ex præpositis partibus orationis est cognoscenda. Secunda persona singularis fœminini, per iod in fine additum à masculino dignoscitur.

Significatio.

PRimò, futurum absolutè positum, in multis locis pro præterito ponitur, præsertim quum de ijs rebus sermo est, quæ frequenter ita fieri consueuerunt, ut Genes. cap. ij. ואד יעלה id est, & uapor

ascen

aſcendit. Eſt autem hæc enallage in Pro-uerbijs, Pſalterio, & alijs Propheticis libris uſitatiſſima.

SEcundò, futurum per uaf hippuch in præteritum, idq; plerunque imperfectum conuertitur, paucis exceptis: in quibus in perfectum, propter aliud præcedens, conuerſum uidemus: ut Gene. xxx. כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרוֹץ לָרוֹב וַיְבָרֶה יְהוָה אֹתִי׃ id eſt, quoniam parum quod fuit tibi, ante me multiplicatum eſt, & benedixit Dominus mihi.

Punctatio autem illius uaf, plerunque eſt paſſach, ſequēte dages: excepto aleph, ante quod uaf habet kametz, quum dages à gutturali non accipiatur. Et exceptis quibuſdam locis, ubi dages euphoniæ cauſa repudiatur, ut in proximè citato exemplo uidere eſt.

TErtiò, futurum quoquè per particu-

Iam אָז præpoſitam, in præteritum conuertitur, ut אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה id eſt, tunc cecinit Moſes.

Caput XVI.

PAradigma paſſiuæ coniugationis primæ Kal.

Præteritum, הֶעָבָר

Persona		Fem.		Masc./Comm.		Numerus
3	Perſonæ	נִפְקְדַת	F.	נִפְקַד	M.	Sin.
2		נִפְקַדְתְּ		נִפְקַדְתָּ		
1				נִפְקַדְתִּי	C.	
3				נִפְקְדוּ	C.	Plu.
2		נִפְקַדְתֶּן	F.	נִפְקַדְתֶּם	M.	
1				נִפְקַדְנוּ	C.	

Interpretatio,

Viſitatus fuit uir, Viſitata fuit mulier.
Viſitatus fuiſti uir, Viſitata fuiſti mulier.
Viſitatus fui, communis generis.
Viſitati fuerunt, communis generis.

Viſita

Viſitati fuiſtis uiri, Viſitatæ fuiſtis mulieres. Viſitati fuimus, communis generis.

Formatio.

IN hac & reliquis coniugationibus formationes tantùm temporum proſequemur: nam quod ad ſignificationes illorum attinet, ſatis ſuprà declarauimus. Suntq; ad omnia omnium Coniugationum tempora referenda, quæ in prima coniugatione de ſignificationibus temporum diximus.

FIguratiua litera huius Coniugationis paſſiuæ, eſt litera nun, cum hireck.

Præteritum uerò habet eaſdem terminationes & punctationes, quas actiuum præteritum: niſi quòd propter acceſſionem nun pepoal, ſuum kametz in ſcheua quieſcens mutat.

Ain hapoal, nihil à punctatione actiui differt.

PArticipium præſens, הַבֵּינוֹנִי

Pluraliter,	Singulariter,	
נִפְקָדִים	נִפְקָד	} Maſcul.
נִפְקָדוֹת	נִפְקָדָת	} Fœmin.
	uel נִפְקֶדֶת	

Verſio,

Viſitatus uir, Viſitati uiri,
Viſitata mulier, Viſitatæ mulieres.

Formatio.

A Præterito nihil differt, niſi quòd ſub ainpoal habet kametz per totum tempus, quum præteritum habeat paſſach.

Terminatio fœminina ſingularis, & utraque pluralis, eſt eadem quæ in ſuperiori coniugatio.

PArticipium præteritum, הַפָּעוּל Quum ſit tota hæc coniugatio paſſiua, non requirit participium paſſiuum, ideo

ideo paul in hac coniugatione non habetur, ſed loco illius nomina formalia uſurpantur.

INfinitiuus, הַמָּקוֹר

Cum literis bachlam, quæ gerundiua faciunt, הִפָּקֵד Abſolutus

בְּהִפָּקֵד כְּהִפָּקֵד

לְהִפָּקֵד מֵהִפָּקֵד

Interpretatio,

Viſitari.

In uiſitari (id eſt, in eo quum uiſitaretur). Secundum uiſitari.

Ad uiſitare (id eſt, ut uiſitaretur). A uiſitari.

Formatio.

IN infinitiuo litera nun characteriſtica deficit, cuius defectum per dages forte in pepoal ſuppletur.

Quia uerò dages forte ab initio dictionis pro

nis proferri & audiri non potest, nisi præcedat alia motio & litera: ideo Grammatici Hebræorum, literam he cum hirick infinitiuo præposuêre. Illudq́ he cum literis bachlam (quæ scheua habent, excepto mem: quod quia abijcit nun, & in he utpote gutturali, dages signare non potest, zere habet) manet. Exceptis paucissimis locis, ut Thren. cap. iij. Exodi cap. x. Prouerb. xxiiij. ubi abiectum est.

Appendix.

QVum litera prima radicalis fuerit gutturalis, tunc he habebit zere in supplemẽtum ipsius dages, quod in gutturalem poni non poterat.

Alia.

CVm litera mem nunquam abijcitur he: nam si abijceretur, tunc unum dages cogeretur repræsentare duo nun, cõiugationis & dictionis מִן

Sed

Sed regula talis eſt apud Hebræos, אֵין דָּגֵשׁ אֶחָד יָכוֹל לְהָבִיא שְׁנֵי נוּנִים׃ hoc eſt Non dages unum poteſt repræſentare duo nun.

PEpoal autem habet kametz.

Ainpoal zere, aliquando ſægol habet, quum ſcilicet per makaph ſequenti uoci coniungitur, ut Geneſeos cap. xiij. אַחֲרֵי הִפָּרֶד־לוֹט

Quandoq; in holem deſinit, ut habes primi Samuelis cap. xx. נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד

IMperatiuus, הַצִּוּוּי

Pluraliter,	Singulariter,	
הִפָּקְדוּ	הִפָּקֵד	Maſcul.
הִפָּקַדְנָה	הִפָּקְדִי	Fœmin.

Interpretatio,

Viſitare tu uir, Viſitamini uos uiri.
Viſitare tu mulier, Viſitamini uos mulieres.

Forma

Formatio.

IMperatiuus formam infinitiui ſequitur, niſi quòd in ſingulari fœminino & plurali maſculino, zere in ſcheua ſub ain poal eſt mutatum.

Quod ad terminationem ſingularis fœminini & utranque pluralem attinet, nihil differt ab actiui imperatiui formatione: nam & eandem in omnibus coniugationibus habebit.

FVturum, הֶעָתִיד

Perſonæ

Genera	Tertia,	Secunda,		Prima,	Numeri.
M.	יִפָּקֵד	תִּפָּקֵד	C	אֶפָּקֵד	Si.
F.	תִּפָּקֵד	תִּפָּקְדִי			
M.	יִפָּקְדוּ	תִּפָּקְדוּ	C	נִפָּקֵד	Pl.
F.	תִּפָּקַדְנָה	תִּפָּקַדְנָה			

Verſio,

Viſitabor, communis generis. Viſitaberis tu

ris tu uir. Visitabitur ille uir.

Visitaberis tu mulier. Visitabitur illa mulier.

Visitabimur, communis generis. Visitabimini uos uiri. Visitabuntur uiri.

Visitabimini uos mulieres. Visitabuntur illæ mulieres.

Formatio.

IN futuro abijcitur he illud quod in imperatiuo & infinitiuo ad fortificādum dages (quod repræsentat nun literam figuratiuam huius coniugationis, quæ abiecta est) accersebatur. Quum enim hîc literæ ethan sint, non est illa opus.

Punctantur autem figuratiuæ illæ futuri omnes cum hirick, excepto aleph, quod sægol, nullam aliam ob causam, quàm (ut inquiunt Hebræi) להפריש הקריאה בין האלף ובין היוד hoc est, ad separandum lectionem ipsius aleph à iod,

uult

uult dicere, ne aleph uideatur iod esse: habet nihilominus alicubi hirick, ut ij. Samuelis cap. vi. אֲבַבְרֵה

PEpoal, semper habet kametz, & est dagessatum, propter defectum nun niphal. Si uerò fuerit gutturalis, tunc literæ ethan zere habent, ut Geneseos capite xiiij. וַיֵּחָלֵק

Ainpoal, in personis singularibus, excepta secunda fœminina, & pluralibus fœmininis zere habet, ut in imperatiuo: quod in reliquis personis in scheua conuertitur.

¶ Coniugationis kal passiuæ, finis.

Capnt

Caput XVII.

Paradigma secundæ coniugationis actiuæ piel.

Præteritum, הֶעָבָר

Personæ	F.		M./C.		Numeri
3	פִּקְּדָה	F.	פִּקֵּד	M.	Si.
2	פִּקַּדְתְּ	F.	פִּקַּדְתָּ	M.	Si.
1			פִּקַּדְתִּי	C.	Si.
3			פִּקְּדוּ	C.	Pl.
2	פִּקַּדְתֶּן	F.	פִּקַּדְתֶּם	M.	Pl.
1			פִּקַּדְנוּ	C.	Pl.

Expoſitio,

Diligenter uiſitauit uir. Viſitauit mulier.
Viſitauiſti uir. Viſitauiſti mulier.
Viſitaui diligenter, communis generis.
Viſitauerunt, commune.
Viſitauiſtis uiri. Viſitauiſtis mulieres.
Viſitauimus, communis generis.

Formatio.

DAges in ainpoal per totam coniuga

 tionem

tionem eſt characteriſticum. Pepoal per totum tempus cum hirick pũctatur. Ain poal, ſub tertia maſculini ſingularis, zere habet (quanquam in quibuſdam & paſſach, ut Thren. cap. iij. אִבַּר וְשִׁבַּר) In tertia fœminini ſingularis, & tertia plurali communis generis, ſcheua mobile. In reliquis omnibus paſſack, ſicut & in prima coniugatione.

PArticipium præſens, הַבֵּינוֹנִי

Pluraliter,	Singulariter,	
מְפַקְּדִים	מְפַקֵּד	Maſcul.
	מְפַקֶּדֶת	Fœmin.
מְפַקְּדוֹת uel	מְפַקֶּדֶת	

Interpretatio,

Diligenter uiſitans uir. Viſitantes uiri.
Viſitans mulier. Viſitantes mulieres.

Formatio.

FIguratiua litera participiorũ tam præ-

ſentium

ſentium quàm præteritorum, in hac & ſequentibus coniugationibus eſt mem, diuerſa punctatione.

In hac ſecunda actiua coniugatione, in benoni mem ſcheua habet pehapoal paſſach. Ainpoal, in maſculino ſingulari zere, & in altera terminatione fœmininorū ſægol: in reliquis, ſcheua mobile.

PArticipium præteritum, חֻפְּעַל

Pluraliter,	Singulariter,	
מְפֻקָּדִים	מְפֻקָּד	Maſcul.
	מְפֻקֶּדֶת	Fœmin.
מְפֻקָּדוֹת uel	מְפֻקֶּדֶת	

Verſio,

Viſitatus uir. Viſitati uiri.
Viſitata mulier. Viſitatæ mulieres.

Formatio.

IN paul, ſimiliter mem cum ſcheua. Pehapoal cum kybutz. Ainpoal, in ka-

metz per totum tempus deſinit.

INfinitiuus, הַמָּקוֹר

Cum literis bachlam, quæ gerundiua faciunt, פַּקֵּר Abſolutus

בְּפַקֵּר כְּפַקֵּר

לְפַקֵּר מִפַּקֵּר

Verſio,

Viſitare diligenter.

In uiſitando. Secundum uiſitare.

Ad uiſitandum. A uiſitando.

Formatio.

PEpoal, paſſach habet ad differentiam præteriti. Ainpoal, zere. Literæ bachlam cum ſcheua, excepta mem, quæ hireck (ſequente dages, propter defectum nun, pro more ſuo) habet.

IMperatiuus, הַצִּוּוּי

פַּקֵּר פַּקְּרוּ

פַּקְּרִי פַּקֵּרְנָת

Verſio

Verſio,

Viſita tu uir, Viſitate uos uiri.
Viſita tu mulier. Viſitate uos mulieres.

Formatio.

IN ſingulari pepoal, paſſach. Ainpoal zere habet, quod in reliquis omnibus, excepta plurali fœminina, in ſcheua conuertitur.

FVturum, חֶעָתִיד

Genera	Tertia,	Secunda,		Prima,	Numeri
M.	יְפַקֵּד	תְּפַקֵּד	C.	אֲפַקֵּד	
F.	תְּפַקֵּד	תְּפַקְּדִי			
M.	יְפַקְּדוּ	תְּפַקְּדוּ		נְפַקֵּד	
F.	תְּפַקֵּדְנָה	תְּפַקֵּדְנָה			

Verſio,

Diligenter uiſitabo, communis generis. Viſitabis uir. Viſitabit uir.
Viſitabis mulier. Viſitabit mulier.
Viſitabimus, communis generis. Viſi

tabitis uiri. Viſitabunt uiri.

Viſitabitis mulieres. Viſitabunt mulieres.

Formatio.

IN futuro huius coniugationis literæ ethan, habent ſcheua, excepto aleph gutturali: quod quia pro more gutturalium, purum ſcheua non admittit, cum chatephpaſſach punctatur. Pepoal, per totum habet paſſach. Ainpoal, prima, ſecunda, tertia ſingularis maſculini, & prima pluralis communis generis, utraque fœminina pluralis habent zere. In alijs, ſcheua: quod in pauſa quoquè, in ſcheua conuertitur.

Appendix.

FVturum primæ perſonæ utriuſq; numeri, he thoſephet uel paragogicum admittit, ut אֲדַבְּרָה

Alia

Alia.

VErba quorum ainpoal fuerit gutturalis, mutant per totam hanc coniugationem hireck in zere, paſſach in kametz, kybutz in uaf holem: ut,

בֵּרֵךְ מְבָרֵךְ מְבוֹרָךְ אֲבָרֵךְ

Quanquam multa ſint, quæ tametſi mediam radicalem ex gutturalibus habeant, ſeruant nihilominus conſuetam punctationem huius cõiugationis, niſi quòd dages abijciunt.

¶ Coniugationis Secundæ actiuæ, finis.

Caput XVIII.

Paradigma ſecundæ coniugationis, paſſiuæ pual.

Præteritum, הֶעָבָר

Personæ					Numeri
3	פֻּקְּדָה	F.	פֻּקַּד	M.	Si.
2	פֻּקַּדְתְּ	F.	פֻּקַּדְתָּ	M.	Si.
1			פֻּקַּדְתִּי	C.	Si.
3			פֻּקְּדוּ	C.	Pl.
2	פֻּקַּדְתֶּן	F.	פֻּקַּדְתֶּם	M.	Pl.
1			פֻּקַּדְנוּ	C.	Pl.

Verſio,

Diligenter uiſitatus fuit uir. Viſitata fuit mulier.

Viſitatus fuiſti uir. Viſitata fuiſti mulier.

Viſitatus fui, communis generis.

Viſitati fuerunt, communis generis.

Viſitati fuiſtis uiri. Viſitatæ fuiſtis mulieres.

Viſitati fuimus, communis generis.

Forma

Formatio.

IN hac Secunda paſſiua coniugatione ſimiliter dageſch in ainpoal characteriſticum eſt.

Pehapoal, per totam coniugationem habet uel kybutz uel chatephkametz.

Quum uerò ainpoal punctuli dageſch non fuerit capax, tunc kybutz in uaſ holem conuertitur.

Porrò quoad punctationem ainpoal, habet is paſſach in tertia ſingularis maſculini: in reliquis, ſequitur actiuum ſuum.

PArticipium præſens, חֲבֵינוֹנִי

Pluraliter,	Singulariter,	
פְּקֻדִים	פְּקֻד	M.
	פְּקֻדָה	F.
פְּקֻדוֹת uel	פְּקֶדֶת	

Verſio,

Viſitatus uir. Viſitati uiri.

 Viſitata

Visitata mulier. Visitatæ mulieres.

Formatio.

NOn differt ab ipso præterito, nisi quòd sub ainpoal per totum tempus habet kametz.

PAul non habet hæc coniugatio, & Imperatiuo caret.

INfinitiuus, הַמָּקוֹר

Visitari, פֻּקּוֹד Absolutus.

Cum literis bachlam non extat. Absolutè positus, holem post ainpoal habet.

FVturum, הֶעָתִיד

Personæ,

Genera	Tertia	Secunda	Prima	Numeri
M.	יְפֻקַּד	תְּפֻקַּד	C. אֲפֻקַּד S.	Singularis
F.	תְּפֻקַּד	תְּפֻקְּדִי		
M.	יְפֻקְּדוּ	תְּפֻקְּדוּ	C. נְפֻקַּד P.	Pluralis
F.	תְּפֻקַּדְנָה	תְּפֻקַּדְנָה		

Versio

Versio,

Visitabor, communis generis. Visitaberis uir. Visitabitur uir.

Visitaberis mulier. Visitabitur mulier.

Visitabimur, communis generis. Visitabimini uiri. Visitabuntur uiri.

Visitabimini mulieres. Visitabuntur mulieres.

Formatio.

Nihil differt punctatione ab actiuo suo, tam quoad literas ethan, quàm quoad radicales: nisi quòd hîc sub pepoal est kybutz, & ain hapoal in singulari numero habet passach, quum in actiuo zere sit.

Finis Coniugationis secundæ passiuæ pual.

Caput XIX.

PAradigma tertiæ coniugationis actiuæ hiphil.

Præteritum, הֶעָבָר

Personæ	Fœmininum		Masculinum / Commune		Numeri
3	הִפְקִידָה	F.	הִפְקִיד	M.	S.
2	הִפְקַדְתְּ	F.	הִפְקַדְתָּ	M.	S.
1			הִפְקַדְתִּי	C.	S.
3			הִפְקִידוּ	C.	P.
2	הִפְקַדְתֶּן		הִפְקַדְתֶּם	M.	P.
1			הִפְקַדְנוּ	C.	P.

Verſio,

Fecit uiſitare uir. Fecit uiſitare mulier.

Feciſti uiſitare uir. Feciſti uiſitare mulier.

Feciſti uiſitare, communis generis.

Fecerunt uiſitare, communis generis.

Feciſtis uiſitare uiri. Feciſtis uiſitare mulieres.

Fecimus uiſitare, communis generis.

Formatio

Formatio.

SVb he, characteristica huius coniugationis litera, habet hirick paruum: nisi prima radicalis litera fuerit gutturalis: tunc enim he habebit sægol gutturalis charephsægol: ut, הֶעֱבִיר

Pepoal, scheua habet quiescens.

Ainpoal, in tertia persona singularis numeri utriusq; generis: & in tertia persona plurali, hireck magnum habet, sequente scilicet iod, figuratiua litera huius coniugationis. In reliquis omnibus personis, habet passach.

PArticipium præsens, חֲבֵינוֹנִי

Pluraliter,	Singulariter,	
מַפְקִירִים	מַפְקִיר	Masculin.
	מַפְקִירָה	
מַפְקִירוֹת uel	מַפְקֶרֶת	Fœminin.

Versio

Verſio,

Faciens uiſitare uir. Facientes uiſitare uiri.

Faciens uiſitare mulier. Facientes uiſitare mulieres.

Formatio.

MEm litera figuratiua participiorum in hoc benoni habet paſſach, ad denotandum defectum literæ he figuratiuæ huius Tertiæ coniugationis. Dicendum enim erat, מְהַפְקִיד Sed breuitatis gratia, extrita he litera, dicimus מַפְקִיד maphkid.

Ainpoal, per totum habet hirick magnum, ſequente iod litera characteriſtica huius Coniugationis: excepta altera terminatione fœmininorum, quæ habet ſægol; & cætera.

Participium

PArticipium præteritum, הָפְעַל

Pluraliter, Singulariter,

מֻפְקָדִים מֻפְקָד Maſculin.

מֻפְקֶדֶת Fœminin.

מֻפְקָדוֹת uel מֻפְקֶדֶת

Verſio,

Factus uiſitare uir. Facti uiſitare uiri. Facta uiſitare mulier. Factæ uiſitare mulieres.

Formatio.

HE, litera huius coniugationis characteriſtica, hîc extrita eſt, cum eius puncto kybutz: quod ad differentiam præſentis participij habet, ad mem tranſlatum eſt. Dicendum enim erat, מְהֻפְקָד Sed abiecta ipſa litera ה breuiùs dicimus מֻפְקָד muphkad.

Pepoal, habet ſcheua quieſcens.

Ainhapoal, per totum ain, kametz punctatur.

Infinitiuus

INfinitiuus, הַפְּקוֹד

Cum literis bachlam, quæ gerundia faciunt, הַפְקֵד Abſolutus.

בְּהַפְקִיד כְּהַפְקִיד

לְהַפְקִיד מֵהַפְקִיד

Verſio,

Facere uiſitare.

In faciendo uiſitare. Secundum faciendum uiſitare.

Ad faciendum uiſitare. A faciendo uiſitare.

Formatio.

INfinitiuus, he cum paſſach punctat ad diſcrimen præteriti.

Pepoal, ſcheua habet quieſcens.

Ainpoal, habet zere.

Cum literis uerò bachlam, quæ hîc genuinam ſuam habent punctationem, ſemper habet hirick, ſequente iod: ut exempli gratia, Amos cap. ıj. לְהַקְטִין הָאֵיפָה

Impera

IMperatiuus, חַצִּוּוּי

Pluraliter, Singulariter,

חַפְקִידוּ חַפְקֵד Masculin.

חַפְקֵדְנָה חַפְקִידִי Fœminin.

Versio,

Fac uisitare uir. Facite uisitare uiri. Fac uisitare mulier. Facite uisitare mulieres.

Formatio.

IN singulari masculino non differt ab infinitiuo, habet enim zere: ut Numer. cap. viij. חַפְקֵד אֶת־חַלְוִיִּם

Quum uerò illi accedit he paragogicum, tunc habet hireck sequente iod: ut Psal. xvij. חַקְשִׁיבָה רִנָּתִי

In fœminino singulari & masculino plurali habet punctum hirick, sequente iod litera.

In plurali fœminino (quæ forma in Biblijs non extat) habet zere. He coniugationis pattach habet.

i Futurum

FVturum, הֶעָתִיד

Perſonæ,

	Tertia,	Secunda,		Prima,	
M.	יַפְסִיר	תַּפְסִיר	C.	אַפְסִיר S.	Numeri.
F.	תַּפְסִיר	תַּפְסִירִי			
M.	יַפְסִירוּ	תַּפְסִירוּ		נַפְסִיר P.	
F.	תַּפְסֵרְנָה	תַּפְסֵרְנָה			

Verſio,

Faciam uiſitare, communis generis. Facies uiſitare uir. Faciet uiſitare uir.

Facies uiſitare mulier. Faciet uiſitare mulier.

Faciemus uiſitare, communis generis. Facietis uiſitare uiri. Facient uiſitare uiri.

Facietis uiſitare mulieres. Facient uiſitare mulieres.

Formatio.

IN futuro quoquè abijciatur litera he; dicendum enim erat אַהַפְסִיר Sed abiecta

iecta ipſa he litera, breuitatis ergô, ne ab initio ſit concurſus duarum literarum ſeruilium, dicimus אַפְקִיד afkid.

Pehapoal, punctum ſcheua quieſcentem habet.

Ainpoal, punctum hireck habet, iod litera ſequente, quæ eſt figuratiua huius coniugationis: idq; ferè in omnibus iſtis uerbis.

Fœminina tamen utraq; pluralis perſona, habet punctum zere.

Notandum eſt, etiam futurum hoc cum uaf hippuch abijcere iod literam, & punctum zere adſciſcere: quemadmodum habetur Geneſeos primo capite, וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים

Finis coniugationis
tertiæ actiuæ
hiphil.

Caput XX.

PAradigma tertiæ coniugationis paſsiuæ hophal.

Præteritum perfectum, הֶעָבָר

Personæ	Fœm.		Masc./Com.		Numeri
3	חָפְסְרָה	F.	חָפְסַר	M.	S.
2	חָפְסַרְתְּ		חָפְסַרְתָּ		S.
1			חָפְסַרְתִּי	C.	S.
3			חָפְסְרוּ	C.	P.
2	חָפְסַרְתֶּן	F.	חָפְרַסְתֶּם	M.	P.
1			חָפְסַרְנוּ	C.	P.

Verſio,

Factus fuit uiſitare uir. Facta fuit uiſitare mulier.

Factus fuiſti uiſitare uir. Facta fuiſti uiſitare mulier.

Factus fui uiſitare, communis generis.

Facti fuerunt uiſitare, commune.

Facti fuiſtis uiſitare uiri, Factæ fuiſtis uiſitare

uiſitare mulieres.

Facti fuimus uiſitare, commune.

Formatio.

PEr totam hanc cōiugationem he characteriſticum eſt, ſicut in Actiuo: niſi quòd hîc iod deſideratur, & punctatio uariat: nam in hac coniugatione, he habet uel chatephpaſſach, uel kybutz, uel uau ſchurek. Nam hæc tria puncta (ut inquit Elias) כי אלה שלשתם אחים הם ויבאו לרוב זה תמורת זה ובפרט בבנין פועל והפ והפעל id eſt, quoniam tria illa ſunt fratres, & ueniunt frequenter hoc pro illo, præſertim uerò in coniugatione pual & hophal.

Pepoal, habet ſcheua quieſcens.

Ainhapoal, paſſach habet: excepta tertia ſingularis fœmini, & tertia plur. communis generis, quæ ſchæua habent.

BEnoni, paul non extant in hac Coniugatione.

INfinitiuus, הַמָּקוֹר

Fieri ab aliquo uiſitare, הִפָּקֵד

Formatio,

PEpoal, ſcheua habet quieſcens.

Ainpoal, zere uel paſſach obtinet: præſertim in ijs uerbis, quorum tertia radicalis eſt gutturalis.

Inuenitur porrò hîc Infinitiuus, cum he paragogico: cum literis bachlam, nunquam.

IMperatiuo caret.

FVturum, הֶעָתִיד

Genera		Tertia,	Secunda,		Prima,	Numeri
	M.	יִפָּקֵד	תִּפָּקֵד		אֶפָּקֵד	S.
	F.	תִּפָּקֵד	תִּפָּקְדִי	C.		
	M.	יִפָּקְדוּ	תִּפָּקְדוּ		נִפָּקֵד	P.
	F.	תִּפָּקַדְנָה	תִּפָּקַדְנָה			

Verſio

Verſio,

Fiam uiſitare, communis generis. Fies uiſitare uir. Fiet uiſitare uir.

Fies uiſitare mulier. Fiet uiſitare mulier.

Fiemus uiſitare, communis generis. Fietis uiſitare uiri. Fient uiſitare uiri.

Fietis uiſitare mulieres. Fient uiſitare mulieres.

Formatio.

FVturi figuratiuæ literæ, abiecto he characteriſtico Coniugationis, recipiunt chatephkametz, לְהוֹרוֹת עַל סִימָן חֲבָנִין id eſt, ad innuendum characteriſticum ſignum coniugationis.

Pepoal, habet ſcheua quieſcens.

Ainhapoal (excepta tertia fœminini ſingularis, & tertia communis pluralis, quæ ſcheua mobile habent) cum paſſach punctatur per totum.

Appendix.

QVum pepoal fuerit gutturalis, tunc literæ ethan, & he, in præterito habebunt kametz, & prima radicalis chatephkametz, ut חֳעֳמוֹר אֳעֳמוֹר

Alia.

MOſche Kimhi in ſuo mahalach, format participium præſens, ſic,

חֵפָּסַר חֵפָּקְרִים הֵפָּקְרָת חֵפָּקְרוֹת

Cum kametz ſub ainpoal, ad differētiam præteriti. Alij autem Grammatici unanimi conſenſu clamant, non habere hanc cōiugationem ipſum benoni, inter quos autor libri Pethah defarai, ſic ſcribit,

וְאֵין בְּבִנְיָן חַזֶּה לֹא פּוֹעֵל וְלֹא פָּעוּל לְרוֹב הִתְ

חִתְבּוֹרְרוּתוֹ : hoc eſt, non eſt in hac coniugatione neq; participiū præſens, nec præteritum, propterea quòd nimium intranſitiua ſit.

Finis tertiæ coniugationis.

Caput XXI.

PAradigma quartæ coniugationis hithpael.

Præteritum, הֶעָבָר

Personæ					
3	הִתְפַּקְּדָה	F.	הִתְפַּקֵּד	M	Sin.
2	הִתְפַּקַּדְתְּ	F.	הִתְפַּקַּדְתָּ	M	Sin.
1			הִתְפַּקַּדְתִּי	C.	Sin.
3			הִתְפַּקְּדוּ	C.	Plu.
2	הִתְפַּקַּדְתֶּן	F.	הִתְפַּקַּדְתֶּם	M	Plu.
1			הִתְפַּקַּדְנוּ	C.	Plu.

Versio,

Viſitauit ſeipſum uir. Viſitauit ſeipſam mulier.

Viſitauiſti teipſum uir. Viſitauiſti teipſam mulier.

Viſitaui meipſum, cõmunis generis.

Viſitauerunt ſeipſos, commune.

Viſitauiſtis uos ipſos uiri. Viſitauiſtis uos ipſas mulieres.

Viſitauimus nos ipſos, communiter.

Formatio.

CHaracteriſticæ literæ huius Coniugationis quartæ, ſunt הת punctatæ cum hireck ſub he, & ſcheua quieſcente ſub thaf, & dages in ainpoal.

Pepoal, habet in præterito per totum paſſach ſequente dages: exceptis ijs uerbis, quorum media radicalis eſt gutturalium una, uel res, quæ habent kametz: ut הִתְבָּרֵךְ

Ainpoal, habet in tertia ſingularis perſona maſculini zere: aliquando ſægol, מִפְּנֵי הַסְּמִיכוּת id eſt, propter adhærentiã aliarum uocum: ut Geneſ. vi. הִתְהַלֶּךְ נֹחַ

In alijs, per totum habet paſſach, excepta tertia fœminina ſingularis, & tertia pluralis communis generis, quæ habent ſcheua: quod in pauſa, pro more, in kametz aliquando conuertitur.

Participium

PArticipium præſens, חֲבֵינוֹנִי

Pluraliter, Singulariter,

מִתְפַּקְּדִים מִתְפַּקֵּד Maſculin.

מִתְפַּקְּדָה Fœminin.

מִתְפַּקְּדוֹת uel מִתְפַּקֶּדֶת

Verſio,

Viſitans ſeipſum uir. Viſitantes ſeipſos uiri.

Viſitauit ſeipſam mulier. Viſitantes ſeipſas mulieres.

Formatio.

IN hoc tempore, he characteriſtica abijcitur, punctumq; illius ad mem figuratiuam participiorum transfertur, ſequente thaf cum ſcheua quieſcente, & dages in ainhapoal, ut ſuprà.

Pepoal, per totum habet paſſach: exceptis ijs quorum ainpoal eſt gutturalis, illa enim kametz habent, ut ſuprà.

Ainpoal, in ſingulari maſculino zere

habet

habet: quod in reliquis, in ſcheua conuerſum eſt.

PAul, non habet hæc coniugatio.

INfinitiuus, חֲמָקוֹר

Cum litera bachlam, quæ gerundiua faciunt, הִתְפַּקֵּר Abſolutus.

בְּהִתְפַּקֵּר	כְּהִתְפַּקֵּר
לְהִתְפַּקֵּר	מֵהִתְפַּקֵּר

Verſio,

Viſitare ſeipſum, abſolutè.

In uiſitando ſeipſum. Secundum uiſitare ſeipſum.

Ad uiſitandum ſeipſum. A uiſitando ſeipſum.

Formatio.

NOn differt literis & punctis à præterito, quæ & omnia ſeruat accedentibus literis figuratiuis bachlam.

Infinitiuus

IMperatiuus, חִצִּוּוּי

Pluraliter,	Singulariter,	
חִתְפַּקְּרוּ	חִתְפַּקֵּר	Masculin.
חִתְפַּקֵּרְנָה	חִתְפַּסְּרִי	Fœminin.

Versio,

Visita teipsum uir. Visitate uos ipsos uiri.

Visita teipsam mulier. Visitate uos ipsas mulieres.

Formatio.

IN singulari numero masculini generis, non differt ab infinitiuo.

In fœminino genere numeri singularis, & masculino genere pluralis numeri, punctus zere, qui sub reliquis duabus personis situs est, in punctum scheua conuertitur.

Futurum

FVturum, עָתִיד

	Tertia,	Secunda,		Prima,	
M.	יִתְפַּקֵּר	תִּתְפַּקֵּר		אֶתְפַּקֵּר	Sing:
F.	תִּתְפַּקֵּר	תִּתְפַּקְּרִי	C.		
M.	יִתְפַּקְּרוּ	תִּתְפַּקְּרוּ		נִתְפַּקֵּר	Plur.
F.	תִּתְפַּקֵּרְנָה	תִּתְפַּקֵּרְנָה			

Verſio,

Viſitabo meipſum, communis gene. ris. Viſitabit teipſum uir. Viſitabit ſeipſum uir.

Viſitabis teipſam mulier. Viſitabit ſe. ipſam mulier.

Viſitabimus nos ipſos, communis ge neris. Viſitabitis uos ipſos uiri. Viſitabunt ſeipſos uiri.

Viſitabitis uos ipſas mulieres. Viſitabunt ſeipſas mulieres.

Formatio.

IN futuro, he ſimiliter abijcitur, relicto puncto eius hireck, ſcilicet ſub literis

ethan

ethan: excepto aleph, quod pro more ſægol ſuum habet.

Pepoal, cum paſſach per totum punctatur.

Ainpoal, in ſingulari numero & tertia perſona plurali, & utraque fœminina, zere habet: aliquando loco eius paſſach, ut Prouerbiorum capite uigeſimoquinto, אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ

In ſecunda perſona fœminini ſingularis, & maſculina plurali, utraque illud zere in ſcheuam commutatur.

Regula,

In ſumma, præpone ſyllabam תְּהִ per omnia tempora Paradigmati Secundæ coniugationis actiuæ, & habebis formationem quartæ coniugationis reciprocę.

Appendix.

SYllaba characteriſtica huius coniugationis, ipſi pepoal præponitur in maiori

iori parte uerborum. Verùm in his uerbis, quorum pepoal una eſt ex literis זסשץ alia eſt ineunda ratio. Nam

Quæ habent ſamech uel ſchin, in illis euphoniæ gratia, thaf poſtponitur primæ radicali. Nam pro הִתְסַבֵּל dicimus הִסְתַּבֵּל Et pro הִתְשַׁמֵּר dicimus הִשְׁתַּמֵּר

Quæ uerò à zade incipiunt, ea thaf in thet mutant, ut ita radicali prima poſtponunt. Nam pro הִתְצַדֵּק dicunt הִצְטַדֵּק

Quæq; ſain pro pepoal habent, mutant thaf in daleth, & ſibi poſtponunt: quod genus uerborum in Chaldaiſmo tantùm inuenitur, teſtibus Hebræis; ut à זָמַן dicunt in hithpael הִזְדַּמַּן

Coniugationis quartæ Finis.

HActenus Formationes perfectorum uerborum per omnes Coniugationes, quàm potuimus diligentia breuiter ac dilucidè Studiosis proposuimus. Iam & significationes singularum cōiugationum declarandæ essent: uerùm supersedemus modò ab illa tractatione, tum quia in Tabulis nostris, quas Henrichus Petri anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto Basileæ excudit, Tabula nona ad quam Studiosos remittimus, rem illam exequuti sumus: quum etiam quia sequentibus Libris latiùs omnia exponemus. Ordinum autem imperfectorum formationes, quòd hoc Libro non explicamus, sine ratione minimè à nobis factum est. Non enim placet, tyronum huius linguæ ingenia præceptis nimijs obtuere, qui post generalia ista quæ fideli-

ter tradidimus (ſiquidem ſtudijs ſuis conſultum uelint) ad uſum accedent. Quemadmodum enim hi ridendi meritò ſunt, qui ædificaturi inſtrumentis parandis, & materia copioſa congerenda, rudimentisq; ipſis extruendis ſemper laborant, nunquam tamen ædificant: ita exploden di ſunt illi, qui citra uſum perpetuò præceptis inhærent, in ijsq; ætatem terunt. Adde, qui ſemel ordinis perfecti uerba ritè inflectere didicerit, illum ſine ullo negocio reliquorum ordinum coniugationes percepturum. Proinde ſequentibus libris, illorum formationes ordine & fuſè exponemus. Hoc enim libro inſtituimus tantùm explicationem earū rerum, quas cognoſcere in primis ſtudioſos huius linguæ oportet. Sed pergamus nunc ad alteram partem orationis.

De

DE NOMINE.

Caput XXII.

NOmini accidunt qualitas, species, comparatio (sub qua & motio) genus, numerus, figura, casus (sub quo & declinatio) forma.

Qualitas.

NOminum aliud est שֵׁם דָּבָר hoc est, nomen rei, quod nos appellatiuum dicimus, ut אִישׁ אִשָּׁה גֶּפֶן אֶרֶץ id est, uir, mulier, uitis, terra.

Aliud uocant Hebræi שֵׁם הַתֹּאַר id est, nomen formale, quod nos Adiectiuum dicimus: sub quo Epitheton, & quod appellant Logici concretum, comprehenduntur: ut, מֶלֶךְ טוֹב גָּדוֹל id est, rex, bonus, magnus.

Species.

SPecies nominum eſt duplex. Primitiua, & deriuatiua.

Primitiua ſunt, quæ à nullo uerbo deriuantur: eaq́; rurſus diuiduntur, in nomina ſcilicet, à quibus nulla uel nomina uel uerba deſcendunt, ut אֶרֶץ terra: & ea à quibus nomina & uerba alia, originem trahunt: ut דָּבָר ſermo, inde דִּבֶּר loquutus eſt. חָכָם ſapiens, inde חָכְמָה ſapientia, חָכַם ſapiens fuit: ſecundum Rabbi Moſche, qui exiſtimat Hacam, eſſe primitiuum.

Deriuatiua ſunt, quæ uel à Nominibus, uel à uerbis originem ſuam trahunt. Formantur uerò nomina à uerbis, uel ſola punctorum mutatione, ut à קָבַר ſepeliuit, uenit nomen קֶבֶר ſepulchrum: uel adiectione unius aut duarum literarum, quæ figuratiuæ ſunt uerbalium nominū,

& com-

& comprehenduntur hac uoce וְהֶאֱמַנְתִּי

גָדַל	Venit a radice	גָדוֹל	Magnus.
נָכַר		הַכָּרַת	Cognitio.
שָׂכַר		אֶשְׂכָּר	Munus.
שָׁפַט		מִשְׁפָּט	Iudicium.
קָרַב		קָרְבָּן	Oblatio.
לָמַר		תַּלְמוּר	Doctrina.
צָחַר		יִצְחָר	Oleum.

Vel utroque ſimul, hoc eſt tam mutatione punctationis, quàm acceſſione literarum prædictarum, ut exempla data declarant.

Comparatio.

COmparationis gradus Hebræi non uariatione terminationum, ſed adiectione quarundam particularũ formant.

Comparatiuum enim exprimunt per יוֹתֵר id eſt, plus: & עוֹד id eſt, adhuc: & מִן id eſt, ab, uel præ,

Superlatiuum, per מִכֹּל id eſt, præ

 omnibus

omnibus, & עַל כָּל id eſt, ſuper omnes, & per מְאֹד id eſt, ualde: & geminatis adiectiuis uel ſubſtantiuis.

Bonus, — טוֹב } Poſitiuus.

Melior, { יוֹתֵר טוֹב / טוֹב מִמֶּנּוּ } Comparatiuus.

Optimus, { טוֹב מְאֹד / טוֹב מִכֹּל אֲנָשִׁים / עַל כָּל } Superlatiuus.

Exprimitur & ſuperlatiuus hoc modo,

Peſſimus, רַע רַע

Rex regum potentiſſimus. מֶלֶךְ מְלָכִים

MOuentur autem maſculina nomina in fœmininum genus, mutata punctatione, & appoſita in fine literam he ה ut

Bona,	טוֹבָה	טוֹב	Bonus,
Magna,	גְּדוֹלָה	גָּדוֹל	Magnus,
Pia,	חֲסִידָה	חָסִיד	Pius,

Genus

Genus.

GEnus Hebræis duplex eſt, maſculinum ſcilicet & fœmininum: quæ quidem non habent certas terminationes, quibus diſcernantur: niſi quòd fœminina ſcilicet Nomina, frequenter deſinunt

Vel in literam ה he, præcedente puncto kametz: ut צְדָקָה id eſt, iuſtitia.

Vel in literam ת thaſ, præcedente ſægol.

Vel in ſyllabam ית & ות

Maſculina ferè, his terminationibus excluſis, in quaſuis alias exeunt.

Exempla,

Regnum,	מַמְלָכָה
Incenſum,	קְטוֹרֶת
Principium,	רֵאשִׁית
Regnum,	מַלְכוּת

Genus neutrum non habent, ſed loco illius fœminino utuntur.

PRoinde cognoſcuntur genera uel ex plurali numero, uel ex nomine adiectiuo, pronomine, uerbo adiecto: uel ex ſexu, uel ex uſu & autoritate.

Numerus.

NVmerus duplex eſt, Singularis, & pluralis. Pluralis maſculinus deſinit in ים quieſcente iod, ut à דָּבָר uerbum, דְּבָרִים uerba. Fœmininus, in וֹת ut à צְדָקָה iuſtitia, צְדָקוֹת iuſtitiæ.

Inuenitur etiam dualis numerus, in ijs plerunque rebus, quæ natura duæ ſunt, deſinitq́ in ſyllabam יִם præcedente paſſach & conſonante iod: ut, oculus עַיִן à עֵינַיִם & pes רֶגֶל à רַגְלַיִם

Figura.

DVplex eſt figura. Simplex, ut מָוֶת mors, אֵל Deus. Compoſita, ut צַלְמָוֶת id eſt, umbra mortis: & עִמָּנוּאֵל id eſt, nobiſcum Deus.

Appendix

Appendix.

PAuca admodum appellatiua compo ſitæ ſunt figuræ apud Hebræos, ſed nomina propria plerunque ſunt compoſitæ figuræ, ut עזריה id eſt, adijciat deus. & אליעזר id eſt, deus meus auxilium. & בית־אל id eſt, domus dei.

Caſus & declinatio.

TRes ſunt declinationes, quarum prima eſt maſculinorum, altera fœmininorum, tertia eorum nominum quæ tribus numeris conſtant.

Caſus uerò ſunt ſex, qui tamen non uariata terminatione ipſius nominis, ſed acceſſione literarum quarundam ſeruilium (quas alij Articulos appellant) effinguntur.

ה He enim litera, nominatiui, genitiui & uocatiui nota eſt, punctaturq; tum uel cum paſſach ſequente dages: quòd ſi ue-

rò prima nominis litera ipſius dages non ſuerit capax, tum he habebit kametz.

לְ plerunq; cum hireck uel ſcheua, datiui articulus eſt.

אֶת cum ſægol uel cum zere, accuſatiuum indicat.

מִן à, de, è, ex, &c. præpoſitio Ablatiuum conſtituit, abijcitq; literam nun, & defectum eius per dages in prima nominis litera ſupplet: quæ ſi ipſius dages non fuerit capax, tum mem litera punctum zere habebit.

PAradigma maſculinorũ nominum.

Pluraliter,	Singulariter,	
הֲדְּבָרִים	הֲדָּבָר	Nominatiuus
חֲדְּבָרִים	חֲדָּבָר	Genitiuus
לִדְבָרִים	לְדָבָר	Datiuus
אֶת דְּבָרִים	אֶת דָּבָר	Accuſatiuus
חֲדְּבָרִים	חֲדָּבָר	Vocatiuus
מִדְּבָרִים	מִדָּבָר	Ablatiuus

Paradigma fœmininorum Nominum.

Numeri Pluralis,	Singularis,	
הַצְּרָקוֹת	הַצְּרָקָת	Nominatiuus
הַצְּרָקוֹת	הַצְּרָקָת	Genitiuus
לַצְּרָקוֹת	לַצְּרָקָת	Datiuus
אֶת צְרָקוֹת	אֶת צְרָקָת	Accusatiuus
הַצְּרָקוֹת	הַצְּרָקָת	Vocatiuus
מִצְּרָקוֹת	מִצְּרָקָת	Ablatiuus

Paradigma nominum quæ habent triplicem numerum.

Pluralis,	Dualis,	Singularis,	
הָרְגָלִים	הָרַגְלַיִם	הָרֶגֶל	Nomina.
הָרְגָלִים	הָרַגְלַיִם	הָרֶגֶל	Genitiu.
לָרְגָלִים	לָרַגְלַיִם	לָרֶגֶל	Datiuus
אֶת רְגָלִים	אֶת רַגְלַיִם	אֶת רֶגֶל	Accusati.
הָרְגָלִים	הָרַגְלַיִם	הָרֶגֶל	Vocatiu.
מֵרְגָלִים	מֵרַגְלַיִם	מֵרֶגֶל	Ablatiu.

Caput

Caput XXIII.

Forma.

VAriæ ſunt Nominum formæ, quo ad punctationē: quędam enim deſinunt in duplex ſægol, ut מֶלֶךְ Alia in duplex kametz, ut דָּבָר & ſexcentæ aliæ, de quibus aliis in libris prolixè diſſeremus. Satis eſt nunc, ſcire Hebræorũ grammaticos non ſecus atque in Verbis ad dictionem פָּעַל uetus Grammaticorum paradigma, exigere, atque pro uarietate punctorum uarias nominum formas conſtituere: ita ut quæcunq; nomina in duplex ſægol terminetur, ad formam פֶּעֶל referāt: & quæ habent heemāthicas literas, ut eſt מִשְׁפָּט iudicium, referunt ad מִפְעָל & cætera.

Iam autem quælibet forma ſequitur propriam rationem in mutatione punctorum, quæ quidem fit in his quatuor,

kametz

kametz, zere, holem, ſægol, (nam reliqua omnia ſunt immutabilia) quatuor ob cauſas hac dictione comprehenſas, סִבָּנָה

PRima, eſt סְמִיכוּת regimen, ſeu ſyntaxis, ut קָדוֹשׁ ſanctus: hæc eſt eius punctatio in ſtatu abſoluto, quæ mutatur in regimine, ſeu conſtructione: ut, קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל propterea quòd hîc habet genitiuum poſt ſe.

Quo loco notandum eſt, apud Hebræos uocem quæ regit, poſt ſe caſum uariari, non rectum, ut apud Latinos fieri conſueuit.

ALtera, eſt רִבּוּי pluralis numerus: nam à מֶלֶךְ rex, in plurali numero mutatis punctis, propter acceſſionem ſyllabæ ים dicimus מְלָכִים reges.

TErtia, eſt נְקֵבָה fœmininum genus, ut à מֶלֶךְ in fœminino mutatis motionibus

nibus, propter accessionem literæ he dicimus, מַלְכָּה regina.

QVarta, est כִּנּוּי id est, pronomen inseparabile, quod aliàs Affixum dicitur: quando scilicet illa uel uerbis uel nominibus affiguntur in fine, tunc & ipsa causantur punctorum mutationem, ut à דָּבָר id est, uerbum, prima & genuina sua significatione. cum affixo דְּבָרוֹ id est uerbum eius, mutatis punctis.

Appendix.

GVtturales quoquè literæ magnam in punctis mutationem efficiunt; eo quòd & hireck & scheua purum & dages auersentur.

Appendix alia.

SOlet autem & Nominum & Verborum punctatio aliquando mutari propter accentus. Sæpenumero enim puncta breuia in fine periodi uel pausæ mediæ

diæ,uel etiam cum makaph,in longa conuertuntur:ut ſcilicet ibi quieſcatur,& res ipſa melius perpendatur.

Proinde in Verbis,mutatio punctorum (ut ſuprà uidere eſt) propter figuratiuas coniugationum,temporum,perſonarum,& cætera,non minima exiſtit: quæ omnia continua lectione & uſu,melius quàm Regulis, comprehendi poſſe iudicamus.

Finis de nomine.

De Pronomine.

QVia ſuprà monuimus,Pronomina propter inflexionem nominibus coniungenda, ideo hîc recenſebimus illorum tantùm declinationes,explicaturi aliàs iſtud negocium fuſiùs.

Paradigma

Paradigma Pronominum declinabilium.

Singulariter.

Primæ, C.	Secundæ, F.	Secundæ, M.	Tertiæ, F.	Tertiæ, M.	
אֲנִי אָנֹכִי	אַתְּ	אַתָּה	הִיא	הוּא	No.
שֶׁלִּי	שֶׁלָּהּ	שֶׁלָּה	שֶׁלָּהּ	שֶׁלּוֹ	Ge.
לִי	לָהּ	לְךָ	לָהּ	לוֹ	Da.
אוֹתִי	אוֹתָהּ	אוֹתְךָ	אוֹתָהּ	אוֹתוֹ	Acc.
	אַתְּ	אַתָּה			Vo.
מִמֶּנִּי	מִמֵּה	מִמְּךָ	מִמֶּנָּה	מִמֶּנּוּ	Abl.

Pluraliter.

Primæ, C.	Secundæ, F.	Secundæ, M.	Tertiæ, F.	Tertiæ, M.	
אֲנַחְנוּ נַחְנוּ	אַתֵּן	אַתֶּם	הֵן	הֵם	n
שֶׁלָּנוּ	שֶׁלָּכֶן	שֶׁלָּכֶם	שֶׁלָּהֶן	שֶׁלָּהֶם	g
לָנוּ	לָכֶן	לָכֶם	לָהֶן	לָהֶם	d
אוֹתָנוּ	אֶתְכֶן	אֶתְכֶם	אוֹתָן	אוֹתָם	a
	אַתֵּן	אַתֶּם			u
מִמֶּנּוּ	מִמְּכֶן	מִמְּכֶם	מֵהֶן	מֵהֶם	a

Caput

Caput XXIIII.
De millach.

SVb hac parte (exceptis affixis & articulis) comprehenduntur omnes dictiones Indeclinabiles, quæ coniunctæ nominibus & uerbis ſignificationes illorum implent, augent & explanant.

Porrò, quia paucæ ſunt numero, & faciles cognitu, ut quæ quotidie occurrãt, non opus eſt nos illis in præſentiarum occupari, quum de illis alio loco ordine acturi ſumus.

Poſſunt autem, quantum iſte quidem locus exigit, in quatuor partes diuidi: ut ſint uel

Aduerbia, ut פּה לָמָּה לֹא id eſt, Hîc, quare, non.

Coniunctiones, ut גַּם אַךְ id est, Etiam, uerumtamen.

Præpositiones, ut אֶל עַל .i. Ad, super.

Interiectiones, ut הוֹי הֶאָח id est, Heu, euge: & cætera.

HÆc de partibus orationis dicta sufficiant. Sed age, antequàm colophonem Libro imponamus, de affixis (quorum cognitio perquàm necessaria ac non minus utilis est) aliquid coronidis uice afferamus.

De affixis.

PRonominum itaque alia sunt separabilia, uidelicet ea quorum declinationes suprà proposuimus. Alia sunt inseparabilia, quæ constant unicis uel binis literis, & separata ab alijs partibus orationis nihil significant, rursus coniuncta cum ijsdem, relatiua sunt antecedentis, non illius dictionis cui statim subnectuntur. In

tur. In nominibus quidem ferè notæ genitiui, nisi aliis articulis modificentur. In uerbis ferè accusatiui sunt relatiua.

Sunt autem affixa bipartita, alia sunt simplicia, ea nempe quæ hac dictione comprehensa sunt חֲבֵנוּיִם Alia uerò sunt composita, quæ ex duabus literis conflata sunt.

Affixa generis masculini.

Pluraliter,		Singulariter,	
Vos, uestrûm,	כֶם	Tuus, tibi, te.	ךָ
Eorum, eos,	מוֹ הֶם	Eius, eum.	וֹ
	ם		הוּ נוּ

Fœminina,

Earum, eas,	ן	Tua, tibi, te.	ךְ
	הֶן	Eius, eam.	הּ
Vos, uobis, uestrûm,	כֶן		הָ נָה

Communia,

Meos, meis, nos. Meus, mea, meum, me.

נוּ י י נִי י

SVbijciam nunc aliquot exempla tum uerborum, quum nominum, ac etiam indeclinabilium, cum affixis: & primò de Verbis.

VErbum Præteriti temporis, cum affixis.

פקד

פקדו פקדהו פקדה פקדך פקדך פקדני פקדם
פקדן פקדכן פקדכם פקדנו ; פקדת ; פקדתהו
פקדתו פקדתה פקדתך פקדתך פקדתני פקדתם
פקדתן פקדתכם פקדתכן פקדתנו ; פקדת ; פקדתו
פקדתהו פקדתה פקדתני פקדתם פקדתן פקדתנו
; פקדתי ; פקדתיו פקדתיהו פקדתיה פקדתיני
פקדתים פקדתין פקדתינו ; פקדו ; פקדוהו
פקדוה פקדוך פקדוך פקדוני פקדום פקדון
פקדוכם פקדוכן פקדונו ; פקדתם ; פקדתוהו
פקדתוה פקדתוני פקדתום פקדתון פקדתונו ;
פקדנו ; פקדנוהו פקדנוה פקדנוך פקדנוך
פקדנום פקדנון פקדנוכם פקדנוכן ;

וגומר

Nomen

Nomen maſculinum ſingulare cum affixis.

דָּבָר ׃ דְּבָרוֹ דְּבָרָהּ דְּבָרְךָ דְּבָרֵךְ דְּבָרִי דְּבָרָם
דְּבָרָן דְּבַרְכֶם דְּבַרְכֶן דְּבָרֵנוּ ׃

Plurale.

דְּבָרִים ׃ דְּבָרָיו דְּבָרֶיהָ דְּבָרֶיךָ דְּבָרַיִךְ דְּבָרַי
דִּבְרֵיהֶם דִּבְרֵיהֶן דִּבְרֵיכֶם דִּבְרֵיכֶן דְּבָרֵינוּ ׃

Nomen fœmininum ſingulare cum affixis.

צְדָקָה ׃ צִדְקָתוֹ צִדְקָתָהּ צִדְקָתְךָ צִדְקָתֵךְ צִדְקָתִי
צִדְקָתָם צִדְקָתָן צִדְקַתְכֶם צִדְקַתְכֶן צִדְקָתֵנוּ ׃

Plurale,

צְדָקוֹת ׃ צִדְקוֹתָיו צִדְקוֹתֶיהָ צִדְקוֹתֶיךָ צִדְקוֹתַיִךְ
צִדְקוֹתַי צִדְקוֹתֵיהֶם צִדְקוֹתֵיהֶן צִדְקוֹתֵיכֶם
צִדְקוֹתֵיכֶן צִדְקוֹתֵינוּ ׃

Voces indeclinabiles cum affixis.

עִם ׃ עִמְּךָ עִמָּהּ עִמּוֹ עִמָּהּ עִמִּי עִמָּם עִמָּכֶם
עִמָּכֶן עִמָּנוּ ׃
עַל ׃ עָלָיו עָלֶיהָ עָלֶיךָ עָלַיִךְ עָלַי עֲלֵיהֶן עֲלֵיהֶם
עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶן עָלֵינוּ ׃

Literæ ſeruiles cum affixis.

לְ

לוֹ לָהּ לְךָ לָךְ לִי לָהֶם לָהֶן לָכֶם לָכֶן לָנוּ ׃

בְּ

בּוֹ בָּהּ בְּךָ בָּךְ בִּי בָּם בָּהֶם בָּהֶן בָּכֶם בָּכֶן בָּנוּ ׃

וגומר

Finis primi libri.

סֵפֶר יְסוֹד הוּא תָּם וְנִשְׁלַם בָּרוּךְ
יְחִי הָאֵל לְעוֹלָם נוֹתֵן לַבְּרִיּוֹת
עוֹז וְכּוֹחַם לִגְמוֹר
וְלְכַלּוֹת כָּל
עֲמָלָם .

׃

בנל״ב ואע״י
תהל׳
חזק ונתחזק

אֶבֶן הָעֵזֶר

De Literarum serui-lium Officiis, Liber.

DAVIDE KYBERO
ARGENTINENSI
AVTORE.

אָמַר הֶחָכָם לַמֵּד חָכְמָתְךָ לְמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ
וּלְמוֹד מִמִּי שֶׁיּוֹדֵעַ וּבַאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה זֶּה
תֵּדַע מָה שֶׁלֹּא יָדַעְתָּ וְתִזְכּוֹר אֶת אֲשֶׁר
יָדַעְתָּ׃

Præfatio.

QVatuor omnino ſunt capita (candide Lector) in quibus omnis Grammaticæ Hebrææ difficultas eſt poſita, quæ ſi quis probè perceperit, is non minimam partem Hebraiſmi abſoluit.

Primùm ſiquidem eſt paradigma uerborum primi ordinis per coniugationes omnes inflexum: quod in primis animo infigere oportet, ut ad illud reliqua uerba formari poſſint.

Deinde uerò pronominum inſeparabilium affixiones diligenter ſunt memoriæ mandandæ: nihil enim illis, in uerbis atque nominibus, aliiſq; partibus orationis frequentiùs occurrit.

His accedit punctorum uocalium mu

tatio, quæ propter syntaxim, motiones nominum in pluralem numerum, & fœmininum genus ac affixiones contingit: ut interim taceam Verborum inflexiones, accentus, necnon literas gutturales, quæ omnia magnam in punctis uariationem efficiunt.

Postremò, non parum refert officia literarum seruilium cognoscere: unde uera ratio interpretandi scripturas maximè pendet. Quamobrem quum superiori libro paulò antè cõmemorata à nobis declarata essent, uolui hunc Secundum librum adijcere, in eoq́ Accidentalium literarum ministeria explicare, ne in aliqua re studiosis deesse uiderer.

Collegi autem præcepta huius Secuudi libri pro maiori parte, ex Michlol rabbi Dauidis Kimhi, & capitulo Officiorum rabbi Eliæ, qui duo Grammaticos

omnes, hic quidem recentiores, ille uerò ueteres longo interuallo ſuperant.

Proinde iterum atque iterum Studioſos huius Linguæ obſecro, ut iſtos meos labores in gratiam ipſorum ſuſceptos, æqui boniq; conſulant, ac in meliorem partem interpretentur. Quòd ſi fecerint, accingemus nos ad alia magis utilia, in gratiam illorum conſcribenda.

Vale, optime Lector: & ſtudia Linguarum promouere, unà cum aliјs ne deſiſtas.

Argentinæ, Anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo.

Caput primum.

VNdecim ſunt literæ in alphabeto Hebræo, quas ſeruiles uocant, ea ſcilicet ratione quòd partibus orationis ſeruire, & miniſtrare poſſint in formatione temporum, perſonarum, numerorum, generum, & cætera: necnon in conſignificãdo ad rem ipſàm, uti infrà ſecundo capite dicetur.

Quæ quidem omnia non ſunt ita intelligenda, quaſi iſtæ quæ uocantut ſeruiles literæ, non etiam radicales eſſe poſſint: habent enim certa ſua loca quibus miniſtrant, & alia etiam quibus ad radicem pertinent.

Quædam nanq; tantùm ante primam radicalem (quę nihilominus etiam ex his ipſis literis conſtare ſolet, ut ſunt hæc,

שבר

שֶׁבַר אָמַר בַּחַל לָמַר) ſolent miniſtrare, aliàs nunquam: & ſunt hæ אֶלְבַּשׁ

Quædam deinde tantùm uel ante primam, uel poſt ultimam radicalem (quarum utraq; ſæpenumero ex his ipſis conſtat, ut uides in his uerbis, כָּבַר מָלַה חָלַם נָתַן נָבַל גָּלַת) ſua obeunt miniſteria: & ſunt hæ quatuor בֶּן חֶם

Poſtremò tres ſunt, nempe יוֹת quæ & ante & poſt & inter medias literas radicales, aliquid affectuum Grammaticorum exprimere poſſunt: non obſtante, quòd multa uerba primas, medias, ac ultimas literas radicales, ex his tribus habent: ut ſunt יָרַת חָיַת קוּם תָּעַת כָּרַת

In ſumma, poſſunt ſeruiles literæ tam miniſtrare, quàm thema etiam conſtituere: & differūt hoc nomine à radicalibus, quæ ſemper ſunt radicales, & nunquam ſeruire poſſunt.

Oportet

Oportet itaque probè animaduertere punctationem propriam ſeruilium, quænam ſit, quum ſua officia faciūt: quæ item quando radicales ſunt. Et magno iudicio illum præditum eſſe, neceſſe eſt, qui abiectis literis ſeruilibus thema inueſtigare conatur: nam attendendum eſt illi, ne radicales abijciat: quandoquidem etiam illarum naturam (ut in ſuprà dictis uerbis oſtenſum eſt) ſeruiles literas frequenter habeant.

His ita obſeruatis, declaranda nunc ſunt officia Seruilium: & quotuplicia illa ſint, oſtendendum nobis eſt. Vnum tamen præmittendū eſt, antequàm ad propoſitum ueniamus.

MOs eſt Hebræorum Grammaticis, non ſecus atque Latinis (memoriæ gratia) accidentium, uel aliorum Nominum, quæ uolunt obſeruari, primas ſeu

capitales

capitales literas in dictionem aliquam re digere, quas poſtea uocant סִימָנִים id eſt, ſigna: non aliam ob cauſam, quàm (ut inquit Rabbi Kimhi) לְהָקֵל זִכְרוֹנָם בְּפִי הַתַּלְמִידִים hoc eſt, ut conſulant memoriæ diſcipulorum. Ita quoq; in dictiones redegerunt undecim ſeruiles, ut memorari faciliùs poſſent.

Dederunt autem grammatici uarij uaria ſimanim, ſeu memoratiuas dictiones ſeruilium, quas rabbi Kimhi recitat.

Quidam enim rabbi Menachem, ſic illas comprehendit, שֶׁמְּלַאכְתּוֹ בִּינָה

Rabbi uerò Salomon, cognominatus Gabirol, eximius poeta, obſeruandas iudicauit his in dictionibus, אֲנִי שְׁלֹמֹה כּוֹתֵב

Signum proinde aliud dedit rabbi Ionah doctiſſimus grammaticus, שְׁלוֹמִי אֵת תְּבוּנָה

Rurſus

Rurſus duplici uſus eſt ſigno ſapientiſſimus Aben Eſra, בַּשְׁתִּיל אָב חֲמוֹן & שִׁית לָךְ אַב חֲמוֹן

R. Elias ſic comprehendit has literas, שֵׁם אֵלִיָּהוּ נִכְתָּב

Alij ſic, אָב חוּי בְּלָם נֹשֶׁה

Poſtremò elegantiùs compoſuiſſe has literas uidetur rabbi Moſche Kimhi frater Dauidis Kimhi, hoc pacto, מֹשֶׁה כָּתַב אֵלֵינוּ

De hoc ſigno ſic inquit Dauid Kimhi וְהוּא סִימָן נָאֶה לְעִנְיָן וְנָאֶה לְבִנְיָן hoc eſt, ſignum eſt conueniens rei & coniugationi: id eſt, quo ad rem ipſam & ſignificationem harum uocum, pulchrum eſt: deinde Grammaticis regulis accommodatum. Proinde eligat ſibi quiſque quod magis illi placuerit: nos iſta hîc commemorare uoluimus, ut delectum haberent Studioſi.

Caput

Caput ſecundum.

DVplex igitur miniſterium ſeruilibus attributū eſt: idq́ꝫ tam in Verbis, quàm in Nominibus. Quorum prius eſt (ut inquit rabbi Kimhi) לְהוֹרוֹת עַל הַנִּדְבָּר, id eſt, ad indicandum perſonam. Sub qua genera, numeri, caſus, & figuratiuæ tam uerborum quàm nominum literæ comprehenduntur.

Alterum officium ſeruilium, eſt לְבָאֵר עִנְיַן הַמִּלָּה id eſt, ad interpretandum, ſeu declarandum negocium & rem ipſam, ut ſunt præpoſitiones, aduerbia, & cætera: quorum uices Seruiles literæ apud Hebræos gerunt: quæ quidem licèt ſint partes indeclinabiles, magnam tamen uim habent & commoditatem in oratione: imò ſine illis nec tempus, nec qualitas rei,

& ſi quæ

& si quæ aliæ sunt circumstantiæ, explicari possunt.

Et quod ad hoc posterius officium attinet, instituimus propter illud præsentem librum conscribere. Nam superiori Libro primum Seruilium ministerium, quod in effingendis Grammaticis affectibus uersatur, exequuti sumus: ita ut illorum mentionem hîc tantùm faciemus, ac obiter recitabimus, ut omnia simul hîc habeant Studiosi, quæ ad seruiles literas pertinent.

CONiugationũ itaq; figuratiuæ sunt quatuor istæ, נהית Nun quidem primæ passiuæ, he cum iod tertiæ actiuæ & passiuæ, he cum thaf quartæ.

Quæ uerò ad finem preteritorum pro formandis personis, numeris, & generibus apponuntur, sunt תֵהִימוּן

Participijs seruiunt תֵהִימוֹ

Infinitiuis adaptantur כּוֹבְלָם

Imperatiuis, יוֹנָח

Futuris tribuuntur, אִיתָן

Nominibus uice articulorum, & pro conſtituendis terminationibus pluralibus, & fœmininis generibus וְהַתְּלִים

Figuratiuæ autem literæ Verbalium nominum, ſunt וְהֶאֱמַנְתִּי

Affixa ſeruientia tam Nominibus, quàm Verbis, ac alijs partibus orationis comprehenduntur his literis הֲבִנוּיִם

Sed de his paulò antè dictum eſt.

Paragogicæ deniq; literæ, quæ ocioſè omnibus partibus orationis adijciuntur, ſunt הָגִי

Hæc omnia primo Libro explicata ſunt: & aliàs, ſi quæ deſiderantur, melius declarabuntur.

Nunc ad rem ipſam accedamus, expliceműsq; ipſas literas חֶעֱנִין

Caput

Caput tertium.

SEptem hæ literæ מֹשֶׁה וְכָלֵב uocantur à grammaticis Hebræorum אוֹתִיּוֹת הָעִנְיָן hoc est, literæ rei: quod scilicet ad rem ipsam cōsignificent, ueluti apud Latinos coniunctiones, præpositiones, aduerbia, quæ explanant seriem narrationis, & circunstantias rerum exponunt. De his ergo nunc dicemus ordine, & primo de mem.

מ

Loco præpositionis מִן id est, De, è, ex, à, ab, abs, seruit litera mem, כִּי שִׁמּוּשָׁהּ עִם חִבּוּר כְּמוֹ בְּלִי נוּן id est, quoniam seruitium eius idem est, siue habeat secum literam nun, siue illa careat.

Officium eius duplex est. Primò enim

eſt mem הַהַפְלָגָה וְהַיִּתְרוֹן id eſt, exceſſus & abundantiæ, & per aduerbium יוֹתֵר exponi debet, ut הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב Pſalmo xix. Deſiderabilia plus quàm aurum. & Iudic. cap. v. תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים id eſt, benedicatur plus quàm mulieres.

Ex his quoq; facilè uides literam mem (ut ſuprà diximus) figuratiuam comparatiui gradus eſſe.

Deinde uerò מ mem מוֹרֶה עַל חֵלֶק מֵהַרְבֵּה id eſt, indicat partem deſumptam à multitudine: hoc eſt, ualet præpoſitionem, de, è, ex, & cætera: ut Geneſ. cap. iij. מִפְּרִי הָעֵץ id eſt, de fructu ligni.

Seruit omnibus partibus orationis.

Punctatio.

PVnctatio eius genuina eſt hireck par uum ſequēte dages, modò litera proximè ſequens non ſit reſch, uel una ex gutturalibus: ſi enim talis fuerit, tunc mem

cum zere

cum zere punctabitur. Longum enim punctum æquipollet cum breui puncto ſequente dages: id quod Hebræi ſic enunciant, כִּי בְמְקוֹמוֹת רַבִּים יָבֹא הַדָּגֵשׁ תְּמוּרַת הַנָּח וְהַנָּח תְּמוּרַת הַדָּגֵשׁ hoc eſt, quoniã multis in locis uenit dages loco quietis, & quieſcens loco dages. Per quieſcentes, intelligunt longas uocales, poſt quas literæ אהוי frequenter quieſcere ſolent. Exempla. Exodi cap. xx. מִבֵּית עֲבָדִים id eſt, E domo ſeruorum. & ibidem, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם id eſt, è terra Ægypti.

Appendix.

QVanquàm interdum tam ante gutturales, quàm alias quaſcunque literas, mem cum hireck paruo, abſente dages, inueniatur: ſed id præter regulam fieri ſolet. Exempla, אִם מִחוּט Geneſ. xiiij. cap. מִרְדוֹת אַחֲרֵי דָוִד 1 Samuel. xxiij. capite, מִחְיוֹת כֹּהֵן Ibidem, cap. ij. וּלְאוֹם

מִלְאֹם יֶאֱמָץ Geneſeos xxv capite.

Caput quartum.

ש

VNicum tantùm officium habet ש ſchin, nimirum quum idem ſignificat quòd dictio אֲשֶׁר quæ relatiuum eſt omnis generis, numeri, & caſus: inſuper & coniunctionis Quòd, uim habet. Eſtq́ eius uſus frequentior in ſcriptis Rabbinorum, quàm in ſacris literis.

Seruit omnibus partibus orationis.

Punctatio.

FRequenter cum ſægol punctatur ſequente dages, aliquãdo cum paſſach: ſemel cum kametz, bis tantùm cum ſcheua: nimirum Eccleſiaſtis cap. ij. & iij. Exempla, שֶׁשְּׁזָפַתְנִי חַשָּׁמֶשׁ Cantic. cap. 1.

Ibidem

Ibidem שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי Et Iudicum cap. v. עַד שַׁקַּמְתִּי Ibidem cap. vi. שָׁאַתָּה מְדַבֵּר quo in loco ſchin cum kametz punctatur לְהַרְחִיב עַל הָאָלֶף id eſt, ad dilatandum prolationem ipſius aleph.

Appendix.

SChin aliquãdo cum lamed inuenitur, & tum per בַּעֲבוּר uel בַּאֲשֶׁר exponendum eſt. Locum habes Eccleſiaſtis capite viij. Aliàs ſchin compoſitum cum pronominibus datiui caſus, in ſcriptis rabbinorum frequentiſſimum eſt, ut habes in Pirke Afoth, capite quinto, ubi ſic legitur, אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם הָאוֹמֵר שֶׁלִּי שֶׁלָּךְ וְשֶׁלָּךְ שֶׁלִּי עַם הָאָרֶץ שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלָּךְ שֶׁלָּךְ זוֹ מִדָּה בֵּינוֹנִית וְיֵשׁ אוֹמְרִים זוֹ מִדַּת סְדוֹם שֶׁלִּי שֶׁלָּךְ וְשֶׁלָּךְ שֶׁלָּךְ חָסִיד שֶׁלָּךְ שֶׁלִּי וְשֶׁלִּי שֶׁלִּי רָשָׁע׃ Atque hæc pronomina poſſeſſiua rectè dicuntur. Non enim ueri genitiui ſunt, ut quibuſdam placet.

Caput quintum.

ה

QVadripartitũ habet officium hæc litera: quorum primum quidẽ eſt, quòd ſeruit לִידִיעַת הַדָּבָר hoc eſt, demonſtrationi rei. Demonſtratiuũ eſt, & emphaſis gratia nominibus apponitur: ut Deuter. iij. capite, הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה הַלְּבָנוֹן hoc eſt, Hic mons, hic bonus, hic ipſe, hic Libanon.

APponitur etiam hoc he nominibus, quando non de certa re eſt ſermo, ſed de aliquo quicunq; tandem ſit. Exempla, Geneſ. xl. וַיִּפְתַּח הָאֶחָר אֶת־שַׂקּוֹ id eſt, Et aperuit unus ſaccum ſuum, quiſquis tandem fuerit. Et ij. Regum capite vi. וַיְהִי הָאֶחָר מַפִּיל הַקּוֹרָה id eſt, Et unus deiecit trabem, quiſquis fuerit.

TAm adiectiuum quàm ſubſtãtiuum

cum he

cum he demonstratiuo frequenter uenit, quamuis nō raro cum adiectiuo tantùm ponatur, & contrà. Exempla. Genes. cap. xxxix. הָעֶבֶר הָעִבְרִי id est, seruus ille Hebræus. Et Psal. ciiij. הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים id est, Montes illi excelsi. Et Ierem. cap. ij. הַגֶּפֶן נָכְרִיָּה id est, uitis aliena.

HE demonstratiuum non accedit ad dictionem cum affixo, nisi in uerbis quibusdam quæ transitiua sunt, & affixū uel habuerint, uel separatum pronomen, ut וְהַפּוֹדְךָ Deuteron. & Ieremiæ cap. ij. הַמַּעֲלֶה אוֹתָנוּ Cum nominibus rarissimè, ut Iosue cap. vij. בְּתוֹךְ הָאָהֳלִי quod equidem fieri solet, לְרוֹב הַהוֹדָעָה כִּי הֵא הַיְדִיעָה וְהַכִּנּוּי שְׁנֵיהֶם יִפְּלוּ עַל הָאֶחָד וְדַי בְּאֶחָד hoc est, propter maiorem demōstrationem, quoniam He haiediah & affixum, ambo illa cadūt in unum nomen, quum tamen unum sufficeret.

HE demõſtratiuum non coniungitur dictioni quæ eſt in regimine, exceptis paucis in locis, in quibus ob iam dictam cauſam uenit, ut Geneſeos cap. ij. וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע

HE haiediah non apponitur proprijs nominibus: nominibus tamen gentilibus adijcitur, ut Exodi cap. iiij. אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי Quumq́ꝫ gentile nomen duabus uocibus conſtet, he ad poſterius collocatur, ut Iudic. cap. vi. אֲבִי הָעֶזְרִי Et 1. Samuel. xvi. בֵּית הַלַּחְמִי Similiter nomina locorum propria, quandoqꝫ he iſtud admittunt: ut Ioſue cap. vij. הָעַי Et 1. Samuel. cap. ij. וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּחֹרְשָׁה

NOnnunquam he demonſtratiuum relatiui pronominis uim habet: ut 1 Samuel. cap. ix. אֶת־הַשּׁוֹק וְהֶעָלֶיהָ id eſt, armum hunc & quod ſuper illum eſt.

Proinde, quia uerba præteriti & futuri temporis

ri temporis,non admittunt he haiediah: ideo quodcunq; he cum illis inueneris, exponas per אֲשֶׁר id est,qui,quæ,quod. Exempla. 1 Paralip.cap.xxix. וְעַתָּה עַמְּךָ הַנִּמְצְאוּ פֹה Et 1 Regum cap.xi. הַנִּרְאָה אֵלָיו פַּעֲמָיִם Et Genes.xlvi.cap. כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיְמָה Et Esræ capite x. הַהוֹשִׁיבוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת Et 1 Paralip. cap. xxvi. וְכֹל הַהִקְדִּישׁ שְׁמוּאֵל

Punctatio.

GEnuina punctatio He haiediah, est passach sequente dages. Ante tres uerò istas literas aleph,ain,res, quia dages non recipiũt,ideo conuertitur in kametz, וְהַקָּמֵץ תַּשְׁלוּם הַדָּגֵשׁ id est,& kametz supplet locum dages. Exempla, Exodi cap.xiij. בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב Et 1 Reg. cap.v. הָרוֹדִים בָּעָם Quamuis ante ain aliquoties passach sit contra regulam,ut הַעֹזְבִים אָרְחוֹת יֹשֶׁר & cum literis caleb de quibus

(de quibus iam ſtatim) ut Eſaiæ cap. lix. כַּעִוְּרִים Et Geneſ. cap. iij. וְטוֹב לָעֵינַיִם

Inuenitur etiam hæc cum kametz ante cheth, ut Geneſis cap. vi. מִכָּל הָחַי

ANte duas iſtas literas he & cheth, he haiediah ſuum retinet paſſach, abiecto dages כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ לְגָרֵשׁ הַדָּגֵשׁ תַּחַת הַנְּקוּדָה שֶׁלְּפָנָיו id eſt, quoniam non eſt illis uis ut protrudant dages ſub punctum præcedens. Exempla. Numer. cap. xxviij. רְבִיעִית הַהִין Et Geneſeos cap. xv. וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה

PRoinde, ſi quando poſt he haiediah litera ſcheuata ſequatur, tunc non rarò dages abijcitur, & ipſum paſſach per gaia accentum producitur: idq; in participijs ſecundæ coniugationis ſingularibus: nam pluralia habent hateph paſſach ſub mem. Exempla. Pſalmis, הַֽמְלַמֵּד יָדַי לַקְּרָב in plurali numero הַֽמְדַבְּרִים

Quandoq;

Quandoque etiam gaia abesse, non infrequenter uidere sit. Quumque prima litera fuerit iod cum scheua, tūc dages etiam abijcitur, præsertim uerò in rebus inanimatis, ut חֲיְרִיעָה tentorium: in animatis uerò manet dages, ut הַיְּהוּדִים

NOtandum insuper, he haiediah cum sægol tum punctuari, quando post se habuerit gutturalem cum kametz. Exempla, הֶאָמוּר Mich. cap. ij. הֶחָרָה Iudicum cap. xv. וַיָּסַר הֶעָרוֹב Exodi cap. viij. Item אֶת־מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס 1 Regū capite xviij.

Excipe ab hac regula dictiones paruas, in quibus he ante gutturales kametz habet, ut in his uocibus, in quibus sub beth & lamed he haiediah est inclusum, ut הָהָר בָּהָר לָהָר הָעָם בָּעָם לָעָם

Quoniam (ut inquit Rabbi Kimhi) כִּי נָקֵל הוּא בְּלָשׁוֹן hoc est, quia facile est

in lingua

in lingua: hoc eſt, decentiùs ita profer-tur cum kametz, tum quòd conformitas eſt in punctis, quum etiam quia dilata-tur prolatio longo puncto in paruis di-ctionibus.

Porrò cum cheth aliquando habet he in paruis dictionibus ſægol, ut Leuitici capite decimoſexto, אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי

Si uerò hoc cheth habet paſſach, tunc & he habebit paſſach, ut Leuit. cap. xvi. עַד רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי

Appendix.

Literæ tres ſeruiles, Caph, lamed & beth (de quibus paulò pòſt) quando ad dictionem quæ demonſtratiuum he habet, acceſſerit, tunc uel he haiediah re-tinet: ut Pſalmo trigeſimoſexto, יְהוָה בְּהַשָּׁמַיִם חַסְדֶּךָ Et Ezechielis capite qua-drageſimo ſeptimo, וּלְהַגֵּרִים

Vel illud

Vel illud He haiediah tunc abÿcitur, eiusq́ punctatio prædictis literis subÿciur. Qua de re Rabbi ille Dauid Kimhi ita scribit,

וּמִפְּנֵי כּוֹבֶד הַקְּרִיאָה הֶחְסַר הֵא הַיְּדִיעָה וְהִשָּׁאֵר הַנּוּעָתָה בְּאַחַת מֵאוֹתִיּוֹת כָּלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהָ׃

hoc est, Et propter difficultatem lectionis deficit He haiediah, & relinquitur motio eius sub una ex literis caleb, quæ ante illam habet he.

Exemplum. Geneseos capite xxv. הִשָּׁבְעָה לִּי כַּיּוֹם pro בְּהַיּוֹם

Alia.

Qvum litera proximè sequens unam ex istis literis כלב repræsentantem He haiediah, punctum scheua habuerit, tunc abÿcitur dages, & cum passach gaia collocatur: ut ÿ. Regum capite ÿ. בַּסְּעָרָה

Regula

Regula,

Literæ tres memoratæ easdem punctationes habent, quas He haiediah suprà habuisse dictum est: quum scilicet ipsum he (ut iam indicauimus) breuitatis gratia extritum est. Estq; hæc regula benè obseruanda.

Caput sextum.

ALterum ipsius He officiũ est, quòd indicat שְׁאֵילַת הַדָּבָר אוֹ חֲתִימָה id est, quæstionem de re, aut admirationem: ut Genes. cap. xliij. Coniungitur uerò hoc he, cum dictione אִם ut הַאִם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ Numeri cap. xvij. Idq; fit pro uehementiore quæstione ac admiratione. Vbi uerò res per se facilè intelligitur, tunc istud he deficit, sed est subintelligendum.

Exempla

Exempla. Geneſis cap. xxvij. אַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו Et ij. Samuel, cap. xviij. שָׁלוֹם לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם

Punctatio.

GEnuina ac propria punctatio huius he eſt hatephpaſſach, niſi quòd ante gutturales habet paſſach: ſiq́ꝫ fuerit kamezata tunc habebit ſægol. Exempla Exodi capite xiiij. הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם Et Nehemiæ cap. vi. הַאִישׁ כָּמוֹנִי יִבְרָח Et Ioelis cap. 1. הֲהָיְתָה זֹּאת בִּימֵיכֶם

QVum litera he quæſitiua ſeu admirationis, præpoſita fuerit dictioni cuius prima litera fuerit ſcheuata, tunc ſcheua de paſſach abijcitur, & he ſimplex paſſach habet. Et ratio eſt, quia ab initio dictionis nec poſſunt, nec debent duo ſcheuaim concurrere. Hatephpaſſach uerò etiam ſcheua eſſe cenſetur, præſertim uerò in metris carminum, ut Elias in

duodecimo cantico docet. Atque tunc uel dages habet post se; in plerisque uerò raphe, unà cum gaia: quod nihilominus sæpe etiam abest. Exempla. Genes. xxxvij. cap. הַכְּתוֹנֶת בִּנְךָ הִיא Et Numer. xiij. cap. הַבְּמַחֲנִים Et Genes. xxvij. cap. הַבְרָכָה אַחַת הִיא לְךָ אָבִי Et Exodi cap. ij. הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אוֹמֵר Et Geneseos capite xxxiiij. הַכְזוֹנָה יַעֲשֶׂה 1 Samuelis capite x. הַרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר בּוֹ יְהוָה Quo loco resch cum dages apparet contra naturam suam, & eiusmodi resch dagessata, septem numerarunt, בַּעֲלֵי הַמָּסוֹרֶת

DIffert uerò he istud abiecto scheua, ab he haiediah: uel quòd hoc he plerunque post se raphe habeat, illud uerò dages: uel quòd hoc he accedat ad dictionem, quæ à capite habuerit unam ex septem istis seruilibus, משה וכלב Illud uerò minimè hoc facit. Postremò à gaia

accentus

accẽtus collocatione: nam in he haiediah gaia ponitur ad dextrum latus ipsius pas sach: ut Leuitici cap. 1. הַֽמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב

In hoc uerò he, gaia ad sinistrum latus ipsius passach ponitur: ut 1 Samuel. xv. הַחֵפֶץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת

Appendix.

HE quæsitiuum, omnibus partibus orationis apponitur: He autem haiediah, non omnibus. Proinde he quæsitiuum seruit præteritis, participijs, infinitiuis, futuris. Exempla 1 Regum cap. xxi. הֲרָצַחְתָּ וְגַם־יָרָשְׁתָּ Et Geneseos capite iiij. הֲשֹׁומֵר אָחִי אָנֹכִי Et ibidem capite xxxvij. הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ Et Deuter. cap. viij. הֲתִשְׁמוֹר מִצְוֹתָיו אִם לֹא

Caput VII.

TErtium officium ipsius he, est

quod uocant הֵא הַקְּרִיאָה id eſt, he uocatiuum, punctatione planè non differt ab he haiediah, ſed ſunt illa duo ex contextu & ſerie orationis diſcernenda. Exempla. Numeri capite xv. הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם Et Ieremiæ cap. ij. הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ Et 1 Samuelis cap. xvij. בֶּן מִי אַתָּה הַנָּעַר

QVartò & poſtremò aliud eſt ipſius he officium, quod tametſi ad affixa ueriùs referri poſſit: quum tamen non relatiui habeat uim, ſed ad rem ipſam conſignificet, uolui inter alia officia etiã hoc recenſere. Porrò de illo ſic ſcribunt Hebræi, תָּנֵי רַבִּי נְחֶמְיָה כָּל תֵּיבָה שֶׁצְּרִיכָה לָמֶד בִּתְחִלָּתָהּ נוֹתֵן לָהּ הֵא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ סְדוֹמָה ש שֵׂעִירָה hoc eſt, tradidit rabbi Nehemiah, Omnis dictio quæ requirit he ab initio, da illi he in fine eius, ut Sedomah, id eſt Sodomam uerſus. Intelligitur hæc regula de nominibus locorum & alijs quibuſdam

dam, significat illis ad finem adiecta motum ad locum. Et habet aliquando & lamed pro maiori emphasi. Exempla, Exodi cap. 1. הַבָּאִים מִצְרָיְמָה Et Psal. ix. יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה

Caput VIII.

ו

Litera Vaf, bipartitum habet officium, quorum prius in eo cõsistit, quòd inseruit dictionibus לְתוֹסֶפֶת הַדָּבָר id est, ad additionem rei: uocaturq; ab aliis, וָיו הַחִבּוּר id est, uaf coniunctionis, uel copulatiuum.

Significat enim Et, ac, atque, & cętera.

IN multis locis litera Vaf non copula est, sed pro principio uel uocis uel narrationis ponitur, nihilq; planè significat.

Exempla. Genes. xxxvi. ואלה בני צבעון Et ibidem cap. xxij. ביום השלישי וישא אברהם את־עיניו Et Esther cap. 1. ויהי בימי אחשורוש De his superuacaneis uasim hæc annotat R. Kimhi dicens, ואא״ל כתב בספר הגלוי על כל ויו נוספת במקרא כי היא רמז על מלה חסרה כדמותה כמו ביום הש השלישי וישא אברהם את־עיניו פי׳ השכים ביום השלישי וישא את־עיניו וירא את־ המקום מרחוק hoc est, Et dominus pater meus scripsit in libro Galui, de omni uaf addititio in sacris literis, quod innuat dictionem aliquam deficientē: ut, In die tertia & eleuauit Abraham oculos suos. hoc est, In die tertia mane surrexit, & leuauit oculos, & uidit locum à longinquo.

VAf quoq; in quibusdam est disiunctiua coniunctio, aut. Exempla. Exodi cap. xxi. ומכה אביו ואמו id est, Et percutiens patrem suum aut matrem suam.

Et Iu

Et Iudicum capite undecimo, וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתִיהוּ id est, Et erit Domini, aut offeram illud in sacrificium. Sentiunt enim Hebræi, Iphtach sub conditione uotum fecisse. Sed adscribemus huc uerba rabbi Dauidis Kimhi de hac re. Sic autem ille scribit in suo Dictionario, in uerbo, seu radice תנה ubi hoc negocium bellè explicat:

לתנות לבת יפתח הגלעדי ענינו לתנות לה
ולדבר עמה כי לא המיתה יפתח רק עשה
לה בית מחוץ לעיר והתבודדה שם ולא ידעה
איש וכלכלה שם והיתה צרורה כל ימי חייה
וזהו נדרו אשר נדר כי פירוש והעליתיהו ע
עולה או העליתיהו עולה כלומר אם היוצא ל
לקראתי מביתי אדם והיה ליהוה כלומר קדש
ליהוה שיהיה פרוש מדרכי העולם ואם דבר
הראוי לקרבן אעלהו עולה : ודרשו רז״ל בזה
דעת אחרת:

 Hoc est,

Hoc eſt, Ad plangendum filiam Iphtach Gileaditę. Significatum eius eſt, Ad lugendum illam, & ad loquendum cum illa: quoniam non occidit illam Iphtach, ſed fecit illi domum extra urbem, ibiq́ ſolitaria uixit, & non cognouit uirum, & nutriuit eam ibi, & fuit detenta ibi omnibus diebus uitæ ſuæ. Et hoc eſt uotum eius quod uouit, quoniam hæc eſt expoſitio illius, Et offeram illud in holocauſtum: aut, offeram illud, & cætera. Quaſi dicat, Si id quòd mihi obuiam egreditur è domo mea, homo fuerit, erit Domino. quaſi dicat, Sanctum Domino. eo quòd erit ſeparatum à conſuetudine mundi. Si uerò ſit res apta ſacrificio, offeram eam in holocauſtum. Rabbini autem noſtri piæ memoriæ, aliter de hac re ſenſerunt.

Hæc Rabbi ille Kimhi.

Vaſ alicubi

VAſ alicubi facit plus quàm perfectũ, ut Eſaiæ cap. lxiiij. הֵן אַתָּה קָצַפְתָּ וַנֶּחֱטָא id eſt, Ecce tu iratus es, & nos iam antè peccaueramus.

VSurpatur etiam pro dictione בַּאֲשֶׁר ut habetur in tertio capite Ieremiæ, וַתַּעֲשִׂי הָרָעוֹת וַתּוּכָל id eſt, Et feciſti mala quum potuiſti.

POrrò uaf etiam ponitur לְהַשְׁווֹת הַדְּבָרִי id eſt, ad comparandum res inter ſe, ut habes Prouerbiorum capite uigeſimo ſexto, מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק id eſt, (Sicut) aquæ frigidæ ſuper animam defeſſam : & (pro Sic) fama bona de terra longinqua. Atq; hoc frequentiſſimum eſt in Prouerbijs, & cætera.

DEinde Vaf etiam ponitur, בִּמְקוֹם אִם וְהִיא מוֹרָה לְהַשּׁוּבַת הַתְּנַאי וּמַעֲנֵהוּ hoc eſt, poſt conditionalem coniunctio-

nem, reſpondendi particula. Exempla. Leuitici capite uigeſimoſexto,

אִם בְּחֻקּוֹתַי תֵּלֵכוּ חמענה וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם

Et ibidem duodecimo capite,

וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד חמענה . וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם

VAf, loco quoq; literæ beth ſeruilis, uſurpatur. Exempla. יְהוָה וּכְלֵי זַעְמוֹ hoc eſt, Dominus & uaſa iræ ſuæ: id eſt, In uaſis, uel cum uaſis & inſtrumentis iræ ſuæ.

Aliud adducit quoquè rabbi Kimhi, quod ſcriptum eſt in capite xlviij. Eſaiæ. יְהוִה אֱלֹהִים שְׁלָחַנִי וְרוּחוֹ Quod ita interpretatur perfidus Iudæus: Dominus deus miſit me per ſpiritum ſuum. ne fateri cogatur Trinitatem, quæ hoc in loco apertiſſimè deſcribitur. Eſt enim hîc ſeorſim poſita perſona Filij, qui loquitur. Eſt Deus Pater, & Deus Spiritus ſanctus, à quibus mittitur Filius. Volui hæc te admonere

monere, amice Lector, ne ſine iudicio & temerè, Iudæorum interpretationibus credas.

VAf, etiam cum dictione לא aliquando interrogationis uim habet: ut ij. Samuel. cap. xiij. ולא ילך id eſt, An non ibit? & cætera.

PRo Præpoſitione עם id eſt, Cum, uſurpatur aliquoties: ut 1 Samuelis cap. xiiij. כי היה ארון האלהים ביום ההוא ובני ישראל id eſt, Quoniam fuit arca Dei illa die & filij Iſrael. pro, Cum filijs Iſrael.

LOco etiam aduerſatiuæ coniunctionis אבל id eſt Sed, uſurpatur: ut Geneſeos capite xlij. ויאמרו אליו לא אדוני ועבדיך באו לשבור אוכל id eſt, Et dixerunt ad illum, Non Domine mi, & ſerui tui (pro, ſed ſerui tui) uenerunt ad emendum cibum.

Caput

Caput IX.

Punctatio uaf copulatiui.

VAf, omnia puncta admittit, exceptis holem, kybutz, & chatephatis.

Regularis uerò & genuina ac frequentior eius punctatio est scheua, etiam ante literas gutturales.

Cum kametz punctatur, quando coniungit duo nomina, quorum posterius uel milel fuerit, id est accentum in superiori parte dictionis habuerit, uel quum dictiones paruas coniungit. Exempla. Psalmo lxiij. dicitur חֵלֶב וָדֶשֶׁן Nam dictio deschen, est natura sua milel. & Geneseos cap. xij. קַח וָלֵךְ Et ibidem capite xli. אֲנִי וָהוּא

Quumque sequens litera fuerit gutturalis, habueritque chatephkametz, tunc litera uaf

tera uaſ habebit kametz, iuxta regulam hanc, Gutturalis punctat ſe & præcedentem. Exemplum. Eſaiæ capite lx, וָאֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ id eſt, & naues Tharſis.

PAſſach uerò recipit, quum ad dictionem acceſſerit, cuius prima litera cũ hatephpaſſach inſignita fuerit.

Exemplum. Exodi cap. vij. וַאֲנִי אַקְשֶׁה

CVm zere punctatur ante nomen dei Elohim, propterea quòd aleph quieſcat, literæ uerò quieſcere non poſſunt, niſi poſt longa uocalia.

Exemplum. Hoſeæ capite xiij. וֵאלֹהִים זוּלָתִי לֹא

VAſ cum ſegol punctatur, quum proxime ſequens litera gutturalis fuerit, habueritq́ hatephſægol.

Exemplum. Exodi cap. iiij. וֶאֱחוֹז בִּזְנָבוֹ

HIreck admittitur ſub Vaſ, quum ſcilicet prima litera dictionis ad quam accedit

accedit Vaf, fuerit iod cum ſcheua: tunc enim abijcitur, tam ſcheua ipſius Vaf, quàm ſcheua ipſius iod, & ponitur hireck ſub uaf, quieſcente iod.

Exempla. לֵוִי וִיהוּדָה Exodi capite 1. וִיהִי וִירַעְתֶּם

OBſeruandum etiam, quòd in litera mem, eadem contingunt: ſi accedit ad iod ſcheuatum. Abijcitur enim unà cum dages (quod defectum literæ nun repræſentare debebat) etiam ſcheua, & iod quieſcit: ut Geneſeos capite xlix. מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב

Duo tantùm reperiuntur, quæ ſeruant iod mobile cum dages & ſcheua. Suntq́ hæc. Danielis cap. xij. וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר Et ij. Paralip. xix. מִיְּרוּשָׁתָךְ

POſtremò, uaf etiam ſchureck recipit, idq́ duobus modis: quum ſcilicet acceſſerit ad uocem, cuius prima litera cum ſcheua

cum ſcheua punctata fuerit, ne ſcilicet duo ab initio concurrant ſcheuaim: deinde, ante literas labiales, cum ſchureck punctatur, euphoniæ gratia.

Exempla. Eſaiæ ſexageſimo tertio, וּרְאֵה מִזְּבוּל קָדְשְׁךָ Et Pſalmo primo, וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד

Caput decimum.

ALterum ipſius Vaf officium eſt, quod in præteritis ac futuris non tantùm copulatiuæ coniunctionis uice fungitur, ſed & præteritum in futurum, & contrà futurum in præteritum, conuertere frequenter ſolet.

Atque tum uocatur וָיו חֲתְפּוּךְ id eſt, Vaf conuerſiuum.

De uaf

De uaf conuertente præteritum in futurum.

VAf cum præteritis præpositá, simplex copula est, uel quum etiam conuertit, punctationem eandem habet: & quoad illam, inter utrunque nullum est discrimen: sed aliud est obseruandum: Quum enim præcesserit aliud Præteritum, tunc uaf illud tantùm copulatiuum est. Quando uerò nullum aliud præteritum præcedit, tunc est conuersiuum uaf.

Exempla. Vaf est copulatiuum, Ieremiæ cap. xxij. אָבִיךָ הֲלֹא אָכַל וְשָׁתָה

Vaf est conuersiuum, Leuitici cap. xij. וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה

Punctatio.

IN præteritis per totum tempus Vaf cum scheua punctatur, excepta secunda utraqꝫ plurali persona, quæ quia scheua habent, uaf cum schureck punctatur, ne contra

ne contra canones grãmaticos duo ſcheuaim ab initio dictionis concurrant.

Exemplum. Exodi cap. xij. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמַּצּוֹת

Quumq́ pepoal fuerit una ex gutturalibus, eaq́ habuerit chatephpaſſach, tunc uaf habebit paſſach. Sin uerò chatephſægol punctũ gutturalis fuerit, tunc uaf habebit ſægol: ut Exodi capite xxiij. וַעֲבַדְתֶּם אֵת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

Quòd ſi uerò pepoal fuerit una ex labialibus literis, tunc uaf habet ſchureck: ut Hierem. cap. xxiij. וּמַלְכָה מֶלֶךְ וּפָרוּ וְרָבוּ Et Deuter. cap. viij. וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

Quod uerò ante labiales uaf cum ſchureck quieſcit, ratio eſt, לְפִי שֶׁבָּבָר הוּא עַל הַלָּשׁוֹן שְׁנֵי אוֹתִיּוֹת בּוּמַף בִּקְרִיאָה אַחַת hoc eſt, Quia difficile eſt, ſimul duas labiales unius prolationis efferre.

Quando uerò Vaf cum kametz pun-

ctatur, tunc benè poteſt ante labiales poni, ut primi Samuelis decimooctauo capite, יוֹצֵא וָבָא

De uaſ conuertente futurum in præteritum.

VAſ cum paſſach ſequente dages, ſuperadditum uerbo futuri temporis, conuertit illud in præteritum, ut Geneſ. capite duodecimo, וַיֹּאמֶר יְהוָה id eſt, & dixit Dominus.

Ante primam tamen futuri perſonam, quæ habet aleph, uaſ cum kametz punctatur, reſpuente aleph ipſum dages, ut Exodi capite trigeſimo ſecundo capite, וָאוֹמַר לָהֶם id eſt, & dixi eis.

Et notandum eſt, quando uaſ cum paſſach ante primam perſonam futuri, quæ ſub aleph chatephpaſſach habet, collocatur: tũc pro maiori parte illud uaſ eſt ſimplex copula, & non conuertit futurum in

præteritum

præteritũ. Quumq́ uaſ cum hireck punctatum, ad futurum tertiæ perſonæ acceſſerit, ipſiusq́ iod ſcheua abiectum ſit, & ipſum quieſcat, tunc uaſ eſt copula tantùm: ut Exodi vi. וַיְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

VAſ autem quando cum paſſach ad iod futuri ſcheuatum accedit, ita ut etiam dages abſit, & iod unà cũ ſuo ſcheua quieſcat, eſt conuerſiuum: ut Exodi trigeſimoſexto capite, וַיְחַבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ יְרִיעֹת Et alia, quorum quædam habent gaia, quædam non habent, omnia tamen abijciunt dages.

VAſ conuerſiuum, in futuri ſecundæ coniugationis, literis תו ſcheua habentibus, cum paſſach ſequente dages punctatur, ut Ruth cap. ij. וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה

Si uerò fuerit ſimplex copula, tunc ante prædictas literas ſchureck habebit, ut Cantic, cap, vij. וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ

Soletq́ illud uaſ aliquando ornandæ dictionis gratia aſciſcere gaia, & paſſach adiungere ipſi ſcheua: idq́ tam in hac, quàm in alijs temporibus. Exempla. Ezech. cap. xxvi. וַתְּבֻקְשִׁי וְלֹא תִמָּצְאִי עוֹד Numer. cap. xxiij. וַֽשְׁמַע בָּלָק

Appendix.

VAſ non ſolet cum paſſach, uel cum kametz, in præteritis uenire, ne multiplicentur ſyllabæ. Verumtamen in præteritis quieſcentium in ainpoal, & duplicatorum, quæ non conſtant multis ſyllabis, uenit uaſ cum paſſach & cū kametz, & præſertim ſi prima uocis litera non ſit gutturalis: ut in Deuteron. וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ׃

Deinde ſi illa dictio habeat accentum, ut Geneſ. cap. xxxiij. וָמֵתוּ כָּל־הַצֹּאן

Poſtremò, ſi coniungatur ei dictio parua, ut ij. Reg. cap. vij. וָמַתְנוּ שָׁם

Caput

Caput undecimum.

כ

PRimò, caph pro maiori parte ſeruit, לדמיון הדבר id est, ſimilitudini rei, ad conferendum duas res. Exemplum. Eſaiæ capite xxiiij. והיה כעם ככהן כעבד כאדניו כשפחה כגברתה כקונה כמוכר כמלוה כלוה כנשה כאשר נשה בו׃

Et notãdum eſt, breuitatis gratia, duo nomina, quæ inter ſe conferuntur cum duobus caphim coniungi, ut Geneſ. cap. xliiij. כמוך כפרעה Dicendum enim erat אתה כפרעה ופרעה כמוך

Interdum tamen unum caph duobus nominibus apponitur, ut habes Pſalmo lxxxvij. ושרים כחוללים

SEcundò, ſeruit etiam Kaph לאמתת הדבר id eſt, ad ueritatem rei confir-

 mandam

mandam. Exempla. Geneſeos cap. xxv. השבעה לי כיום Et 1. Samuelis capite nono, כי אותו כהיום תמצאון אותו Tali phraſi etiam utuntur Germani, quum dicunt, So war als Gott lebt/iſt das war.

TErtiò. Officium deinde aliud habet Caph, quod uocant כף השיעור וה והקירוב id eſt, caph, quod denotat idem quod Latinis Circiter, quaſi, plus minúsue: & cætera. Exempla. 1 Samuel, capite decimoquarto, כשש מאות אלף & ibidem capite uigeſimoquinto, ויהי כעשרת הימים

QVartò & poſtremò, caph habet adhuc aliud officium, de quo Rabbi Dauid Kimhi, in Michlol ſic ſcribit, בהניח ספור הדברים קצתם או כלם וישימו הכף סימן לזה כמו ותדבר אליו כדברים הא האלה לאמר ר"ל כענין הדברים האלה פחות מהם או יותר עליהם : Hoc eſt, Quum

omittitur

omittitur narratio aliquorũ uel omnium uerborum, tum ponunt caph ad ſignum iſtius rei: ut Geneſeos trigeſimonono, Et locuta eſt ad illum, ſecundum uerba iſta, dicendo. Hoc eſt, in ſententiam horum uerborum, plus minúsue. Germanicè, Er hatt vngeferlich auff die wortt vnd meinung geredt.

Caput duodecimum.

ל

PRimùm ſeruit Lamed litera ſeruilis, לַהֲבָאַת דָּבָר אֶל־הָעֶצֶם id eſt, adductioni alicuius rei ad ſubſtantiam: hoc eſt, datiui uim habet. Soletq́ aliquando duplex lamed poni, ubi unum ſufficiens eſſet, ut Geneſeos capite trigeſimoſecũdo,

לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב Et ibidem, לַאדֹנִי לְעֵשָׂו

Deinde lamed, accuſatiui uice poni, tur: uel (ut loquuntur Hebræi) מוֹרֶה עַל הָעֶצֶם עַצְמוֹ כְּמוֹ מִלָּה אֵת וְיַסְפִּיק הָעִנְיָן זוּלָתָהּ hoc eſt, iudicat ipſam ſubſtantiam, ſicut dictio את Et nihilominus ſententia clara eſſet, etiam abſente illo lamed.

Exempla. ij. Samuel. iij. הֲרָגוּ לְאַבְנֵר Exodi capite xxvij. לְכֹל כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת Geneſeos capite xlv. וַיְנַשֵּׁק לְכָל אֶחָיו & Deuteronomij capite nono, לְמִן הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצָאתָ

LAmed quoqꝫ pro Tibi ipſi, cum affixis compoſitum uſurpatur, ut Geneſeos cap. xij. לֶךְ לְךָ Quod ita exponunt לְעַצְמְךָ לְצוֹרְכְּךָ id eſt, tibi ipſi in tuam utilitatem, & cætera.

Vſitatiſſima eſt hæc phraſis apud Hebræos. Emphaſeos gratia ponitur: ut, Fuge tibi, Sede tibi: & cætera.

Quin

QVin & pro litera Beth ponitur, id est, In. Exempla. 1 Samuel. ca. xviij.
וַיְהִי דָוִד לְכָל (ר״ל בְּכָל) דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל עַל
אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת־פִּי לְמֵי מְרִיבַת

ET, pro præpositione עַל id est, Super: ut primi Samuelis capite uigesimo primo.

PRoinde & וַיִּפֹּל לְאַפָּיו ר״ל עַל אַפָּיו quum mem idem significat quod dictio בַּעֲבוּר acceditq́ aliquando & Beth litera seruilis. Exempla. Iob cap. xxxix. לְמֵרָחוֹק עֵינָיו יַבִּיטוּ Et 1. Paralip. cap. xv. לְמַבָּרִאשׁוֹנָה

Et sine his literis, Lamed solùm positum significat baasur, ut Genes. cap. xxvi. וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ

Cum dictione etiam בִּלְתִּי componitur lamed: & tunc similiter per baasur, est exponendum. & Deuterono. cap. xvij. לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ פי׳ בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא יָרוּם לְבָבוֹ :

POstremò etiam pro he demonſtratiuo poſitum eſt, ut ij. Paralipo. capite xxiij. וְהַמְּשֹׁרְתִים לַלְוִיִּם

Caput decimum tertium.

ב

TRiplex illi deputatum miniſterium eſt.

Primum uocant (ut inquit Rabbi Kimhi) לְהַרְאוֹת מְקוֹם הַדָּבָר אוֹ הַזְּמַן וְקוֹרִין לָהּ בֵּית הַכְּלִי id eſt, ſeruit ad oſtendendum locum rei uel tempus, & uocant illud Beth inſtrumenti. Hoc eſt, ut explicat Elias, ſignificat תוֹךְ אוֹ קֶרֶב id eſt, in, intra re.

Exempla. Geneſeos capite trigeſimonono, בַּבַּיִת וּבַשָּׂדֶה & Ruth primo capite, וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים & Eſther capite primo, וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ

Alterum

ALterum deinde officium eſt, quòd tantundem ſignificat quod עִם id eſt, Cum. Et illud beth uocant בֵּית הָעֵזֶר id eſt, beth auxilij.

Exempla. Geneſeos capite quadrageſimonono, בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי & Pſalmo lx. בֵּאלֹהִים נַעֲשֶׂה חָיִל ל׳ בְּעֵזֶר אֱלֹהִים Pſalmo quadrageſimoquarto, בְּשִׁמְךָ נָבוּס קָמֵינוּ

TErtium officium id eſt, quod uocant grammatici בֵּית הַדִּבּוּק או הַנְּגִיעָה hoc eſt, beth adhæſionis uel contingendi.

Exempla. Geneſeos cap. ij. וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ & Exodi capite decimonono, הַנֹּגֵעַ בָּהָר

POrrò beth uſurpatur pro mem præpoſitione ablatiui caſus, à, ab, de, è, ex. Exempla. Leuit. viij. וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם Prouerb. nono, לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי

Et pro lamed ponitur, ut Leuitici decimoſexto capite, וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר

Et pro præpoſitione עַל

Et pro

Et pro præpoſitione בעבור id eſt, propter. Exempla. Nehemiæ capite ſecundo, כי אם הבהמה אשר אני רוכב בה Et in capite decimo octauo Geneſeos, התשחית בחמשה

VTimur etiam ipſo beth in rebus ſeſe continuò ſequentibus: nam מורה התמדת הדבר זה אחר זה id eſt, docet continuationem rei unius poſt aliam.

Exempla. primi Samuelis capite primo, וכן יעשה שנה בשנה

VSurpatur uerò & pro dictione עד id eſt, Vſque: ut Micheæ capite iiij. בלא יוכלו יגעו בלבושיהם כלומר כל כה הם מגואלים בדם עד שלא יוכל אדם ליגע בלבושיהם:

De punctatione trium literarum poſteriorum. Cap. XIIII.

PRopria & frequentior punctatio

tiõ trium iſtarum literarum poſteriorum eſt ſcheua, etiam ante gutturales literas.

Admittunt nihilominus omnia puncta, exceptis holem ſcureck, kybutz, & chatephatis, & in eo planè imitantur ipſum ſcheua.

CVm kametz enim, duplici de cauſa punctantur. Primùm quando includunt in ſe He demonſtratiuum, fueritq́ proxima litera gutturalis. Exempla. זובח לאלהים Exodi uigeſimoſecundo capite. & Cantic. cap. v. בחור בארזים

Deinde quando illa gutturalis habuerit hatephkametz, tunc he literæ kametz habebunt: ut primi Samuelis cap. primo, בעני אמתך Quòd ſi uerò illa gutturalis habuerit kametz chatuph (quod eſt uel ſequēte dages, uel ſcheua, ut tradit Elias in Canticis, cantico undecimo) tunc He literæ ſuum genuinum punctum, hoc eſt

ſcheua

ſcheua retinent. Exempla. Eſaiæ capite lxvi. מְתֵי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ & Eſaiæ capite decimonono, אַדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָּא

Excipe ab hac regula locum Eſaiæ quadrageſimoſeptimo, in qua lamed ſægol habet, מוֹדִיעִים לֶחֳדָשִׁים

CVm paſſach uerò punctantur, primùm quando ante literam gutturalem punctatam cum chatephpaſſach, ut Numer. capite uigeſimoquarto, & Pſalmo primo, uerſu primo, כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי; בַּעֲצַת רְשָׁעִים

Deinde uerò ante duo nomina diuina quieſcentia primis literis, iſtæ literæ cum paſſach punctantur. Exempla. Geneſeos trigeſimoſecundo, לַאדֹנִי לְעֵשָׂו & Numer. capite decimoquarto, אַךְ בַּיהוָה אַל תִּמְרֹדוּ & Hieremiæ capite decimo, וַאדֹנָי אֱלֹהִים אֱמֶת

Poſtremò recipiunt paſſach, quando he de-

he demõſtratiuum incluſum habent: de qua re, uide quæ in Appendice capitis quinti diximus.

CVm zere punctantur ante nomen Dei Elòhím, & ante infinitiuum uerbi amar, propter frequentem eius uſum. Exempla. Pſalmo tertio, אֵמְרוּ לֵאלֹהִים אֵין יְשׁוּעָתָה לּוֹ בֵּאלֹהִים סֶלָה & Exodí capite uigeſimo, וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת־כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר

CVm ſægol punctantur, quando proximè ſequẽs litera gutturalis, & cum chatephſægol punctata fuerit. Exemplũ. Eſaiæ capite quinto, לָבֵן כֶּאֱכֹל קַשׁ

CVm hireck punctantur duplici de cauſa, primùm quãdo ad dictionem accedunt, cuius prima litera ſit ſcheuata, ibi ne duo concurrant ab initio ſcheuaim alterum in hireck commutari ſolet, nimirum quod eſt ſub litera ſeruili. Exempla.

1. Samu

1 Samuel.iij. לִפְנֵי עֵלִי ibidem וְעֵלִי שֹׁכֵב בִּמְקוֹמוֹ & ibidem uigeſimotertio capite, הִנֵּה פְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּקְעִילָה

Deinde uerò quando accedunt ad dictionem cuius prima litera fuerit iod, & ſcheua habuerit, tunc utrunque ſcheua tam ipſius iod, quàm literæ ſeruilis abijciunt, & eandem cum hireck punctant: ut Nehemiæ decimotertio, בִּיהוּדָה רָאִיתִי

Appendix.

MEm quoquè ſeruilis litera accedens ad dictionem habẽtem à capite iod ſcheuatum, illud ſcheua abijcit, & ſe cum hireck ſine dages ſequente punctat, exceptis duobus tantùm locis, ubi ſcheua retinetur, & iod dageſſatur.

Exempla. Geneſeos capite quadrageſimo nono, מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב & Danielis capite duodecimo, וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר & 2 Paralipom, decimonono, מִיְּרוּשָׁלַיִם

Appendix

Appendix alia.

INterdum etiamſi iod prima dictionis litera nõ habeat ſcheua, tamen cum huiuſmodi dictionibus tres memoratæ accedant literæ, ſolēt illud priuare ſuo puncto, & quieſcēs facere, ut Pſalmo quadrageſimoquinto, מלכים ביקרותיך ubi dicendum erat ביקרותיך

Caput decimumquintum.

LIteræ ſeruiles ſępenumero patiũtur eclipſim, qua de re rabbi Dauid Kimhi ita ſcribit, והאותיות השמוש פעמים יחסרו ממקומם בהיות הדבר מובן מהענין וכמה הכתוב על המבין כאשר יעשו גם כן במלים חסרים hoc eſt, & literæ ſeruiles aliquando deficiunt à loco ſuo, quum res eſt intellecta ex circumſtantijs, tum enim ſcri-

ptura nititur intelligentia ipsius Lecto-ris, sicut etiam faciunt in uocibus defi-cientibus.

SEquuntur exempla, Et primùm de מ Secūdi Samuelis cap. uigesimotertio,

אֶלְחָנָן בֶּן דּוֹדוֹ בֵּית לֶחֶם ר״ל מִבֵּית לֶחֶם

Exodi decimonono capite,

הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר ר״ל מֵעֲלוֹת

EXempla de ש Exodi capite decimo octauo, וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ ר״ל אֲשֶׁר אוֹ שֶׁיֵּלְכוּ בָהּ & ij. Paral. decimo-quinto, מִן הַשָּׁלָל הֵבִיאוּ ר״ל אֲשֶׁר אוֹ שֶׁהֵבִיאוּ

EXempla de ה suprà require, capite quinto.

EXempla de ו Iudicum cap. quinto, כָּרַע נָפַל שָׁכָב Exodi decimoquinto, אֶרְדּוֹף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל Habbacuk capite primo, שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ

EXempla de כ Prouerb. undecimo, נֶזֶם זָהָב בְּאַף חֲזִיר ר״ל כְּנֶזֶם & Geneseos

quadra

quadragesimonono, גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה ר׳ל כְּגוּר & 1 Samuel. capite quintodecimo, כִּי חַטַּאת קֶסֶם מֶרִי ר׳ל כְּחַטַּאת

Tradunt insuper magistri Masoreth, uocem אֲשֶׁר quinquies in Biblijs cum defectu ipsius caph inueniri, & in omnibus illis locis per כַּאֲשֶׁר exponendam: quorum hos duos commemorat Rabbi Dauid Kimhi in suo Michlol, Exodi decimoquarto, כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּמִצְרַיִם & ibidem trigesimoprimo cap. תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ

EXempla de ל ij Samuelis decimoquinto, וְדָוִד הִגִּיד לֵאמֹר ר׳ל וּלְדָוִד & Ieremiæ uigesimotertio capite, וְכֹל הֹלֵךְ בִּשְׁרִירוּת ר׳ל וּלְכֹל

EXempla de ב Exodi uigesimo cap. כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ר׳ל בְּשֵׁשֶׁת & ij Paral. trigesimotertio וַיִּקְבְּרֻהוּ בֵּיתוֹ ר׳ל בְּבֵיתוֹ & ij Reg. xvi. הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה ר׳ל בְּבֵית

Caput XVI.

LIteræ seruiles non rarò in Bibliis ita se habent, ut una semel posita, ad duo referri debeat: quod quum sit, uocant illud Hebræi עוֹמֵד בִּמְקוֹם שְׁנַיִם id est, stans loco duorum: ut exempli gratia, Iob duodecimo, בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה ר״ל וּבְאֹרֶךְ יָמִים

Sufficit in præsentiarum unum exemplum: nam hæc fortasse ad Syntaxim pertinere uidentur. Nolui tamen hîc prçterire, ut totam de literis seruilibus doctrinã Studiosi simul comprehensam haberent.

Caput XVII.

SVperiore libro, quum de punctulo dages sermo nobis institutus esset, partiti sumus illud in duo genera

nera. In lene ſcilicet, quòd in his ſex literis בגד כפת uel ab initio dictionis poſitis, uel in medio poſt ſcheua quieſcens, ſequenti bus imprimitur. Et in forte, quòd exceptis gutturalibus, in omnibus literis alphabeti locum habet, & nunquam ſine officio reperitur. Qua de re, quum eo in loco dicere ſuperſederimus, tēpus eſt ut de officiis Dages fortis, aliquid dicamus. Quum nanque hoc ſecundo Libro de Miniſteriis literarum ſeruilium diſpu tatum nobis ſit, non abſurdum eſſe puta ui, ſi uſum ac officia ipſius dages, his iam dictis, uice coronidis adiicerem.

PRimùm ergo annotarunt Hebræorum grammatici, dages forte ſemper ante ſe habere unam ex uocalibus punctis: quod in leni dages minimè fieri uide mus, quòd uel ab initio dictionis, uel in medio poſt ſcheua quieſcēs (qui quidem

punctulus non censetur inter Vocales, quando Syllabam constituere non potest) ponatur.

DEinde uerò hæc sunt eius officia. Ac primò quidem refert defectum literæ nun (quod elementum inter omnia reliqua facillimè excidit) in uerbis secundi ordinis: ut à נגש dicimus in futuro אגּישׁ Denotat etiam in his uerbis tertij ordinis, quæ post iod habent zade, defectum ipsius iod, ut à יצע dicimus הִצִּיע

Idem sentiendum est de nun passiuæ primæ coniugationis characteristico, in cuius locum dages transfertur, ut à נִפְקַר dicimus in futuro אֶפָּקֵר Proinde & nun præpositionis מִן denotat punctulus dages, ut pro מִן בַּיִת dicimus, abiecta litera nun מִבַּיִת

SEcundum dages fortis officium, est, quod figuratiua est notula secundæ coniu

coniugationis tam actiuę quàm paſſiuæ, ut פִּקֵּר פֻּקַּר Poniturq́ʒ ſemper in mediam literam radicalem.

TErtiò, dages forte repræſentat defectum alterius literæ duplicatæ in ordine uerborum ſexto, ut à סָבַב dicitur, abiecto altero beth, סַבּוּ

QVartò, dages poſt he demonſtratiuum ac uocatiuum, atq́ʒ etiam poſt literas בלב includentes in ſe ה demonſtratiuum, ponitur. Exempla, הַשָּׁמַיִם הַקָּהָל בַּיּוֹם בַּיּוֹם

QVintò, poſt uaf conuerſiuum uenit etiam dages, ut וַיֹּאמֶר

SExtò, dages forte propter ornatum lectionis dictionibus apponitur: idq́ʒ duobus modis. Primùm, in fine periodi, ſeu ſubdiſtinctionis, cum longa uocali, ut Iudicum quinto cap. בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלּוּ de quo Dauid Kimhi in ſuo Michlol ita

ſcribit, דגש הלמד לתפארת המלה כי כן דרך העברים לחזק קריאת האותיות בדגש לת ; לתפארת הקריאה בהפסק הטעמים hoc eſt, dages in lamed (appoſitum) eſt ad ornatum dictionis, quoniam hic eſt mos Hebræorum, ut fortificent lectionem literarum, ornãdæ lectionis gratia, idq́ in pauſa accentuum. Hæc ille.

Deinde, extra periodum, in dictione ſcheuata: quod rabbi Kimhi item teſtatur, quum ita ſcribit in Michol, וכן דרכם לחזק קריאת האותיות בדגש לתפארת הקריאה גם בלא הפסק והוא שתהיה האות שואית : hoc eſt, ſic etiam eſt mos illorum, ut fortificẽt lectionem literarum ad ornandam lectionem, etiamſi non ſit in periodi fine: idq́ fit, quando litera (ſic fortificanda per dages) fuerit ſcheuata. Exempla, primi Samuelis primo, בעבור הרעימה & Pſalmo octogeſimonono, עקבות משיחך

Appen

Appendix.

QVemadmodum dages ornatus & euphoniæ gratia literis imprimitur, ita sæpenumero contra regulam abijcitur, ut leuiùs pronuncietur dictio: ut secundi Regum secundo, בַּסְעָרָה

SEptimò, dages etiam loco quiescentiū aliquando, quod Hebræi appellant דָּגֵשׁ תְּמוּרַת חֲנָח hoc est, dages loco quiescentis. Æquipollent enim longum punctum & breue, sequente dages, ut קְרֻשָּׁה pro קְרוּשָׁה Et צִצִּים pro צִיצִים

OCtauò, dages non rarò repræsentat literam ת figuratiuam coniugationis quartæ, ut אַל תִּטַּמְּאוּ pro תִּתְטַמְּאוּ

NOno, omnia uerba quorum ultima radicalis est thaf, ea in præteriti persona secunda, & prima singulari, & secunda plurali utraque, abiiciunt thaf, ne duo thaf concurrāt, & illius defectum per da-

ges denotant: ut חִשַּׁבְתִּי pro חִשְׁבַּתְתִּי

DEcimò, indicat defectum literæ nun tertiæ radicalis in uerbo נתן quod anomalum eſt, & (ut Hebræorum grammatici uocant) defectum in extremitatibus: dicimus enim ab illo נתת pro נָתַנְתָּ

Proinde & in uerbo לָקַח in futuro defectum primæ radicalis denotat, Dicimus enim ab illo אֶקַּח Quamuis alij radicem eius נָקַח eſſe dicunt, ita ut ad duo themata ſit referendum.

Alia appendix.

ANnotandum eſt, dages quum denotat defectum literæ alicuius, ſemper in ſequentem poſt illam abiectam poni, ita ut index ſit præcedentis literæ, ut à נגשׁ dicitur אַגִּישׁ

Contrà uerò longa uocalia, quæ & ipſa quieſcentiũ literarum abſentiam oſtendunt, aliam ineunt rationem: nam ea ſe-

quentis

quentis literæ defectum demonſtrant, ut à יֵרַע dicitur אֵרַע ubi zere iod ſequens defeciſſe innuit.

Hæc de officiis dages dicta ſufficiant. Atque hîc eſto finis huius Secundi libri. Nunc ad Tertium tranſibimus, in quo exemplis declarabuntur, quæ Regulis hucuſque tradidimus.

F I N I S.

סֵפֶר הַשֵּׁנִי גַּם הוּא נִשְׁלַם בָּרוּךְ יְהִי הָאֵל
לְעוֹלָם הוּא יַעֲזוֹר לָנוּ לְהַשְׁלִים
מְלֶאכֶת שְׁאָר הַסְּפָרִים ׃

בגלר ואעי
תל
חוס ונתהוס

ELENCHVS CAPITVM.

Libri primi capita.

De infini

Libri secundi capita.

De officio

F I N I S.

הגיון

MEDITATIO- NES GRAMMATICÆ EX THRENIS HIEREMIÆ DESVMPTÆ.

AVTORE DAVIDE
KYBERO ARGENTIN.

Psalmo CXIX.
והגיתי בכל פעלך

Basileæ, Anno Domini
M. D. LII.

BERNHARDI BERTRANDI ad amicum integerrimum D. Dauidem Kyberum, apud Argentinenses linguæ Hebraicæ professorem, Carmen hexametrum.

Dotibus Hebræis instructus & arte Latina,
Ordine perpulchro ponis fundamina Linguæ
Sanctæ, nec poterit quisquam meliora docere.
Multa tibi merito debet Studiosa iuuentus,
Per te nunc poterit mysteria sacra uidere.
Ergo age, rumpe moras animúmque intende libenter,
Munera tanta Deus claro pensabit olympo.

DAVIDIS KYBERI
AD LECTOREM
PRÆFATIO.

REctè dixerũt ſapientes Hebræorum ueteri prouerbio, חֶרְגֵּל יַעֲשֶׂה אֻמָּן hoc eſt, Vſus artificem facit: quod quum in omni profeſſione magnum momentum habeat, in Lingua ſancta longè maximum habere, neminem uel mediocriter doctum ignorare exiſtimo. Tanta enim eſt uerborum per cõiugationes & formatione & ſignificatione diuerſas, uarietas: tam innumera ferè nominum, quo ad punctationem, diſcrimina, quæ illi מִשְׁקָלִים id eſt, pondera, uocant: ampliſſima item literarum ſeruilium cognitio: ut interim pũctorum literarumq; permutationes, metatheſes,

 parago

paragogas, & id genus ſexcentas diuer-ſitates taceam: ut qui omnia iſta ex nudis regulis percipere cogitet, inſanire potius quàm proficere, non immeritò uideatur. Quamobrem, quiſquis in hoc ſanctiſſimo ſtudio operam & impenſas ludere non uelit, is meo iudicio talem rationem inibit. Primùm quidẽ curabit, ut habeat non ſolùm fidelem, diligentem, eruditumq́ præceptorem, ſed etiam qui ſit διδακτικὸς, hoc eſt, qui bona methodo linguam adeò prægnantem explicare poſſit. Ipſe uerò parem induſtriã laboremq́ coniunget, atq; iuſto tempore ſe in grammaticis præceptionibus exercebit. Non enim illi mihi probari poſſunt, qui diſcẽtibus polliceri audent tantam huius linguæ facilitatem, ut labore unius menſis aut alterius uniuerſa conficiatur: multo minus ij ex numero diſcentium mihi placent

cent, qui ſibi perſuadent ſtudium Hebraicum tale eſſe, quod recreationis gratia, ſi quando à ſeriјs ſtudiјs feriari libitum fuerit, ſuſcipiatur: ideoq́ non magnoperè requiri uel diligentiã uel temporis etiam iuſtam portionem. Quaſi uerò ſacroſancta Lingua, qua ſpiritus ſanctus eloquia ſua cõſcribi uoluit, in qua promiſſio Euangeliј iam inde ab initio uſque ad nos propagata ac reuelata fuit, non etiam habeat ſuam difficultatem, ſuosq́ ornatus, ac lepôres: qui quidem nõ ita obuiј ſunt, ut citra laborem tam breui ſpacio temporis, à quouis perfunctoriè cognoſci poſſint. Nec uerò ideo dicta eſt לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ id eſt, Lingua ſanctitatis: ut apud nos ingratos ad omnia beneficia Dei, tam prophanæ de illa cogitationes audiri debeant. Neque fruſtrà cognitio illius דִּקְדּוּק id eſt, ſubtilis inueſtigatio, eſt Hebræis

dicta, quæ uox à uerbo דָּקַק deriuatur, quod in puluerem uſque aliquid redigere & comminuere ſignificat: unde aliud nomen deſcendit דַּק id eſt, tenuiſſimum quid: in Lingua quippe ſancta minutiſſima quæqꝫ inueſtiganda ſunt, ut quæ certum ſuum uſum habeant. Sed relictis his ignorantiæ amatoribus, ad inſtitutum re uertamur. Vbi ergo diligenter in Regulis grammaticalibus (ſine quibus non ſecus in Hebraico ſtudio progredieris, ac ſi, ut Hebræi loquuntur, boues minare abſque ſtimulo contendas) uerſatus fueris, tum ad librum aliquem biblicum, maximè ex Hiſtoricis, quòd illi phraſim habeant & genus dicendi familiare, accedendum erit, & inueſtiganda themata. Ibi demum oculatiorem ipſo Argo te eſſe oportet, rationemqꝫ ſingularum literarum & punctorum curioſiſſimè inquire.

re, re.

re, reiectis prudenter & cum iudicio literis seruilibus: quarum quidem aliæ grammaticos affectus in partibus orationis exprimũt, puta personas, numeros, genus, & reliqua, quæ in formationibus uerborum & nominum, primo libro Grammatices demonstrauimus. Aliæ rursus nimirum משה וכלב ad rem consignificant, & uice integrarum partium orationis funguntur, ut secundo Libro copiosè declarauimus. Atque ita inuenta חָשֶׁשׁ quæ trinis literis plerunque constat, significationem eius non solùm ex Dictionario, sed etiam per usum quotidianum, collatis alijs locis Scripturæ, rimaberis: atque sic tandem ad finem optatum peruenies, ac laborum tuorum fructum percipies. Qua in re, ut studiosis huius linguæ pro uiribus adessem, adiunxi duobus prioribus Libris hunc Tertium, inscripsiq; il-

 lum

lum הִגָּיוֹן id eſt, Meditationem: quòd ſcilicet oſtendat quo pacto per exercitationem ac meditationem diligentem, ad uſum accõmodanda ſint præcepta grammatica. Volui autem has Meditationes grammaticas ex Threnis Hieremiæ deſumere, non tantùm quòd Liber ſit breuis ac ordine alphabetico conſcriptus, ſed etiam quia hodie ea ſunt tempora, ut nullus alius præ illo, meditationi eligendus uideatur. Nam in illo non obſcurè deſcribit Propheta, quæ fuerit cauſa captiuitatis illius Iudaicæ. Inquit enim primo capite, חֵטְא חָטְאָה יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה הָיָתָה׃ hoceſt, Peccatũ peccauit Ieruſalem, propterea ad deriſionem facta eſt. Et poſtea in eodem capite, quódnam fuerit illud peccatum, explicat, צַדִּיק הוּא יְהוָה כִּי־פִיהוּ מָרִיתִי hoc eſt, iuſtus eſt Dominus, quia ori eius rebellaui. De hoc peccato pœnas dare

nas dare Germaniam noſtram, quis non uidet? quæ ad omnes admonitiones uerbi Dominici ſurda planè longo tempore fuit. Atque utinam uel hodie peccatum ſuum inquirat, & agnoſcat, ac ad Dominum conuertatur: iuxta illud Ieremiæ in Thre. cap. iij. נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד יְהוָה hoc eſt, perueſtigemus uias noſtras, easq́ ſcrutemur, & reuertamur ad Dominum. Quod reliquum eſt, optime lector, boni conſulas uelim labores iſtos tuo nomine ſuſceptos. Quòd ſi feceris, maiora (Domino fauente) in tui gratiam tentabimus. Vale. Chriſtumq́ precare, ut non tantùm Eccleſiam eiusq́ hoſpitia tueatur, ſed & ſtudia pia gubernet, ſcholasq́ conſeruet, quæ & bonarum literarum & doctrinæ quoquè cœleſtis cuſtodes ſunt. Argentinæ, anno Domini ſeſquimilleſimo quinquageſimoſecundo.

MEDITATIONES GRAMMATICÆ IN LAMENTATIONVM HIEREMIÆ CAPVT I.

¶ *Prima Dictio,*

אֵיכָה

VOx indeclinabilis eſt, ſeu (ut Hebræi dicunt) מִלָּה cuius radix eſt אֵיךְ, ad quam He paragogicum, ut uides, adiectum eſt: ultra quod, interdum etiam caph geminari conſueuit, ut dicamus אֵיכָכָה Eſther capite octauo, & Canticorum quinto cap. Significatio eius eſt diuerſa: nam aliquando

quando quærit de re quomodo facta sit: ut secundi Regum sexto. Interdum admirationis nota est, ut hîc uides. Vsurpatur etiam alibi pro אֵיכָה id est, ubi: ut Canticorum capite primo.

¶ Porrò notandum est, ab hac dictione אֵיכָה quia prima est, Librum denominari.

Quanquam in scriptis Rabbinorum aliàs appelletur, קִינוֹת id est, Lamentationes.

Solent enim Hebræi Libros sacros nominare,

Vel à prima Libri uoce: ut in hoc, & alijs.

Vel ab Autore: ut Liber Iosue, dicitur יְהוֹשֻׁעַ

Vel à materia: ut, Libri Regum.

Huius te admonitum uolui, ne quid inscriptionum uarietate offendereris.

II יָשְׁבָה uerbum ordinis tertiæ coniugationis kal actiuæ, generis fœminini, ſingularis numeri (quod litera he in fine indicat) temporis præteriti. Radix יָשַׁב eſt, quod habitare ſignificat, ut Geneſeos XIII. Et ſedere, morari, ut Iudic. VI. Deuteron. I. Et firmum, ac ſtabilem eſſe. Eſaiæ XIII. & Pſal. XXII.

III בָּדָד nomen eſt communis generis & numeri. Quandoq; aſciſcit lamed, ut שׁוֹכְנִי לְבָדָד Aliàs etiam alterũ daleth abijcit, ut Zach. XII. Et defectum illius literæ per dages reſarcit, quando eum affixis coniungitur, ut Eſa. V. וְהוּשַׁבְתֶּם לְבַדְּכֶם Significat hæc uox ſolitarium, ſolum, uel unicũ. Annotauit de illa Aben Eſra, בָּדָד שֵׁם נוֹפֵל עַל זָכָר וְעַל נְקֵבָה עִם לָמֶד וּבְחֶסְרוֹנוֹ וְכֵן מִלַּת בֶּטַח id eſt, badad nomen eſt cadens in maſculinum & in fœmininum genus cum lamed & cum defectu eius, ſic

etiam

etiam dictio Bætach, ſe habet, & cætera.

IIII הָעִיר he demonſtrationis eſt, debebatq́ʒ paſſach habere cum dages in ſequenti litera: quæ quia gutturalis eſt, protrudit illud dages cuius nō eſt capax, ſub punctum he, & ita fit kametz. Reliquæ tres literæ ſunt radicales. Nomen eſt appellatiuum, in plurali habet cum defectu uel (ut inquit R. Kimhi) בְּהִסָּתֵר חִירֶק עַיִן הַפֹּעַל id eſt, abſconſo iod ain hapoal, עָרִים Proinde Iudicū x. habet עֲיָרִים cum ſuo iod media radicali.

V רַבָּתִי iod in fine paragogicôs adiectum eſt. Nomen eſt adiectiuum fœminini generis רַבָּה deſcendens à radice רָבַב Porrò dages in hoc nomine indicat defectum alterius beth. He uerò hîc in thaf eſt mutatum: hoc enim moris eſt fœmininis, ut in conſtructione uel cum affixione unius literæ, he in thaf commutent. Significat

ficat hîc multitudinem, ſtatim in hoc uerſu magnitudinem. De hac uoce ſequẽtia annotauit Aben Eſra, מִלְעֵיל לְהַבְדִּיל בֵּין חִיוֹר הַנּוֹסָה וּבֵין יוֹדִין סִימַן הַמְּדַבֵּר id eſt, accentum habet in ſuperiori parte dictionis ad diſcernendum iod paragogicum à iod pronomine primæ perſonæ.

VI עַם nomen eſt à radice עמם Significat חִבּוּר וְדִבּוּק hoc eſt, coniunctionem & adhæſionem rerum inter ſe, hoc eſt collectionem hominũ, quam nos populum uocamus: dicitur non tantùm de hominibus, ſed & de brutis animãtibus: ut de locuſtis, Ioelis II. de formicis, Prouerbiorum XXX. de cuniculis, ibidem. & cætera. Porrò punctatio erit paſſach, quod tamen hîc propter accentum ſakeph, qui commatis uice fungitur, in kametz eſt mutatum.

VII הָיְתָה præteriti temporis, coniugationis

gationis kal, ordinis quinti, tertiæ perſonæ fœmininæ ſingularis. Radix eſt היה id eſt, fuit. Porrò tertia radicalis litera, he in fœminino genere in thaf conuerſa eſt, pro more uerborum deſinentium in literam ה he.

VIII כאלמנה Kaph ab initio genuina ſua punctatione præditum, ſimilitudinis eſt. Nomen eſt fœminini generis, indicante id ה in fine: quo reiecto, nomen habes אלמן maſculinum uiduus, à radice אלם obmutuit: nam litera nun eſt ex Hemanticis, quæ literæ ſunt formatiuæ nominum uerbalium.

Placet huc aſcribere quæ de etymologia huius nominis rabbi Kimhi in Radicibus, ex ſententia Rabbi Ionah recitat, quo uideant ſtudioſi huius Linguæ præſtantiam, quæ proprijſſima rebus nomina indidit. Sunt autem hæc Authoris

uerba, וְיָפֶה פֵּירֵשׁ רַבִּי יוֹנָה שֶׁכָּתַב כִּי מִן הָעִנְיָן הַזֶּה נֶאֱמַר לְאִשָּׁה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ אַלְמָנָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְדַבֵּר וְלָרִיב עַל בְּנֵי רִיבָהּ׃ hoc eſt, Et pulchrè interpretatus eſt rabbi Ionah, qui ſcripſit, quòd ab hac ſignificatione (obmutuit ſcilicet) dicitur mulieri cuius maritus obijt, almanah: eo quòd ipſa non poſſit loqui & contendere contra aduerſarios ſuos. Hæc ille. Hinc uidere licet gratiam Hebręi ſermonis, nam & eandem ob cauſam quam hic Kimhi refert, in ſacris literis uir mulieris caput eſt appellatus, & cætera.

VI בַּגּוֹיִם beth ab initio, præpoſitionis officio fungi ſignificat, in, inter, &c. debebatq́ cum ſcheua pūctari, ſed habet paſſach, propter he demonſtrationis abſens. Solent enim Hebræi, breuitatis gratia illud abiicere, & punctum eius his tribus literis בלב ſubiicere cum dages in prima

prima nominis litera, quemadmodum requiritur ad he demonſtrationis. Vide de Officijs literarum. Porrò nomen hoc eſt plurale, à radice גוי id eſt, gens: debebat uerò ita ſcribi גויים Nam ים nota eſt pluralis maſculini: ſed ait R. Kimhi, בכלם נפלה יוד הרבים מהמכתב ונשארה במבטא id eſt, in omnibus cadit iod plurale à ſcriptura (id eſt, non ſcribitur) & relinquitur in prolatione, id eſt, profertur, per punctum ſcilicet hireck.

Notandum etiam apud Hebræos commẽtatores hoc uocabulum uſurpari pro ijs qui non ſunt ex genere Iſraelitico, quẽadmodum & Græci omnes alias nationes uocabant Barbaros. Quanquam alicubi in ſacris Libris Hebræi quoq; nomine Goi appellentur. Ioelis cap. II. De locuſtis quoquè dicitur.

x שָׂרָתִי nomen fœminum ſignificans

principem, iod eſt paragogicū, ut ſuprà numero V. Radix eius eſt שרי principatum geſſit, unde maſculinum שר princeps, & in fœminino שרה principiſſa, mutatum eſt autem hîc he in thau, iod paragogicum.

XI במדינות Beth eandem hîc habet rationem, quam ſuprà numero IX. Nomen eſt plurale fœmininum, docente id ſyllaba ות In ſingulari habet מדינה id eſt, prouincia, ſub qua multæ urbes comprehenduntur, teſte Kimhi.

XII למס Lamed, præpoſitionem ad, ſignificat, & punctatur cum kametz, להורות על הא הדעת הנעדר ולא נדגש המם להקל על הלשון hoc eſt, ad innuendum he demonſtrationis quod deficit, mem non dageſſatur, ut eo leuiùs dictio proferri poſſit. Hæc Aben Eſra, מס uerò nomen eſt, ſignificans tributum uel uectigal

gal, à radice מסס unde nomen etiam מִסַּת oblatio. Deuteron. XVI. cap.

Versus secundus.

XIII בָּכוֹ תִבְכֶּה Hebraiſmus eſt duplici nomine. Primum propter geminationem, Flendo flebit, id eſt, uehementer flebit: hoc enim efficit infinitiuus cum uerbo coniunctus: uide libri primi caput undecimum. Deinde, quia futurum pro præſenti poſitum eſt, flet.

Prima uox (ut dixi) eſt infinitiuus primæ coniugationis kal, à uerbo בָּכָה quinti ordinis. Rabbi Aben Eſra de hoc infinitiuo ait, וָיו בָּכוֹ תַּחַת הֵא כִּי אוֹתִיּוֹת אֶהֶוִי מִתְחַלְּפוֹת id eſt, Vaf dictionis bacho, loco he eſt poſitum: nam literæ אהוי inter ſe commutantur.

Altera dictio eſt tertia perſona fœminini futuri kal, à prædicto uerbo, ſignificat Plorare.

XIIII בַּלַּיְלָה Quod ad beth attinet, uide suprà numero IX. He in fine est paragogicũ, nam radix huius uocis est לַיִל In plurali, quiescente iod, habet לֵילוֹת

XV וְדִמְעָתָהּ uaf copulatiua coniunctio cum suo genuino puncto hîc uisitur. He in fine cum puncto mappick, relatiuũ est fœminini generis. Radix est דָּמַע plorauit. Vnde nomen fœmininũ in he desinens (quod hîc pro more fœmininorum propter affixionẽ in thaf conuersum est) דִּמְעָה id est, lachryma. Tribuitur etiam Exodi XX. oleo quod guttatim è torculari fluat, ut inquit Kimhi.

XVI עַל לֶחֱיָהּ Prior uox est indeclinabilis, plerunq; significans Super, nonnunquam Cum, ut Exo. XXXV. I Samuel. XX. Et ad, ut Iosue II. Esa. XXIX. Et in, ut Genes. XXVII. Et iuxta, ut Exodi XL. Et usque ad, ut Iosue II.

Altera dictio radicem habet לְחִי id est, maxilla. He in fine relatiuum est, ut supra numero XV.

XVII אֵין לָהּ מְנַחֵם particula negandi quæ præponitur nominibus & indeclinabilibus uocibus, uerbis uerò tãtùm in participio præsenti præponitur, ut annotauit Kimhi, præteritis, & singularis fœminini personæ tertiæ futuri, לֹא præponitur.

לָהּ datiui casus articulus est.

Vltima uox est participium præsens in piel dagessato, à radice נִחַם id est, consolatus est: quod uerò dages coniugationis characteristicum hîc non apparet in media radicali, in causa est, quòd illa non est capax eius. Punctationem tamen illius coniugationis, non obscurè uidere potes.

XVIII מִכָּל mem ab initio, unà cum

nun, quod per dages hîc absorptum est, præpositionis uim habet, & in Lingua sacra uarij est usus: nam significat de, è, ex, à, ab, abs, absque. Deinde comparatiui est particula. Et pro יוֹתֵר id est, plus, usurpatur, ut Iudic. v. & alibi. Et pro פָּחוֹת id est, minus. Iosue cap. XIX. prope finem. Et pro in, ut Leuit. XXIII. Et pro præter, uel (ut Hebræi dicunt) חוּץ ut Iudic. XI. Et pro, ut non: ut Esaiæ cap. XV. Et pro integra uoce מִהְיוֹת id est, ut non sim, sis uel sit: ut primi Samuel. XV. cap. וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ pro מִהְיוֹת מֶלֶךְ Punctatio huius uoculæ talis est, ut abiecta litera nun, defectum eius per dages sequenti literæ impressum suppleat. Si uerò illa litera non est capax ipsius dages, tunc litera mem punctum zere habebit, & cætera.

Proinde כָּל radicem habebit כלל hoc inde patet, quòd quum affixa habet, solet

ſolet dages in lamed imprimere, ad decla randum defectum alterius literæ duplica tæ. Significat comprehenſionem הַפְּרָטִים id eſt, indiuiduorum: hoc eſt, eſt nota uni uerſalis. Quandoq; per hyperbolen, rebus magnis & multis attribuitur, ut Geneſeos XLI. Omnis terra uenit in Ægyptum. Rurſus cùm particula negatiua ſignificat, nihil: ut II Samuelis XII. וְלָרָשׁ אֵין כֹּל id eſt, & pauperi non eſt omne, id eſt, quicquam, hoc eſt, pauper nihil habet. Notandum eſt etiam, hanc uocem duplex punctum habere: holem ſcilicet, idq; tum quando proprium accentum habet, ut uides in exemplo proximo: kametz uerò, idq; chatuph, id eſt, breuiter proferendum, quum eſt enclitica dictio, hoc eſt quum proprio accentu deſtituitur, & per makaph ſequenti dictioni coniungitur.

De kametz chatuph, uide Cantica Eliæ, undecimo cantico.

XIX אֹהֲבֶיהָ participium eſt præſens coniugationis kal actiuę pluralis numeri, hoc oſtendit uaf holem, & iod nota pluralis: quanquam mem abiectum ſit, propter he affixum fœminini, quod relatiuum eſt. Radix eſt אהב id eſt, dilexit.

XX רֵעֶיהָ nomen eſt (à nomine ſingulari רֵעַ id eſt, amicus: cuius radix eſt רֵעָה id eſt, ſocietatem iunxit) pluralis numeri, arguente id iod: he affixio eſt fœminini generis.

XXI בָּגְדוּ בָהּ eſt Afar kal pluralis, hoc demonſtrat uaf ſchureck & ipſa punctatio. Verbum ſignificat Præuaricari, Zum ſchelmen an eim werden. Habet poſt ſe uel beth, ut hîc: uel præpoſitionem מִן ut Ierem. III. uel nomen à ſe formatum ante ſe uel poſt ſe, ut Eſa. XXIIII. וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ

בָּגָרוּ quo loco uidere eſt quantam uim geminatio & repetitio eiuſdem uerbi apud Hebræos habeat.

Altera uocula, ex he relatiuo fœminini ſingularis, & litera ſeruili beth, id eſt In, compoſita eſt.

XXII חָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים Prior uox ab חָיָה uenit, & eſt aſar pluralis numeri, tertiæ perſonę. Solent enim uerba quinti ordinis abijcere ſuum he, uel potius in uaf commutare in hac perſona præteriti temporis: uti demonſtrabimus (Deo uolente) in alio libro, quum de Ordinibus imperfectis tractabimus.

Poſtrema uox habet à capite lamed, cum genuino ſuo puncto, articulum datiui caſus aliâs, hîc uerò uice præpoſitionis Ad, uel In. Reliquum eſt benoni maſculini pluralis kal, à radice אָיַב quæ ſignificat odium uel inimicitiã exercere.

Libet hîc annotare non iniucundam considerationem, quam uel ex literis in hac uoce possumus haurire. Vox אָהַב significat Dilexit, mediam literam habet he: rursus אָיַב significat Inimicum se præstitit, uel odio prosequutus est, & habet mediam literam iod. Istæ duæ dictiones non differunt inter se, nisi quoad mediam utriusque literam. Quæ enim in prima est, he scilicet, numero quinque ualet: quæ in altera, iod scilicet, decem ualet. Iam utraque est ex numero literarum אהוי quæ facilè inter se commutantur, uide suprà numero XIII. Quæ quidem omnia pulchrè indicant procliue esse, ut quis eum inimicum experiatur, qui paulò antè amicissimus fuerat: deinde, eos inimicos esse grauissimos, qui antea amici fuêre: sicut etiam numerus denarius per iod designatus, duplo maior est quinario, qui per

qui per he denotatur. Vnde in Pſalmo quinquageſimo quinto, Dauid de Achitophele grauiſſimè conqueritur, oſtendens ipſius inimicitiam intolerabilem eſſe, & longè acerbiſſimam. Sunt autem hæc ipſius uerba,

כִּי לֹא אוֹיֵב יְחָרְפֵנִי וְאֶשָּׂא לֹא מְשַׂנְאִי עָלַי
הִגְדִּיל וְאֶסָּתֵר מִמֶּנּוּ׃
וְאַתָּה אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי אַלּוּפִי וּמְיֻדָּעִי׃
אֲשֶׁר יַחְדָּו נַמְתִּיק סוֹד בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ
בְּרָגֶשׁ׃

Hoc eſt, Neque enim hoſtis erat, qui me probro afficiebat, alioquin tuliſſem: neque extulit ſe contra me, qui præ ſe ferebat odium mei, abſcõdiſſem enim me ab illo. Sed homo æqualis mihi, dux meus & notus meus. Mutuò enim & ſuauiter ſecreta cõmunicabimus, in domum Dei, in cœtu unà ibimus.

Hæc ille.

Ignoſce

Ignoſce, optime Lector: ſunt enim iſta à me nullam aliam ob cauſam in medium adducta, quàm ut oſtẽderem tantam eſſe Linguæ ſanctæ utilitatem, ut ea etiam in huiuſmodi literarũ גִּימַטְרִיּוֹת (ut loquuntur Hebræi) percipi poſſit. Sed hæc hactenus.

Verſus tertius.

XXIII גָּלְתָה יְהוּדָה Verbum quinti ordinis deſinẽs in he tertiam radicalem, quæ tamen hîc in thaf cõmutata eſt, pro more huius ordinis: nam poſtremum he fœminini in præterito nota eſt. Significationem eius Kimhi in Radicibus ita deſcribit, יָדוּעַ הוּא כִּי הוּא לְשׁוֹן טִלְטוּל וְהַנָּעָה
וְרוֹב הַלָּשׁוֹן הוּא טִלְטוּל הַשְּׁבִי וְיֵשׁ בּוֹ טל
טִלְטוּל הַנּוֹעַ לְבַד שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁבִי ; hoc eſt,
Et notum eſt, quòd ſignificet motum & migrationem, & pro maiore parte ſignificat hæc radix, tranſmigrationem captiuitatis

tatis. Eſt tamen ubi motũ ſimpliciter ſine captiuitate ſignificat, ut II Samuelis XV.

יְהוּדָה Eſt nomen proprium unius ex filijs Iacob ex Leah progeniti, quem mater à confeſſione ſeu laude ita appellauit: eo enim nato dicebat, Hac uice laudabo nomen Domini: propterea (inquit Moſes) uocant nomen eius Iehudah, Geneſeos cap. XX. Radix eius eſt ידה Quia uerò ad tribum ex hoc ipſo Iehuda deriuatam, poteſtas regia pręcipuè ſpectauit, eaq; præ cæteris multis donis à Deo fuit ornata, quemadmodum uidere eſt in benedictionibus Iacob, Geneſeos XLIX. ubi commendatur à dignitate regia, à bellis ac uictoriis, à regni duratione, ſecuritate & firmitate, à Meſſia inde oriundo, à terræ denique fertilitate, ut interim præter eam templum & urbem metropolitanã Hieruſalem, necnon montem Zion clariſſimum

rißimum, & alia innumera quæ habuit
hæc tribus, præ cæteris. Ideo ſæpenume
ro in ſacris literis, Iudah pro toto popu-
lo Iſrael accipitur. Vnde & Iehudæi om-
nes, Iſraelitę appellantur, teſte rabbi Kim
hi, cuius hac de re in Radicibus, hæc eſt
ſententia, ולפי שעיקר מלכות ישראל וס
וסרנם חזוס יהודה נקראו כל ישראל יהודים :
hoc eſt, & quia fundamentum regni Iſ-
raelitici & cornu eorum forte, Iudah eſt:
propterea uocantur omnes Iſraelitæ, Ie-
hudæi. Proinde, quum tribus Iudah
non ſolùm propter cauſas iam memora-
tas, omnium auguſtißima ſemper fuerit,
ſed etiam nomen ipſum magnam præ ſe
ferat dignitatem, utpote quòd omnes li-
teras nominis Dei, τετραγράμματος in ſe
complectatur, Eam ob rem adferemus
quædam ex Commentario rabbi Abra-
hami Hiſpani, quem inſcripſit Faſcicu-
lum

lum myrrhæ, quæ non iniucunda, nec prorſus inutilia Studioſis linguæ ſanctæ futura ſperamus. Quum itaque autor iam dictus, in Commentarijs ſuis ſuper Geneſeos caput XXIX, pluribus ac copioſè explicaſſet rationem, cur Leah & Rachel filijs ſuis nomina impoſuiſſent, & non ipſe Iacob, nimirum quia fuerint ſapientiſſimæ ac propheticæ mulieres, & quæ per Spiritum ſanctum non ſolùm cognouerint ex ſe duodecim tribus Iſraelitici ſanctiſſimi populi deriuandas, uerùm etiam eodem Spiritu autore filijs ſuis talia indiderint nomina, quæ totum uitæ illorum curriculum, necnon poſteritatis eorundem accidentia, & quæ illi futuris temporibus euentura erant, complecterentur. Vnde & Iacob in benedictionibus, etiam ipſum Moſen ad iſta nomina, à maioribus ita impoſita, reſpexiſſe

contendit

contendit, imò quæcunq; illi de duodecim tribubus præ dixêre, omnia ea ex his nominibus hausiſſe affirmãt. Quum hæc inquam expoſuiſſet, tandem ad ſingulorum nominum myſteria inueſtiganda accedens, inter alia de nomine Iuda ita ſcribit, וכן מורה על שם המפורש של ע״ב שהוא שם יהוה העולה בצירופו ע״ב ואחר שזה כן ראוי לקרוא שמו יהודה שיש בו שם יהוה שעולה כ״ו ודלית של יהודה הרי ל׳ כנגד ל׳ מעלות של מלכות hoc eſt, Et ſic innuit nomen interpretatum, quod exponitur per ſeptuagintaduo alia nomina. Eſt enim nomen Dei Iehoua, quod aſcendit in ſua cõbinatione ad ſeptuagintaduos. Et poſteaquam ita ſe res habet, decet ut uocetur nomen eius Iehudah, in quo eſt nomen Iehoua, quod numero ualet uigintiſex. Et daleth litera in nomine Iehudah conſtituit triginta, qui numerus repræſentat

præſentat triginta gradus regni. Et pau-
lò póſt, רמז כי מצד שמו זכה למלכות אחר
ששם יהוה נקרא עליו וגו׳ id eſt, indica-
tur quòd per nomẽ ſuum dignus regno
factus ſit, poſteaquàm nomen Dei ſuper
illo uocatum fuit, & cætera. Deinde uerò
locum ex prophetia Iacob, Geneſ. XLIX
adferens, ita explicat, וכן לא יסור שבט
מיהודה אחר שיש בשמו שם יהוה וכמו
שהשם קיים ומלכותו קיימת כן יהיה הוא ק
קיים במלכותו עד כי יבא שילה הוא מלך
המשיח וגו׳ Et infrà. וזהו עד כי יבא שילה
כי אז יהיה מלכות בית דוד קיימת ולעלמין
לא תתחבל Et poſtea, ואם הוא רמז למלך
המשיח כמו שכתבתי למעלה שזהו עד כי
יבא שילה מלך המשיח שהמלוכה שלו אב
ברכה יעקב ומודעת אעפי שיש בהם פנים
רבים על מלכי ישראל עיקרם לעתיד לבא על
מלך המשיח וגו׳ Hoc eſt, Et ſic non rece-
det ſceptrum à Iudah, quum in nomine

illius contineatur nomen Dei, & quemadmodum Deus eſt firmus ac ſtabilis, eiusq́; regnū perpetuò durat: ſic erit etiam ipſe firmus in regno ſuo, Donec ueniat Silo. Ipſe eſt rex Meſsias. Et hoc eſt, Donec ueniat Silo, quoniam tunc erit regimen eius confirmatū & in æternum non deuaſtabitur. Et ſi innuit regem Meſsiā. ſicut ſuprà ſcripſi, quòd nimirum Silo ſit Meſsias, ad quem regnum ſpectat, ergo licet benedictio Iacob & Moſi magiſtri noſtri (ſuper eum ſit pax) uarijs modis de regibus Iſrael interpretentur, fundamentum tamen eorum ad futura & ad Meſsiam Regem ſpectabant. Hæc ille. Quæ eo lubentius adduxi, quòd non tantùm ſibijpſi Rabbi iſte contrarius intelligatur, quum ſuper Geneſeos quadrageſimum nonum caput, de his uerbis, Non auferetur ſceptrum, & cætera. friuola

uola multa comminiſcitur, ne ueritatem fateri cogatur: ſed etiam quod utiliſſimã hîc regulam tradit, quæ non tantùm in hoc loco explanando, ſed & in omnibus prophetijs interpretandis ſequenda eſt: quæ tametſi iuxta ſenſum literalem & hiſtoricum ad reges Iſraeliticos referri non nunquam poſſunt, præcipuè tamen ad Chriſtum (qui finis eſt Legis & ſcopus omnium ſcripturarum, quæ etiam omnes de ipſo teſtantur) eiusq́ regnum accommodandæ ſunt: quemadmodum & hîc Rabbi Abraham Hiſpanus fatetur, adactus interpretatione ipſius Midraſch in Prophetica illa uerba, quæ habentur in principio capitis quinquageſimiquarti Eſaiæ, Exulta ſterilis quæ non paris, & cætera. unde ſe hæc omnia hauſiſſe teſtatur.

Sed hæc hactenus.

XXIIII Mem, ab initio ſeruilis eſt, ſignificat idem quod Propter, ſicut & rabbi Salomon ſentit, qui interpretatur מֵחֲמַת עָנְיִי id eſt, propter afflictionem. Quod ad punctationem attinet, punctatur mem hîc enim zere, propter gutturalem non recipientem dages, quod deſectum literæ nun repræſentare debebat. Vide ſuprà XVIII עָנְיִי nomen eſt uerbale, oſtendente id iod litera figuratiua uerbalium, à radice עָנָה id eſt, afflictus eſt. Exponitur uerò locus biſariàm actiuè, propter afflictionem, qua ſcilicet pupillos afflixit, ut habet Chaldæus: & propter duritiam ſeruitutis, qua plus æquo preſſit ſeruos Hebræos, paſſiuè, propter afflictionem, & propter multitudinem ſeruitutis, qua ſcilicet ab hoſtibus affecta fuit.

XXV וּמֵרֹב עֲבֹדָה Vaſ copulatiua ante labiales

te labiales literas naturale ſuum pũctum ſcheua in ſchureck commutat. Vide in Officijs. Sic etiam hîc accidit. De mem, eadem eſt ratio ſignificationis & punctationis, cum præcedente ſtatim.

רֹב multitudo, nomen deriuatum à radice רָבַב

Altera uox nomen eſt uerbale generis fœminini, indicante ad he terminatione fœmininorum frequentiori à radice עָבַד cuius ſignificationem Kimhi in Radicibus ita deſcribit, עִנְיָן הַכֹּל הַשִּׁמּוּשׁ לִבְנֵי אָדָם וַעֲבוֹדַת אֱלֹהוּת וַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וּלְרוֹב צוֹרֶךְ אָדָם אֶל הָאֲדָמָה וְשֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מִתְעַסֵּק תָּמִיד בָּהּ הוּא אֵלֶיהָ כְּעֶבֶד לִפְנֵי אֲדֹנָיו׃ hoc eſt, ſignificatio omnium (ex hac ſcilicet radice) eſt uel ſeruitium, quod præſtatur hominibus (ut Leuit. cap. XXV.) uel cultus diuinus (ut Exodi XX cap.) uel cultus terræ (ut Geneſ. IIII. & Samuel. IX.)

Et propterea quòd neceſſe habet homo, ut continuò in ea excolenda occupatus ſit: ideo, reſpectu illius, homo tanquam ſeruus ad dominum ſe habet. Hæc ille.

Interim phraſim Linguæ ſanctæ hîc obſeruabis, quæ quum laboret inopia nominum adiectiuorum, ſolet duo nomina ſubſtantiua coniungere, quorum alterum genitiui ſit caſus, ut hîc, Præ multitudine ſeruitutis: pro, Præ multa ſeruitute. Alibi, Redemiſti me Deus ueritatis: id eſt, Deus uerax. & cætera.

XXVI היא ישבה בגוים Prima uocula eſt pronomen ſeparatum tertiæ perſonæ fœmininæ à maſculino הוא quod habet uaf cum ſchureck.

Altera dictio explicata eſt ſuprà, 11.

Tertia, in ſigno IX.

XXVII לא מצאה מנוח Prior uocula indeclinabilis eſt, aduerbium negandi.

Altera

Altera dictio, eſt præteriti temporis, ſingularis fœminini, coniugationis kal, à radice מצא id eſt, inuenit, ordinis quint

Tertia dictio, nomen eſt uerbale, indicante id litera mem, una ex figuratiuis uerbalium, à radice נוח id eſt, quieuit: quam rabbi Kimhi in Radicibus, ita exponit, ענין המנוחה ידוע והכל ענין אחד בין המנוחה מהמלאכה ומעסקי האדם ומהיגיעה ומהצרות בין חניית החבר אומרים שהוא נח בו הכל מנוחה Senſus eſt, Vocem hanc ſignificare quietem & ceſſationem ab opere & negocio hominis, & quietem à labore & tribulationibus, necnon & moram in aliquo loco, quieſcendi cauſa. & cætera.

XXVIII כל־רדפיה השיגוה Vox prior ſuprà numero XVIII explicata eſt.

Altera, participium eſt plurale maſculin. primæ coniugationis, præſentis temporis, ut uidere eſt in pūctatione holem.

Proinde alterum ſignum pluralis numeri, mem ſcilicet propter affixum abijcitur. Eſt enim he cum kametz hîc affixum generis fœminini ſingularis tertiæ perſonæ. Quo loco ne mireris (optime lector) quòd relatiuum non in numero cum hoc nomine conueniat. Hebræorum enim relatiua ſemper ad antecedens, non ad proximum cum quo componuntur, nomen referri ſolent. Huius uerò uocis radix eſt רָדָה perſequutus eſt.

Tertia uox eſt præteriti coniugationis tertiæ actiuæ pluralis numeri he, in fine affixum, ut in proxima dictione. Radix eius eſt נָשָׂא pro qua tamen uſurpatur הִשִּׂיא uerbum tertiæ coniugationis abiecto nun prima radicali & dages defectum eius ſupplente, כֻּלָּם עִנְיָן הַהַרְבָּקָה וְהַהַגָּעָה hoc eſt, omnium (ab hoc ſcilicet uerbo deſcendentium) ſignificatio eſt, adhærere

adhærere & attingere, aſſequi: teſte rabbi Dauid Kimhi.

XXIX בֵּין הַמְּצָרִים Prior dictio tertiæ eſt partis, indeclinabilis, ſignificans Inter: ſemper hanc habet punctationem, & recipit affixa: aliquãdo pro maiori delaratione, beth illi præponi affirmat Kimhi, ut Eſaiæ XLIIII capite.

Altera uox, he demonſtratiuum cum ſua genuina punctatione præfixam habet, & eſt pluralis numeri: in ſingulari habet מֵצַר quam rabbi Salomon ita exponit גְּבוּלִים שֶׁל שָׂדֶה וָכֶרֶם id eſt, terminos agri, ſeu uineæ. Et Kimhi in Radicibus, ſic interpretatur, כְּלוֹמַר בֵּין הַגְּדֵרִים גָּדֵר מִזֶּה וְגָדֵר מִזֶּה שֶׁלֹּא תּוּכַל לָנוּס אָנֶה וָאָנָה hoc eſt, Quaſi dicat, inter macerias, ubi ſit paries hinc & illinc, ita ut fugere neque in hanc, nec in aliam partem, non poſſit.

Proinde, quod ad radicem huius no-

minis attinet, non una eſt Commentatorum ſententia: quin & ipſe rabbi Kimhi ad duas illud radices retulit ad מצר ita ut litera mem ſit radicalis. Sic enim ait, ueteres in Thalmud ſentire, & ad צָרַר quod tamen illi plus arridet, quæ radix ſignificat anguſtiare: unde מֵצַר id eſt, anguſtia, tribulatio: ut habes in Pſalmis centeſimo decimoſexto, & centeſimo decimo octauo: ita ut hæc litera mem, ſit figuratiua uerbalium, & non hîc radicalis. Ad quam ſententiam rabbi Aben Eſra inclinare uidetur, quum de hac uoce ita ſcribat, מִן הַמֵּצַר וְאִם הוּא מְשֻׁנֶּה מְעַט וְהָרֵישׁ רָאוּי לְהִדָּגֵשׁ Hoc eſt, à mezar uenit, etiamſi aliquantulum uariet, & reſch litera dageſſari debeat (ſcilicet propter alteram duplicatorum, quum deſcendat à dictione צרר) Hæc ille.

Verſus

Versus quartus.

XXX דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת Prior dictio pluralis est numeri, in statu regiminis: nã absolutè diceretur דְּרָכִים id est, uiæ. Nomina enim masculina pluralia, quũ post se regunt casum, uel affixum: tum mem alterum signum pluralis numeri abijciunt, & ante literam iod præmittunt punctum zere: quamuis pro illo nonnunquã ante quædam affixa sægol ponatur: ut uidere potes paulò antè signo XXVIII. Singulare uerò huius nominis, est דֶּרֶךְ quod uiam significat: & pro cõsuetudine etiam accipitur Genes. VI. Radix est דָּרַךְ significat incedere, ut Iosuæ primo capite: conculcare, calcare, Esa. LXIII. Mich. VI. & intendere arcum, uti infrà Thren. II. & Hierem. cap. LI.

Altera uox, Zion, nomen est proprium montis, in quo aliquando fuit arx munitissima

munitiſſima, quum à Iebuſæis teneretur, quæ à Dauide quum Saulini regno ſucceſſiſſet, capta fuit, & poſtea ciuitas Dauid dicta, ut habes II Samuelis V & VII. Demum uerò templum in eo monte à Salomone fuit ædificatum. Vnde tantis laudibus à Dauide in Pſalmis commẽdatus eſt mons Zion: quum & typus fuerit ueræ Eccleſiæ Dei, quæ in rupe fortiſſima fundata eſt, ſemperq́ inexpugnabilis, iuſanientibus etiam portis inferorum permanſit, quemadmodum ad finem uſque ſeculi firma, promittente Chriſto. Matthæi XVI cap. perſtabit, quicquid tandem conetur mundus.

Poſtrema uox, pluralis eſt numeri, fœminini generis, atteſtante id terminatione וֹת In ſingulari habet אֲבֵלָה cuius eſt maſculinũ eſt אָבֵל quod Kimhi nomen formale eſſe dicit, à radice אָבַל hoc eſt, luxit

luxit, lamentatus eſt. maſculinum hoc nomen formale habet, Eſther cap. VI.

XXXI מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד Prior uox eſt compoſita: conſtat enim propoſitione מִן de, è, ab, & cætera: quæ & nonnunquam Propter, ſignificat. uide numerum XVIII. Et particula negatiua בְּלִי cuius thema eſt בַּל nam iod quod hîc uides eſt paragogicum: idem nanque hæc uox cum iod, quod ſine iod ſignificat.

Altera uerò participium eſt præſens plurale maſculinum à radice בּוֹא id eſt, uenit, ingreſſus eſt. Verbum eſt quarti ordinis, quorum conſuetudo eſt abijcere uaf mediam radicalem, & loco eius kametz ſub prima collocare, ut hîc factum eſſe uides. Proinde eſt hîc in regimine: regit enim caſum, ideoq; alterum ſignum plurale, mem ſcilicet abiecit, & punctauit cum zere, pro more maſculinorum.

Et notabis

Et notabis hîc conſtructionem figuratam. Participium enim hîc uim habet nominis: alioquin, ſecundum naturam participiorum, ſic oportebat conſtruere, בָּאִים לְמוֹעֵד id eſt, Venientes ad feſtum: non, uenientium feſti: uti hîc ad uerbum ſonat, ſi participialiter exponamus. Non aliter etiam apud Latinos, etiam participia in nomina degenerant. dicimus enim Amans tui, & cætera.

מוֹעֵד nomen eſt uerbale, denotante id mem, una ex hææmanticis literis, à radice יָעַד (quæ ſignificat teſtari, fœdus inire, locum & tempus certum præſcribere) quæ eſt tertij ordinis, quæ in quibuſdam uerbalibus nominibus â ſe formatis, iod literam in uaf mutant.

Eſt enim frequens & procliuis literarum אהוי Eheui, mutua inter ſe tranſmutatio.

Porrò

Porrò, hoc ipſum nomen ſignificat tempus ſtatum ſolenne & certum, ſiue de ſacris, ſiue de prophanis diebus intelligas, ut habes Geneſeos capite primo, & infrà capite ſecundo. Hoc loco rabbi Salomo de feſtis diebus intelligit: at Aben Eſra uerò aliter ſentit, ita enim ſcribit,

והטוב בעיני שהוא המקדש ונקרא מועד
בעבור היות כל ישראל נועדים שם וכן שרפו
כל מועדי יהוה באש :

Hoc eſt, Mihi uerò placet, quòd ſignificat ſanctuarium (hoc eſt, templum) Vocatur uerò templum מועד propterea quòd totus Iſrael, tanquam ad certum locum conueniret ex pacto. Sic etiam in alio loco ſignificat, ſcilicet Pſalmo ſeptuageſimo quarto, ubi dicitur, Combuſſerunt, ſeu incenderunt omnia ſanctuaria Domini igne.

Hactenus Aben Eſra.

XXXII כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמֵמִין De prima uoce ſuprà numero XVIII habes.

Altera eſt pluralis numeri, maſculini generis, cum affixo fœminini generis, & abiectum eſt alterum ſignū plurale, mem ſcilicet pro more maſculini plural. & punctatur cum ſægol: hoc enim affixum cum plurali maſculino, ſemper habet ante ſe ſægol, quieſcente iod: uide ſuprà plura exempla in ſecundo uerſu. Singulare eſt porta שַׁעַר In plurali abſoluto habet, mutatis punctis, שְׁעָרִים

Tertia dictio, nomen eſt formale pluralis numeri, in ſingulari habet שׁוֹמֵם id eſt, deuaſtatus, à radice שָׁמֵם Sunt autem hîc duo obſeruanda: primùm, quòd in plurali numero hoc nomen retinet ſuū punctum zere (quod tamen in nominibus, in pluralem numerum, motis in ſcheua regulariter conuertitur) quia eſt hîc

in pauſa

in pauſa, hoc eſt cum accentu diſtinguenˀte orationem. Habent enim accentus apud Hebræos magnam uim in mutatione punctorũ, præſertim ij qui orationem in ſua membra diſtinguũt. Triplex enim officium Hebræi accentibus ſuis tribuerunt: primùm nanq; ſyllabas oſtendunt eleuandas uel deprimendas, ut & Græcorum accẽtus: deinde uerò inſeruiunt cantillationi Iudaicæ: poſtremò, orationem in ſua membra diuidunt. Tametſi autem triginta ſint accentus, ut ſuo loco declarabimus: tamen quatuor ſunt, qui frequentius uſurpantur in poſtremo officio, hoc eſt, qui orationem diſtinguũt, quos obiter hîc commemorabo in gratiam ſtudioſorum. Primus itaq; appellatur סוֹף פָּסוּק uel סִלּוּק qui in fine periodi collocatur: figura eius eſt talis, ut uidere eſt in primo uerſu huius libri, ſicut & in omnibus to-

tius Bibliæ : לַמִּס Alter dicitur אַתְנָח cuius figura talis est ‸ Ponitur plerunque in medio uersu huius primi capitis Threnorum, in dictione כְּאַלְמָנָה

Tertius uocatur זָקֵף קָטוֹן Ponitur super literas. Figura eius est non alia quàm ipsius scheua, nisi quòd supra capita literarum imponitur: quemadmodum contrà scheua, literæ substernitur. Constituitque ferè colon, uti uidere potes in hoc uersu tertio, in dictione מִצֹּעַר & præsenti, quam nunc explicauimus.

Quartus, dicitur רְבִיעַ Punctulus est unicus instar holem, crassius tamen, & ponitur super medium corpus literæ, ut docuimus libro primo, capite quarto. Estque ferè primi membri distinctio, seu colon, aut comma, ut uidere potes in tertia uoce secundi uersus בַּלַּיְלָה & in tertia uoce huius quarti uersus אֲבֵלוֹת

Isti ergo

Iſti ergo quatuor accentus ſæpenumero mutant breuia puncta in longa: quemadmodum enim grauia & ſonora accertorum pedum ac numerorum uerba, rhetores in fine periodorum collocant: ita maximè illud præceptum in ſacra Scriptura obſeruatum eſt, ut ſcilicet grauia & producta uerba, in fine diſtinctionum collocarentur, quo ea quæ dicta fuerunt, eo melius etiam perpenderentur.

Hæc paucis dicta ſint de Accentibus, quantum quidem in præſentiarum Studioſi requirere poſſent. Nam in alio Libro copioſè de hac re tractabitur.

Alterum, quod in uoce quam nunc præ manibus explicandum habemus, obſeruari oportet: nimirum id eſt quod in fine literam nun habet pro mem: oportebat enim regulariter, quum ſit maſculinũ

 pluralis

pluralis numeri, ita ſcribi שׁוֹמֵמִים uti paulò infrà habebis in hoc ipſo primo capite: quod & Aben Eſra annotauit, cuius hæc ſunt uerba, נוּן תְּמוּרַת מֵם כִּי הֲמֵם וְהַנּוּן מְשָׁרְתִים בְּסוֹף הַמִּלָּה סִימַן רַבִּים וְרַבּוֹת hoc eſt, Nun loco mem (ſcilicet eſt poſitum) quoniam mem & nun ſeruiunt in fine dictionibus, indicantq́ pluralem maſculin. & fœmini. numerum: quaſi dicat, facilè potuerunt commutari. Hæc ille.

XXXIII כַּחֲנִיתָ נֶאֱנָחִים Prior dictio plurale eſt maſculinum, cum affixo fœminino ſingulari, quale iam antea ſæpe uidiſti in præcedentibus uerſibus. Nec uerò miraberis, quòd talis hîc apparet combinatio, quæ nec in genere, nec in numero conuenit. Ea enim eſt relatiuorum apud Hebræos natura, ut in genere & numero conueniant cum antecedente, non cum eo nomine uel uerbo cui ſtatim ſubiunguntur

guntur, id quod operæprecium eſt benè attendere. Singulare eius eſt כֹּהֵן quòd ſacerdotem ſeu miniſtrum dei ſignificat, nonnunquam pro principe accipitur. II Reg. x. item II Samuel. II & VIII. à radice כָּהַן quæ ſignificat (teſte Kimhi in Radicibus) miniſterium perficere cum magnificentia. Fuerunt enim ſacerdotes ſerui Dei, & capita etiam ſeu principes populi. unde Germani Iudæi uocem cohen exponunt Tempel herren hoc eſt, templi dominus. Id quod maximè in Aſamoneos, & præcedentes eos ſacerdotes conuenit, qui non tantùm ſacerdotes, ſed & populi Iudaici participes fuêre.

Altera uox, participium plurale eſt maſculini gen. coniugationis niphal, quod atteſtatur nun, figuratiua ipſius niphal: cuius tametſi genuinum punctum erat hireck, tamen propter gutturalem aleph

(quod hireck coniunctionem maximè auersatur, ſicut fert natura omnium gutturalium) in ſægol eſt conuerſiuum. Aleph uerò hîc regulariter quidem ſcheua quieſcens habet, contra tamen ſuam & omnium gutturalium naturam, id factum eſſe ſcias. Radix eius eſt אֲנַח quamuis in prima actiua coniugatione kal, non ſit in uſu, ſed tantùm in paſſiuo eius niphal, cuius ſignificationem rabbi Kimhi in Radicibus, ita explicat, עִנְיָנָם הוֹצָאַת הַנְּשִׁימָה מִפְּנֵי הַדְּאָגָה שׁוֹשְׁפִּיר בְּלַעַ״ז hoc eſt, ſignificatum eorum (quę deſcendunt ab hac radice) eſt eductio ſpiritus propter anxietatem, Suſpir in uulgari lingua ſcilicet, exponitur. Hæc rabbi Dauid Kimhi.

XXXIIII בְּתוּלוֹתֶיהָ נוּגוֹת Prima dictio pluralis numeri eſt, fœminini generis, cum affixo fœminino, & epentheſi

literæ

literæ iod. Solent enim nomina pluralia fœminini generis, cum quibuſdam affixis, ita iod literam aſciſcere, quæ non ſecus punctatur atque iod plurale abiecto mem: id quod & indeclinabilia pleraque imitantur: id quod nullam aliam ob cauſam fit, quàm ut ornatè affixa ſine hiatu & κακοφωνίᾳ dictionibus aſſuantur. Singulare eſt בְּתוּלָה id eſt, uirgo, cuius etymon memini ſic mihi tradere doctiſſimũ iuxtà ac piĳſſimum uirum dominum Emmanuelem, præceptorem meum obſeruandiſſimum, שְׁתִיַּת יצר tanquam conſtet tribus particulis,

בְּ ſcilicet ſeruili litera, id eſt, In.

תּוּ quod ſignificat Signum.

לָה pronomine fœminino.

Ac ſi dicas, Integram, intactam, ac quaſi adhuc conſignatam.

Hæc ille.

Altera uox planè eſt anomala, nec niſi unam habet hîc radicalem literam (ut annotauit Salomon Iarchæus) gimel ſcilicet: nam nun, prima litera eſt figuratiua coniugationis niphal. Vaf uerò ex litera iod prima radicali eſt commutata. Eſt enim thema יָגָה & habet ſchureck loco holem (uerba enim incipientia à prima radicali iod, in paſſiuo mutant illud iod in uaf holem) quemadmodum enim literæ quieſcentes facilè inter ſe commutantur: ita idem in punctis non infrequens eſt. Proinde eſt participium præſens plurale fœmininum, quod teſtatur וֹת ſyllaba. Proinde he, tertia huius uerbi radicalis quieſcit.

x x x v וְהִיא מַר־לָהּ In prima uoce quæ eſt pronomen ſeparatum tertiæ perſonæ fœmininum accedit uaf copulatiua cum genuino ſuo puncto ſcheua, מַר uerò nomen

rò nomen eſt, ſignificat amaritudo, à radi
ce מָרַר

Poſtrema uocula datiuus eſt fœmini-
nus ſingularis, conflatus ex lamed articu
lo datiui & he cum mappik affixo fœmi-
nini generis.

Notabis interim Hebraicam phraſim
in hac uerſus clauſula, qua enumeratis ali
quot partibus, tandem in genere conclu
dens, dicit, Et ipſa amaritudo ei. pro, Et
ipſa amaritudine eſt oppreſſa: ut ſcitè ex-
preſſit Hieronymus. quaſi dicat, Quid
enumerem omnes eius afflictiones, quũ
ipſa politia Iudaica planè ſit amaritudi-
ne, hoc eſt, aduerſis conſopita, & ueluti
ſepulta, immo (quod plus eſt) quum to-
ta nihil aliud ſit, quàm amaritudo, &c.

Verſus quintus.

XXXVI הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ Prima di-
ctio eſt præteritum plurale primæ coniu
D 5 gationis

gationis kal, à uerbo חָיָה quod eſt Fuit, uerbum quinti ordinis: quæ quidem in præteritis ſolent in ſecunda & tertia ac prima perſona utriuſque numeri tertiam radicalem literam in iod commutare: in tertia fœminina uerò ſingularis, in thaf: in tertia plurali, in uaf ſchureck: uti hîc uides. Id quod in pręteritis omnium con iugationum hæc uerba facere ſolent.

Altera uox eſt pluralis numeri maſcu lini, cum affixo fœminino he.

Et nota Regulam,

Quando pluralia maſculina cum he af fixo fœminino coniunguntur, tunc abie cto mem iod quieſcit, ac ſemper ante ſe habet ſægol.

Singulare huius eſt צַר plurale צָרִים à radice צָרַר id eſt, afflixit: hoſtes enim affligunt. Poteſt etiam radix huius nomi nis eſſe צוּר eiuſdē ſignificationis: ueluti & Kimhi

& Kimhi ad utrunq; hoc nomen retulit.

Postrema uox, præfixum habet lamed cum genuino suo puncto: significat enim Ad, & In.

ראש radix est, & significat Caput. Videtur uerò hîc Propheta respexisse ad locum Deuteronomij cap. XVIII, Dabit te Dominus in caput, & non in caudam.

XXXVII איביה שלו Prior uox est participium præsens, plurale mascu. cum affixo fœminino. Qua de re iam sæpe dictum est. Radix est איב Vide suprà XXII.

Altera dictio præteriti est temporis, tertiæ personæ pluralis, in coniugatione kal, à radice שלה prosperari significat. Verbum est quinti ordinis, quorum normam inflectendi in præterito, suprà numero aut signo XXXVI docuimus.

XXXVIII כי יהוה הוגה Prior uocula est indeclinabilis, de qua rabbi Kimhi

ita

ita affirmat חִיא לְעוֹלָם מִלַּת טַעַם hoc eſt, eſt ipſa perpetuò particula rationis.

Altera dictio, nomen Dei eſt Tetragrammaton, & ineffabile, quod apud Iudæos cultores literæ in magno (ut quidem ipſi exiſtimãt) honore habetur: nec enim illud unquam proferunt, ſed loco eius Adonai pronunciant: nec illud integris literis ſcribunt, niſi in ſacris Biblijs: qua in re egregiè ſuam produnt ſtultitiã, quaſi uerò non proferre liceat in textu Biblico, quod in eodem ſcribere non abhorrent. Sed hac de re fortaſſe alibi copioſiùs tractabimus, ubi & de omnibus Dei nominibus, quæ in ſacris literis Deo attribuuntur, agemus. Neque enim hoc loco Cabaliſtam, ſed grammaticum ago. Scias ergo hoc nomen Dei, à radice הָיָה id eſt, ab exiſtendo deriuari, complectiq; omnia tempora, præſens ſcilicet, præteri

tum &

tum & futurum. Vnde inter omnia nomina Dei, nullum est quod dilucidiùs naturam Dei nobis definiat. Reliqua enim omnia, affectus Dei ferè describunt. Sed de his (ut dixi) aliâs.

Postrema uox, uerbum est tertiæ coniugationis, hoc ostendit litera he figuratiua illius. Radix est יגה cuius suprà quoquè meminimus. Porrò iod prima radicalis hîc in uaf holem commigrauit, pro more uerborum tertij ordinis incipientium à iod. He, in fine affixum est, quod ostendit mappik, nam litera he radicalis quiescit.

XXXIX עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ Prior dictio suprà numero XVI explicata est, nisi quod addendum est, illam hoc loco significare Propter.

Secundam, numero aut signo XXV exposuimus.

Tertia

Tertia uox, plurale nomen masculinū cum affixo fœminino est, qualia iam plurima habuimus. Singulare est פֶּשַׁע scelus, uel iniquitatem significat. In plurali numero absoluto habet פְּשָׁעִים scelera, uel iniquitates. Radix est פָּשַׁע id est, rebellare. & cætera.

XL עוֹלָלֶיהָ הָלְכוּ שְׁבִי Prima uox plurale est mascu. cum affixo. Singulare eius est עוֹלָל significat paruulum.

Alterum, est uerbum præteriti temporis tertiæ personæ pluralis numeri kal. Notandum est, hoc uerbum duplicem habere radicem. הָלַךְ scilicet, à qua tria tempora inflectuntur, preteritum scilicet & utrunque participium. & יָלַךְ à qua reliqua tria infinitiuus, imperatiuus & futurum, more uerborum incipientium à iod (quæ in his tribus temporibus iod abijciunt, & zere præmittunt) inflectun

tur

tur: dicimus enim in infinitiuo לֶכֶת in imperatiuo לֵךְ in futuro אֵלֵךְ תֵּלֵךְ & cætera.

Poſtrema uox nomen eſt à radice שָׁבָה id eſt, captiuum ducere. Et obſeruãdum eſt circa hoc nomen, ſubaudiendam aliquãdo literam ſeruilem, beth ſcilicet, uel lamed: ut dicamus, Abierunt infantes eius, שְׁבִי pro בַּשְּׁבִי Sic enim ſæpenumero literæ ſeruiles ſubaudiuntur, quum eclipſim patiuntur.

XLI לִפְנֵי צָר Prior uox conſtat ex articulo lamed, cuius ſcheua in hireck eſt commutatum, ne ab initio duo ſcheuaim concurrerent. Et ex nomine conſtructiuo plurali, quod abſolutè ita ponitur, פָּנַיִם in duali, uel פָּנִים in plurali numero, à radice פָּנָה uertit. Solent enim pluralia maſculina, quum caſum poſt ſe regunt, abijcere literam mem, & punctare ante iod zere.

Quo

Quo loco conſiderandum eſt, diuerſam eſſe Hebræorum conſtructionem à Latina, qui nomen quod regitur, uariare ſolent. Dicunt enim, Viæ Sionis. Secus uerò Hebręi, qui uariant uocem regentem. dicunt enim דַּרְכֵי צִיּוֹן cuius regulæ probè te meminiſſe uelim.

Altera uox ſuprà numero XXXVI explicata eſt, niſi quòd hîc kametz longum punctum habet loco paſſach breuis, quia in fine periodi collocata eſt.

Verſus ſextus.

XLII וַיֵּצֵא מִן בַּת צִיּוֹן Vaf ab initio non tantùm copula eſt, ſed & conuertit hîc futurum in præteritum. Habet enim paſſach ſequente dages. Eſt autem hoc uerbum tertiæ perſonæ ſingularis maſculini, futuri kal. Radix eius eſt יָצָא egreſſus eſt. Proinde hîc uides iod radicale quieſcere poſt zere, ſecundum ritum & conſue-

consuetudinem uerborum incipientium à prima radicali iod.

Altera particula suprà numero XVIII exposita est.

בַּת uerò nomen est fœmininum à radice בָּנָה id est, ædificauit. de qua rabbi Kimhi in Radicibus hoc pacto scribit,
ומהענין הזה בן בנים לפי שהם בנין האב והאם
ובן בת וראוי להיות בנת והראיה שיאמר לרבות
בנות ובן חברו עם חבנויים יגש לחסרון הנון
בתו בתה בתי ומשפטם בנתו בנתה בנתי :
Hoc est, Et ab hac significatione (radicis scilicet בנה) uenit בֵּן בָּנִים id est, filius, filij: eo quòd filij sint ædificium patris & matris. Et sic בַּת id est, filia (similiter scilicet ab eadem radice descendit) quæ analogicè ita scribi debebat בְּנַת quod uerum esse inde patet, quòd ab illa in plurali dicimus בָּנוֹת filiæ: deinde uerò quando cum affixis coniungitur, tunc litera

thaſ dageſſatur propter defectum nun, בִּתּוֹ filia eius, & cætera. Et regulariter dici oportebat, בִּנְתּוֹ & cætera. Hæc ille. Filiam autem Zion appellat hîc Propheta ipſam urbem Hieroſolymam: mons enim Zion, in quo & templum, in medio urbis ſitus erat: urbs uerò ad radices eius, ita ut uideretur ſubeſſe & ſubiacere monti, ut filiæ matribus ſuis ſubiacent: & cætera.

XLIII כָּל־הֲדָרָהּ De priore uocula ſuprà ſigno aut numero XVIII diximus.

In altera, he in fine cum mappik præcedente kametz eſt affixum fœminini ſingularis. Nomen eſt הָדָר decus, ornatus, honos. Proinde propter affixam prius kametz in hatephpaſſach commutatum eſt. He enim gutturalis non recipit ſimplex ſcheua. Radix huius nominis eſt הָדַר id eſt, honorauit.

XLIIII הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים Primæ uocis explicationem, uide ſigno aut numero trigeſimoſexto.

Altera uox, plurale eſt maſculinū cum affixa litera he. Abſolutè שָׂרִים In ſingulari שַׂר princeps, à radice שׂוּר uel שָׂרַר id eſt, principatum exercere, dominari. Caph ab initio poſtremæ dictionis, ſimilitudinis eſt particula, habetq́ ſuum hîc genuinum punctum ſcheua. אַיָּלִים eſt pluralis numeri dictio, ab אַיָּל id eſt, ceruus.

XLV לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה Primùm omnium ſubaudiendum hîc eſt relatiuum אֲשֶׁר id eſt, Qui.

לֹא particula eſt negatiua.

Altera uox, plurale eſt præteritum kal, tertiæ perſonæ, à radice מָצָא id eſt, inuenit.

Poſtrema, nomen eſt uerbale (atte-

ſtante id litera mem capiti præfixa) à radi ce רָעָה paſcere. Inde מִרְעֶה pabulum, uel locus paſcuus. Notandum eſt, hoc he in fine eſſe radicale, ut indicat ſægol. Solent enim tam nomina quàm uerba, quorum tertia radicalis eſt he, ante illud punctare ſægol, ad diſcrimen literæ he ſeruilis, quæ ferè ſemper ante ſe habet paſſach uel holem. & cætera.

XLVI וַיֵּלְכוּ בְּלֹא־כֹחַ In prima dictione uaf eſt conuerſiua: conuertit enim futurum in præteritum. Quæ uerò ſit ratio & radix huius uerbi, explicaui ſigno XL. niſi quòd hîc eſt futurum kal tertiæ perſonæ pluralis numeri.

Altera, conſtat ex בְּ cum genuino ſuo puncto, In: & particula negandi. quę duo inncta idem ſignificant quod apud Latinos, Abſque.

Tertia, nomen eſt, ſignificans Robur,

cuius

cuius radix eſt כּוּחַ quieſcit enim hîc uaf.

XLVII לִפְנֵי רוֹדֵף Priorem uocem require XLI ſigno.

Poſterior benoni eſt maſc. ſingul. kal à רָדַף perſecutus eſt, cuius ſuprà quoque mentio facta eſt. Annotat hîc rabi Salomo, כָּל רוֹדֵף שֶׁבַּמִּקְרָא חָסֵר וְזֶה מָלֵא שֶׁנִּרְדְּפוּ רְדִיפָה שְׁלֵמָה Hoc eſt, Omne Rodeph quod in Biblijs inuenitur, deficit (hoc eſt ſine uaf ſcribitur, ſolo remanente holem) & hoc hîc eſt plenum (hoc eſt, habet unà cum holem etiam uaf literam) eo quòd perſequutione plena perſequuti ſint Iſraelitæ. Sed hæc ad Maſorah pertinent. Faciunt tamen ad exaggerationem captiuiuitatis huius perpendendam.

Verſus ſeptimus.

XLVIII זָכְרָה יְרוּשָׁלַםִ Prior uox præteritum eſt ſingul. fœmin. kal, à radice זָכַר id eſt, meminit, recordatus eſt.

Altera uox, nomen est proprium urbis metropolitanæ, in terra quondam Israelitica. De cuius etymologia quædam annotauit Steuchus in caput decimumquartum Geneseos, quæ huc adscribere non absurdum esse duxi. Sunt ergo hæc eius uerba:

Salem quoque quidam Hierusalem esse crediderunt, quæ prius Salem, deinde Iebus: postea ex Hebraico & Græco, facto nomine, appellata sit Hierusalem: quod absurdum esse, ex ipso nomine cognoscitur. Quare melius est quod asserit Hieronymus, non esse hanc Hierusalem, sed oppidum iuxta Scythopolim, quod etiam tempestate Diui Hieronymi Salem appellabatur: ubi ostendebatur palatium Melchisedech, ex magnitudine ruinarum, ueteris ædificij demonstrans magnificentiam

gnificentiam. Hoc ex plerisque aliis Sacræ Scripturæ locis cognoscitur. Ego uerò existimo nomen Hierusalem, non ex Græca Hebraicáque uoce esse compositum, ab ἱερός, id est, sacer, & Salem, quasi sacra ciuitas: sed aut corruptum esse nomen, etiam apud Hebræos, aut studiosè factam esse literarũ mutationem: ut quæ prius uocaretur Iebusalem, dicta sit Ierusalem. Nam ea ciuitas olim appellabatur Iebus, deinde uocata est Salem, postea nomen unum è duobus factum est, Iebusalem. Hæc ille.

Neque hoc latere te uelim, quòd in hoc nomine urbis pro suo more superstitio Iudæorum excogitauit. Dicunt enim inter lamed & mem iod literam desiderari, cuius index est punctus hireck inter has ipsas literas. Quumq; iod una sit

 ex qua-

ex quatuor elementis nominis Dei quadrilitteri, aiunt eam ex hoc nomine urbis ſubtractam, eo quòd nunc ab idololatris & impijs Mahometiſtis occupetur, reſtituendam uerò tempore Meſſiæ, qui omnem Iſraeliticã terram repurgabit ab iſtis quiſquilijs & impuritatibus. Hæc & ſimilia nonnunquam adduco in gratiam Studioſorum, quorum animos recreare ſtudeo: alioqui tædio inter ſpinas iſtas grãmaticas nimium affectos. Sed ad alia pergamus.

XLIX יְמֵי עֳנְיָהּ וּמְרוּדֶיהָ Prior dictio plurale eſt cõſtructiuum, abſolutum eſt יָמִים à ſingulari יוֹם dies.

Altera, nomen eſt cum affixo fœminino: planè illud ipſum quod ſuprà XXIIII explicauimus, niſi quòd hîc habet punctum kametz loco holem.

Poſtrema uox, primùm habet uaf copulatiuum

pulatiuã, quę ſuum ſcheua in ſchurek mutauit, tum propter labialem, quum etiam propter alterũ ſcheua, ne ſcilicet duo ſcheuaim ab initio concurrerent. He in fine affixum eſt fœmin. ſingul. Nomen eſt plurale, cuius radicem rabi Salomo aſſignat רוּד & exponit per לְשׁוֹן צַעַר hoc eſt, anguſtiam. Aben Eſra uerò mem radicale eſſe dicit. Kimhi ad utranque radicem refert : & in priore dicit idem ſignificare quod טִלְטוּל hoc eſt, diſperſionem. In altera uerò radice, hoc eſt in מָרַד dicit ſignificare דַּלוּת וְשִׁפְלוּת id eſt, pauperiem & humilitatem: cui & Aben Eſra aſtipulatur. Nomen ergo erit מְרוּדִים Eſa. LI. à radice מַעַר

L כָּל מַחֲמַדֶּיהָ nomen eſt plurale cum affixo fœminino, abſolutè ſic מַחֲמַדִּים deſiderabilia, à radice חָמַד id eſt, deſiderarunt.

LI אֲשֶׁר חַיוּ מִימֵי קֶדֶם Prior uox eſt relatiuũ omnis generis, numeri & caſus. Vſurpatur uerò & pro ſi, Leuit. IIII. Deuter. XI. & pro ſic, כֵּן 1 Samuel. XV. & pro לְמַעַן id eſt, ut, quo: & cætera. Deuteron. IIII. & pro eo quòd, 1 Reg. XV. & pro copulatiua litera uaf. Eccleſiaſtes VI. Hoſeæ cap. XII. Proinde caph litera ſimilitudinis ſæpe ei adijcitur. Leuit. VIII. quod tamen in quibuſdam deficit, Exodi XIIII. qua de re uide librum noſtrum de Seruilibus. Præponitur & huic particulæ litera beth, ut Geneſeos XXXIX. ubi ſignificat Eo quòd. & Iudic. V. Iob XXXIX. nbi locum denotat.

Hæc ex Radicibus Kimhi adducere uolui, quia dictio eſt frequentiſſima.

Altera dictio ſuprà nnmero aut ſigno trigeſimoſexto, ab initio explicata eſt.

Tertia, ab initio habet literam mem præpoſi

præpoſitionem, quæ abĳcit ſuum nun, quemadmodum ſcripſimus, & defectum eius in pe dages ſequenti literæ inſcriptum, exprimit: niſi accedat ad uocem, cuius prima litera ſit iod ſcheuata (ut hîc in dictione יְמֵי Sic enim ſcribi debebat, niſi acceſſiſſet litera mem, à יָמִים abſoluto, cuius ſingulare eſt יוֹם ut habes ſuprà numero aut ſigno quadrageſimo no no) tunc enim illud ſcheua abĳcitur unà cum dages, quemadmodum hîc uides: qua de re etiam ſcripſimus in libro de Ser uilibus, capite nono.

Poſtrema, nomen eſt ſex punctorum, & (ut dicunt Grammatici) ſignificat Retrò tempora, uel (ut habet diuus Hieronymus) dies antiquos, præcedentes annos: nam inde deducitur uerbum in piel קִדֵּם id eſt, præuenire, præire, præcedere, præparare: ut Ionæ capite quarto, & Pſal.

Pſal. LXVIII. Mich. VI. Deuter. XXIII. Pſal. XVII. Refertur uerò hoc nomen non tantùm ad tempus, ſed etiam ad locum, ut habes Geneſeos II & III cap. Vocatur enim orientalis plaga קֶדֶם quemadmodum ex Exodi XXVII capite, & iam citatis locis apparet. Sic ab hoc nomine uentus orientalis appellatur קָדִים Exodi X. Et mare etiam oriẽtale ſuum inde nomen ſortitum eſt, ut habes Ioelis II. quemadmodum ibi quoque mare occidentale uocauit הַיָּם הָאַחֲרוֹן mare poſterius, reſpectu iſtius uocis.

LII בִּנְפֹל עַמָּה בְּיַד־צָר Prima dictio infinitiuus kal eſt cum una litera ex bachlam, beth ſcilicet, quod ſcheua habere debebat, quod tamen in hireck eſt commutatum, ne ſcilicet duo ſcheuaim ab initio concurrant. Radix eſt נָפַל id eſt, cecidit. In altera, he cum mappik relatiuum eſt

generis

generis fœminini. Vox ipſa ſuprà ſigno VI explicata eſt, niſi quòd hîc in mem habet dages, quod refert alterum mem abiectum: nam radix eius eſt עֲמָם

In tertia, beth cum ſuo genuino puncto ſcheua ſeruilis eſt, & ſignificat In.

יַד uerò manum ſignificat, pūctaturq́ cum kametz, quod in paſſach cōuerſum eſt, eo quòd ſit enclitica dictio: coniungitur enim per uirgulam makaph (quæ in paruis & monoſyllabis uoculis ferè ſemper talem mutationem pūctorum efficit, ut ſcilicet longa in breuia conuertantur: quemadmodum accētus breuia uocalia in longa transferunt) ſequenti dictioni, ita ut quaſi in unum corpus coaleſcant, & uno accentu proferēdæ ſint. Radicem eius, Kimhi putat eſſe יָדָה Proinde quia multiplicis eſt ſignificationis hæc uocula, non grauabor de illa ex rabbi Dauidis

Kimhi

Kimhi Dictionario aliquid annotare. Ac cipitur ergo aliquādo pro poteſtate, Numer. XXXI. & pro auxilio, Thren. V. & pro confœderatione ac ſocietate uel con ſilio. II Reg. X. & II Samuel. XIIII. Hiere. XLI. & pro robore, potentia, ac fortitu- dine, Ioſue VIII. Interim etiam locum ſi- gnificat præparatū ad aliquid (ut inquit Kimhi) ſicut manus homini præſtò ad- eſt & parata ad omnes actiones. Deuter. XXIII. & II Samuelis XIIII & XVIII. Ita etiam hoc nomine cardo ianuæ appel latur, Exodi XXVI. Significat etiam par tem, hæreditatem, portionem. II Samu. XIX. Sæpenumero pro plaga accipitur, Exo. IX. Et pro potentia, Numer. XI. cap.

Proinde regulam dat rabbi Kimhi,

Vbicunque poſt uocem iod ſequatur beth litera ſeruilis, quod ibi ſignificet pla gam. Et pro Prophetia accipitur, quæ

cum

cum impetu uenire ſolet, Ezechielis I. & XXXVII. Eſa. VIII. & pro præcepto uel legatione, ut Eſræ III. Eſt uerò hoc nomen plerunq; fœminini generis, aliquando maſculini. Hæc ille.

Poſtremã uocem require ſuprà ſigno XXXVI. niſi quòd hîc habet kametz loco paſſack, propter accentum reuiah, qui unus eſt ex diſtinguẽtibus, ut docuimus ſuprà XXXII ſigno.

LIII וְאֵין עוֹזֵר לָהּ Vaf ab initio copulatiua eſt, cum ſuo naturali puncto ſcheua. Reliquam particulam ſuprà XVII ſigno expoſui.

Secunda dictio eſt benoni kal, ſingul. maſc. à radice עָזַר adiuuit, auxilium tulit.

Poſtrema uocula pronomen eſt fœmininum relatiuum datiui caſus ſingularis: conſtat ex lamed litera ſeruili articulo datiui, & he cum mappik fœminino affixo.

LIIII

LIIII רָאִיתָ צָרִים He in fine primæ uocis, iterum affixum eſt fœmin. ſingul. Reliqua pars præteritum eſt plurale kal, à radice רָאָה id eſt, uidit. Verbum eſt ordinis quinti. Quæ uerò ſit inflexio horũ uerborum in præterito, unà cum alteta uoce, uide ſuprà ſigno XXXVI.

LV שָׂחֲקוּ עַל מִשְׁבַּתֶּהָ Prima uox præteritum eſt plurale kal, à radice שָׂחַק quę & lętitiam & denſionem ſignificat. Et nota, Media litera radicalis quia eſt ex gutturalibus, quæ purũ ſcheua auerſantur, ideo chatephpaſſach habet. Regulariter enim iuxta paradigma dicendum erat, שָׂחְקוּ

Secundæ interpretationem require ſuprà in XVI ſigno.

Tertia, in fine habet he affixum, & eſt pluralis numeri: tametſi iod nota pluralis (quam tamen ſægol hîc repræſentat)

numeri

numeri exciderit. Singulare eſt מִשְׁבַּת nomen uerbale, teſtante id litera mem, deriuatum à radice שָׁבַת quod ſignificat ceſſare, quieſcere. Per ceſſationes hîc quidam intelligunt ceſſationem gaudiorum & religionis Iudaicæ. Noſtri interpretes interpretantur ſabbata, quibus & rabbi Salomo aſtipulatur.

Verſus octauus.

LVI חֵטְא חָטְאָה יְרוּשָׁלַם Prior uox nomen eſt deriuatum à radice חָטָא id eſt, peccauit.

Altera, præteritum fœmininū eſt kal, ſing. ab eadem radice.

Tertia dictio explicata eſt XLVIII ſigno, niſi quòd adijciendū exiſtimo, punctationem ipſius eſſe dualis numeri: unde non ineptè dici poſſet, Veteres Hebræos reſpexiſſe in hoc ad duplicem Hieruſalem; cœleſtem inquam, cuius Paulus

Hebr. XII. meminit: & terrenam, quæ prioris typus fuit. Poſtremò, animaduertas uelim phraſim Hebræam, quæ geminatis iíſdem uocibus exaggerare negocium ſolet: uelut hîc, Peccaui, peccauit: quaſi dicat, grande flagitium admiſit: uel quaſi dicat, Non eſt quòd ſe excuſet, aut iniuriam ſibi fieri putet Hieruſalem, nam peccauit, & non uulgariter quidem, ita ut benè merita ſit pœnas: & cætera.

LVII עַל כֵּן לְנִידָה הָיָתָה Duæ iſtæ priores particulæ coniunctę idem ſignificant quod apud Latinos, propterea. De עַל uerò ſeorſim ſuprà XVI. כֵּן autem deriuatum eſt à radice כון eſtq́ aliâs nomen formale, & ſignificat rectum, bonum, integrum. II Reg. VII. Gen. XLII. Iere. VIII & XXIII. Aliâs uerò aduerbialiter uſurpatur, ſignificatq́ Sic, nonnunquam Etiam, affirmandi particula eſt, Soletq́ ſæpe

numero

numero ſecum habere uel lamed,ut Ge-neſ.xxx.Sophon.II.& cum beth,Eſther iiij.Eccleſiaſtis viij.Et particulam עַל uti hîc uides,& Geneſis xxxviij,Eccleſiaſtis viij. Cum lamed & iam dicta particula, aliquando affirmantis & aſſeuerantis eſt, nonnunquam etiam(ut dictum eſt)rationalis coniunctio. Hæc hactenus.

In altera dictione,lamed ab initio cum ſuo naturali puncto ſcheua,præpoſitionis Ad uel In,uim habet. Porrò ipſa,nomen eſt fœmininum, à radice נוד quæ commoueri uariè,iactari ſignificat. Exponitur uerò locus bifariàm:alij legunt, In commotionem facta eſt:hoc eſt,inſatiabilis facta eſt:ducta eſt enim in captiuitatē. Alij uerò,inter quos & Aben Eſra,exponunt per deriſionem,& adducunt pro ſe locum ex Pſalmo xliiij.ubi dicit,Poſuiſti nos parabolam in gentibus, & commo-

tionem capitis (מְנוֹד quod ab eodem thema te deſcendit) in populis, qua figura, deriſio & ludibrium ſignificatur. Vtraq; lectio probari poteſt. Hieronymus primam ſequutus eſt, Hebræi & Sanctes Paginus alteram.

Tertia dictio fœmininum eſt ſing. kal præteriti à radice חָיָה de qua XXXVI ſigno. Notabis hîc, ſcheua in kametz propter accentum diſtinguẽtem eſſe conuerſum: regulariter enim ſic erat ſcribẽdum חָיְתָה & cætera.

LVIII כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ Primam particulam ſuprà ſigno XVIII require.

Altera uox, participium eſt præſens piel (atteſtãtibus mem & puncto dages) cum affixo fœminino, cuius naturam uide ſuprà ſigno XXXII. Radix eſt כָּבֵד

Poſtrema, primùm à fine habet he affixum fœm. ſing. deinde ipſa eſt tertiæ coniugationis

iugationis (atteſtantibus id he & iod figuratiuis) prǽteriti temporis, pluralis numeri tertiæ perſonæ. Radix eſt זול Annotauit Kimhi de hac uoce in hæc uerba, וְהוּא עִנְיַן הַבִּזָּיוֹן וְהָרָאוּי הֱזִילוּהָ וּבָא בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ וַיַּלִּינוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה hoc eſt, ſignificatio eius eſt contemptus, porrò ita ſcribi debebat regulariter הֱזִילוּהָ (pro more ſcilicet uerborum quarti ordinis) uenit autem cum dages, quemadmodum illud Numer. xiiij. ubi dicitur וַיַּלִּינוּ cum dages, pro וַיָּלִינוּ â לוּן Hæc ille.

LIX כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ De priore particula diximus ſigno trigeſimo octauo.

Altera uox eſt præteritum plurale tertiæ perſonæ kal, à radice רָאָה quæ eſt ordinis quinti, quo pacto uerò illa uerba in præterito inflectantur, uide numero trigeſimo ſexto.

Tertia uox habet he in fine cum map-

 pik

pik affixum relatiuum fœmininum ſingulare. Nomen eſt עֶרְוָה (he enim hîc in thaf eſt mutatum, propter annexionem relatiui, pro more fœmininorum) hoc eſt nuditas, turpitudo, à radice עָרָה nudauit: & cætera.

LX גַּם הִיא נֶאֶנָחָה Prima uox particula eſt, quæ ſignificat ſemper (ut inquit Kimhi) תּוֹסֶפֶת עִנְיָן hoc eſt, additionem rei: quãuis alicubi idem ſignificet, quod Ne quidem, ut Pſal. decimoquarto, Non eſt גַּם אֶחָד id eſt, ne quidem unus. aliâs Etiam, quum eſt exaggerantis particula, ſignificat: ut Prouerb. decimoquarto.

De altera, numero trigeſimoquinto.

Poſtrema dictio, præteritũ eſt niphal fœmininum, ut teſtatur he in fine, & ſcheua præcedens kametz: ſi enim & illud fuiſſet kametz, tunc fuiſſet benoni, quemadmodum uidere potes numero trigeſimotertio

motertio, quo loco & radicem & significationem eius exposuimus, simul & puncta declarauimus.

LXI וַתָּשָׁב אָחוֹר Vaf ab initio primę uocis est conuersiua: conuertit hîc futurum in præteritum. Est autem hoc uerbum futuri coniugationis kal, tertiæ personæ fœminini generis, singularis numeri, à radice שׁוּב reuersus est.

Hoc loco notabis regulam,

Verba quarti ordinis, in futuro kal, pũctant futuri figuratiuas cum kametz, ad innuendum defectum seu quietem literæ uaf mediæ radicalis.

Dicunt enim à prædicta radice אָשׁוּב יָשׁוּב ubi uaf in medio non est radicale, sed tantùm litera מְשֵׁה protractionis con iuncta cum schureck puncto. Proinde quũ huiusmodi futura cum uaf conuersiuo fuerint, uel cum parua aliqua dictione

tunc illud uaf ſchureck in kametz, idq́ꝫ raptum, conuertitur. Notabis uerò, aliud eſſe kametz hateph, quod ſcilicet conſtat cum ſcheua, ut ֳ: Et aliud etiam eſſe kametz hatuph, id eſt, raptum, quod breue quidem eſt, & tanquam o proferri debet, non tamen habet ſcheua adiunctum: qua de re uide Cantica Eliæ, cantico XI.

Poſterior uox aduerbialiter uſurpatur pro Retro, retrorſum. Radix eſt אָחַר & cętera. Vaf enim cum holem, formam nominis conſtituit, quamuis hanc dictionē Kimhi, tanquam primitiuum in ſuo Lexico ponat.

Verſus nonus.

LXII טֻמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ Nomen eſt fœmininum deſinēs in he (quod tamen hîc propter affixum fœmininum, in thaf eſt conuerſum) טֻמְאָה id eſt, immundicies, à radice טָמֵא immundus fuit.

Altera

Altera dictio eſt plurale maſculinum cum affixo fœminino, quemadmodum in multis ſuprà uidiſti, à ſingulari שׁוּל id eſt, fimbria. Porrò beth ab initio cum ſcheua, naturali ſuo puncto ſeruilis eſt, præpoſitio In.

LXIII לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ Primam uocem uide ſigno uigeſimoſeptimo.

Altera, præteritum eſt fœmininum (teſtante litera he) ſingul. tertiæ perſonę kal à זָכַר radice, de qua ſigno XLVIII.

Tertia, fœmininum eſt nomen ſingul. (docente id terminatione ית de qua ſuprà libro primo, capite uigeſimoſecũdo. Radix eſt אַחַר ſuprà ſigno ſexageſimo primo. He in fine cum mappik eſt affixũ relatiuum fœminini.

LXIIII וַתֵּרֶד פְּלָאִים In prima uoce uaf cum paſſach ſequente dages. Conuerſiua eſt particula. Conuertit enim hîc fu-

turum in præteritum. Eſt enim hoc uerbum tertiæ perſonæ ſingularis fœminini futuri kal, à radice יָרַד Eſt enim hîc iod prima radicalis abſorpta, quieſcit, eamq́ repræſentat zere magnum punctum ſub litera futuri, pro more uerborum quinti ordinis.

Altera dictio, pluralis eſt numeri maſcul. à ſingulari פֶּלֶא id eſt, mirabile, admiratio. Radix eſt פָּלָא Et notabis hîc phraſim Hebræam, deſcendit (cum mirabilibus uel admirationibus) hoc eſt, mirabiliter.

LXV אֵין מְנַחֵם לָהּ Tota hæc clauſula explicata eſt ſuprà numero XVII.

LXVI רְאֵה יְהוָה אֶת־עָנְיִי Prior uox, imperatiuus eſt kal actiuæ, ſingularis maſculini, à radice רָאָה id eſt, uidit.

Altera dictio, ſuprà numero trigeſimo octauo explicata eſt.

Tertia

Tertia particula, articulus eſt accuſatiui, punctaturq́ue uel cum zere: idq́ue tum quum proprio accentu præditus eſt, uel cum ſægol: quandoque ſcilicet per uirgulam makaph, ſequenti dictioni ut encliticа uocula coniũgitur, quemadmodum hîc uidetur. Proinde cum quibuſdam affixis interponit epentheſim uaſholem: dicimus enim, אוֹתִי אוֹתָם & cætera. Quia uerò hæc particula frequens eſt, & uariæ quoq́ue ſignificationis, addam hîc quæ de illa Kimhi in Radicibus annotauit, ubi inquit, הַמִּלָּה הַזֹּאת תּוֹרֶה עַל עֶצֶם הַדָּבָר הַפָּעוּל hoc eſt, particula hæc indicat ſubſtantiam rei patientis: hoc eſt, ſemper eſt index accuſatiui paſſiui, qui poſt uerbũ actiuum ponitur. Geneſeos primo capite, uerſu primo. Interim etiam accuſatiui ſignum eſt, ſignificans ſeipſum, ut habes Exodi quinto cap. uerſu decimonono,

Viderunt

Viderunt exactores filiorũ Iſrael אוֹתָם id eſt ſeipſos: unde paulopòſt ſubdit Kimhi מִלַּת אֶת נוֹפֶלֶת עַל עֶצֶם הַפָּעוּל אוֹ הוּא עַצְמוֹ אוֹ הוּא אַחֵר id eſt, dictio אֶת cadit in ſubſtantiam paſſiuam, ſiue ſit ipſamet (id eſt quæ ſibi ipſi paſſionem infert, ſeu quæ actiua paſſiua ſimul eſt, ut quum dico, Video meipſum, & cætera) ſiue alia. Hæc ille. Quemadmodũ ſi dico, Deus creauit ipſum cœlum. ubi aliud eſt agens, aliud quod patitur. Ponitur autem hæc particula pro præpoſitione, è, ex, de, à, ab. Geneſ. xlix, A Deo omnipotente, &c. item ibidẽ xliiij. Ipſi urbem egreſſi ſunt, id eſt, ex urbe, &c. item pro prępoſitione ad, ut Leuit. xiij. 1 Sam. xxx. Acceſſit Dauid ad populũ, &c. item pro ſeruili litera lamed ponitur Deuter. xxvi. & pro beth ſeruili Ioſ. xxij. ſæpenumero uerò pro præpoſitione עִם id eſt Cum, ponitur, Geneſeos

cap.xxxvij. Paſcebat cum fratribus ſuis. Pſal.lxxviij.Non fidelis fuit cum deo ſpiritus eius, Exodi primo, uerſu primo &c. Et annotat rabbi Kimhi porrò hanc particulam, quum fuerit huius ſignificationis poſtremæ & cum affixis coniuncta, ipſum thaf dageſſare. Geneſ. xvij. Ceſſauit loqui אִתּוֹ id eſt, cum illo. Quamuis interim etiã in hac ſignificatione habeat cum affixis epentheſim uaf holem, ut Ioſ. cap.xiiij. Hierem. xix. & cætera. Atque hæc de hac uocula.

Poſtrema dictio huius comprehenſionis in fine habet iod affixum primæ perſonæ maſc.ſing. עָנְיִ uerò nomen eſt, afflictio, à radice ענה id eſt, afflixit.

LXVII כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב De priori particula ſigno trigeſimooctauo diximus.

Altera uox præteritum eſt hiphil, à radice גָּדַל magnus fuit. Senſus eſt, Magnificauit

ficauit hoſtis. hoc eſt, iactauit ſe quaſi ſua uirtute hoc factum eſſet. Vnde Hieronymus habet, Erectus eſt.

Poſtrema uox, nomen eſt, ſeu participium præſens, à uerbo אָיַב de quo ſuprà numero uigeſimoſecundo.

Verſus decimus.

LXVIII יָדוֹ פָּרַשׂ צָר Prima uox in fine uaf affixum maſcul. ſingul. habet. Nomen eſt, ſignificat manum.

Altera dictio, radix eſt ſignificans extendere.

Poſtrema uox, trigeſimoſexto numero explicata eſt, & habet hîc kametz loco paſſach, propter ſakeph accentum diſtinguentem.

LXIX עַל כָּל מַחֲמַדֶּיהָ Priores duæ uocales ſuprà explicatæ ſunt.

Poſtrema dictio habet in fine affixum fœmininum ſingul. Nomen eſt plurale.

De no

De nominibus pluralibus cum hoc affixo, ſuprà ſemel atque iterum dictum eſt. Porrò nomen ſic ſe habet, מַחֲמַדִּים in ſingulari מַחֲמָד Mem eſt figuratiua uerbalium, deſcendit enim à uerbo חָמַד id eſt deſiderauit.

LXX כִּי רָאֲתָה גוֹיִם De prima uoce iam dictum eſt.

Secunda, eſt præteritum kal fœminin. ſingul. tertiæ perſonæ, à radice רָאָה uidit. Verba enim quinti ordinis in he deſinentia, in tertia perſona fœminina ſingularis præteriti, per omnes coniugationes mutant he literam in thaſ.

De poſtrema dictione, ſuprà numero nono dictum eſt.

LXXI בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ Prior uox, præteriti eſt kal tertiæ perſonæ pluralis numeri, communis generis. Venit à radice בוֹא id eſt, ingreſſus eſt.

In altera

In altera dictione, he in fine affixum fœminin. singularis constituit. Habet enim in se mappik præcedente kametz. Porrò nomen est uerbale מִקְדָּשׁ (docente id litera mem figuratiua uerbalium) hoc est, sanctuarium, à radice קָדַשׁ sanctus fuit.

LXXII אֲשֶׁר צִוִּיתָה De prima uoce diximus numero quinquagesimoprimo.

In altera uoce, he in fine est affixio generis fœminini, ut suprà. Verbum est secundæ personæ præteriti secundæ coniugationis actiuæ. Thema est צִוָּה id est, præcepit. De hac re lege Deuter. xxiij. de Ammonitis inquam & Moabitis, qui ex lege Domini prohibebãtur ingredi congregationem populi dei.

LXXIII לֹא יָבֹאוּ בַקָּהָל לָךְ De prima uocula diximus uersu quinto.

Secunda futuri est, tertiæ personæ pluralis numeri, mascul. coniugationis kal, à radice

radice בּוֹא Verba enim quarti ordinis, in futuro literas figuratiuas ſignant cum puncto kametz.

In tertia dictione, beth ab initio ſeruilis litera includit he demonſtratiuum, cuius punctatio eſt paſſach ſequente dages. קָהָל uerò nomen eſt uerbale, ſignificans cõgregationem, mutatis punctis, deſcendens à radice קָהַל id eſt, congregare.

Poſtrema dictiuncula pronomen eſt datiui caſus ſingularis maſculini. Eſtq; in illa punctatio inuerſa propter finem periodi. Regulariter enim ita punctanda erat, לְךָ Notabis inſuper figuratam hîc cõſtructionem, ſeu potius Hebraiſmum, Non uenient in cõgregatione tibi; id eſt, tua. & cætera.

Verſus undecimus.

LXXIIII כָּל עַמָּהּ נֶאֱנָחִים De priore particula, ſigno decimoſexto habetur.

Alteram uocem ſuprà numero ſexto explicaui: niſi quòd hîc addendum eſt dages in mem, repræſentans defectum alterius mem. Radix eius nanque eſt עָמַם duplicata ſcilicet mem litera.

Poſtremam dictionem ſuprà require numero trigeſimotertio. Habet uerò hîc ſub aleph genuinam ſuam pūctationem. In altero uerò quod ſuprà numero trigeſimotertio habes, aleph contra naturam ſuam purum habet ſcheua. Conſtructionem proinde hîc animaduerte figuratā: coniungitur enim nomini collectiuo ſingulari plurale aliud, ut etiam apud Latinos, Pars in fruſta ſecant. & cætera.

LXXV מְבַקְשִׁים לָהֶם Prima uox participium eſt plurale maſc. in piel, id quod punctatio arguit: niſi quòd dages mediæ radicalis literæ excidit: quemadmodum enim euphoniæ gratia dages ſæpe apponitur

nitur dictionibus, ita uicissim eãdem ob causam sæpe deficit. Radix est בִּקֵּשׁ id est, postulauit.

Altera uox plerunque pro pane expo nitur à Latino interprete. Verùm tradit Kimhi de hac uoce, כָּל לֶחֶם כְּלָל לְכָל מַאֲכָל hoc est, Vox Lechem genus est omnium ciborum, tribuitur uerò pani, eo quòd panis (eodem Kimhi teste) præcipuus sit cibus hominis. Exempla passim extant. Pro carnibus etiam sæpe ponitur, ut habes Leuit. iij. Numer. xxviij. &c.

LXXVI נָתְנוּ מַחֲמַדֵּיהֶם בְּאֹכֶל Prior uox tertiæ personæ est pluralis præteriti kal, à radice נָתַן id est, dedit.

Alteram uocem habes suprâ numero sexagesimonono: nisi quòd hîc habet aliud affixum, nimirum plurale masculinũ. Iod uerò ante se habet zere, quia abiectũ est mem alterum, signum pluralis nume-

ri,ut moris eſt maſculinis pluralibus.

Poſtrema dictio,nomen eſt uerbale à radice אֲכַל id eſt,comedit. Beth litera ab initio ſeruilis eſt,habetq́ genuinum punctum ſcheua. Significatio eius eſt,pro.

LXXVII לְהָשִׁיב נֶפֶשׁ Prior dictio infinitiuus eſt tertiæ coniugationis actiuæ,à radice שׁוּב id eſt,reuerſus eſt:inde hiphil הֵשִׁיב id eſt, conuertit, reduxit. Lamed,eſt de bachlam literis formatiuis infinitiui,he cum kametz & iod figuratiuo ſunt coniugationis hiphil.

Altera dictio,nomen eſt נֶפֶשׁ hoc eſt, anima:quandoq; pro toto homine conſtāte anima & corpore,accipitur:aliquando pro anima ſola:interim etiam pro corpore tantùm, &c. Porrò , alterum ſægol hîc conuerſum eſt in kametz,propter accentum athnachta,qui unus eſt ex diſtinguētibus. Notabis autem ſimul hîc phra

ſim

ſim Hebraicam, Facere reuerti, uel reducere animam: pro inſtaurare, reficere uires: fame nimia deficiunt, cibo uerò & potu ſuſtentantur ac reſtituuntur. Hieronymus commodè hoc expreſſit, dicens, Ad refocillandam animam. Germanicè dicitur, Erquicken.

LXXVIII רְאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה De priori uoce diximus ſigno ſexageſimoſexto.

Poſterior uerò, primùm ab initio Vaf copulatiuum habet cum ſuo uero pũcto ſcheua, deinde à calce habet he paragogicum. Eſt autem imperatiuus hiphil, à radice נבט & in tertia coniugatione abiecto nun, & loco eius dages in ſequentem literam poſito pro more uerborũ ſecundi ordinis (quæ propterea defectiua in pe nun dicũtur, quod nun abiectum per dages repræſentent) הַבִּיט id eſt, intueri, proſpicere, prouidere, &c.

LXXIX כִּי הָיִיתִי זוֹלֵלָה Altera uox præteritum eſt primæ perſonæ ſingulare à radice הָיָה id eſt, fuit: cuius rationem perſcripſimus numero trigeſimoſexto.

Poſtrema dictio, nomen eſt generis fœminini, à maſculino זוֹלֵל de quo ita ſcribit Kimhi עִנְיַן קַלּוּת וּבִזָּיוֹן hoc eſt, ſignificat uilitatem & cõtemptum. quaſi dicat, Spreta ſum ab omnibus, uilis ſum, &c.

Verſus duodecimus.

LXXX לוֹא אֲלֵיכֶם Prior particula, negatiua eſt, iam antè explicata, niſi quòd hîc præter cõſuetudinem ſuam habet holem plenum, hoc eſt, cum uaf.

Alia dictio habet affixum plurale maſculinum ſecũdæ perſonæ. Iod præcedente zere eſt epentheſis. Particulæ enim indeclinabiles quum affixa recipiũt, ſolent pleræque imitari formam maſculinorum pluralium, quæ affixa recipientia mem

abijciunt

abijciunt,& iod retinēt,ac ante illam uel zere,uel ſægol, uel aliquid tale ponunt.

Porrò אֶל eſt radix ſignificans Ad. Vſurpatur uerò & pro Super.ut 1 Sam. xvij. & pro præpoſitione Cum, Leuit. xviij.& 11 Samu.xviij.& pro litera beth, quæ ſignificat In,ut 1 Samuel.x. Geneſis xxiij.Et pro articulo אֶת ut Pſal.ij.Hier. cap.x.Et pro propter,uel pro.Geneſ.xx. Subaudienda autem ſunt hîc quædam, ſimpliciter enim ſic ſonat. Non ad uos, quaſi dicat,ne cōtingat uobis quod mihi contigit,ut ſit forma deprecantis malum alterius. Hieronymus tranſtulit,O uos omnes:neſcio quid ſequutus,quum uerba longè aliud doceant.Non deſunt qui ſic interpretentur,Non uobis graue ſit, me audire enumerantem calamitates meas.quibus Chaldæus paraphraſtes Ionathan ſuffragari uidetur,qui ita tranſtulit

initium huius uerſus, אַשְׁבַּעִית לְכוֹן כָּל דְּעָבְרִין בְּאוֹרְחָא זוּרוּ חֲבַת אִסְתַּכְּלוּ וַחֲזוּ וגו׳ Hoc eſt, Adiuro uos omnes qui tranſitis uiam, declinate huc, perſpicite & uidete, &c. Sequatur quiſqꝫ quod uerò ſimilius eſſe iudicauerit, prior tamen interpretatio planior eſt. Sed quò prolapſus ſum? Non enim ago interpretem, ſed grammaticum in hoc libro, quamuis proprietas ſermonis & figuræ dictionis, non minus ad Grammaticum pertineat.

LXXXI כָּל עֹבְרֵי דֶרֶךְ׃ De priori particula iam dictum eſt.

Altera dictio, pluralis eſt numeri participij præſentis coniugationis kal. Eſtqꝫ hîc in conſtructione: abiecit enim mem, alterum ſignum plurale, & retenta litera iod, præcedens elementũ cum zere punctauit, pro more omnium maſculinorum pluralium. Radix eſt עָבַר tranſiuit.

Poſtrema

Poſtrema dictio, nomen eſt ſex punctorum (ut uocant Grammatici) à radice דָּרָה de qua numero trigeſimo.

LXXXII הֲבִיטוּ וּרְאוּ Prior uox eſt imperatiuus pluralis hiphil, cuius ſingulare ſuprà numero ſeptuageſimooctauo habes, ubi & radicem inuenies.

Alterum uerbum ſimiliter eſt imperatiuus pluralis kal, cuius ſingularem & radicem quoq; uide numero lxvi. Porrò uaſ, ab initio eſt copulatiuum, mutauitq; ſuum ſcheua in ſchureck, propter alterū ſcheua, ne ſcilicet duo ſcheuaim ab initio dictionis concurrerent.

LXXXIII אִם יֵשׁ מַכְאוֹב כְּמַכְאֹבִי Prior dictio eſt indeclinabilis & uariȩ ſignificationis, quam breuiter annotabo ex Kimhi, qui de illa primò ita ſcribit, הַמִּלָּה הַזֹּאת תִּהְיֶה בְּרוֹב הַמְּקוֹמוֹת לְתְנַאי id eſt, hæc particula pleriſq; in locis eſt conditiona-

lis: ualet idem quod Si. Genes. xxxiiij. Leuit. iij. Num. xxxij. Secundò addit Kimhi וְיֵשׁ לִשְׁאֵלָה hoc est, hæc particula inseruit interrogationi. Exo. decimoseptimo, Iudic. nono. Tertiò, sequitur וְיֵשׁ בְּעִנְיַן לוּ hoc est, Hæc particula significat quoque Etiamsi. Abdiæ 1. Num. uigesimotertio, Hier. decimoquinto. Quartò subdit וְיֵשׁ בִּמְקוֹם כַּאֲשֶׁר id est, ponitur etiam loco aduerbij Quando, Iud. uigesimoprimo, Leuitici secundo. Quintò, sequitur וְיֵשׁ שֶׁהוּא כְּמוֹ אֱמֶת hoc est, significat aliquando ueritatem, seu affirmationem, ac asseuerationem, Prouerb. iij. Geneseos xlvij capite, Esa. quarto, Prouerb. uigesimotertio, Psal. lxiij. Vltimò sequitur, וְיֵשׁ בְּעִנְיַן שְׁבוּעָה כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר יִהְיֶה כָּךְ וְכָךְ אִם אֶעֱשֶׂה זֶה hoc est, Significat etiam iuramentum, quemadmodum dicit aliquis, Sit hoc uel illud, si fecero hoc, &c. Psal. octogesimo

nono

nono & nonagesimoquinto, & cætera. Atque hæc hactenus.

Altera particula, uerbum est substantiuum omnis generis, numeri & personæ, iuxta sibi apposita uel nomina, uel affixa: neque quicquam præter hanc uocem in hoc uerbo extat. Aliquando habet zere, aliquando sægol, quum scilicet est encliticα uocula, uel quum post se habet affixũ. Radicem habet יֵשָׁה ut inquit Kimhi.

Tertia dictio, nomen est uerbale (arguente id mem) à radice כָּאַב doluit.

In postrema dictione, quæ cum præcedẽte planè eadem est, caph ab initio cum genuino suo pũcto, similitudinis est: iod in fine affixum primæ personæ singularis communis generis.

LXXXIIII אֲשֶׁר עוֹלַל לִי De priori particula, iam antè dictum est.

At secunda uox, secundum Kimhi, quidem

dem eſt præteritum actiuum ſeu tranſitiuum cõiugationis quadratæ (de qua nos Domino uolente, ſuo loco diſſeremus) à radice עָלַל Verùm ſecundum alios, inter quos & rabbi Salomo & Aben Eſra, eſt paſſiuum ſecundę coniugationis. Duplex ergo hîc reſultat interpretatio. Prima, Quem fecit mihi, ſubaudi Deus. Altera, Qui factus eſt mihi, &c. לִי uerò pronomen eſt datiuum ſing. comm.

LXXXV אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה Media uox (nam reliquæ duæ explicatæ ſunt) præteritum eſt hiphil, tertiæ perſonæ ſingularis maſc. Radix eius eſt יָגָה Verba enim tertĳ ordinis, in hiphil mutant primam radicalem iod in uaf holem, quemadmodum hîc uides.

LXXXVI בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ In priori uoce beth cum genuino puncto ſcheua, præpoſitio eſt In, uox uerò nomen eſt primi-

tiuum

tiuum ſignificans Diem, quamuis ſæpenumero pro tempore accipiatur in ſacris Literis.

Altera uox, nomen eſt uerbale (denotante id nun in fine, quæ una eſt ex figuratiuis uerbalium nominum) à radice חרה quam radicem ita definit Kimhi in ſuo dictionario ענין הכל הכעס ועיקר הענין חם חמימות כי מרוב החמימות יכעוס האדם : hoc eſt, ſignificatio eius eſt ira, fundamentum uerò huius ſignificationis eſt calor, quoniam propter nimium calorem iraſcitur homo. Hæc ille.

Poſtrema uox, in fine habet affixū maſculinum ſingul. tertiæ perſonæ. De hac uerò radice quid dicat Kimhi, aſcribendum duxi. Sunt autem hæc eius uerba,
את לחם ולא יריחהו הביאור רבי יונה באות חש
השרש והנכון שהוא משרש אנה כמו שב
שכתבתי והוא החוטם ועקרו אנה וחבורו ל
לבנייום

לבנויים יוכיח שידגש לחסרון חנון ויפח באפיו משפטו באנפיו והוא מגזרת אנפת בי ולפי שיתראה הכעס בחוטם יקרא את: Hoc est, Nasus eis, & non olfacient. Psalmo CXV. Adduxit hanc uocem (את scilicet) rabbi Iona ad hanc radicem. Rectius tamen ad radicem אנת transferetur, ut scripsi. Porrò significatio eius est Nasus, & fundamentum suum habet in radice אנת quod coniūctio eius cum affixis euincit, ubi dagessatur (pe scilicet) ad denotandum defectum literæ nun, ut habes Gen. secūdo, Et insufflauit באפיו id est, in naribus eius: ubi dicendum fuerat באנפיו descenditque ab illa radice quæ habetur Esa. duodecimo, אנפת בי iratus es mihi, quia uerò in naso apparet ira, ideo hoc illi nomen est את Hæc ille.

Versus decimustertius.

LXXXVII ממרום שלח אש In priori

uoce

uoce mem à fronte, præpositionis è uel ex, officio fungitur: de cuius punctatione quum in his Meditationibus, tum uerò in secundo Libro, in officio ipsius mem disseruimus. מָרוֹם nomen est uerbale, id quod testatur mem, una ex figuratiuis literis uerbalium, à radice רוּם altus fuit.

Altera dictio, est ipsa radix.

Similiter & tertia uox radix est, nomē scilicet primitiuum, ignem significans. Quæ has sequitur dictio בְּעַצְמֹתַי scilicet à fronte beth seruile, cum genuino suo puncto scheua habet, quod significat In, nomen est plurale fœmininum à singulari עֶצֶם id est, os. Iod in fine est affixum singularis numeri, primæ personæ.

Notandaq; est regula,

Iod affixum quum subiungitur nomini singulari, tunc ante se habet hireck: quando uerò nomini plurali subijcitur,

tunc

tũc ante ſe habet uel paſſach uel kametz. Exempla ſunt paſſim obuia.

LXXXVIII וירדנה Vaf ab initio eſt conuerſiua particula: habet enim paſſach ſequẽte dages. Eſt autem futurum tertiæ perſonæ kal, à רדה dominatus eſt.

Altera particula quæ dictionem claudit, eſt fœminini ſing. affixum, quod alij ad ignem referunt. Sic enim ſcribit Kimhi in Dictionario, hanc uocem exponẽs, וירדה בה בעצם id eſt, & dominatur per eum ſcilicet ignem in oſſibus. Hæc ille. Quid uerò rabbi Salomo de hoc loco ſentiat, non grauabor aſcribere: qui tametſi plurimos locos ſcripturæ ſuis interpretationibus obſcurarit, non tamen ubiq; delirat: ſunt autem hæc uerba, וירדה אותה וישבר אותה ברדוי ויסורין לבה חנון הדגושה לפותרו בלשון יחידית כמו ויעשנה יכוננה יעננה שהעצם לשון נקבה כמו והאש אומר העצמות

העצמות היבשות שיבר כל אחת ואחת: hoc eſt, Dominatus eſt illi, & confregit illud potenter & magnis plagis (ut ſcilicet ad oſſa referatur relatiuum נָה) Et propterea nun eſt dageſſatum ad oſtendendum illud eſſe ſingulare fœmininum affixum (nam נָה ſine dages in nun, affixū eſt plurale fœmininum) uti etiam uidere eſt in his dictionibus, faciet eam, depaſcit eam, paſcet eam (quod uerò hoc affixum ad עֶצֶם referēdum ſit, inde patet) quod hoc nomē ſit fœminini generis, ut dicitur Heſekielis trigeſimoſeptimo, Oſſa hæc arida. (interpretandus eſt ergo hic locus) cōfregit quodlibet os (affixum enim ſingulare eſt: nomen uerò ad quod refertur, plurale eſt: ideo exponendum eſt, Immiſit de excelſo ignem in oſſa mea, & dominatus eſt, uel confregit illud, ſcilicet unūquodq; ex illis oſſibus.) Hactenus expoſi

 tio ipſius

tio ipſius rabbi Salomonis, quæ uerò parentheſi, in hac interpretatione incluſa ſunt, ea à me ſunt addita, ut melius intelligatur quæ rabbi alioqui ſuccinctus & obſcurus commentatur. Sæpe enim quum aliis, tum uerò præcipuè huic Thalmudiſtæ, uſu uenit quod Poeta dixit,

Obſcurus fio, dum breuis eſſe laboro.

Sed de his ſatis.

LXXXIX פָּרַשׂ רֶשֶׁת לְרַגְלַי Prima uox ipſa eſt radix, ſignificans Extendit.

Secũda item ipſum eſt thema, nomen nimirum primitiuum ſex punctorum, ut uocant Grammatici, hoc eſt, cõſtans duobus ſægolin, ſignificat Rete.

In tertia, lamed ab initio cum genuino ſuo pũc͂to ſcheua, datiui eſt articulus. Iod in fine affixum eſt ſing. primæ perſonæ, nomen uerò eſt plurale. Excidit uerò iod quod ad pluralem pertinebat numerũ:

nam ſic erat integrè ſcribendum לְרַגְלָיו ſed euphonię cauſa abiecta eſt, & paſſach illam refert. Porrò ſingulare eſt רֶגֶל nomen ſignificans pedem, fœminini gen.

X C הֱשִׁיבַנִי אָחוֹר Syllaba נִי in fine primæ dictionis affixum eſt primæ perſonæ ſing. idem quod iod, niſi quòd hoc נִי ſcilicet uerbis frequẽter affigitur. Illud uerò nominibus ſæpius adhæret. Radix eſt uerbi שׁוּב reuerſus eſt. Inde in tertia coniugatione הֵשִׁיב conuertit, fecit reuerti. Eſt autem hîc zere in ſegol mixtum conuerſum propter affixum.

Altera particula, aduerbium eſt ſignificans Retrorſum, à radice אָחַר Notabis præterea phraſim Hebraicam hoc loco. Ad uerbum enim ſic ſonat, Fecit reuerti me retrorſum. hoc eſt (ut quidam tranſtulerunt) ſupinum dedit me retrorſum: quaſi diceret, grauiſſimo caſu me afflixit:

ſupini enim retrorſum cadentes, maximè incauti, & ab aliĳs fortiter ac repentè impulſi, magno ſũt periculo expoſiti. Thargum hanc clauſulam ita trãſtulit, אַחְזִיעַנִי קְדָל בַּעֲלֵי דְבָבִי hoc eſt, fecit me obuertere dorſum coram inimicis meis. Quod quidem eſt fugientium, & uim hoſtium nequaq̃ ſuſtinere ualentium. Hactenus ille.

XCI נְתָנַנִי שֹׁמֵמָה In prima uoce, נִי eſt affixum ſingul. primæ perſonæ, ut ſuprà. Eſtq; uerbũ præteriti kal, ipſum thema, נָתַן id eſt, dedit. quamuis hîc primũ kametz in ſcheua, & paſſach in kametz, propter affixum ſit commutatum.

Altera dictio, nomen eſt adiectiuum fœmininum, denotante id he. In maſculino שֹׁמֵם à radice שָׁמַם id eſt, deuaſtauit: retinet uerò hîc zere tum propter accentum diſtinguentẽ, ut ſigno trigeſimo ſecundo diximus; quum etiam quia Kimhi in

hi, in Dictionario ſuo, omnia nomina huius formæ, hoc eſt, hoc ipſum nomen adiectiuum ubiq; locorum, quos ibi citat, ſuum zere ſub מֵ retinere, annotat: quod hîc quoquè referre nobis placuit. Porrò dedit, pro reddidit, hîc eſt poſitum.

XCII כָּל הַיּוֹם דָּוָה De prima particula iam antea dictum eſt.

In ſecũda dictione, ab initio he demonſtratiuum eſt, id quod teſtatur paſſach ſequente dages. Porrò hoc ipſum nomen radix eſt, ſignificat diem: & in ſacris literis ſæpe pro tempore accipitur, necnon & pro anno, maximè uerò in plurali numero, Geneſ. uigeſimo quarto, Num. nono, Leuit. uigeſimo quinto.

Poſtrema dictio generis fœminini nomen ſignificat egrotam, mœrentem, infirmam, in maſc. habet דָּוֶה infirmus. Videtur uerò hîc ad menſtruam infirmitatem

reſpicere Propheta, qua re ferè nihil dete ſtabilius inter Iehudæos erat, quo ſcilicet contemptum ſui & ignominia ſatis de. claret.

Verſus decimuſquartus.

XCIII נִשְׂקַד עֹל פְּשָׁעַי בְּיָדוֹ Prima di ctio præteritum eſt coniugationis paſſi, uæ niphal, docente id litera nun. radix eſt שָׂקַד cuius ſignificatio uariè exponi. tur ab interpretibus. Aben Eſra exponit נִמְשָׁה id eſt, protractum: quaſi dicat, Iu. gum meorum ſcelerum manu illius trahi tur, addit inſuper hoc uerbum in hac ſi. gnificatione in Biblijs, nec matrem, nec patrem habere: hoc eſt, nuſquam aliâs ex tare. Rabi Salomo exponit, peccatorum meorum iugum punctatum eſt in manu eius: quaſi dicat, Deus peccata mea qui, buſdam notis in manu ſua deſignauit, ut ſcilicet illorum recordetur. Kimhi in Di- ctionario

ctionario ſuo interpretatur, Ligatum eſt uel coniunctum eſt iugum, &c. in manu eius, quia ſcilicet deprimat & aggrauet illud: nam & Chaldæus paraphraſtes ita habet אִתְיְקַר hoc eſt, aggrauatũ eſt onus uel iugum peccatorum meorum. Hieronymus trãſtulit, Vigilauit iugum, actiuè: quum tamen hîc ſit uerbum paſsiuum. quid ſequutus ſit, ipſe uiderit.

Altera uox, nomen eſt, Iugum ſignificans: & metaphoricè, ſeruitutem. Geneſ. uigeſimoſeptimo, 1 Reg. duodecimo radix eſt עַלַל Quieſcit autem hîc uaf ſub holem: nam aliâs ita ſcribitur עוֹל Deuteronom. uigeſimooctauo, &c.

Tertia dictio, pluralis eſt numeri cum affixo iod: tametſi utrunque ſignum, iod & mem ſit abiectum. Ita enim fieri conſueuit, ut nomina pluralia maſculina cum reliquis affixis, mem tantùm abijciant: cum

affixo uerò primæ personæ, etiam iod eu phoniæ causa deponant, ne scilicet duo iod concurrant, & tunc loco illius abiecti iod ponunt passach uel kametz: quo nomine differt à singulari nomine: nam si affixum iod singularibus nominibus annectitur, tunc ante se habet hireck tantùm. Proinde quæ sit huius uoculæ singularis forma, & radix suprâ numero trigesimo nono explicauimus. Sed quia Kimhi, peccati (quod uariis uocabulis apud Hebræos enunciatur) elegantem differētiam in Dictionario suo tradit, non grauabor eā in gratiam Studiosorum, Hebraicè huc annotare: præsertim quū ea res, in Theologia quoq;, necessaria sit cognitu. Scribit ergo sic, ענין הפשע הוא המרד ויצאת מרשות האדון או המצוה אותו על הדבר: וכן אמרו רז"ל עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה: פשעים אלו

אלו המורדים וכן הוא אומר מלך מואב פשע
בי ׃ אז תפשע לבנה בעת ההיא ׃ חטאים אלו
השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה ׃
וכן מה שנאמר בענין הפקדון על כל דבר פשע
וכל פשע בפקדון שלא שמרו כראוי השומרים
את על פי שאין כאן מורד ואינו מאבדו בידים
נקרא פושע כי אחר שאינו נותן עיניו ולבו
בשמירתו בפקדון אשר הפקד אתו כאילו הוא
מורד במפקיד אצלו ויוצא מתחת יד מצותו
שציוהו לשמור הדבר וקבל עליו לשמרו ולא
שמרו ׃ Quorum uerborum hæc eſt interpretatio. Significatio huius uocis eſt rebellio & ſubductio à poteſtate Domini, ſeu præcipientis alicuius ſuper re aliqua. Etenim ſic dixerunt ſapientes noſtri piæ memoriæ עוונות peccata ſunt præſumptuoſa ſeu ſuperba: uti dicitur Num. cap. xv, Excindendo excindetur anima illa, manebitq; iniquitas eius ſuper eam. פשעים uero rebelliones ſunt, ſecundum

 illud

illud II Regũ III, Rex Moab rebellauit mihi. Item ibidem cap. VIII, Tunc rebellauit Libna in tempore illo. חֲטָאִים sunt peccata ex ignorantia & errore profecta, uti habes Num. XV, Anima si peccauerit per ignorantiam, &c. Similiter quod dicitur Exo. XXII (ubi de deposito est sermo) Super omni negocio פֶּשַׁע id est, transgressionis. ubi subaudiēdum est (in deposito) quod scilicet non custodierit, uti custodire conueniebat: tametsi enim hîc non adsit manifesta rebellio, neq; hic (qui depositum accepit) illud manu sua perdiderit, appellatur tamē rebellis: postquàm enim non diligenter curauit custodire depositum, quod sibi concreditum fuerat, non alius censetur, quàm is qui rebellis existat deponenti apud se, & egreditur è potestate illius, qui ei præceperat rem aliquam custodire: quod & recepe-

rat se custodire uelle, quum tamen minimè id præstiterit. Hæc ille. In summa, ut habeas breuibus horum peccati uocabulorum gradus & differentias, paucis ea oculis subijciam. Principium peccati dicitur Hebraica lingua יֵצֶר הָרַע id est, figmentum malum. Ea est originalis illa lues, qua totum humanum genus, infestum est, quod non tantùm senioribus & proiectioribus inhæret: uerùm etiam in pueris & infantibus reperitur, testante id morte, quæ est peccati stipendium, propter quod & in mundum uenit, & non minus in paruulis dominatur, quàm in alijs mortalibus. Quod uerò in paruulis sit hoc originale malum, nõ solùm mors illorum nos docet, sed etiam scripturarũ in multis alijs, tum uerò duobus clarissimis in locis. Genes. VIII, Psalmo LI. &c. Ex hoc itaq; fomite pessimo, omnis gene

ris

ris peccata oriuntur, quæ apud Hebręos dicuntur עֲבֵירוֹת id eſt, tranſgreſſiones. quorum differentiam Moſes Num. xv, cap. & Dauid Pſal. xix, oſtendunt: quæ ita ſe habet,

Primò, à radice כָּתַר uenit נִכְתָּרוֹת id eſt, occulta, quæ dum committuntur, neſciũtur eſſe peccata, cuiuſmodi in ſanctis multa fiunt.

Secundò, à radice שָׁגַה uenit שְׁגָגוֹת Et à חָטָא uenit חֲטָאִים Et à אָשַׁם uenit אֲשָׁמִים ſignificantia Peccata cõmiſſa per ignorantiam, quæ aliâs dicuntur Errata, & lapſus.

Tertiò, à radice עָוָה uenit עֲוֹנוֹת Et זָרַה uenit זְדוֹנוֹת ſonantia Peccata ſunt ſuperba, quæ ſcientes & prudentes perpetramus.

Quartò, à radice פָּשַׁע uenit פְּשָׁעִים Et à מָרַר uenit מְרָדִים Et à רָשַׁע uenit

nit רִשְׁעוֹת denotantia Peccata ſunt omnium peſſima, quum planè à Deo & uerbo illius ad mundum deficiūt homines.

Hęc eo fuſiùs explicare uolui, ut oſtendam, in Lingua ſancta nihil prius eſſe uocabulorū proprietate, quæ ex rerum circunſtantijs, quæ in ſacris Literis deſcribuntur, æſtimanda eſt. Sed de his ſatis.

Poſtrema uox (quam ſigno LII explicauimus) ab initio beth ſeruile cum genuino puncto ſcheua, habet: & à calce, affixum maſc. ſingul. tertiæ perſonæ.

XCIIII יִשְׂתָּרְגוּ עָלוּ עַל צַוָּארִי Prior uox, futurum eſt plurale quartæ coniugationis, uerbum deriuatū à nomine שָׂרִיג id eſt, palmes. Geneſ. XL. Proinde thaf figuratiua cōiugationis trāſpoſita eſt poſt primam radicalem: qua de re uide ſuprà libro primo, capite uigeſimoprimo, ſub finem. Chaldæus paraphraſtes ita explicat

cat hanc uocem, אשתרשר כשבשין דגופנא id est, Inuolutæ seu implexæ sunt (scilicet preuaricatiões meæ) sicut palmites uitis.

Secunda dictio, præteritum est plurale tertiæ personæ coniugationis kal, à radice עָלָה id est, ascendit. A qua sequens quoqꝫ uocula (quam & signo XVI declarauimus) deriuatur.

In postrema uoce, iod in fine affixum est primę personæ. radix eius est צור De aleph uerò quod hîc est interpositum, ita meminit rabbi Dauid Kimhi in Dictionario suo, ונכתבת בהם האלף למשך id est, Et scribitur litera aleph in illis, protractionis gratia, id est, propter longum punctum. Solent enim literæ אהוי uel actu, uel potentia, post longas motiones consequi: quemadmodū post breues uocales, dages frequenter ponitur. Quandoqꝫ (ut idem Kimhi dicit) excidit illud aleph,

aleph, ut habes Nehem. tertio. Inuenitur ab hoc nomine pluralis numerus Genes. xxxiiij & xlv. propter duo latera, dextrũ scilicet & sinistrum. Habet nonnũquam in plurali sub uaf, schæua. Genes. xlv. Ier. xxvij. nihilominus remanẽte aleph. Canticorũ uerò quarto, in fine quoque nun habet heæmanticum: & Micheæ secundo, fœmininam quoque habet in plurali terminationem.

XCV הִכְשִׁיל כֹּחִי Prior dictio, præteritum est masc. sing. tertiæ personæ coniugationis tertiæ, indicantibus id literis figuratiuis he & iod. Radix est כָּשַׁל impegit. Debet uerò (testante Aben Esra) hîc uerbũ referri ad iugum, cuius suprà meminit.

In secunda uerò, quam signo XLVI declarauimus, iod est affixum primæ personæ, ut iam sæpe dictum est.

XCVI נְתַנֵּנִי אֲדֹנָי De prima uoce, ſigno nonageſimoprimo diximus.

Quod ad ſecundam attinet, radix illius eſt אָדוֹן Dominus: quod quidem nomen, frequentiùs in plurali uſurpatur: propterea quòd nomina dignitatũ apud Hebræos, ferè in plurali numero efferantur: ſicut & hodie apud nos mos obtinuit, ut principes noſtri de ſe in plurali loquantur. Hoc quum in Lingua ſancta, in multis tam prophanis, quàm etiam diuinis nominibus fieri ſoleat: non minus in hac uoce contingit, ut ſcilicet in plurali, maximė cum affixo iod, abiecto altero ſigno plurali, mem ſcilicet, uſurpetur: non ſolum quum eſt prophanum nomen, ſed etiam quum eſt unum ex diuinis: quo loco quadrilitteri nominis, quod ob ſanctitatem apud Iudæos ἀνεκφωνητὸν cenſetur, uti conſueuerunt Iudæi. Hoc tamen intereſt

tereſt diſcriminis, ut ſcilicet quum eſt di-
uinum, habent ante iod kametz: ſi uerò
ſit prophanũ, ante iod erit paſſach: quam
uis non ſemper hoc obſeruetur diſcrimẽ.
In iod uerò huius nominis apud rabinos
cõtrouertitur: alij nanq; uolunt, eſſe illud
de plurali numero, ut in uoce חַלּוֹנַי Ier.
uigeſimoſecundo. alij uerò contendunt,
iod illud eſſe denominatiuum, ſeu הַיַּחַס
ut illi loquuntur, cuiuſmodi eſt in uoce
וְכִילַי Eſaiæ trigeſimoſecundo. Quam li
tem tametſi dirimere nondum decreue-
rim, tamen propter myſterium libenter
aſſentior priori opinioni, quæ & ueriſi-
milior uidetur.

XCVII בִּידֵי לֹא אוּכַל קוּם Prima uox
in plurali eſt conſtructiuo, à ſingulari יַד
quam uocem ſuprà habes ſigno LII. Beth
ab initio ſeruile eſt, habetq; pro ſcheua hi
reck, hac de cauſa: Quum nanq; quatuor

hæ literæ כבלו quarũ naturale punctum est ſcheua, ad dictionem cuius prima litera iod eſt cum ſcheua, tunc utrũq; ſcheua abijcitur, punctanturq́; hæ literæ cum hirek, quieſcente iod. Vide ſuprà libro ſecundo, capite decimoquarto.

De ſecũda uocula, iampridẽ diximus.

Tertia, futurum eſt ſing. primæ perſonæ, à radice יָכֹל habetq́; in futuro uaf ſchurek, ad differẽtiam radicis אָכַל à qua in futuro aliquando loco aleph primæ radicalis uaf holem ponitur: dicimus enim ab illa אוֹכַל comedam, &c.

Quarta uox, infinitiuus eſt à radice קוּם ſtetit, cõſtitit, permanſit, ſurrexit. Verba enim quarti ordinis in tribus poſterioribus temporibus coniugationis kal mutant ו in י uti aliâs docebimus in ſequentibus libris. Porrò neq; hoc prætereundum eſt, in hac clauſula multas particu-

las

las ſubaudiendas:ſic enim integrè ordi-
nãda eſt בִּידֵי אֲשֶׁר לֹא אוּכַל לָקוּם מִפָּנָיו hoc
eſt, in manibus illius à quo non poſſum
ſurgere. Hieronymus legit, In manum de
qua non potero ſurgere. ac ſi hæc particu
la In manus, non eſſet in conſtructione,
nec etiam pluralis numeri.

Verſus decimusquintus.

XCVIII סִלָּה כָּל אַבִּירַי Prima uox prę
teritum eſt tertiæ perſonæ ſing. maſc. ſe-
cundæ coniugationis, uti demonſtrat da
ges in media radicali, ſignificat cõculcare
De altera particula dictum eſt ſigno
decimooctauo.

Poſtrema uox pluralis eſt numeri cum
affixo iod, præcedente paſſach. de quo ui
de ſigno LXXXVII & XCIII. Radix eſt אָבַר
inde adiectiuum אָבִיר uel אַבִּיר

XCIX אֲדֹנָי בְּקִרְבִּי De priori uoce
iam primùm diximus ſigno XCVI.

In altera, iod in fine affixum eſt. Beth, ab initio cum genuino ſuo puncto ſcheua, præpoſitionem In, ualet: nomē eſt ſex punctorū קֶרֶב idem quod תּוֹךְ medium uel intimum quiddam, Gen. decimooctauo, Amos ſeptimo, ſignificat & inteſtina, eo quòd ferè mediā corporis regionem occupent. Leuitici primo.

C קְרָא עָלַי מוֹעֵד Prima uox ipſa eſt radix ſignificat uocare, clamare, appellare, inuocare, legere, prædicare, accidere, occurrere, &c. uarietas harum ſignificationum pendet ex uaria conſtructione.

Altera particula, ſigno XVI explicata eſt, niſi quòd hîc habet affixū iod, quod ei inſtar nominum pluraliū cum paſſach coniūgitur, quū tamen ſit indeclinabilis.

Poſtrema uox explicata eſt ſigno trigeſimoprimo, niſi quòd hîc congregationē ſignificat. Hieronymus tempus uertit, ſequutus

quutus nimirum Chaldæum paraphra-ſtem, qui habet זְמַן id eſt, tempus.

C I לִשְׁבּוֹר בַּחוּרָי Prima uox infinitiuus kal eſt, à radice שָׁבַר id eſt, fregit.

Altera, nomen eſt formale, ut uocant Hebręi בָּחוּר iuuenis, à radice בָּחַר id eſt elegit: quod adoleſcentes & iuuenes ad res gerendas propter uires tum corporis quũ ingenij adhuc firmas, aptiores ſint. Proin eſt hîc in plurali cum affixo iod, & adeſt kametz loco paſſach, propter athnach accentum diſtinguentem, ut iam antea diximus.

C II גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת יְהוּדָה Prima uox huius clauſulæ eſt ipſa radix nomen, torcular ſignificans, quod ſemper (teſte Kimhi) habet & retinet ſuum paſſach. In plurali habet גִּתּוֹת Nehem. XII.

Secunda uox, eſt etiam ipſa radix uerbum, ſignificat concu lcare. Metaphora

 eſt

eſt, qua uult innuere, Dominum Iudę ho ſtes immiſſurum, qui illam occiderent & ſanguinem illorum exprimerent, haud ſe cus atq; uuæ in torculari comprimuntur.

Tertia uox, in proximo uerſu explica. ta eſt.

In quarta (quam explicauimus ſigno trigeſimoquarto) in fine he fœminini no ta, in thaf propter conſtructionem muta tum eſt, pro more fœmininorũ: ab initio lamed articulus datiui ſuum ſcheua in hi rek commutauit, ne ſcilicet duo ſcheuain ab initio concurrerent.

Quintam uocem ſigno XLII require.

Sextam, ſigno uigeſimotertio.

Verſus decimusſextus.

CIII עַל אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָּה De prima uo cula, iam pridem dictum ſigno XVI.

Secũda uerò particula, pronomen eſt demonſtratiuum ſeparatum omnis gene ris

ris, pluralis tãtùm numeri. Radix eius eſt אֵל cui interdum in fine he accedit paragoge, & tunc ſemper habet dages in lamed, aſciſcitq́ ſibi literas ſeruiles à fronte: uide Gen. XIX & XXVI. Exod. I. Deut. I.

Tertia particula pronomen eſt primæ perſonæ commu. ſing. numeri, quod interdum epentheſin kaph habet, ut dicamus אָנֹכִי id eſt, ego, in plurali numero habet אָנוּ uel אֲנַחְנוּ

Poſtrema uox participium eſt fœmininum kal ſing. à radice בָּכָה id eſt, fleuit. & notabis hîc tertiam radicalẽ he in iod dageſſatum eſſe mutatum, nam he quod hîc uides, ſeruile eſt & fœmin. gen. nota.

CIIII עֵינִי עֵינִי יֹרְדָה מַּיִם Prima uox quæ hîc geminatur, habet in fine iod affixum, cuius radix eſt עַיִן quę tam oculum quàm fontem ſignificat. De hac uerò geminatione quæ Hebræis frequentiſſima

 eſt, ita

eſt, ita annotat rabi Salomo, כְּלוֹמַר תָּמִיד עֵינִי יוֹרֶדֶת מַיִם כֶּפֶל הַלָּשׁוֹן מְלַמֵּד שֶׁאֵין הֵם הֲפוּגוֹת hoc eſt, quaſi dicat, Iugiter oculus meus deſtillat aquas: geminatio uerò uocis docet, nullã eſſe remiſſionẽ. Hæc ille.

Secunda uox participium eſt præſens fœmininum ſing. coniugationis kal, à radice יָרַד deſcendit. Hoc loco uerbum iſthuc bifariàm exponitur: primùm nãq; Chaldæus paraphraſtes ita habet, actiuè ſcilicet uerbum explicans, וְתַרְתֵּין עֵינַי נַגְּרִין דִּמְעֲתָא הֵיךְ מַבּוּעָא דְּמַיָּא hoc eſt, Et duo oculi mei deſtillant lachrymas quemadmodũ ſcaturigo aquarum. Alij uerò neutraliter exponũt, oculus meus deſcendit in aquam: quaſi dicat, conuerſus eſt in lachrymas. Alij uerò particulas quaſdam ſubaudientes ita interpretãtur, Ex oculo meo deſcẽdit aqua. In ſumma, fletum largum ac maximum his uerbis uult innuere pro-

re propheta. Tertia uox nomen eſt nu
meri dualis, propter aquas ſuperiores &
inferiores, inter quas firmamentum diui
dit, ut habes Gen. cap. I. uerſu VII & VIII.
Radicem eius aſſignat Kimhi מָיָה à qua
analogicè dicendũ fuerat מַיָיִם & in con
ſtructione מֵיֵי Sed extrito altero iod di
cimus מַיִם & in conſtructione מֵי Ioſue
tertio, pro quo aliquando מֵימֵי dicitur
Iudic. quarto. & cum affixis, uti infrà ca-
pite quarto uides. quo loco quidam di-
cũt, uocem eſſe geminatam. alij, primum
mem & iod eſſe radicalia, duo uerò poſte
riora eſſe ſeruilia, notas ſcilicet plur. nu.

CV כִּי רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם מֵשִׁיב נַפְשִׁי
De prima particula uide ſigno XXXVIII.

Altera uox eſt ipſa radix, quæ elonga-
ri, à longe eſſe, uel ſtare, ſignificat.

Tertia particula, pronomen eſt ſepara
tum ablatiui caſus ſingul. comm. primæ

 perſo

perſonæ. Conſtat ex particula מִן id eſt de, & affixo נִי primæ perſonæ. Porrò mem eſt repetitum, quod & alibi abeſſe uidemus, ut Eſaiæ uigeſimoſecundo.

Quartam uocem ſigno decimoſeptimo explicauimus.

Quinta, participium eſt ſing. maſc. tertię coniugationis, cuius radicem uide numero ſeptuageſimoſeptimo.

Sexta quoq; iam dicto ſigno expoſita eſt, niſi quòd hîc habet in fine affixum primæ perſonæ ſing. propter quod & punctatio aliquantulum eſt immutata.

CVI הָיוּ בָנַי שׁוֹמֵמִים Prima uox trigeſimoſexto ſigno explicata eſt.

Secundæ uocis radicem habes ſupra uigeſimoſecundo ſigno. Eſtq́; hîc plurale cum affixo iod. cur uerò ante ſe habeat paſſach, uide ſigno nonageſimotertio.

Tertia dictio nomen eſt plurale maſcu-

li. de

li. de quo uide ſigno trigeſimoſecundo.

CVII כִּי גָבַר אוֹיֵב De prima particu la uide ſuprà.

Altera uox, eſt ipſa radix ſignificans præualere, &c.

Tertia dictio eſt participium præſens ſing. maſc. kal, de cuius radice uide quæ annotauimus numero uigeſimoſecũdo.

Verſus decimusſeptimus.

CVIII פֵּירְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ Prior dictio præteritum eſt fœmininum ſecundę con iugationis actiuæ dageſſatæ: quanquam loco dages quod in gutturali litera locũ minimè habebat, zere ponatur. ſic enim regulariter erat dicendũ פִּרְשָׂה eſt enim æquipollentia inter longum punctum & inter breue, ſequente dages. Radix eſt פָּרַשׂ quod panem frangere ſignificat (ma ximè quum in fine ס habet. Sunt autem ס & ש literæ permutabiles, quum unum & idem

& idem habeant prolationis inſtrumentum) necnon & extendere, expandere. Ab hac uocis duplici ſignificatione, duplex quoquè loci nata eſt interpretatio. quarum prior à Vatablo uiro linguę ſanctæ longè peritiſſimo, adducitur, quæ ſic ſe habet, Fregit Sion manibus ſuis, ſubauditur panem. phraſis Hebraica, quaſi dicat, Ipſa ſibimet fregit panem, quum nullum haberet qui ſibi frãgeret. ſolet enim panis frangi mœrẽtibus. ergo ut indicet neminem fuiſſe qui eam cõſolaretur, hoc dicit. Hæc ille. Quæ interpretatio non ſolùm ex ſequenti particula (non conſolabor illi) & litera ſeruili beth (in uel cum manibus ſuis) comprobatur. Verũetiam Kimhi teſtimonio, qui in Radicibus ita inquit, כי המנהג של מנחמים פורשין לחם לאכל והיא בעצמה פירשה בידיה כי אין מנחם לה hoc eſt, quia conſuetudo eſt conſolan

tium

tium, ut panem frangant lugenti, uerùm ipsa (Zion scilicet) manibus suis frangit, non enim habet consolatorem. Hieronymus uerò & alij interpretãtur, Expandit manus suas. secuti nimirum Chaldæum paraphrasten, qui hunc locum ita transtu lit, פרסת ציון ידהא מן עסתא חיכמא דמפרסא אתתא על מתברא פגינת ולית דממליל תנחומים על לבה hoc est, Expandit Zion manus suas præ tribulatione, quemadmodũ expandit mulier (manus scilicet suas) super sella parturientis, clamatq́ꝫ, nec est qui loquatur consolatoria ad cor eius. Atqꝫ hęc hactenus. Quod attinet ad ultimum uerbum huius hemistichij, scias beth ab initio præpositionem In, uel cum, hîc significare, quamuis superuacaneam eam esse, hoc loco Aben Esra contẽdat. He in fine affixum est singulare fœmininum, ut suprà sæpe uidisti, nomen est plurale, cuius

radicem

radicem & ſignificationẽ uide ſigno LII.

אֵין מְנַחֵם לָהּ Suprà numero decimoſe ptimo explicaui.

CIX צִוָּה יְהוָה לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרָיו Prior dictio eſt ipſa radix, uerbum ſcilicet ſecũdæ cõiugationis actiuæ (atteſtante id da ges in media radicali) nec enim in prima inuenitur, ſignificat mandare, pręcipere. In tertia uoce (quæ nomen eſt proprium, deſcendens ab עָקֵב id eſt, planta, eo quòd fratris Eſau plantam in utero matris tenens, illum remorari & præuenire uellet) lamed ab initio cum genuino ſuo puncto ſcheua articulus eſt datiui. Accipitur uerò Iacob pro toto populo Iſraelitico, qui conſtabat decem tribubus, quarum patres originem à Iacobo traxerũt. Quarta uox, nomen eſt plurale cum af fixo uaf: quod quum accedit ad nomina pluralia, ante ſe habet kametz. Ad ſingularia

ſlaria uerò adiunctum, uel habet holem, uel ante ſe hirek, ut אָבִיו id eſt, pater eius, & tum eſt cõſonans. Proinde nomen ſingulare eſt סָבִיב id eſt, circuitus, à radice סָבַב circumdedit.

Poſtremum nomen ſimiliter eſt plurale, cum affixo uaf, de quo uide ſigno trigeſimoſexto. Senſus eſt, mandato conuocauit Dominus cõtra Iacob, ut eſſent in circuitu eius hoſtes eius.

C X הָיְתָה יְרוּשָׁלַם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם De prima uoce diximus ſigno VII & XXXVII.

De ſecũda, etiam habes ſigno quadrageſimo octauo.

Tertia, ab initio lamed articulum habet, nomen eſt fœmininum, à radice נָדַד recedere. Porrò dages in daleth oſtendit alterum daleth excidiſſe, pro more duplicatorum. Variè quocꝫ exponitur hæc uocula: alij enim legunt, Facta eſt ad commotionem

motionem eius. Alij, inter quos & Hieronymus & Thargũ, Facta est Hierusalem, quasi polluta menstruis inter eos. Alij, in abominationem aut separationem inter eos, id est, habita est ut menstruata quę separata est à uiro suo & templo, &c. Hæc enim omnia uox illa significare potest.

In postrema uocula, quam signo uigesimonono explicauimus תֶם in fine affixum est plurale mascul. Iod uerò præcedens illud cum zere, epenthesis est. Indeclinabiles enim particulæ quum affixa recipiunt, formam imitantur pluralium masculinorum, hoc est, interponunt iod prę cedente uel zere, uel kametz, &c. Sed antequàm ad uersum sequentem transeamus, prius interpretationem Chaldæi in hoc hemistichium, quod ita trãstulit ille, Præceperat Dominus domui Iacob, statuta & legem, ut eam custodirent, uerùm illi

illi tranſgreſſi ſunt decreta uerbi illius, propterea circumdederunt circumcirca ipſum Iacobum hoſtes eius, fuit Hieruſalem ſimilis mulieri immundæ inter illos.

Verſus decimusoctauus.

CXI צַדִּיק הוּא יְהוָה Prima nox nomen eſt adiectiuum maſculinū, ſignificat iuſtum, à radice צָדַק iuſtus fuit. Iod poſt daleth figuratiua eſt adiectiuorū, & una ex literis heæmanthicis.

Altera, pronomen eſt maſcul. ſing. tertiæ perſonæ demonſtratiuum: in fœminino habet הִיא ſæpenumero illis he demonſtratiuum præponitur. Leuit. decimoſeptimo, Geneſeos decimo.

De tertia, alibi diximus.

CXII כִּי פִיהוּ מָרִיתִי De prima particula, aliâs dictum eſt.

Altera uox à fine habet affixum tertiæ perſonæ maſcul. ſing. Radix eius eſt פֶּה

Exodi quarto: quę quum poſt ſe regit ca ſum uel affixum, mutat he ſuum in iod, uti hîc uides. Cum affixo iod, ſuum iod abĳcit, euphoniæ gratia, ut Eſaię XLIX, פִּי pro פִּיי Significatio illius eſt uaria, nam & pro conſilio accipitur Ioſ. nono, & pro loquutione ſeu uerbo quod pro‑ cedit ex ore, Ioſue primo, & hoc præſenti loco: uult enim dicere, Verbis oris eius rebellaui. & pro ſuperiori labro ueſtis, qua ſcilicet parte collo coniungitur ue‑ ſtis, Exodi uigeſimo ooo ctauo. Et pro acie gladĳ, atque tunc habet pluralem nume‑ rum maſculinum, & fœmininam quoq; terminationem, eamq́; triplicem. Vide I Samuel. XIII. Iudic. IIII. Prouerb. V. Pſal mo CXLIX. Poſtremò & menſuram ſeu modum ſignificat & numerum ſeu ęqua litatem, Geneſeos XLVII, Exodi XII, Nu‑ mer. ſèptimo, II Regum ſecundo, &c.

Poſtre

Poſtrema uox, præteritum eſt kal primæ perſonæ ſingul. à radice מָרָה id eſt, rebellauit, uerbum quinti ordinis, de quibus lege quę numero trigeſimoſexto ſcripſimus.

CXIII שִׁמְעוּ נָא כָּל עַמִּים Prior uox imperatiuus eſt kal pluralis maſculinus, à radice שָׁמַע id eſt, audiuit.

De ſecũda particula, ita ſcripſit Aben Eſra, כָּל נָא לְשׁוֹן עַתָּה וְעִם תּוֹסֶפֶת אָלֶת לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה hoc eſt, Omne Na, ſignificat Nunc. Et ſi habet aleph ab initio appoſitum (ut ſcilicet dicatur אָנָּה quamuis hoc aleph, radicale eſſe ſentiat rabbi Kimhi) deprecantis & obſecrantis eſt nota. Vide exempla Exodi undecimo, & Pſalmo centeſimo decimooctauo, quo in loco utrunque habes uocabulum, in uerſu qui etiam citatus eſt ab Euangeliſtis.

Tertiam, aliâs explicauimus.

Quarta, nomen eſt plurale maſcul. habet dages in mem, ad denotandum defectum alterius mem. Radix enim eius eſt ex duplicatis, quam uide ſigno ſexto.

CXIIII וּרְאוּ מַכְאֹבִי In prima uoce uaf ab initio habet ſchurek, ne ſcilicet duo ſcheuain ab initio cõcurrant: de qua re lege Secundũ noſtrum librum de punctatione uaf copulatiui. Porrò ipſa uox imperatiuus eſt pluralis maſculini. uide ſigno octogeſimoſecundo.

De altera dictione, uide numero octogeſimotertio.

CXV בְּתוּלֹתַי וּבַחוּרַי הָלְכוּ בַשֶּׁבִי Prima uox pluralis eſt numeri, generis fœminini, cuius ſingulare uide numero trigeſimoquarto. Iod affixũ eſt primæ perſonę, habet enim ante ſe paſſach: ſic enim ſolet punctari, quum pluralibus utriuſq; generis coniungitur, uti quoq; in ſequenti nomi

ti nomine uides, quod eſt plurale maſcu-
linum, de quo uide quæ annotauimus
numero centeſimoprimo.

Tertiam uocẽ, ſigno quadrageſimo.

Quartam ſimiliter explicauimus eo-
dem ſigno, niſi quòd hîc ante ſe habet ſer
uile beth, quod tradidit he demonſtrati-
uum: & quod propter finẽ periodi, ſchin
hîc pro ſcheua ſægol recepit.

Verſus decimusnonus.

CXVI קָרָאתִי לַמְאַהֲבַי Prior uox præ
teritum eſt kal primæ perſonæ ſing. radi-
cem eius uide numero centeſimo.

Secunda uox participium eſt præſens
plurale ſecundæ coniugationis, habetq́
iod affixum præcedente paſſach, de quo
uide quæ diximus numero XCIII. Radi-
cem huius uerbi quære ſigno XIX. quod
uerò non uides dages figuratiuum ſecun
dæ coniugationis, ratio eſt, quòd media

radicalis (in qua dages reſidere debe-
bat) una eſt ex gutturalibus, quæ dages
ipſius conſuetudinem refugiunt. Lamed
ab initio articulus eſt datiui, includitq́ in
ſe he demonſtratiuum, id quod paſſach
genuina eius pũctatio indicat, niſi quòd
dages quod poſt he demõſtratiuum ple
runque ſequitur, excidit. Sępiſſimè enim
he demonſtratiuum, quod poſt ſe habet
literam ſcheuatam abijcit dages, & loco
eius gaia accentus, cuius forma talis eſt ן
apponitur, ut hîc uides. Idem iudicium
eſt de literis כלב quæ frequenter inclu-
dunt he demõſtratiuum, de qua re libro
ſecundo latè diſſeruimus.

CXVII הֵמָּה רְמוּנִי Prior uox in fine
habet he paragogicum: nam aliâs ita ſcri
bitur הֵם pronomen eſt tertiæ perſonę
maſcul. plurale, quod aliquando ſepara-
tim ponitur, & habet zere; aliquando uę

rò affigi

rò affigitur tam uerbis quàm nominibus & tum habet ſægol.

Altera dictio pręteritum eſt tertię perſonę pluralis ſecundę cõiugationis piel, ut uidere eſt in dages. Radix eſt רָמָה id eſt, decepit.

Tertia, radicalis he hoc loco quieſcit pro more uerborum quinti ordinis, de qua re aliâs diximus. נִי uerò quę illi coniũgitur, affixio eſt primę perſonę ſingul. Rabbi Salomo hoc loco intelligit Iſmaelitas, qui quum in captiuitatem abducerentur Iſraelitę, illis obuiã progreſſi amicos ſe illorum ſimularunt, proferentes cibos ſalſos ac utres inflatos, unde Iſraelitę comedentes, poſtea quoq; utres ori applicarunt rati uinum in illis contineri, atque ita ſpiritus incluſus utribus ingreſſus in interna Iſraelitarum, eos interfecit. Hęc ille.

CXVIII כֹּהֲנַי וּזְקֵנַי בָּעִיר גָּוָעוּ Prior uox pluralis eſt numeri cum affixo primæ perſonę, quod ante ſe habet paſſach, propter cauſam quam iam ſemel atq; iterum inculcaui. Singulare, & radicem huius nominis uide ſigno trigeſimotertio.

Secũda dictio ſimiliter eſt pluralis numeri cum affixo iod. ſingulare eius eſt זָקֵן id eſt, ſenex, eſtq; ipſa radix ſimul, ſignificat ſeneſcere. Nomen ergo & uerbũ eandem habent pũctationem, ſuntq; dignoſcenda ex contextu orationis: nam Gen. uigeſimoſeptimo eſt uerbum, & Geneſ. uigeſimoquarto nomen eſt adiectiuum. Proinde hoc loco uaf ab initio copula habet ſchurek, ne ſcilicet duo ſcheuain ab initio dictionis concurrerent, de qua re uide ſuprà libro ſecundo.

In tertia uoce (quam ſigno quarto explicauimus) beth ab initio ſeruilis eſt, &

includit

includit in ſe he demonſtratiuum, quod hîc kametz habet propter gutturalem.

Poſtrema huius clauſulę uox, uerbum eſt præteritũ kal, plurale tertiæ perſonæ, radix eſt גָּוַע cuius ſignificationem Dauid Kimhi in Dictionario ſuo his uerbis deſcribit, עִנְיַן גְּוִיעָה מִיתָה קַלָּה שֶׁאֵינָהּ בַּאֲרִיכוּת הַחוֹלִי id eſt, ſignificatio huius uocabuli eſt, mors leuis, quæ non longitudine morbi fuit. Hæc ille. Noſtri transferunt, expirare. Proinde eſt in hoc loco kametz pro ſcheua, propter athnach accentum diſtinguentem.

CXIX בִּקְשׁוּ אֹכֶל לָמוֹ Prima uox præteritum eſt plurale tertiæ perſonæ in cõiugatione piel, niſi quòd dages hîc euphoniæ gratia excidit, nam radix eſt בִּקֵּשׁ id eſt, poſtulauit.

Secundam uocem uide ſigno LXXVI.

Tertia uox compoſita eſt ex lamed ar

 ticulo

ticulo datiui & ſyllaba ſeruili ſeu affixo מִי, quę eſt nota pluralis numeri maſculini generis.

CXX וַיְשִׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם Vaf ab initio primę dictionis, cum ſuo genuino puncto ſcheua, hîc non eſt copula, ſed per ut, exponenda: uerbum eſt futurum plurale tertię perſonę, tertię coniugationis, cuius radicem uide ſigno LXXVII.

Alteram particulam explicaui ſigno ſexageſimoſexto.

In poſtrema dictione (quam expoſuimus numero LXXVII.) Mem in fine affixum eſt plurale maſculinū ſecundę perſonę. Quod attinet ad phraſin, uide quę diximus ſigno iam primùm citato.

Verſus uigeſimus.

CXXI רְאֵה יְהוָה כִּי צַר לִי De prioribus duabus uocibus, uide numerum ſexageſimumſextum.

Tertiam

Tertiam quoq; require XXXVI.

Quarta, nomen est substantiuum angustiam significans à radice צרר afflixit.

Postrema particula, pronomen est datiui casus singulare primę personę, uide suprâ caput XXIII libri primi. Interim & phrasis Hebręa hoc loco est notanda, dicitur enim hîc, Vide Domine, quoniam tribulatio seu angustia mihi (scilicet est). pro, Vide Domine qnoniam affligor.

CXXII מעי חמרמרו Prima dictio nomen est plurale masc. cum affixo iod, quod testatur passach, pro more. Singulare eius est מעי à radice מעה

Altera uox, pręteritum est plurale tertię personę kal, & est anomalum: nam secunda & tertia radicalis duplicata est. radix eius est חומר id est, lutum: unde hoc uerbū significat turbari, nam est neutrū, seu passiuū. Vltimū kametz loco scheua adest

adeſt, propter accentum diſtinguentem.

CXXIII נֶהְפַּךְ לִבִּי בְּקִרְבִּי Prima dictio præteritum eſt ſingulare paſſiuũ primæ cõiugationis, atteſtãte id litera nun. Radix eſt הָפַךְ id eſt, uertit.

In ſecũda uoce, iod à calce affixum eſt primę perſonæ ſing. ut iam ſæpe dictum eſt. Radix eius eſt לֵבָב ſed ſępe abiĳcitur una ex geminatis literis, & dicitur לֵב id eſt, cor: & cum affixis denegatur, ad denotandum eclipſim alterius beth, quemadmodum hîc uides.

Tertiam uocem explicauimus numero nonageſimonono.

CXXIIII כִּי מָרוֹ מָרִיתִי De prima particula iam pridem diximus.

Secunda dictio, infinitiuus eſt kal, & quieſcit hîc tertia eius radicalis he.

Tertia, primæ perſonæ eſt præteriti, eiuſdem thematis, quod explicatum eſt

numero

numero cẽteſimoduodecimo. Et notanda eſt hîc phraſis linguę ſanctæ, quæ quũ rem aliquã exaggerare uult, repetit idem uerbum, ut hîc, Rebellãdo rebellaui: hoc eſt, grauiſſimè rebellaui, &c. Hieronymus tranſtulit, Amaritudine plena ſum: neſcio quid ſecutus ſit, quum neqꝫ Chaldęus (quem tamen aliâs imitari uidetur) neqꝫ ipſa Grammaticæ ratio hoc admittat, ſed imitatur ille ſæpe Septuaginta.

CXXV מִחוּץ שִׁכְּלָה חֶרֶב In prima uerò mem ab initio eſt præpoſitio De, è, à, &c. abiecta eſt litera nun, non tamen dages uel zere loco eius ponitur. rationem quære ſuprà libro ſecundo, capite tertio, in fine. Ipſa uox radix eſt, ſignificat Foris, & præter, Eccleſiaſtis ſecundo. Et forum ſeu plateas, Prouerb. primo, & Ieremiæ trigeſimoſeptimo.

Altera dictio eſt præteritum fœmininum

num ſingul. tertię perſonę cõiugationis piel. Radix eſt שָׁכַל id eſt, orbari paſſiuè. Geneſeos quadrageſimotertio. In ſecunda uerò coniugatione fit actiuum & tranſitiuum, ut hîc uides.

Tertia uox, nomen eſt ſex pũctorum (ut uocant Grammatici) gladium ſignificans, ſeu (ut inquit Kimhi) in Dictionario ſuo, כָּל דָּבָר הַכּוֹרֵת יִקָּרֵא חֶרֶב אוֹ בַּרְזֶל אוֹ אֶבֶן הַחֲרוּרֶת hoc eſt, Omnis res quę incidit, uocatur cheref, ſiue ſit ferrum, ſiue lapis acutus, ut Ioſue quinto, &c. Hinc uerbum formatur quod eſt חָרַב id eſt, deuaſtare, gladijs enim plerunque deuaſtationis ſolent fieri, &c.

CXXVI בַּבַּיִת בַּמָּוֶת Ab initio dictionis, beth ſeruilis litera includit he demonſtratiuum, id quod pũctatio arguit. Porrò uox ipſa eſt radix, ſignificat Domum. Deuteron. XXII. & nidum auiculę,

Psal.LXXXIIII. & sepulchrum & carcerem Esa.XIIII. & internam partem alicuius rei, seu intus, uti hoc loco, semperq; opponitur particulę חוץ foris. Exo.XXV. Significat & locum quemlibet 1 Reg.xviij. & familiam, Deut.xiiij. & alijs plerisq; locis.

Altera dictio nomen est fœmininum, à radice מות id est, mortuus est. Caph ab initio, similitudinis est nota, & includit he demonstratiuum, ut testatur ipsa punctatio. Proinde hęc particula ita explananda est, domi est tanquam mors, siue domi est aliquid tanquam mors, nempe terror, famis, ut dixit Chaldęus.

Versus uigesimusprimus.

CXXVII שָׁמְעוּ כִּי נֶאֱנָחָה אָנִי Prior uox pręteriti est tēporis, plur. tertię personę coniug. kal à radice שָׁמַע audiuit.

Secundā, signo trigesimosexto habes.

Tertiam, signo sexagesimo.

Quarta

Quarta uox pronomen eſt primæ perſonæ, habetq́ꝫ ſub aleph kametz, propter accentũ reuia, qui unus eſt ex diſtinguentibus orationem, aliâs habet hatephpaſſach: quandoqꝫ admittit caph epentheſim, ut dicamus אָנֹכִי id eſt, ego.

אֵין מְנַחֵם לִי Omnia hæc ſuprâ explicata ſunt.

CXXVIII כָּל אֹיְבַי שָׁמְעוּ רָעָתִי De prima uoce ſigno decimooctauo.

Secũda uox, plurale eſt cum affixo iod præcedente paſſach, de quo iam ſæpe dictum eſt. Singulare & radicem eius require numero LXVII & XXII.

De tertia item diximus ſigno CXXVII.

Quatta deniqꝫ uox, nomen eſt fœmininum, à radice רוּעַ malus fuit, mutauitq́ꝫ hîc ſuum he in thaſ, propter affixum iod primę perſonę ſingul. nam extra affixum & conſtructionem ita ſcribitur רָעָה id

eſt, malum

est, malum, calamitas, pœna peccati, &c.

CXXIX. שָׂשׂוּ כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ. Prior uox præteritũ est plurale tertiæ personæ coniugationis kal, à radice שׂוּשׂ quæ læ tari significat. Verba autem quarti ordinis in præteritis primę cõiugationis kal, uaf holem in kametz commutant.

De secunda particula aliâs diximus.

Tertia dictio, pronomen est masc. singul. secundę personę in fœminino, abiecto he, ita scribitur אַתְּ Dages in thaf repręsentat literam nun, nam à prima persona אֲנִי analogicè dici debebat אַנְתְּ uti adhuc in Chaldęa lingua uidere est.

Quarta uox pręteritum est kal secundę personę mascul. sing. à radice עָשָׂה fecit, uerbum est quinti ordinis, quę in hac persona pręteriti he in iod commutant, de qua re iam antea perscripsimus.

CXXX תָּבֵאתָ יוֹם Prior uox pręteri-

tum eſt ſecundæ perſonæ maſcul. ſingul. coniugationis hiphil, quam indicat litera he. radix eſt בּוֹא uenit, ingreſſus eſt. in hiphil הֵבִיא fecit ingredi, ſeu uenire. Porrò ſecundum zere loco hirek, ſequente iod ponitur.

Secunda dictio, nomen eſt diem ſignificans, aliquando tempus quo ſol eſt ſuper terram, ut inqnit Kimhi: aliquando diem & noctem ſimul, iuxta illud, Factũ eſt ueſperi & mane dies unus: aliquando annum: nonnunquam generaliter pro tempore uſurpatur.

CXXXI קָרָאתָ וְיִהְיוּ בְּמֹנַי Prior uox præteritum eſt kal ſecundę perſonę ſingul. maſc. Radicem eius quære ſigno C.

In ſecunda (quę futurum eſt plur. tertię perſonę kal, cuius radicẽ numero trigeſimoſexto habes) à fronte uaf eſt copulatiua, habetꝙ ſuum genuinum ſcheua.

Tertia

Tertia uox ex duabus constat particulis, כְּמוֹ id est, sicut, & affixo primę personæ נִי &c. Bifariàm hoc hemistichiū exponitur. Primùm sic, adduxisti diē quem prædixisti (scilicet per Prophetas) ut sint similes mei (ut uaf, pro ut, exponatur) id est, ingrediātur templum hostes mei, ut nos Israelitæ. Deinde sic, Vtinam uenire faceres, siue fecisses diem, quem (per prophetas tuos) prædixisti, ut sint mei similes, id est, ut puniantur, ut ego punior. Huic posteriori expositioni astipulentur & Aben Esra & rabbi Salomo, ac etiam Chaldæus paraphrastes.

Versus uigesimus secundus.

CXXXII תָּבֹא כָל רָעָתָם לְפָנֶיךָ Prior, futurum est kal tertię personę sing. fœm. à uerbo quod explicauimus signo CXXX De altera, iam antea diximus.

Tertia, habet à calce mem affixum

maſcul. plurale tertię perſonę, propter quod & he fœmininum mutatum eſt in literam thaſ.

Quarta uox ab initio habet lamed cũ genuino ſuo puncto ſcheua articulũ dati ui, à calce uerò kaph affixum maſcul. ſingul. ſecundę perſonę. Radix eius eſt פָּנָה id eſt, reſpicere, uertere: unde nomen pluralis tantùm numeri פָּנִים id eſt, facies: eo quod (ut inquit Kimhi) hincinde in quamcunq; partem faciem flectere poſſimus, &c. Deinde uerò ſemper eſt plurale uel duale, propter duas partes faciei, in qua omnia membra ſunt bina, oculi inquam, labra, aures, nares, nates, genua, genę, &c. Porrò hîc mem abiectum eſt, nomina enim pluralia maſculina quum poſt ſe regunt caſum uel affixũ, abijciunt mem alterum ſignum pluralis numeri, ac ante literam iod uel ſegol, uel zere, uel

kametz

uel kametz,uel paſſach ſubnotant.

CXXXIII וְעוֹלֵל לָמוֹ כַּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִי

Prima uox eſt imperatiuus ſingul.maſc. quadratę coniugationis,ſecũdum quoſdam grammaticos.Elias tamen in libro Bachur,id eſt Electo,in ſecũdo inquam, ubi de uerbis quarti ordinis & ſexti ſermonem habet,ad coniugationẽ piel huiuſmodi uerba refert,quem uide:& nos quoquè in ſequentibus libris copioſè de hac re diſſeremus. radix eſt עָלַל id eſt,fecit,operatus eſt. Vaf ab initio eſt copula.

Secunda dictio numero centeſimo decimonono explicata eſt.

Tertia,conſtat ex caph ſimilitudinis, quod hahet paſſach propter gutturalem quę punctat ſe & pręcedentem,& ex relatiuo aſcher,quod numero quinquageſimoprimo expoſui.

Quarta,pręteriti eſt temporis ſecun-

dæ perſonæ maſculini ſingularis, à uerbo iam primùm commemorato.

Vltima uocula numero octogeſimoquarto explicata eſt.

CXXXIIII עַל כָּל פְּשָׁעָי De his tribus uoculis diximus numeris decimo ſexto, decimooctauo & nonageſimotertio: niſi quòd in ultima, kametz poſtremum loco paſſach ponitur, propter athnach accentum diſtinguentem.

CXXXV כִּי רַבּוֹת אַנְחֹתַי De priori particula, uide numero trigeſimoſexto.

Secunda dictio, nomen eſt plurale fœmininum, cuius ſingulare & radicem numero quinto expoſuimus.

Tertia, in fine habet iod affixum, & eſt plurale à fœminino ſingulari אֲנָחָה Eſaiæ capite trigeſimoquinto, à radice אָנַח id eſt, ſuſpirauit.

CXXXVI וְלִבִּי דַוָּי Primam uo-

cem

cem explicauimus, numero centesimo ui gesimotertio, nisi quòd illa hîc habet uaf copulatiuum præfixum.

Altera dictio, nomen est adiectiuum, à radice דָוָה significat infirmum, mœstum, & ægrotum esse. Et notandum est, in hoc nomine, iod uenire loco ipsius he tertiæ radicalis.

Meditationem tertiæ uocis signi CXXXII habes etiam in signo CXXVIII.

Finis meditationum grammaticarum in caput primum.

DAVID KYBERVS STVDIOſis *Linguæ ſanctæ* S. D. P.

QVum unicus ille laborum noſtrorum ſcopus ſit Studioſi adoleſcẽtes, ut & linguam ſanctã noſtra ſedulitate induſtriaq́; ornemus, & ijs quoq; qui ad illam aſpirant adiumento ſimus: ideo non tantùm in his noſtris libellis pręcepta tradere, ſed & Meditationes Grammaticas regulis coniungere uſumq́; docere uoluimus. Atq; ideo diligentiùs & fuſiùs fecimus, quo Studioſi Linguę ſanctę cognoſcere poſſint, qua ratione ſingula & minima quæque inueſtiganda, & ad præcepta Grammaticorum expẽdenda ſint. Quòd ſi ad hunc modum uno in capite ſtrennuè ſeſe exercuerint (ad quod hęc noſtra commenta-

ria

ria haud uulgare præſidium adſerent) ſentient breui magnum operæ ſuæ fru‐ ctum, poteruntq́ minori negocio ac mo leſtia ad reliqua progredi. Iam uerò quod ad ſequentia Lamentationum ca‐ pita attinet, non erimus in illis adeò pro‐ lixi, neque explicationem ſeruilium lite‐ rarum, indeclinabiliũ particularum, per‐ fectorumq́ uerborũ inflexionem toties repetemus, præſertim quum non ſolum præcedenti capite, copioſè ea omnia exe‐ quuti ſimus: ſed & quia de illis primo & ſecundo libro, ſatis luculenter tractauit. Nihil tamen intactum relinquemus, de quo ſtudioſos dubitare poſſe uidebitur. Verſabit autem noſtra interpretatio po‐ tiſſimùm circa imperfectorum anomalo rumq́ nominũ ac uerborum phraſeosq́ explicationem. Toties enim quæ antè di cta ſunt, ingeminare non ſolùm tædium

parit, ſed & in rem Studioſorum minimè fuerit, quorum diligentia cibo ſemper præmanſo non rarò labefactatur.

Valete. Chriſtumq́ꝫ precamini ut pia ſtudia Linguarum ad gloriam nominis ſui ac Eccleſiæ utilitatem promoueat atque gubernet.

Amen.

Meditatio.

MEDITATIONES GRAM- *maticæ in Lamentationum Hieremiæ caput ſecundum.*

Verſus primus.

NVmerus aut Signum CXXXVII. יָעִיב Verbum eſt futurum ſingular. tertiæ perſonæ, tertiæ coniugationis actiuæ, à radice עוב quæ ſignificat teneбreſcere, uti interpretatus eſt rabbi Salomo, quem ſequutus Hieronymus expoſuit, obtexit caligine. Abrahã uerò Aben Eſra ſapientiſſimus (hoc enim nomen ab eruditione & doctrina ſua multiplici, apud ſuos obtinuit) ſequentia conſiderans (ubi dicitur, cœlo deiecit) radicem eius aſſignat עָב id eſt, nubes. Vnde uerbum tertiæ coniugationis הֵעִיב quod hîc uſurpatur, ad nubes uſque exaltauit, ſignifi

ſignificare contendit. Chaldæus paraphraſtes ita tranſtulit, אֵיכְדֵין יְקַרֵץ יְהֹוָה בִּתְקוֹף רוּגְזֵיהּ יָת וגו׳ hoc eſt, Quomodo deteſtatus eſt, uel ſpreuit, abominatus eſt Dominus in uehementia furoris ſui congregationem Zion. Notandum eſt uerò hîc futurũ pro præterito poni, quæ duo tempora facilè inter ſe commutantur, quemadmodum libro primo, capite decimo & decimoquinto indicauimus.

CXXXVIII חִשְׁלִיךְ Verbum eſt tertiæ coniugationis actiuæ præteriti temporis, ſingularis maſculini tertiæ perſonæ, cuius radix eſt שָׁלַךְ quæ tamen in kal non eſt in uſu. Significatio eius eſt, ut inquit Kimhi, רְמִיָּה וְהַפָּלָה id eſt, Exaltatio & caſus: quaſi dicat, poſtquàm exaltauit illos in cœlum uſque, deiecit poſtea ũna uice, & non ſenſim (hoc eſt, ſubitò) in terram (tanquam de ædificio alto in ci-

ſternam

ſternam profundiſſimã) Hæc uerba ſunt rabi Salomonis, quæ adiecimus eo nomine, ut proprietas uocabuli melius perpendatur.

CXXXIX משמים Mem ab initio præpoſitio eſt, à, de, quam explicauimus libro ſecundo, & ſuprà in primo capite, ſæpe eſt repetita. Proinde ipſa uox dualis eſt numeri, nec enim unquam in ſingulari numero reperitur: cauſam aſſignant duplicem, uel quod medium ſit & diuidat inter aquas ſuperiores & inferiores, uel quod quælibet regio propriam cœli plagam uideatur habere. Porrò rabbi Salomo in Commentario ſuo ſuper caput primum Geneſeos, huius uocis uariam affert etymologiam, dicens, שא מים שם מים אש ומים שערבן זה בזה ועשה מהם שמים hoc eſt, Schamaiim, id eſt, cœli dicti ſunt, quaſi Sa maiim, id eſt, ſuſtine aquas

quas(propter aquas ſcilicet quæ ſunt ſu‑
pra firmamentum) uel quaſi Scham ma‑
ijm, id eſt, ibi aquæ ſcilicet ſunt, eadem ra‑
tione: uel Eſch umaïjm, id eſt, ignis & a‑
qua: qui miſcuit illa duo, & fecit ex illis
ſchamaïjm, cœlos. quaſi dicat, à materia
ignea & aquea, qua conſtant, dicti ſunt
cœli Schamaïjm. Hæc ille. Kimhi uerò in
ſuo Dictionario, ſecundam amplectitur
etymologiam, atque dicit, euphoniæ &
breuitatis gratia excidiſſe alterum mem
מ Nam quum dicendum foret שְׁמַמַיִם
abiecto altero mem, ob cauſam iam ta‑
ctam, שָׁמַיִם effertur, quemadmodum
in nomine Gideonis Ierubbaal, Iudicum
ſexto, factum eſſe uidemus: ubi dicitur
יְרֻבַּעַל eliſis multis literis, & exponitur
per tria uocabula, יָרֵב לוֹ הַבַּעַל hoc eſt,
litiget, ſeu diſceptet contra illum Baal,
uel ulciſcatur ſe de eo Baal. Significat au‑

tem

tem hæc uox remotos longinquosq́ locos aliquando, Deuter. trigeſimo, Eſaiæ decimotertio. Et pro altitudine aeris, uti uidere eſt Deuter. I & IIII, Geneſ. undecimo, Pſal. LXXVIII, Iob ſecundo, &c.

CXL אֶרֶץ nomen eſt ſex punctorū, ut uocant grammatici, ſignificat in genere terram habitabilem & inhabitabilem. differtq́ à תֵּבֵל id eſt, orbe: quod illa uox habitabilē tantùm orbem ſignificet, non nunquam proprijs nominibus regionū attribuitur: ut, terra Ægypti, Geneſ. quadrageſimoprimo. In plurali habet אֲרָצוֹת fœminina terminatiōe, in ſingulari aliâs fœminini eſt generis, idq́ ut plurimùm: aliâs uerò maſculini, ut Geneſeos capite decimotertio, quod ex uerbo maſculini generis ibidem animaduertitur. Rabbi autem Dauid Kimhi etymologiam eius dictionis ita explicat, ut aleph ſit litera

heæman

heæmanthica,& radix eius רָץ id eſt,cu
currit:propter ſphæricum corpus,quod
illam perpetuo ambit & circumit motu.
Aliam aſſignat dominus Paulus Fagius
piæ memoriæ,qui uir ſine omni contro-
uerſia omnium Hebræorum noſtræ æta
tis (abſit inuidia dicto) facilè princeps
fuit,ſcilicet quod deſcendat à radice רָצָה
id eſt, à uolendo ſeu appetendo, quod
terra ſemper appetat ferre fructum,unde
& à Latinis,alma tellus uocatur. Hæc il-
le.Poſſet forſan non ineptè etiam deriua
ri à רָצַץ id eſt,terendo,unde & Latina
terræ appellatio orta eſſe uidetur. Obſer
uandum eſt autem hîc,ſubaudiri articu-
lum lamed:ſic enim dici oportuit, לָאָרֶץ
id eſt,In uel ad terram,&c.

CXLI תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל Prior uox no-
men eſt heæmanthicum, ut uocant (id
quod arguit thaf ab initio poſitum) fœ-
mininum

mininum, denotante id thaf à calce, præcedente duplici ſægol. Radix eſt פֵּאֵר id eſt, decorare, uerbum ſecundæ dageſſatæ coniugationis, in quo zere prius loco dages, quod in aleph gutturali poni non poterat, adeſt. Iſa. LV & LX. Inuenitur & in quarta coniugatione, Exo. VIII. Iud. VII.

De altera dictione Steuchus ita annotauit in caput trigeſimumſecundum Geneſeos. Patet hoc loco uerum eſſe quod ait Hieronymus magis argutè quàm uerè, quoſdam uoluiſſe hoc nomen interpretari, Virum uidētem deum, aut mentem uidentem deum. Sunt enim falſa, ut manifeſtum eſt ex literis Hebraicis. nam Hebraicè שָׂרָה id eſt Sara, dominari ſonat, à quo שַׂר ſar, princeps ac dominator. Idem uerbum in futuro profert יִשְׂרָה iſra. Huic futuro adiungitur אֵל id eſt deus; atque inde nomen Iſrael conflatur,

M quod

quod ſonat dominator dei, uel ſuperans deum, uel princeps cum deo, ut & ipſe angelus hoc loco Iacob appellauit. Quã formam nominum etiam ſequuntur, Iz-chak, Iaacob. Sunt enim futura tempora, ea omnia. Quamobrem qui putarunt Iſ-rael ſignificare uirũ uidentem deum, de-cepti ſunt uocum ſimilitudine. nam quũ Iſra ſit futurum, à Sara (ut uidimus, & ut ipſæ literæ indicant) arbitrati ſunt eam uocem è duabus conflari, ſcilicet רָאָה raah, id eſt, uidit, & אִישׁ iſch, id eſt, uir: quod certè commentitium eſt. Fallitur quoqꝫ Nicolaus, qui idem nomen aſſerit directum cum Deo interpretari poſſe. Nam יָשָׁר iiſchar, hoc eſt, rectus, ſcribi-tur per ſchin craſſum (hoc eſt, ut litera habeat punctum in dextro cornu hoc pa-cto, שׁ) At Iſrael, per ſcin exile (hoc eſt, tæſcin punctum habeat in ſiniſtro latere

שׂ) eo

ש) eo quod ducitur à Saſara. Hactenus Steuchus.

CXLII הֲדוֹם hæc uox ipſa eſt radix, nomen ſignificans ſcabellum, Pſal. nonageſimonono & cẽteſimo undecimo. Per ſcabellum uerò pedum Domini, Chaldeus paraphraſtes intelligit templum: nam ſic tranſtulit, Et non recordatus eſt Domini ſanctuarij, quæ fuit ſcabellum pedum eius, non miſertus eſt illius in furore ſuo, & cætera.

Verſus ſecundus.

CXLIII בִּלַּע Verbum eſt ſecundæ coniugationis dageſſatæ, in qua deuaſtare, perdere ſignificat. Eſa. uigeſimoquinto, & hîc. In coniugatione enim kal ſignificat deglutire, deuorare, Exodi ſeptimo & Num. decimoſexto, &c.

CXLIIII נְאוֹת nomen eſt plurale fœmininum, quamuis in ſingulari habeat

maſculinam terminationem, ſcilicet נָוֶה id eſt, habitationem, Eſa. XXXIII. & tabernaculum paſtorale ſignificans, ut I Paral. XVII. à radice נָוָה id eſt, habitare, ut Habbakuk ſecundo. Proinde loco ipſius uaf mediæ radicalis aleph hîc eſt poſitum. Literæ enim quieſcentes frequẽter inter ſe commutantur, ut iam ſemel atq; iterum oſtendimus. Paraphraſtes tamen Chaldæus tranſtulit עִיזְוָה id eſt, ornatum, decus: deducens fortè hoc nomen à radice נָאָה quæ pulchritudinem ſignificat: quamuis alij radicem eius אָוָה id eſt, aſſignent, dicantq; nun præfixum eſſe paſſiuæ uocis notam.

CXLV בְּעֶבְרוֹתֵי Huius nominis ſingulare abſolutum eſt עֶבְרָה hoc eſt, ira, à radice עָבַר quæ triplicem habet ſignificationem, teſte Ioanne Reuchlino, qui de illa in Rudimentis ſuis ita ſcribit, Tu

uerò

uerò in uno uerſu cognoſces tria unius originis ſignificata, Deuter. tertio, Tranſibo igitur & uidebo terram hanc optimam trans Iordanem, iratusq́ eſt Dominus mihi. Ecce uerbum Tranſibo, & dictionem Trans, ut uerbum Iratus eſt. Hæc ille.

CXLVI הִגִּיעַ לָאָרֶץ Prima uox uerbum eſt præteritum tertiæ cõiugationis à radice נָגַע tangere. In hiphil ergo ſignificat facere attingere, id eſt, deducere, demoliri ad terram uſq;. Porrò dages in gimel denotat defectum nun primæ radicalis, quæ abijcitur, pro more uerborũ ſecundi ordinis.

Quod ad alterã uocem attinet, quam ſuprà explicauimus, hoc tantùm eſt annotandum, quòd primum ſægol in kametz propter accentum eſt mutatum, & lamed articulus quia includit he demon

ſtratiuum, habet punctum kametz.

Verſus tertius.

CXLVII בַּחֳרִי אַת Beth ab initio cũ paſſach includit he demonſtratiuũ. Vox ipſa nomen eſt, furorem ſignificãs, cuius radicem uide ſuprà numero octogeſimo ſexto, unà cum alterius quoque uocis ſignificatione. Eſt uerò geminatio eiuſdẽ rei hîc animaduertenda emphaſin denotare: quaſi dicat, grauiſſimã eam fuiſſe iram domini: quam phraſim benè reddit Chaldæus, qui habet, בִּתְקוֹף רֻגְזוֹ id eſt, in fortitudine iræ.

CXLVIII יְמִינוֹ radix eſt יָמַן unde uerbum tertiæ coniugationis, Geneſeos XIII. I Paral. XII. Eſa. XXX. ubi aleph loco ipſius iod primæ radicalis ponitur. Hinc nomen formale deriuatur יָמִין id eſt, dextrum, latius ſignificans, & dextram manum, Geneſ. XLVIII. & robur ac potentiam

tentiam, Pſal. CXLIIII. Sic plaga meridionalis hac uoce effertur, Pſal. LXXXIX. eo quòd ad dextram ſit meridies, illi qui uerſus orientem reſpicit. Et quia manus dextra charior eſt homini, ac etiam præſtantior, ſicut & filioli, minores natu: ideo & Iacob, Geneſ. XXIII. Filium ſuum poſtremum Bin iamin, ut filium dextræ appellauit. Notabis poſtremò hîc kametz in ſcheua propter affixum eſſe mutatum.

CXLIX וַיִּבְעַר radix uerbi eſt בָּעַר ſignificat Succenſus eſt, exarſit. in ſecunda & tertia coniugatione ſignificat Incendere, comburere. Tradit autem Rabbi Dauid Kimhi pulchram differentiam inter בָּעַר & שָׂרַף (quæ duo ferè idem ſignificare uidentur) his uerbis,

עִנְיַן הַבְּעֵרָה נוֹפֵל עַל הָאֵשׁ בְּעַצְמוֹ אֲפִילוּ לֹא תֵצֵא פְּעֻלָּתוֹ אֶל אַחֵר ׃ וְעִנְיַן הַשְּׂרֵפָה בָּאֵשׁ תֵּצֵא פְּעֻלָּתוֹ אֶל אַחֵר לְעוֹלָם ׃ Hoc eſt,

Beera cadit in ignem ipſum, etiamſi operatio illius non egrediatur in aliam rem, Serepha uerò perpetuo de igne dicitur, cuius operatio in aliud procedit, agitq́. Hæc ille.

CL בְּאֵשׁ לֶהָבָה אָכְלָה סָבִיב Plana ſunt omnia in hac clauſula, ſi exponas ita, Et exarſit in Iacob, uelut ignis, flamma deuorauit in circuitu. ſed ſi Hieronymi interpretationem ſequamur, qui ita tranſtulit, Et ſuccendit in Iacob, quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro: neceſſe eſt, ut ſubauditis quibuſdam particulis, uerba ita conſtruas, בְּאֵשׁ לֶהָבָה אֲשֶׁר אָכְלָה מִסָּבִיב id eſt, ſicut ignis flammæ, quæ deuoratur (ſcilicet omnia) in circuitu: uerbum enim hîc eſt præteritum fœmininum ſingulare.

Verſus quartus.

CLI קַשְּׁתּוֹ Vaf holem in fine affixū

eſt relatiuum maſcul. tertiæ perſonæ. nomen eſt קֶשֶׁת id eſt, arcus: in plurali fœmininum eſt קְשָׁתוֹת Proinde tribuitur arcui uerbum דָּרַךְ id eſt, calcare. Eam ob cauſam, ut ſcribit rabi Salomo, quòd mos fuerit ueteribus quum uellent arcus intendere, pedibus illos calcare, ſeu inter pedes collocare, ut cõmodiùs chordam intendere poſſent. Chaldæus paraphraſtes tranſtulit, מְתַח קַשְׁתֵּיהּ id eſt, extendit arcum ſuum.

CLII נִצָּב יְמִינוֹ כְּצָר Prior uox participium eſt præſens, ſeu benoni, primæ coniugationis paſſiuæ, arguente id kametz: ſi enim præteritum eſſet, tunc haberet paſſach. Radix eſt יָצַב ſtetit. Porrò prima radicalis iod per dages in zade repreſentatur. nam uerba quorum prior radicalis eſt iod ſequẽte zade, ea non ad tertium uerborum ordinem pertinent,

quemadmodũ reliqua incipientia à iod: ſed adnumerantur ſecundo ordine uerborum, quorum prima radicalis in futuro & aliis temporibus ac coniugationibus abiecta per dages indicatur, excepto unico יָצָא quod normam uerborum tertij ordinis ſequitur, quę defectum primę radicalis iod per longum punctum zere referũt: nam ab illo dicimus אֵצֵא תֵּצֵא &c. Porrò hanc particulam Chaldęus ita reddidit, אִתְעֲבַר עַל יַד יְמִינֵיהּ דִּנְבוּכַדְנֶצַּר וְסַיְיעֵיהּ id eſt, tranſiuit per manum dextram Nebukad Nęzar, & adiuuit eum: quaſi dicat, nõ ſolùm manum ſuam à nobis retraxit, ſed inſuper ab hoſte ſtetit.

CLIII שָׁפַךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ In ſecunda uoce kaph ſimilitudinis includit in ſe he demonſtratiuum, habetq́ kametz pro paſſach ſequente dages, quia aleph non admittebat dages, de qua re uide quæ in ſecundo

cundo libro de he, & kaph punctatione diximus.

Tertia uocula nomen est fœmininum quod mutauit he in thaf propter affixū. Radix eius est יחם incaluit, uel calefecit: unde nomen חמה furor, cum defectu iod radicalis primæ, sicut à יעץ dicimus עצה consilium: in constructione & affixo mutat scheua in hatephpassach. Hanc clausulam Rabbi Salomo ita interpretandam censet: suntq́ hæc eius uerba,

כה חבור המלה שפך חמתו שהיא כאש כי לא
מצינו שפיכה של אש אלא אצל חמה כדכתיב
שפוך חמתך על הגוים Hoc est, Sic est series ac constructio huius uocis, Effudit iram suam quæ est sicut ignis, nam non inuenimus effusionē ignis, nisi cum ira, sicut scriptum est in Psalmo septuagesimonono, Effunde iram tuam super gentes. Hæc ille.

Versus

Versus quintus.

CLIIII אַרְמְנוֹתֶיהָ He in fine affixum est fœmininum singulare tertię personę, iod epenthesis, de quo uide numero trigesimoquarto: nomen est plurale fœmininum, singulare est masc. אַרְמוֹן Significat domum magnam & excelsam. Annotat Kimhi duplicem eius radicem, scilicet אָרַם & רוּם id est, excelsus uel altus fuit, quæ radix etymologiæ benè conuenit. Proinde Amos quarto, pro aleph prima radicali ponitur he, & Esa. XIII. pro litera resch, lamed positum est. Est & hoc notandum in pręsenti uoce plurali, extra statum regiminis & affixi regulariter dici debere אַרְמוֹנוֹת Sed holem primum in regimine & affixo, ut hîc uides, in scheua conuertitur, quæ forma in statu absoluto quãdoq; inuenitur, ut habes Amos capite tertio.

CLV מִבְצָרָיו nomen eſt plurale maſculinum cum affixo maſcul. tertiæ perſonę ſing. ſingulare מִבְצָר munitio, nomen heæmanthicum à radice בָּצַר quæ inter alias ſignificationes, & munire, corroborare & fortificare, ſignificat.

CLVI וַיֶּרֶב Verbum eſt tertiæ coniugationis actiuę futurum conuerſum in prçteritum per uaf hippuch. Radix huius uerbi eſt רָבָה multiplicatus eſt, abſolutè: in tertia הִרְבָּה multiplicauit, tranſitiuè. Porrò uerbum eſt quinti ordinis, quę in futuris omnium ferè coniugationnm ultimam radicalem he abijciunt, maximè quum habuerint uaf conuerſiuum præpoſitum. Qua de re Elias uir doctiſſimus in libro Electo, oratione ſecunda, fundamento decimo, in hæc uerba ſcribit: Obſeruandum eſt etiam (inquit) quod pleraq; futura huius ordinis uerborum ueniant

niant cum defectu he tertiæ radicalis, ut in kal, cum hirek ſequente ſægol, nonnunquam uerò cum zere ſequēte ſægol. In niphal cum hireck ſequente kametz (abiecto dages, repræſentante nun paſſiuum). In piel cum ſcheua ſequente paſſach (& ſimiliter abiecto dages, coniugationis figuratiuo) In pual & hophal non eſt hîc defectus. In hiphil uerò cum duplici ſægol. In hithpael cum ſcheua & paſſach (& abiecto dages).

Exempla.

Primò. Geneſ. II. וַיִּבֶן אֱלֹהִים pro יִבְנֶה coniugationis kal, à radice בָּנָה Num, XVI. אַל תֵּפֶן pro תִּפְנֶה coniugationis kal, à radice פָּנָה

Secundò. Num. XXIII. cap. וַיִּקָּר אֱלֹהִים pro יִקָּרֶה coniugationis niphal, à radice קָרָה

Tertiò. Geneſ. II. וַיִּצֶר אֱלֹהִים pro יְצַוֶּה coniugationis piel, à radice צִוָּה

Quartò. Iudic. XIIII. וַיִּפֶן זָנָב pro יַפְנֶה coniugationis hiphil, à radice פָּנָה

Quintò. Geneſeos V. וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ pro יִתְגַּלֶּה coniugationis hithpael, à radice גָּלָה

CLVII תַּאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה Duo ſunt nomina unius ſignificationis, ſed diuerſæ formæ: nam prius thaf habet heæmanthicũ, utrunqꝫ fœmininum & dageſſatum, deſcendens à radice אָנָה quod lugere ſignificat. Thargum hæc duo nomina ita reddidit, אֲבִילוּתָא וַאֲנִינוּתָא id eſt, luctum & mœrorem. Hieronymus habet humiliatum & humiliatum: fortaſſe pro aleph legit ain: nam עֲנִיָּה ſignificat humilem. ſed quod diſtinctionem generis fecerit, quum utrunque nomen ſit fœmininum, neſcio quid ſequutus ſit.

Verſus

Verſus ſextus.

CLVIII וַיַּחְמֹס כַּגַּן שֻׂכּוֹ Prior uox futurum eſt conuerſum in præteritum, radix eſt חָמַס quam Kimhi ex ſententia rabbi Ionah dicit in lingua Arabica ſignificare, mouere, uel auferre rem aliquam de loco ſuo: quare interpretatur hunc locum ita, Quemadmodum facile eſt tugurium horti alicuius transferre, ſic etiam Dominum feciſſe in tugurio ſuo, quod eſt Zijon. Rabbi Salomo interpretatur per בְּרִיתָה id eſt, excidium, exterminium, totamq́; hanc uerſus particulam ita explanat, Quemadmodum holera horti ſucciduntur, ita facilè fuit Domino transferre tugurium ſuum Zijon. Quidam noſtri ſeculi interpretes ita reddiderũt locum, Diſſipauit tabernaculum ſuum paradiſo ſimile. Sed priorem ſenſum reliqui interpretes ferè omnes ſequuntur, eſt enim ueriſimilior

risimilior. In altera uoce kaph ab initio similitudinis includit he demonstratiuū, uox in plurali habet גַּפִּים cum dagesch, quod arguit radicem eius esse גָּנַן For-mam aliâs habet & fœmininam, nam dicimus גַּנָּה גַּנּוֹת Esaiæ LXI. Cantic. VI. Numeri uigesimoquarto, Hieremiæ uigesimonono, Amos nono.

Tertia uox nomen est שׂוֹךְ & שׂוּכָּה tugurium, à radice סָכַךְ quod tegere & obumbrare significat. Notandum uerò schin hoc loco pro samech poni. Vtraq; enim est ex numero dentalium. Est enim mutuus symbolismus inter literas eiusdē instrumenti. Et annotat hîc Aben Esra, quemadmodum utriusq; generis nomē חוֹק & חֻקָּה à radice חָקַק formamus: ita etiam à prædicta radice dici סֹךְ סֻכָּה longum uerò punctum propter affixum hîc in breue transijt, pro more.

CLIX שִׁבַּח uerbum eſt ſecundæ con iugationis dageſſatæ, in prima eſt ſimpliciter tranſitiuum, ſed in hac ſecunda eſt tranſitiuum ad duo, facere obliuiſci, dare obliuioni, memoriam alicuius rei abolere. Sunt autem obiter mouēdi ſtudioſi Linguę ſanctæ, ut diligenter diſcant coniugationum uim cognoſcere, in quibus ſanè multum eſt ſitum: ſed nos de illis in tabulis noſtris. Tabula nona diſſeruimus, ad quas remitto ſtudioſos, qui hæc cognoſcere cupiunt.

CLX וַיִּנְאַץ בְּזַעַם Prius uerbum eſt futurū kal conuerſum à radice נָאַץ quæ ſignificat auerſari, reprobare, abhorrere, odiſſe: nam ita tranſtulit hoc loco Chaldæus interpres.

Altera dictio nomen eſt à radice זָעַם id eſt, iraſci. Notāda uerò eſt phraſis Hebræa, in ira furoris ſui, idem eſſe quod dixit

xit Chaldæus, וּסְנָא בִתְקוֹף רוּגְזֵיהּ id eſt, Et odio habuit in fortitudine iræ ſuæ. Huiuſmodi enim geminationes rem amplificant apud Hebræos. Rabbi Salomo per regem & ſacerdotem intelligit Zidkijahu regem Iehudah & Scherajahu ſacerdotem magnum, qui in Babyloniam abducti fuêre.

Verſus ſeptimus.

CLXI מִזְבְּחוֹ nomen eſt heæmanthicum, cum affixo extra ſtatum affixi eſt מִזְבֵּחַ id eſt, altare: à quo nomine impudentes quidam ac indoctiſſimi aſini, miſſæ ſuæ etymologiam petere conati ſunt: ſed quàm inepti ſint etymologici, res ipſa clamat. radix illius eſt זָבַח ſacrificauit.

CLXII נֵאֵר uerbum eſt ſecundę coniug. actiuæ, quod uerò dages non habet, in cauſa eſt, quòd aleph media radicalis non eſt capax illius. de hac, Aben Eſra ita

ſcribit, הַנּוּן שׁוֹרֶשׁ נֵאַרְתָּה בְּרִית עַבְדֶּךָ כְּמוֹ עָזַב אוֹ שָׂנֵא hoc eſt, nun eſt radicale, ut Pſalmo octogeſimonono, Auerſatus es fœdus ſerui tui, & cætera. idem eſt quod reliquit, deſeruit, uel odio habuit. Chaldæus habet בְּעַט conculcauit. rabbi Salomo per בִּיטֵּל id eſt, fecit ceſſare, abſtulit, reprobare, &c. Kimhi ita, עִנְיָן הַרְחָקָה וְהַשְׁלָכָה מִן הַלֵּב id eſt, ſignificat elongare uel abĳcere è corde. hoc eſt, aſpernari, auerſari. Hieronymus habet, maledixit. Potuit enim fieri, ut à radice אָרַר maledixit, hoc uerbum deduceret, & nun non radicale eſſe putaret, quare non ſine cauſa Abraham Aben Eſra de illa litera admonuit.

CLXIII קוֹל נִתְּנוּ וגו׳ In hac clauſula nihil eſt annotandum, niſi quòd nominatiuus agentis cum uerbo nō eſt poſitus, ſed ſubaudiendus: nam ita exponit rabbi Salomo

Salomo, Sicut in die festo quum fuerunt lætantes & cantantes in medio illius templi uoce alta, sic dederunt inimici in deuastatione eius uocem lætitiæ. Est uerò Dare uocem, Hebraica loquutio, pro ædere uocem.

Versus octauus.

CLXIIII קַו nomen est, mensuram significans, Latinè regula: aliis, funiculus. Chaldæus habet, מַשְׁקוֹלְתָּא perpendiculum. radix est קָוָה

CLXV וַיֶּאֱבַל futurum est tertię coniugationis actiuæ, id quod passach sub iod arguit. Porrò iod quod est tertię coniugationis abiicitur, & loco eius zere ponitur, quod tamen in sægol est conuersum, ut commodiùs per makaph sequenti dictioni adiungeretur. Solet enim tam in uerbis quàm nominibus makaph mutare longa puncta in breuia, uide nume-

rum quinquagesimumsecundum. Porrò regulariter ita pũctaretur dictio præsens יַאֲבִיל & cum uaf conuersiuo וַיַּאֲבֵל Radix est אָבַל lugere, sed hîc in tertia coniugatione significat deuastare. Sic enim scribit Rabbi Kimhi, וּלְעוֹלָם כְּשֶׁתִּרְאֶה הַמִּלָּה הַזֹּאת קְשׁוּרָה עִם מִלַּת אֻמְלַל הִיא ל לְשׁוֹן חוּרְבָּן וּשְׁמָמָה וְהַשְׁחָתָה hoc est, Et in æternũ quum uideris hanc dictionem coniunctam uoci אֻמְלַל scias significare illam excidium, desolationem & deuastationem. Hæc illa.

CLXVI חֵל וְחוֹמָה De priore uocula quam nostri antemurale, uel propugnacula exponunt, rabbi Kimhi ita tradit,
וְרַזַ״ל פֵּירְשׁוּ חֵיל הַחוֹמָה הַקְּטַנָּה הַחִיצוֹנָה שֶׁל
שֶׁלִּפְנֵי הַחוֹמָה הַגְּדוֹלָה בְּאָמְרָם מַאי חֵיל וח
וְחוֹמָה אר׳ חֲנִינָא שׁוּרָא וּבַר שׁוּרָא וְאֶפְשָׁר שׁ
שֶׁקָּרְאוּ הַפְּנִימִית חֵיל וְהַחִיצוֹנָה הַקְּטַנָּה חוֹמָה
וְיִתָּכֵן לְפָרֵשׁ כִּי הַחֲפִירָה שֶׁהִיא סָבִיב הַחוֹמָה
שֶׁהִיא

שהיא סביב החומה תקרא חיל מתרגום בגיא בחלתא id eſt, Rabini noſtri piæ memoriæ interpretati ſunt Chel, numerum par uulum exteriorem, qui eſt ante murum maiorem. Dicunt enim ſic, Quidnam ſibi uult Chel uechoma? Dixit rabbi Chanina, Murus & filius muri. equidem fieri poteſt, quòd illi uocauerint interiorem murum chel, & externum paruulum choma. Sed uidetur melius eſſe, ſi exponamus Chel, pro foſſa quæ ambit murum. Nam ita tranſtulit Onkelos Deuteronomij tertio capite גיא id eſt, uallem, חלתא (Vnde & foſſa חל dici poterit.) Hæc ille Dauid Kimhi. Huic interpretationi ſubſcribit Aben Eſra, dicens, חל הוא מקום סביב חומה id eſt, Chel eſt locus ambiens mœnia. Eſt autem notandum huius uocis radicem eſſe חיל nam in hoc loco iod media radicalis deficit,

imò quiescit post longum pũctum zere.

Proinde חוֹמָה est ipsa radix, significans murum.

CLXVII יַחְדָו אֲמַלֵּלוּ Prima uox radicem habet יַחַד quæ aduerbialiter sumpta, simul significat, habetq; sæpenumero uaf in fine: de qua Reuchlinus in suo Dictionario ita scribit, יַחַד id est, simul, in unum. Psalmo quadragesimonono, Simul diues & pauper: recipit quandoque paragogen, quasi indicantem pluralitatem. יַחְדָו Ier. trigesimoprimo, Iuuenes & senes simul. uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab אֶחָד id est, unus. Hæc ille. Kimhi huius etymologiæ reddit rationem, dicens, quia multi simul coniuncti uidentur unus esse. Debebat autem regulariter ante uaf præcedere iod, pluralis numeri index, ut scriberet יַחְדָיו sed abijcitur iod ubiq;, exceptis tribus in lo-

cis

cis, ut in Masorah annotatum est, scilicet Hieremiæ quadragesimosexto bis, & in eiusdem Prophetia capite quadragesimo nono.

Altera uox, præteritum est passiuum secundæ coniugationis, ut in kybutz uidere est: & pro dages, quod in media radicali requirebatur, ultima litera radicalis geminata est, ut in multis uerbis fieri solet. nam radix est אָמַל significat infirmitatem & exterminium. Notãdum est etiam kametz loco scheua adesse in hoc uerbo propter accentum.

Versus nonus.

CLXVIII טָבְעוּ Præteritum est plurale kal tertiæ personæ, à radice טָבַע quæ significat in profundum demergi. Recitat rabbi Salomo nugator lepidus, hoc loco ex Midrasch Aggada commentum quoddam, dicens, hostes ideo non potuisse

tuiſſe in portas urbis ſæuire ac graſſari, eo quòd honorem aliquando temporibus Dauidis, arcæ Domini exhibuerint, quam ille primus in urbem adduxit: iuxta illud quod in Pſal. uigeſimoquarto dicitur, Tollite ô portæ, capita ueſtra: & quod fuerint opus manuum Dauidis, ideo non potuerunt inimici eas deuaſtare, ſed portæ manus illorum euadentes, in terram demerſę ſunt. Vide optime Lector, iudicia dei, in eos qui ueritatem abijciunt: illi nanque poſtea in reprobum ſenſum dantur, ut pro ueritate mendacium ſequãtur, quod miſerrimis Iehudæis contigit, qui ita faſcinati ſunt, ut quicquid ipſorum Rabbini pronuncient, tanquam oraculum habeant, & cui contradicere nefas eſſe arbitrentur. Quod ut intelligas, non pigebit in mediũ adferre, quod Abraham Hiſpanus autor Commentarij in

rij in

riј in Legem, inſcripti Zeror Hammor, impiiſſimè de ſententiis Rabbinorum aſfirmauit. Sunt autem hæc eius uerba, in caput uigeſimumtertium Geneſeos, ſtatim à principio, ורבים אמרו כי נסמכה מיתתה של שרה לעקידה להורות שעל ידי העקידה פרחה נשמתה ומתה: ויש לנו להורות לדבריהם לפי שכל דבריהם דברי קבלה ואנחנו הולכים ממששים כעורים קיר לסמוך עצמנו עליה: ואעפי שיראה לנו דברינו כנים יש לנו להשליך אמת ארצה לפי שהאמת אתם:
Hoc eſt, Multi dicunt, hiſtoriam de morte Saræ colligationi (ipſius Iſac) coniunctam, quòd illa occaſio fuerit obitus Saræ. Nos uerò confiteri decet, uerbiſque illorum ſubſcribere: eo quòd omnia eorum uerba, ſunt Kabalæ uerba (quod perinde eſt ac ueriſſima, atque certiſſima.) & nos incedimus ac palpamus quemadmodum cæci in pariete, ut ſuſtentemus

nos

nos ad illum. Ac licèt uideatur nobis uerba noſtra eſſe uera ac recta, nihilominus tamen eſt nobis abijcienda ueritas in terram, quoniam ueritas cum illis eſt. Hæc ille Hiſpanns.

CLXIX בְּרִיחֶיהָ Nomen eſt plurale maſculinum cum affixo fœminino. Singulare eſt בְּרִיחַ id eſt, uectis. Radix eſt בָּרַח id eſt, fugit. Kametz ſub beth in ſcheua eſt commutatum, propter affixum.

CLXX תּוֹרָה nomen fœmininũ eſt, cuius duplicem tradit Kimhi radicem. Primum enim deriuat à radice יָרָה id eſt docuit: & tunc thaf erit heemanthica litera, & primò radicalis iod in uaf conuerſa. Deinde uerò à תּוּר id eſt, explorauit, & tunc thaf & uaf erunt radicales literæ, ac utraque etymologia rei conuenit. Eſt enim lex, doctrina mandatorũ Dei, quid facere, quid omittere deceat, docens, &

in eum

in eum finem à Deo data ac inſcripta, re-
dacta ut quotidie, illam ſcrutemur & ex-
ploremus.

CLXXI נְבִיאַיִךְ nomen eſt maſc. plu
rale cum affixo. Singulare eſt נָבִיא pro-
pheta, in quo iod heæmanthicum eſt. un
de uerbum paſſiuæ cõiugationis niphal
נִבָּא Ezechiel. duodecimo. Eſt autem pri
ma radicalis nun per dages abſorpta, ne
duo nun ab initio concurrerent. Cur ue-
rò prophetandi uerbum apud Hebræos
paſſiuum ſit. Kimhi hanc rationem red-
dit, quòd prophetia recipiant à deo: non
enim ut Petri ſecunda epiſtola, capite pri
mo, dicitur, Prophetia humana uolunta-
te allata eſt. Porrò Hieremiæ XXVI. pro
aleph ponitur iod. & ſic primi Samuelis
cap. decimo, ubi in quarta coniugatio-
ue & ſecundum normam uerborum ter-
tij ordinis, quæ he in iod præcedente hi-
rek

rek, & in infinitiuo in uaf holem mutant, reperitur.

CLXXII חָזוֹן Nomen est heæmanthicum, ut uides in nun, in fine, aliâs habet iod חִזָּיוֹן id est, uisio: à radice חָזָה id est, uidere uel contemplari simpliciter uel prophetare: ita ut Visio, sit Prophetia. Prophetis enim per spectra quædam & uisiones uoluntatem suam olim & futura Deus reuelauit. Vnde Prophetæ dicti sunt uidentes, ut habes primi Samuelis, & secundi Paralip. trigesimotertio.

Versus decimus.

CLXIII יֵשְׁבוּ Futurum est tertię personę plurale mascul. kal, à radice יָשַׁב id est sedit: solent nanque uerba tertij ordinis incipientia à iod, primum radicalem iod abiicere, ac per zere longum punctum repræsentare, in prima coniugatione kal, atque tunc dicitur pepoal iod quiescere

post

poſt zere. Rurſus hoc loco rabi Salomo ineptit. Scribit nanque ex ſententia Midraſch Aggada. Nebukad Næzar in terram illos collocauit, quum Zidkijahu rebellaſſet ac iuramentum ſuum uiolaſſet. Venit ergo ac conſedit in Daphnah Antiochiæ, iuſſitq́ uocari Sanhedrin, quos quũ obuiam ſibi progreſſos uideret pulcherrimos eſſe uiros, collocauit in cathedris aureis, illisq́ dixit, Percurrite mihi legem ueſtram per ſingula capita, eiusq́ interpretationem ſubiungite. Quumq́ illi perueniſſent ad caput uotorum, dixit illis, nónne ſi (is qui uotum uouit) irritum facere uotum ſuum uoluerit, poterit hoc facere? Reſponderunt illi, Ibit prius ad ſapientem aliquem, qui abſoluat eum ab hoc uoto. Quibus ille rurſus dixit, Ego poſtquàm res ita ſe habet, uos eſtis qui à uoto ſuo abſoluiſtis

Zidkij

Zidikiiahu Regem. Quamobrem iussit suis, qui illos corripientes in terram collocarunt, ac capillos capitum illorũ connectentes, ac equinis caudis alligantes, hinc inde illos distraxerunt. Hæc nugator ille.

CLXXIIII יִדְּמוּ Futurum est plurale tertiæ personæ à radice דָּמַם siluit, & regulariter debebat scribi יִדְּמְמוּ ut secundum dages repræsentaret defectum alterius ex geminatis, sed abiicitur, decori gratia, ut dictio facilior sit prolatu. De primo dages, magna est contentio inter grammaticos: quidam enim putant esse hoc & similia uerba passiuæ coniugationis niphal futura, & dages repræsentare literæ nun passiuæ defectum, alij dicunt esse actiua. Elias in Electo libro, fundamento undecimo, ubi de futuro passiuo loquitur, quædam dicit esse actiuæ, quæ

dam

dam paſſiuæ uocis, eaq́ꝫ ex tenore ſenten tiæ cognoſcenda eſſe ait. Certè hoc loco uerbum præſens eſt actiuę uocis, natura tamen intranſitiuum, ideoq́ꝫ minimè capax paſſiui. Notabis etiam hoc loco futura pro præteritis poſita, more Prophetarum.

CLXXV חֶעֱלוּ Pręteritum eſt tertię cõiugationis plurale, à radice עָלָה aſcendis, Vnde in tertia coniugatione dicitur חֶעֱלָה nam uerba quorum prima radicis eſt gutturalis (quę ſimplex ſcheua ſub ſe, & hirek ante ſe auerſantur) pro חִעְלִיה iuxta paradigma חִפְסִיר dicunt חֶעֱלָה Proinde uerba quinti ordinis deſinentia in he, non habent in tertia cõiugatione iod ante ultimam radicalem, nam ea ratione oporteret duas literas, easq́ꝫ quieſcentes, uno puncto hireck proferri, quod fieri nequit.

CLXXVI עָפָר nomen eſt ſignificās puluerem, terram. Sunt autem quatuor uocabula terræ, quæ tametſi aliquando καταχρηστικῶς unum pro alio ponantur, tamen ita ea differre docet rabbi Kimhi: & ſunt hæc,

עָפָר ſignificat propriè puluerem, tenuiſſimũ ſcilicet, ut inquit Kimhi, quod eſt in terra.

אֲדָמָה denotat humum, & aliquando puluerem, primi Samuelis quarto cap. & agros, Prouerb. duodecimo.

תֵּבֵל ſignificat Partẽ terræ habitabilẽ.

אֶרֶץ Generaliter terram ſignificat habitabilem & incultã, quod nõnunquam & ſecunda uox ualet, ſcilic אֲדָמָה

CLXXVII רָאשָׁם nomen eſt primitiuum, ſignificat caput, uerticem montium, principiũ ac originem cuiuſq; rei. Habetq; hîc mem in fine affixum maſcul.

plurale

plurale tertiæ perſonæ. Paulò pòſt eſt cũ eo nun affixum plurale fœmininum tertiæ perſonæ.

CLXXVIII שַׂקִּים Plurale eſt à ſingulari שַׂק ſaccus, mirum ſanè nomen, quia in omnibus ferè linguis hanc ſuam retinet appellationem. radix eius eſſe poteſt שָׂסַק quod dages ſubindicare uidetur Kimhi in Radicibus, hunc locum explicans, ait, ſoccum eſſe genus ueſtimenti laneum, aut cinguli, quæ homo ſuper carnem ſuam inducit, eſtq́ʒ craſſum, paruum & durum ueſtimẽtum, quoniam tempore luctus & anguſtiæ induunt illud, uel accingunt ſe cum illo homines. Hæc ille.

CLXXIX הוֹרִידוּ Præteritum eſt tertiæ actiuæ coniugationis plurale, à radice יָרַד Verba enim tertij ordinis incipientia à iod in tertia cõiugatione mutant iod in uaf holem. Eſt enim literarum

quieſcentium mutuus ſymboliſmus.

Verſus undecimus.

CLXXX כָּלוּ Præteritum eſt plurale tertiæ perſonæ, coniugationis primæ actiuæ, à radice כָּלָה quæ conſummari ſignificat. Porrò quæ ſit inflexio in pręterito uerborum deſinẽtium in he, iam antè perſcripſi.

CLXXXI כְּבֵדִי Nomen cum affixo primæ perſonæ ſing. abſolutè כָּבֵד id eſt hepar: de quo rabbi Moſche de Kozi, in libello Præceptorum affirmat: pręcepto tertio ita ſcribit, עָשָׂה לוֹ הַכָּבֵד לְצַד יָמִין עִם הַמָּרָה הָאֲדֻמָּה לְחַמֵּם הַקֶּרֶב הָעֶלְיוֹן וּלְ וּלְבַשֵּׁל הַמַּאֲכָל hoc eſt, fecit illi (deus ſcilicet) hepar in latere dextro cum flaua bile, ad calefaciẽdum inteſtinum ſuperius, & ad coquendum cibum.

CLXXXII בְּעָטֹת Infinitiuus eſt paſſiuæ coniugationis primæ, cum defectu he, quę

he,quę in hoc paſſiuo infinitiuis & impe ratiuis pręponitur:nam integrè ita ſcribenda erat hęc uox בְּהֵעָשֵׁת Solet autem in hac coniugatione in infinitiuo & imperatiuo nun figuratiua abijci,& pro illa dages in prima radicali collocari:quia uerò forte dages nõ poteſt primam dictionis literam occupare:ideo in his duobus temporibus præponitur litera he,ut dages forte uim ſuam exerere poſſit, ut à נִפְקַד dicimus in infinitiuo הִפָּקֵד Atqui in ijs uerbis quorum prima litera eſt gutturalis:ideoq́ puncťuli dages minimè capax,eam ob rem mutatur hirek ſequente dages in zere,dicimusq́ à נֶעֱשַׁת in infinitiuo הֵעָשֵׁת Porrò uocis huius radix eſt עָשַׁת incuruari,affligi,triſtitia affici,deliquium animi pati,deficere.

CLXXXIII בְּרְהֹבוֹת קִרְיָה Prima uox plurale eſt fœmininũ,in ſingulari maſcu-

linum eſt רְחֹב platea, à radice רָחַב latus uel amplus fuit.

Altera, nomen eſt fœmininum, idem quod עִיר ciuitas. Radix eius eſt קָרָה uerbum uariȩ ſignificationis.

Verſus duodecimus.

CLXXXIIII לְאִמֹּתָם In hac uoce lamed eſt datiui caſus articulus. Mem in fine affixum eſt plurale maſculinum tertiȩ perſonæ. Singulare eius eſt אֵם mater, quod ad dages in mem attinet, quod hîc uides, ſcias illud eſſe unà cum præcedente hirek loco longȩ uocalis zere poſitũ. Iam autem ſemel atq; iterum de ȩquipollentia hac dictum eſt, maximè uerò in ultimo capite ſecundi libri. Vel poſſumus dicere, dages repræſentare alteram ex geminatis, ut ſit radix eius אָמַם Notabis autem futurũ, quod ſtatim ſequitur, pro prȩterito poſitum eſſe, pro more.

CLXXXV אַיֵּה Aduerbium eſt quę rentis de loco, aliâs ſine he & dages dicimus אֵי ut ſecundi Samuelis primo cap. אֵי מִזֶּה תָּבֹא quod Kimhi ita interpretandum docet מִזֶּה הַמָּקוֹם שֶׁתָּבֹא אֵי הוּא id eſt, locus unde uenis ubi eſt? Sed rabi Ionah arbitratus eſt inuertēdas particulas hoc pacto מֵאֵיזֶה מָקוֹם תָּבֹא id eſt, ex quo loco uenis, &c.

CLXXXVI בְּהִתְעַטְּפָם כֶּחָלָל Prior uox infinitiuus eſt quartę coniugationis cum affixo tertię perſonę plural. maſcul. Radicem habes CLXXXII numero.

Altera dictio, nomen eſt formale loco paul, ut inquit Kimhi, à radice חָלַל ſauciare. Caph ab initio eſt ſimilitudinis, habetq; incluſum he demōſtrationis, quod ante gutturalem pūctatam cum cametz habet ſegol.

CLXXXVII בְּהִשְׁתַּפֵּךְ Infinitiuus eſt

quartę coniugationis à radice שָׁפַךְ effudit. Et notandum est hîc, literam thaf figuratiuam quartę coniugationis contra regulam primę radicali, cui pręponi debebat, postpositã esse, euphonię gratia: difficulter enim & per κακοφωνίαν diceremus בְּהִתְשַׁפֵּךְ Sed de hac re, uide quę in primo libro post quartam coniugationẽ statim in Appendice annotauimus.

CLXXXVIII חֵיק nomen est significans gremium uel sinum, Ezechiel. XLIII. pro medietate terrę, metaphoricè accipitur. Significat propriè tantum mensurę, quantum duo brachia comprehendunt, ut ait Kimhi.

Versus decimustertius.

CLXXXIX מָה־אֶעֱשֶׂה Quia prima hæc uocula magni est usus, ideo ex Dictionario Kimhi de significatione eius, et ex Grammatica eiusdem quam uocauit Michlol,

Michlol, de punctatione eius nonnulla afferemus. De significatione ita scribit Kimhi, מה המלה הזאת שאלה לדעת ענין הדבר היאך הוא או מה הוא ואין המלה הזאת שאלה על חי מדבר אלא מלת מי היא שאלה עליו׃ Hoc est, dictio hęc מה quęrentis est de re aliqua qualis nam, aut quæ illa sit, neq; de persona hominis quærit, quũ id fiat per dictionē מי Hoc est מה quęrit de re, מי uerò de persona. Ponitur autem dictio מה pro מתי quando, quousque. Psal. IIII & LXXIX. Et quando ei lamed seruilis præponitur, tunc significat quare, quamobrem. Exodi V. Genes. XII. Iosue VII. I Samuel. I. Quin & schin unà cum lamed huic uoculę prępponitur, Cantic. I. Aliquando lamed non est positum, subintelligi tamē debet, ut Iob septimo. Porrò, admirationis ac amplificationis quandoq; est nota. Psal. XXXI. Cantic. IIII.

Psal

Psal. VIII. uersu secundo. Quandoq; & extenuationis ac contemptus est particula, ut eodem Psal. VIII. uersu V. Numer. XVI. Aliquando indefinitæ ac non determinatæ rei est indicatio, ut II Samuel. XVIII. וִיהִי מָה אָרוּץ quod ita interpretandum est, teste Kimhi, וִיהִי מָה שֶׁיִּהְיֶה אֵינִי חוֹשֵׁשׁ אָרוּץ hoc est, fiat quicquid futurum sit, ego nō curo, quin potius curram ac nunciabo. Ita etiam Iob decimotertio capite, וְיַעֲבוֹר עָלַי מָה כְּלוֹמַר נַעֲבוֹר עָלַי מָה שֶׁיַּעֲבוֹר וְאֵינִי חוֹשֵׁשׁ hoc est, & transeat super me מָה quasi dicat, transeat super me quicquid transiturum sit, ego non curo. Huic etiā uoculæ caph litera seruilis præfigitur, & tunc quærenti de quantitate, continua scilicet & discreta (sicut אֵיךְ de quo suprà numero primo, de qualitate rei interrogat) est particula. Exod. X. cap. quamuis cum kaph etiam amplificationis &

nis & extenuationis ſit nota, ut Zach. VII. & Iob duodecimo. Hactenus ſignificata uocis מַה expoſuimus, nunc punctationes eius explicemus. Punctum ergo genuinum eſt kametz, quum uerò per makaph ſequenti uoci annectitur, tunc habet paſſach: ſimiliter quando cum makaph eſt, aliquando habet ſægol, idq́ in uigintiquatuor locis, annotante id Maſorah. Quando poſt ſe habuerit dictionem incipientem à cheth uel ain, tunc eſt cum zere punctatum, exceptis quinque locis ubi habet kametz. Geneſ. trigeſimo primo. II Reg. octauo. Malach. ſecundo. Eſdræ ſexto. Danielis IIII. & duobus alĳs locis, in quibus eſt paſſach, Geneſeos trigeſimoprimo capite, Iob uigeſimoprimo. Quando poſt ſe habet הוּא uel הִיא tunc ſemper habet paſſach. Kaph & litera beth cum paſſach ſequente dages (nec

tamen

tamen defectum he demonstratiui refe-
rente) illi preponuntur, Genes. xv. Exo.
x. Psal. LXXV. Aliquando habent genui-
num suum punctum scheua, Ecclesiastis
tertio. Quãdo illi lamed prefigitur, tunc
habet prima radicalis dages, eritq; utraq;
syllaba cum kametz notata, & accẽtus in
priori, ut Psal. II. uersu I. Quum uerò se-
quitur dictio, quæ ab una ex his literis
אחע incipit, tunc non aderit dages, & ac-
centus in secunda syllaba ponetur, Gen.
XII. Excipe II Samuel. II. Psal. XLIX. Hiere.
XV. &c. in quibus contra datam regulam
ante aleph & he לָמָּה cum dages & ac-
centum in priore syllaba ponitur. Sicut
& ante alias quàm gutturales literas lam
mah sine dages & cum accentu in poste-
riore syllaba inuenitur, Iob VII. cap. &c.
Postremò, quando lamed ante hanc uo-
cem punctatam cum segol ponitur, tunc
dages

dages excluditur, & accentus in prima ſyllaba ponitur, ut 1 Samuel. 1. Atque hęc hactenus.

Altera uox, uerbum eſt futurum primę perſonę tertię cõiugationis. id quod iod indicat, cum affixo fœminino ſecundę perſonę ſingul. nam kaph quando habet kametz ſub ſe pręcedẽte ſcheua, tunc eſt affixum maſcul. ſecundę perſonę ſingul. Si uerò habet ſub ſe ſcheua pręcedente zere uel kametz uel hirek, tunc eſt fœmininũ eiuſdem perſonę & numeri, niſi quòd propter finẽ periodi puncta in maſculinis aliquando tranſponũtur, ut pro לָךְ in maſculino dicamus לָךְ Radix huius uocis numero XXXI & C. extat, ſignificat teſtari. Vatablus hoc principiũ huius uerſus ita explicat, Quid teſtificabor tibi? id eſt, quid teſtibus probabo accepiſſe tantam cladem quam accepiſti, ô filia?

lia? siue, quámnam gentem adducã quæ tam horribile pro peccatis suis sumpsit iudicium, sicut tu? uel quem populum assimulabo tibi, qui tam duro percussus sit supplicio? Tantis enim flagellis castigatus es, ut ea sæuiẽtis maris procellis comparari possint.

¶ Hucusque secum de calamitate populi Israelitici locutus est Propheta, iam populum alloquitur.

CXC אֲדַמֶּה Futurum est secundæ coniugationis actiuæ, primæ personę singul. à uerbo דָּמָה similem esse, quod in prima coniugatione est neutrum ac absolutum: in secunda uerò fit transitiuum. Porrò in dictione הַבַּת he est uocatiuũ, quod in punctatione ab he demonstratiuo nihil differt. Est igitur utrunque ex tenore sententiæ discernendum & cognoscendum.

CXCI

CXCI אֲשְׁוֶה futurum eſt tertiæ con iugationis actiuæ, denotante id paſſach ſub aleph. Radix eſt שָׁוָה id eſt, ſimilis fuit: inde in hiphil הִשְׁוָה id eſt, ſimilem fecit, comparauit. Annotat hic rabbi Salomo in hæc uerba, Quum uenit tribulatio ſuper aliquem hominem: dicunt ei, Etiam alijs hominibus talia acciderunt: quæ res conſolari poteſt.

CXCII וַאֲנַחֲמֵךְ Vaf, ab initio eſt copulatiua, habetq́ paſſach, quia gutturalis punctat ſe & præcedentem, hoc eſt, quale compoſitũ punctum habuerit gutturalis, tale ſimplex habebit præcedens litera. Caph in fine affixum eſt ſecundæ perſonæ fœminini ſingularis. Verbum eſt futuri temporis piel, ut oſtẽdunt puncta: dages non potuit collocari in media radicali, quia eſt litera gutturalis. De hoc uerbo, numero decimoſeptimo.

CXCIII כַּיָּם שִׁבְרֵךְ Prima dictio habet ab initio caph ſimilitudinis, includẽs he demonſtratiuum. Nomen eſt, ſignificat mare: cuius radix (ut inquit Kimhi) eſt יום Ideoq́ poſſumus dicere poſt kametz quieſcere uaf, ſicut à uerbo קום dicimus קָם uel יָמוּם adeoq́ habet in plurali יַמִּים cum dages, quod repręſentat literam duplicatam mem. Solet etiam in ſcripturis, plaga occidẽtalis nomine maris appellari, Geneſ. XXVIII. eo quòd terrę Iſraeliticæ mare mediterraneum ſit occidentale.

Altera dictio, nomen eſt cum affixo fœminino, aliâs שֶׁבֶר confractio, à radice שָׁבַר confregit. Porrò Chaldæus paraphraſtes hanc particulam ita reddidit, אֲרוּם סַגִּי תְּבָרֵיךְ כִּסְגִיאוּת תְּבִיר גַּלֵּי יַמָּא רַבָּא בְּעִידָן נַחְשׁוֹלִית hoc eſt, Quoniam multiplicata eſt confractio tua ſecundum multitudinem

titudinem confractionis fluctuum maris magni tempore tempestatis eius.

Versus decimusquartus.

CXCIIII שָׁוְא וְתָפֵל Prima uox significat mendacium: nam ita transtulit Chaldæus שִׁקְרָא id est, mendaciũ: & aliquando aduerbialiter pro frustra, Exodi uigesimo, ubi dicitur, Non assumes nomẽ dei tui in uanũ: quo præcepto admonemur, sanctissimo dei nomine non frustrà, nec nisi summa in necessitate, ubi scilicet gloria Dei & utilitas proximi id postulauerit, utendum, &c. Radix uocis est שָׁוָה Porrò ultima radicalis he in aleph conuersa est. Rabi Ionah putauit nomen esse ad formam סַר de quo numero CLXIIII. ac aleph esse paragogen.

Secunda uox ferè eiusdem cum præcedenti est significationis: nam significat teste Kimhi, דָּבָר גָּרוּעַ שֶׁאֵין לוֹ טַעַם id est,

res insulsa, uana, quæ non habet rationē.

CXCV גִּלּוּ עַל עֲוֹנֵךְ Prima uox præteritū est plurale piel, ut uides in dages. radix est גָּלָה reuelari, inde גִּלָּה reuelare.

De altera ac tertia, uide suprà sextodecimo & nonagesimotertio, nisi quòd hîc notabis Hebraismum, Non reuelarunt super peccatum tuum, & quòd peccatū pro pœna peccati sępe accipitur: sic enim transtulit Chaldæus, וְלָא פַּרְסִימוּ יָת פּוּרְעֲנוּתָא דַּעֲתִיד לְמֵיתֵי עֲלַיִךְ בִּגְלַל חוֹבַיִךְ : hoc est, & non manifestarunt ultionem (dei) quæ uentura erat super te propter peccata tua.

CXCVI לְהָשִׁיב שְׁבוּתֵךְ Prima uox est infinitiuus tertiæ actiuæ coniugationis à radice שׁוּב id est, reuersus est.

Altera, nomen est fœmininum cum affixo fœminino captiuitatem significans. Radix est שָׁבָה de qua suprà. Diuersitatem

tem ſcripturæ indicat circulus, nam tametſi in textu ſcribatur iod, tamen uaf ſchurek legi debet. Hanc particulã bifariàm exponunt. primùm, ut auerterent captiuitatem tuam. ſic [redacted] & alij. Chaldæus habet, ut facerent reuerti te in pœnitentia. quem ſecutus Hieronymus habet, ut te ad pœnitentiam prouocarent. Vtraque ſanè optima eſt iuterpretatio.

CXCVII וַיֶּחֱזוּ uaf ab initio cõuertit futurum in præteritum, & notandũ eam hîc nõ eſſe copulatiuã, ſed aduerſatiuam coniunctionem, quare Chaldæus habet אֱלָהֵין ſed, uerùm. Verbum eſt futurũ plu. tertię perſonę maſ. coniug. kal. radix חָזָה

CXCVIII מַשְׂאוֹת nomen eſt fœmi. plur. heæmanthicum, in ſing. eſt מַשָּׂא onus, prophetia grauis, à radice נָשָׂא tulit, quod ore humano afferat, ideoq; habes dages quod repræſentat primã radicalẽ

nun, tametsi illud dages in plurali excide rit, euphoniæ gratia: neque tamen in omnibus exemplaribus dages est abiectum in hac uoce.

CXCIX [redacted] nomen est plurale masculinum, heæmanthicum, singulare מַדּוּחַ id est, expulsio, à radice נָדַח id est expulit, uel propulit: dages in hoc nomine primã radicalem nun abiectam ostendit, pro more. Rabi Salomo hanc clausulam ita interpretatur, הִדִּיחוּךָ מֵעָלַי id est, abiecerunt te à me, uel repulerunt te ad me: hoc est, in causa fuerunt, quo mitius ad me per pœnitẽtiam redires. Aben Esra habet, שֶׁהִדִּיחוּךָ מִדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה id est, quia à uia recta te repulerunt. [redacted] omnium optimè locum hunc reddidit, Sonder haben dir gepredigt lose predigt/damitt sie dich zum landt hinauß predigten.

Versus

Versus decimusquintus.

CC ספקו עליך כפים Prima uox uerbum eſt tertiæ perſonæ plurale præteriti kal, radix eſt ספק ſignificat complodere manus, quod eſt lætantium ſuper alieno infortunio.

Tertia dictio, nomen eſt duale, ut apparet in punctatione. Singulare eſt כף ſignificat propriè uolam manus, & inferiorem partem pedis. Radix eſt כפף id eſt, curuare: dages in hoc nomine oſtendit defectum alterius ex duplicatis. Quadrat autem optimè etymologia: quum enim uolam facere uolumus, ſolemus manum concauam reddere, ac quaſi incuruare, &c.

CCI שרקו ויניעו Prior uox præteritum eſt kal plurale: radix eſt שרק Eſaiæ quinto, ſibilare.

Altera dictio, futurum eſt tertiæ con-

iug. actiuę, tametsi iod cõiugatiõis quod post נ ponendũ erat, defecerit: innuente tamen hoc puncto hirek. Radix נוּעַ motus est, inde in hiphil הֵנִיעַ commouit.

CCII הֲזֹאת he ab initio est quærẽtis, admirantis ac subsannantis particula: ideoq́ꝫ ad discrimen he demõstratiui habet hateph passach, de qua re uide librum secundum. Porrò uox ipsa est demonstratiuum pronomẽ singulare fœmininum. Masculinum eius est זֶה ut in uersu sequenti uidetis.

CCIII שֶׁיֹּאמְרוּ schin ab initio, relatiui & coniunctionis quòd, uim habet: est hîc cum genuina sua punctatione posita. Plura si uoles, de hac litera seruili cognoscere, uide secundum librum. Verbum est futurum kal plurale tertiæ personæ. radix est אָמַר dixit, aliquãdo etiam significat cogitare. Exodi secundo. De huius

uerbi

uerbi proprietate, & quo pacto à דבר id
est, locutus est, differat, ita annotauit rab
bi Kimhi, in radice eius, וענין הבל כמו
אמירה אלא שיש הפרש ביניהם בשמוש ה
הלשון כי האמירה אינה מבלי סמיכה אל אחר
והדבור הוא מבלי סמיכה אל אחר כי הוא מ
מורה על עקר הדבור שהוא באדם כמו שה
שתאמר אדם חי מדבר ולא תאמר אדם חי א
אומר אלא אם תסמכנו פלוני אומר לפלוני ו
ואת על פי שאין הסמיכה בתיבה לפעמים ה
הענין מובן כי המאמר עם הסמיכה כמו א
אמרי נא אחותי את כי בוראי ירצה לומר אמרי
לשואלים אותך ובן הדומים לו על זה הדרך
ולא יאמר לשון דבור על שאינו מדבר אפילו
דרך משל כמו שיאמר לשון ספור והגדה
כמו ויאמרו לך חננו ועות השמים ויגד לך
ויספרו לך דגי הים ׃ ובן בקשר יש הפרש
ביניהם כי המאמר קשור עם אל ועם למד
השמוש לבד והדבור קשור גם כן עם בית
השמוש ועם את ולא כן המאמר ׃

 Hoc

Hoc eſt, Omnia quæ deſcendunt à דִּבֵּר eiuſdem ferè ſunt ſignificatiōis, cuius eſt אָמַר niſi quòd inter illa duo, quod ad uſum linguæ attinet, quædam eſt differentia. Verbum nanq; אָמַר nunquam ſine coniunctione ad aliud, ſed uerbum דִּבֵּר non neceſſe habet coniūgi ad aliud, nam ſignificat propriè uim loquēdi quæ eſt in homine: dicimus nanque אָדָם חַי מְדַבֵּר id eſt, homo uiuus loquens, contrà dicere non poſſumus אָדָם חַי אוֹמֵר id eſt, homo uiuus dicens: niſi ad aliud coniungatur, & dicamus פְּלוֹנִי אוֹמֵר לִפְלוֹנִי id eſt, quidam dixit alicui. Proinde etiāſi illa coniunctio ad aliud non ſemper expreſſè ſcripta ſit, tamen ſubintelligenda eſt: ut, Dic ſoror mea tu. Geneſeos duodecimo. certè nihil aliud uult, quàm Dic ijs, ſcilicet qui te rogabunt, atque ita in reliquis ſemper coniunctio ad aliud ſubintelligi

telligi debet. Deinde uerbum דִּבֵּר nunquam cadit in ea quæ loqui nesciunt, etiã metaphoricè uel per prosopopœiam, ut in alijs uerbis narrandi, annunciandi, & dicendi, solet fieri: ut, Et dicent tibi, ecce nos. Iob trigesimooctauo, Et uolucrem cœli, & annũciabit tibi, Iob duodecimo. Et narrabunt tibi pisces maris, Ibidem. Postremò in constructione quoque est differentia, nam אָמַר construitur tantùm cum præpositione אֶל id est, ad, & cum lamed seruili litera. Sed uerbum loquendi preter hæc etiam, admittit post se beth seruile, & articulum אֶת quod in uerbo dicendi, non admittitur. Hæc ille.

CCIIII בְּלִילַת יֹפִי מְשׂוֹשׂ Prima uox nomen est formale fœmininum, nam he fœminina terminatio, propter constructionem in thaf est commutata. radix est בָּלַל de qua suprà decimooctauo. Kimhi

 ita

ita exponit, שֶׁבּוּלָּה יוֹפִי id eſt, quæ tota erat pulchritudo. Hieronymus, perfecti decoris. ſic etiam Thargum, hoc eſt, de qua prædicabant abſolutam pulchritudinem, &c.

Altera dictio, nomen eſt ſignificãs pulchritudinem, radix eius יָפָה pulcher fuit.

Tertia dictio, nomen eſt heæmanthicum ſignificans gaudium, lætitiam. radicem uide CXXIX numero.

Verſus decimusſextus.

CCV פָּצוּ uerbum eſt præteritũ plurale coniugationis kal, radix eius eſt פָּצָה idem ſignificans quod פָּתַח aperuit.

CCVI וַיַּחַרְקוּ שֵׁן Prior dictio futurum eſt plurale tertiæ perſonæ coniugationis kal uerſum in præteritum per uaf hippach. Radix eſt חָרַק quæ ſignificat frendere dentibus.

Altera dictio, ipſa eſt radix, nomen ſcilicet

licet dentem significans: in plurali habet שִׁנַּיִם cum dages, quod radicem eius שָׁנַן esse subindicare uidetur.

CCVII אַךְ hæc particula, diminutionis nota est, idemq́ ualet quod apud Latinos saltem, Gen. XVIII. Exo. X. Accipitur etiam pro אֲבָל sed, uerùm, atqui, Leuit. XXIII. Num. XXXI. Exo. XXI & XXXI. Esaię XLIII. Gen. XXVI. Est & aliquando asseuerationis & affirmationis particula, ut in hoc loco, & Gen. XXIX. 1 Sam. XXV. 1 Reg. XXII. Iere. V. Esa. XXXVI. Psal. LXXIII. quare etiam inquit Kimhi, plerũq; principium sermonis in hac significatione occupat, ut in Psal. LXXIII. Aliquando & dubitandi est particula, Geneseos quadragesimo tertio capite. Psalmo cẽtesimo trigesimo nono. Ponitur & cum alia dictione רַק in prima significatione, Numerorum capite duodecimo.

CCVIII שֶׁקִּוִּינֻהוּ Preteritum eſt piel plur. cum affixo tertiæ perſonæ ſingul. maſcul. coniugationem indicat dages in uaf. radix eſt קָוָה id eſt, expectauit, ſperauit, &c. Iod ex he tertia radicali eſt mutatum, eſt enim magna affinitas literarũ quieſcentium. Porrò ſub nun, kybutz eſt loco uaf ſchurek, nam ita ſcribendum erat קִוִּינוּהוּ Notabis etiam hoc loco Hebraiſmum, profectò hic eſt dies, quòd expectauimus eum, id eſt, quem expectauimus. Sic enim Hebræi relatiuis utuntur, nimirum coniuncta coniunctione, quod cum affixo. Poſtremò pulchrum homioteleuton, & ſynatriſmon multorum uerborum ſine intercedente copula, hîc attende: indicãt enim ſummum affectuum impetum.

Verſus decimuſſeptimus.

CCIX אֲשֶׁר זָמַם Secunda uox eſt

ipſa radix, ſignificat cogitare: & notandũ quòd loco paſſach ſub mem poſitum eſt kametz, propter accentum reuiah diſtinguentẽ, ſicut & paulò infrà in hoc eodem uerſu, in uerbo חָמַל accentus enim commutant breuia puncta in longa.

Quod ad primam particulam attinet, quidam ſubaudiunt caph ſimilitudinis, ut ſit כַּאֲשֶׁר quemadmodum cogitauit. Alij ſimpliciter relatiuum legũt, Fecit dominus quæ cogitauit. ita & Thargum.

CCX בִּצַּע אֶמְרָתוֹ Prior uox uerbum eſt coniugationis piel. Solent autem illa deſinere uel in zere, uel in paſſach, maximè quum ultima radicalis fuerit gutturalis. Aben Eſra uocem per כַּלֵּה conſummare, citatq́ locum Zachar. quarto. Kimhi per הִשְׁלִים id eſt, perficere, interpretatur, ſed coincidunt in unã ſignificationẽ.

Altera, nomen fœmininũ eſt cum affixo uaſ

xo uaſ holem tertiæ perſonæ maſcul. ſingular. אִמְרַת id eſt, uerbum, dictum, ab אָמַר Habet autem hîc loco hirek, ſegol.

CCXI מִימֵי קֶדֶם In prima uoce mem eſt præpoſitio, & euphoniæ gratia ab illo deſideratur dages, quod in iod propter defectum nun dictionis מִן id eſt, ab, ponendum erat. rationem ſuprà quære in ſecundo libro, in officio mem.

De altera uoce, numero LI.

CCXII וַיְשַׂמַּח uerbum eſt futurum piel, ut in dages & punctatione uidere eſt, eſt conuerſum in præteritum per uaſ hippuch: uides enim illud habere paſſach, dages abiecto: nã in futuris piel uaſ conuerſiuum, nunquam poſt ſe ponit dages, ut in alijs coniugationibus ſolet, quę regula bene notanda eſt. Radix eſt שָׂמַח lætatus eſt, abſolutè: in piel שִׂמַּח id eſt, lætificauit, tranſitiuè: tanta eſt uis coniugationum

gationum, quare illarum significationes probè discendæ sunt, ut iam sæpenumero monui.

CCXIII הֵרִים קֶרֶן Prior uox uerbum est tertiæ coniugationis hiphil, cuius radicem quære signo octogesimoseptimo.

De secunda uoce in uersu tertio huius capitis dictum est, per Cornu, robur, potentia & honor, in sacris Literis denotatur. Placet ad finem huius uersus subijcere, quæ rabbi Salomon de transpositione literarum ain & pe dicit: nam in præcedenti uersu posuit Propheta, pe, & in hoc ain, quę pręcedere debebat: id quod tam in hoc, quàm in sequētibus duobus capitibus à Propheta non sine causa (nobis tamen incognita) factum est: conatur tamen prædictus rabbi Salomon rationem adferre aliquam, ne nihil dixisse uideatur: scribit ergo hac de re hoc pacto.

מִפְּנֵי מַה הִקְדִּים פֶּה לְעַיִן מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בְּפִיהֶם מַה שֶּׁלֹּא רָאוּ בְּעֵינֵיהֶם hoc eſt, quare præpoſuit (propheta) pe literam ipſi ain? quia dicebant (homines ſcilicet ſui ſeculi) ore ſuo, quod non uiderant oculis ſuis. Hæc ille. Eſt autem alluſio uocum, nam pe ſignificat os, & ain oculum, apud Hebræos.

Verſus decimusoctauus.

CCXIIII חוֹמַת בַּת צִיּוֹן הוֹרִידִי Tres priores uoces iam explicatæ ſunt, niſi quod annotandum eſt, Hieronymū particulam Super, hîc ſubaudire: tranſtulit enim, Clamauit cor eorum ad dominum ſuper muros filiæ Zion. Alij autem interpretantes legunt uocatiuum, ut ſit apoſtrophe ad mœnia Hieroſolymitana, O mure filiæ Zion deduc, &c.

Quarta uox, imperatiuus eſt ſingularis fœmininus coniugationis hiphil, de

qua plura uide numero CLXXIX.

CCXV יוֹמָם וָלַיְלָה Prior uox aduerbialis eſt, ſignificans interdiu, deriuata à nomine יוֹם mem heæmanthicum eſt.

Vaf in altera uoce eſt copulatiuum, habetq́ kametz, quãdo copulat duo nomina. Porrò uox ipſa numero decimoquarto eſt explicata.

CCXVI אַל תִּתְּנִי Prior uocula negatiua eſt particula, differtq́ à לֹא quod illud prohibendi, & ſimpliciter negandi uim habet. hoc uerò, ut Kimhi ait, ברוב יָבֹא עַל הָאַזְהָרָה או עַל הַתְּחִנָּה וְהַבַּקָּשָׁה׃ id eſt, plerunq; admonitionis, dehortationis, deprecationis & poſtulationis eſt nota. 1 Samuel. 11.

Altera dictio, futurum eſt ſecũdę perſonę fœmininæ ſingul. kal, radicem, uide nonageſimoprimo numero.

CCXVII פּוּגַת nomen eſt fœmininũ

פוּגַת intermiſſio, requies, à radice פוג diſſolutum eſt Notabis hoc loco, he mutatum in thaſ, ac ſi regeret poſt ſe nomen ſine litera ſeruili intercedēte: regulariter enim dicendum erat פּוּגָה לָהּ Quamuis Aben Eſra ſubaudiat aliquā dictionem hoc pacto, Ne dederis פּוּגַת עַיִן לָהּ id eſt intermiſſionem uel requiem oculi, à fletu ſcilicet.

CCXVIII תִּדֹּם בַּת Prior uox futurū eſt fœmininum ſing. tertiæ perſonæ kal: radicem eius & reliqua, quære numero centeſimo ſeptuageſimoquarto.

Altera uox, filiam propriè ſignificat, de qua numero XLII tribuitur, poſtea metaphoricè orbem oculi ſeu nigredinem eius ſignificat, quod ſit tanꝗ filia oculi.

Verſus decimusnonus

CCXIX רֹנִּי imperatiuus eſt fœm. ſingul, à uerbo רָנַן dages in nun repræ-

ſentat

ſentat defectum geminatę literæ. Signifi catio eius eſt, ut ait Kimhi, הצעקה בכח יש מהם לשירה ולשמחה ויש מהם להכרזה ויש לתפלה ויש לבכי ואנקה hoc eſt, clamor for tis (uel, ut ait Aben Eſra, exaltatio uocis) uel in cantico & in lætitia (Zach. II cap.) uel in præconis proclamatione (I Regū XXII.) uel in oratione (Pſal. XVII. & c.) uel in fletu & triſtitia (Thren. II.) Hactenus ille.

CCXX אשמרות nomen eſt heęmanthicū fœm. plurale, in ſingulari אשמורה nam hîc habes kybutz pro uaf ſchurek, ſignificat cuſtodiam, uigiliam. Fuit uerò nox (ut tradunt Hebræi) in treis partes diuiſa: in uigiliam noctis, in uigiliam mediam, & matutinam. rabbi Salomo Exo. XIIII. dicit angelos dei in tres partes ſeu uigilias diſtributos, & nocte per uices triū uigiliarum deo laudem canere. Hæc ille.

Radix uocis eſt שָׁמַר id eſt, cuſtodiuit.

CCXXI שְׂאִי imperatiuus eſt fœmininus ſingularis à radice נָשָׂא eleuauit. Verba enim incipiẽtia à litera nun, in imperatiuo abijciũt primam radicalem, uti hîc factum uides.

CCXXII בְּרָעָב nomen eſt famen ſignificans, à radice רָעַב fameſcere. Notandum eſt autem nomina à uerbis deriuari uel ſola mutatione punctorum, ut in hoc nomine uides, uel adiectione unius uel pluriũ literarũ heemãthicarũ, cniuſmodi iam multa uidimus nomina.

CCXXIII חוּצוֹת nomen fœmininum plurale, in ſingulari eſt חוּצָה id eſt, platea, à radice חוּץ foris ſignificante.

Verſus uigeſimus.

CCXXIIII נָשִׁים פְּרָיִם Prior dictio plurale eſt fœmininum, licet ſub terminatione maſculina: radix eſt אֱנוֹשׁ homo, morta

mortalis,uir:in plurali maſc. אֲנָשִׁים in fœminino abiecto aleph נָשִׁים mulieres. Notabis autem propriã appellationem uiri eſſe אִישׁ & mulieris אִשָּׁה quæ uox à maſculino abiecto iod & repræſentãte dages defectũ eius, deriuatur: quamuis illud dages ſecundum alios repræſentet literam nun, ut dicant אִשָּׁה quaſi אֲנָשָׁה à radice אֱנַשׁ quę ſignificat infirmitatem ac imbecillitatem, & appellationi fœminæ ſatis benè quadrat. Proinde, quando iſcha nomen poſt ſe regit caſum in ſingulari, tunc dages abijcitur, ut loco eius zere ſub aleph ponitur. zere enim & hirek ſequente dages, æquipollent. II Reg. XI. אֵשֶׁת אוּרִיָּה id eſt, uxor Vriæ. Iam duo prædicta nomina regulariter in plurali numero ſecundum analogiam haberent אִישִׁים id eſt, uiri. Prouerb. VIII. & אִשּׁוֹת mulieres. Ezech. XXIII. Sed pro his uoci-

bus communiter utimur אֲנָשִׁים uiri, & נָשִׁים mulieres, ita ut iſch & iſcha, nomina ſint in plurali heteroclita. Poſtremò, non pigebit ex doctrina Cabaliſtica de his duabus uocibus aliquid adferre. Scribunt nanq; Cabaliſtæ, in his duabus uocibus comprehendi duas literas de nomine Dei tetragrammato, יָה ſcilicet, nimirum propter inſtitutionem matrimonij quæ dei eſt, & propter benedictionẽ à deo promiſſam, ſiquidem coniuges piè ſecundum uoluntatem dei uiuant. Quæ duę literę ubi auferantur, nihil remanere niſi אֵשׁ id eſt, ignem, rixas, cõtentiones, ac omnia mala. His adde in appellatione uiri eſſe literam iod, quæ in gematria (ut loquuntur Hebræi) decem ualet, qui numerus eſt perfectiſſimus, in nomine uerò mulieris eſſe tantùm he, quinarium numerũ repræſentans, qui ad decem in proportione

portione relatus imperfectionem mulieris denotat: ac poſtremò in plurali mulieris nomine, aleph capitalis litera aufert, eo quòd ſub poteſtate ſit uiri, qui caput eſt illius. Hæc hactenus.

Altera dictio, nomẽ eſt cum affixo plurali maſculino mem, quod pro nũ fœminino eſt poſitum: nam præcedẽs nomen & uerbum eſt fœmininum. Radix uocis eſt פָּרָה creuit, auctus eſt: inde nomen פְּרִי fructus, mutata ſunt puncta propter affixum, pro more.

CCXXV טִפֻּחִים nomen eſt plurale maſculinũ, de qua D. Sebaſtianus Munſterus ita ſcribit. Eſt טֶפַח propriè menſura palmæ, & hinc transfertur ſignificatum eius, autore Dauide Kimhi, ad infantes, שֶׁמְּטַפְּחִין אוֹתָם וּמְיַשְּׁרִין אֵיבְרֵיהֶם בְּכָל עֵת בְּשֶׁמְּחַתְּלִין אוֹתָם id eſt, Quòd quum inuoluuntur, menſurent eos, &

rectificent membra eorum. Poteſt etiam hîc ſicut & in ultimo uerſu, accipi pro גִּדֵּל id eſt, educare. Chaldæus interpres uertit, inuolutos ſyndone. Hæc ille.

CCXXVI אִם יֵהָרֵג uerbum eſt futurum niphal paſſiui, & nun figuratiuam paſſiui per dages in prima radicali pręcedente hirek referre debebat ſecundum normam יִפָּסֵר ſed quia prima radicis huius litera gutturalis eſt, ideoq́ puncłuli dages minimè capax, cõuerſum eſt hirek ſequente dages in zere pro more. Radix eſt חָרַג occidit. Thargum hanc particulam quaſi reſponſionem ad ſuperiorem querelam, ubi dicitur (nũquid mulieres comedant factum ſuum?) legit: nam ita uertit: Reſpondit menſura iudicij, & ſic dixit, Num etiam decet, uel uiſum eſt unquam, ut occideretur in ſanctuario Domini ſacerdos & propheta, ſicut uos occidiſti

cidiſtis Zechariahu filium Iddo ſacerdotem magnum & prophetam fidelem in ſanctuario Domini, in die propitiationis, eo quòd reprehendiſſet eos, ne malum facerent coram Domino. Rabbi Salomon addit peccatum, quod ſcilicet reprehenderit eos, eo quòd adorarent regem Ioaſch tanquam idolum ex eo facientes. Hæc ille.

Verſus uigeſimusprimus.

CCXXVII שָׁכְבוּ prȩteritum eſt plurale tertiȩ perſonȩ kal: radix eſt שָׁכַב quȩ uaria ſignificat, nimirum corruere, dormire, ȩgrotare, coire, obire diem ſuum.

CCXXVIII נַעַר nomen ſignificans puerum & ſeruum. II Reg. IIII. unde fœminum נַעֲרָה puella. Et nomen pluralis tantùm numeri נְעוּרִים id eſt, iuuentus.

Verſus uigeſimusſecundus.

CCXXIX תִּקְרָא futurum eſt ſecūdȩ

perſonæ kal, radicem uide centeſimo nu
mero. Communiter interpretes per præ
teritum hoc, futurum explicant. Vnus
Chaldæus, futurum uertit, ut ſit oratio:
ſic enim tranſtulit, Promulgare uelis li-
bertatem populo tuo domui Iſraël ope-
ra Meſſiæ, quemadmodũ feciſti per ma-
num Moſche & Aaron, &c.

CCXXX מְגוּרַי nomen eſt plurale
cum affixo ſingulari primæ perſonæ. In
ſingulari מָגוֹר uel מָגוּר terror, à radice
גּוּר timuit, territus eſt, Iob XIX. Aben Eſ-
ra putat hîc aliquid ſubaudiendum, Vo-
caſti tanquam ad diem feſtum אַנְשֵׁי מְג
מְגוּרַי id eſt, uiros terroris mei: id eſt (ut
uertit Hieronymus) qui me terrent. Alij
interpretantur Vicinos meos, eo quòd
prædicta radix ſignificet etiam habitare
cum aliquo ut uicinum.

CCXXXI טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי Prior uox
uerbum

uerbum eſt perfecti ordinis coniugationis piel præteritum primæ perſonæ, cuius ſignificatum uide CCXXV numero.

Altera uox, ſimiliter eſt uerbum piel, afar primæ perſonæ. Radix eſt רִבָּה id eſt, facere, uel creſcere: hoc eſt, educare, enutrire.

CCXXXII פְּלִיט וְשָׂרִיד Duo ſunt nomina formalia uel uerbalia (ut indicat iod in utroque) eiuſdem ſignificationis, ſignificant reliquias euaſionem. Radices ſunt פָּלַט שָׂרַד id eſt, effugit, euaſit, reliquus factus eſt, &c.

CCXXXIII כִּלָּם uerbum eſt præteritum piel tertię perſonę, ſingularis numeri, maſculini generis, cum affixo plurali maſculini generis, tertiæ perſonæ. Radix eſt כָּלָה id eſt, conſumptus eſt, כִּלָּה conſumpſit: he tertia radicalis, uti hîc uides, quieſcit.

Caput

CAPVT TERTIVM.

Versus primus.

SIgno CCXXXIIII הַגֶּבֶר Nomen est masculinum, à radice גָּבַר id est, prę-ualuit, fortis fuit. he ab initio demonstratiuum est, post hoc nomen subaudiunt quidam relatiuum, ut sit sensus, Ego sum uir ille qui uidit, &c. alij tertiam personā pro prima esse positam aiunt. Volunt autem Hebrei sensum hunc esse huius loci: quasi dicat, Omnes prophetę prędixerūt quidem desolationem templi, quam tamen non uiderunt. Ego uerò eo nomine quoque infelicissimus sum, quòd non tantùm propheta, sed & spectator huius calamitatis sum.

CCXXXV עֳנִי De hac uoce diximus numero uigesimoquarto, ubi cum uaf holem est scripta, hîc uerò habet hatephkametz, quare Aben Esra existimat

eam

eam eſſe in regimine, & caſum qui ab eo regitur defeciſſe, ideoq́ ſubintelligendū ut ſit ſenſus, Ego ſum uir qui uidit afflictionē captiuitatis, &c. Hieronymus habet, afflictionem meam, quaſi iod ſit affixum primę perſonę, fortaſſe Chaldæum ſequutus, qui habet עֲנְיִי id eſt, afflictionem meam.

CCXXXVI בְּשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ Prior uox nomen eſt maſc. ſing. ſignificans uirgam & ſceptrum, Gen. quadrageſimonono. Alterum fœmininum eſt ſing. cum affixo: ideóq; he fœmininum in thaf eſt mutatum. Radix eſt עָבַר id eſt, tranſiuit: inde עֶבְרָה id eſt, ira, furor. Eſt uerò hîc Hebraiſmus obſeruandus, In uirga furoris eius: hoc eſt, in uehementiſſimo ac ardentiſſimo furore eius.

Verſus ſecundus

CCXXXVII וַיֹּלַךְ uerbum eſt futu-

rum

rum conuersum in præteritũ per uaf hippuch coniugationis tertiæ, Radix est יֵלֵךְ ambulauit: de qua numero XL. Inde in hiphil הוֹלִיךְ fecit ambulare: nam uerba incipientia à iod in hiphil, mutant iod in uaf holem, uti hîc uides: tametsi uaf non sit expressè scriptũ, quiescit enim: quod ad finem attinet, dicimus in futuro regulariter יוֹלִיךְ uel יוֹלֵךְ Deuteronomij uigesimo octauo capite, ut zere repræsentet literam iod quiescentem. Quando uerò cum uaf conuersiuo est, & habuerit accentum in superiori dictionis parte, tunc zere in punctum sægol conuertitur, ut וַיּוֹלֶךְ Exodi decimoquarto capite. Si uerò accentus sit in ultima syllaba, tunc sægol conuertitur in punctum passach, ut hîc uides.

Porrò in sequentibus duabus uocibus desideratur præpositio In, ut dicamus

mus, fecit me ambulare לַחֲשֵׁכָה uel בַּחֲשֵׁכָה in tenebras, uel in tenebris.

Versus tertius

CCXXXVIII יָשֻׁב uerbum est futurum kal tertiæ personæ singularis masculini. Radix est שׁוּב id est, reuersus. Estq; kybutz loco uaf schurek positum. Sunt enim pũcta, quæ mutuo symbolismo inter se permutantur.

Versus quartus

CCXXXIX עַצְמוֹתָי nomen est plurale fœmininũ cum affixo iod: quod præcedit passach (de quo suprà LXXXVII) hîc propter finẽ periodi in kametz conuersum. Singulare est עֶצֶם os, & pluraliter עֲצָמוֹת ossa.

Versus quintus

CCXL בָּנָה Est ipsa radix, significat ædificare: subaudiendum est autem aliquid hoc loco, nam ita habet Thargum,

בנה

בְּנָה עֲלַי כַּרְכּוֹמִין וְאַקֵּף קַרְתָּא וְעַקַּר רֵישֵׁי ע
עַמְמַיָּא וְשַׁלְהֵי אִינּוּן hoc eſt, Ædificauit contra memunitiones, & circundedit urbem, & eradicauit capita populorum, ac defatigauit ea.

CCXLI וַיַּקֵּף רֹאשׁ Prior dictio, uerbum eſt futurum tertię coniugationis, ut demonſtrat paſſach ſub iod litera futuri. Porrò, iod coniugationis abiectum eſt propter uaſ conuerſiuū, & appoſita breuis uocalis paſſach: ſic enim regulariter dicendum erat יַקִּיף uel יַקֵּף Radix eſt נָקַף Porrò dages in koph indicat defectum primę radicalis nun.

Altera dictio eſt ęquiuoca, ſignificat caput & fel, utrunqꝫ conuenit loco, ut ſit interpretatio, Circundedit caput, uel circundedit me felle & labore, &c.

CCXLII וַתְּלָאַת uaſ ab initio copula eſt, & mutauit ſuum genuinum pūctum

ſcheua

ſcheua in ſchurek, ne duo ſcheua concur-
rerent ab initio dictionis, de qua re uide
quæ in libro ſecundo diximus. Dictio ip
ſa eſt nomen fœmininum, ſignificat labo
rem, moleſtiam & defatigationem. radix
eius eſt לָאָה id eſt, defatigatus eſt.

Verſus ſextus.

CCXLIII בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי Prior
dictio nomen eſt plurale maſc. heæman-
thicum. Radix eſt חָשַׁךְ id eſt, caligauit.
Solent autem pleraq; nomina huius for-
mæ מַחֲשָׁךְ in plurali dages accerſire, de
quo uide numeros L & LXIX.

Altera uox, uerbum eſt tertiæ coniu-
gationis, uti he & iod indicant cum affi-
xo primæ perſonæ. Radix eſt יָשַׁב Ver-
ba enim incipientia à iod in hiphil, mu-
tant iod in uaſ holem.

CCXLIIII בְּמֵתֵי עוֹלָם Prior uox no
men eſt plurale maſcu. in conſtructione,

R ſingu

ſingulare eius eſt מֵת id eſt, mortuus: à radice מוֹת mortuus eſt.

Altera dictio ſignificat aliquãdo tempus longum uel perpetuum, ſignificat & ſeculum uel mundum, tam præſentem, quàm futurum: præſentem uocant עוֹלָם הַזֶּה futurum עוֹלָם הַבָּא Phraſim uerò Hebræam hoc loco notabis, mortuos æternitatis, pro In ſempiternũ mortuos, uel ut habet Chaldæus, כְּמֵיתִין דְּאָזְלִין לְעָלְמָא אוֹחֲרָן id eſt, ſicut mortui qui uadunt in ſeculum aliud.

Verſus ſeptimus.

CCXLV בַּעֲדִי Hæc dictio ex tribus particulis conflata eſt, ex beth ſeruili, & iod affixo, primæ perſonæ. radix eſt עַד id eſt, uſque: de cuius uocis propria ſignificatione in hanc ſententiam Kimhi ſcribit: Hæc particula quum ante uerbum præteriti uel futuri temporis uenit, tunc

breui

breuitatis gratia: alia dictio אֲשֶׁר omittitur, nam in constructione non nisi nominibus & uerbis, mediante hac dictione ascher, coniungitur: ut עַד שֶׁבִּי pro עַד אֲשֶׁר שֶׁבִּי Ios. II. Et nonnunquã habet iod paragogen præcedente, Nume. XXIIII. Et cum Niniue, in fine Ecclesi. IIII. Quando ei coniungitur ab initio litera beth, tunc significat circùm, ut hîc, Sepiuit circum me: hoc est, circum sepiuit me, &c.

CCXLVI אֵצֵא futurũ est primæ personæ sing. coniugationis kal: à radice יָצָא egressus est, de quo uerbo uide quæ numero CLII diximus.

CCXLVII נְחָשְׁתִּי Iod in fine est affixum: kametz quod hîc uides, est kametz chatuph, de quo numero LXI. Absolutè נְחֹשֶׁת æs, accipitur hîc pro compedibus, qui ex ære fiunt. Sic enim habet Thargũ בְּכַבְלִין דִּנְחָשָׁא id est, compedes æris.

Verſus octauus.

CCXLVIII שָׂתַם תְּפִלָּתִי In prima uoce, quæ eſt ipſa radix שׂ loco ſamech ponitur, סָתַם ſignificat claudere, obſtruere: literę enim eiuſdem inſtrumenti inter ſe facilè cõmutantur, ut iam ſæpe dictum eſt. Porrò poſtremum paſſàch in kametz eſt conuerſum propter accentum.

Altera dictio eſt fœminini generis, & etiam nomen eſt, cum affixo primæ perſonæ, abſolutè תְּפִלָּה id eſt, oratio, à radice פִּלֵּל à qua in quarta cõiugatione uerbum הִתְפַּלֵּל id eſt, orauit. Proinde dages in hoc nomine oſtendit defectum alterius ex geminatis literis. Senſus huius clauſulæ eſt, Obſtruxit uel clauſit orationem meam. quaſi dicat, obſtruxit uel clauſit feneſtras (ut ait rabbi Salomo) firmamenti uel aures ſuas, ne perueniret ad illum oratio mea.

Versus nonus.

CCXLIX בְּגָזִית nomen fœmininum ſignificat lapidem quadrum uel lapidem politum. radix eius eſt גָּזַז unde regulariter dicendum erat גְּזִית ſed pro paſſach ſequente dages uenit kametz longa uocalis.

CCL נְתִיבוֹתַי nomen eſt fœmininũ plurale cum affixo iod primæ perſonæ. In ſingulari habet uel נָתִיב uel נְתִיבָה id eſt, uia uel ſemita.

Versus decimus.

CCLI אֲרִיֵה בְּמִסְתָּרִים Prior uox nomen eſt ſignificãs leonem, dicimusq́ uel אַרְיֵה uel אֲרִי In plurali אֲרָיוֹת Sunt autem multa leonis nomina, quæ D. Sebaſtianus Munſterus in Dictionario ſuo, his uerbis diſtinguit. Et nota, quòd leo apud Hebræos habet ſecũdum diuerſos ætatis gradus, diuerſa nomina. In primo

gradu uocatur גּוּר (id eſt, catulus leonis) in ſecũdo כְּפִיר (leunculus) in tertio אַרְיֵה (id eſt, leo) in quarto לָבִיא (id eſt, leo magnus) & in ſupremo לַיִשׁ (id eſt, leo uetulus) iuxta Dauid Kimhi. Hæc D. Munſterus. Notabis uerò hîc diuerſam eſſe exemplariorum lectionem. Alij enim legunt אֲרִי tametſi אריה ſcriptum ſit, ſed utrunque ſequi poſſumus.

Altera dictio nomẽ eſt plurale maſculinum: quòd ſi terminationem pluralem cum litera ſeruili beth ab initio poſita abieceris, habebis nomen heæmanthicum ſing. radix eſt סָתַר abſcondit.

Verſus undecimus.

CCLII סוֹרֵר uerbum eſt quadratæ cõiugationis à radice סוּר id eſt, receſſit. Quid uerò quadrata ſit coniugatio, ſi co gnoſcere cupis, lege quæ Elias oratione ſecunda, fundamento octauo grammaticæ

ticæ ſuæ, quam Librum electum inſcripſit, annotarit. Quo loco probat non eſſe quadratam coniugationem, uti multi ſomniarũt grammatici, nam pleraq; uerba quatuor cõſtantia literis, ad ordinem quartum pertinent: quæ quum habeant mediam radicalem uaf quieſcentem, non poſſunt ſi in ſecundam ea uelis coniugationem transferre, dages in uaf mediam radicalẽ ſuſcipere (nam ſi reciperent uaf, non amplius eſſet quieſcens, & uerbum deſineret eſſe ſui ordinis) ideoq; loco illius dages ultima radicalis geminatur, & à סוֹר in piel dicimus סוֹרֵר pro סֵיֵר Proinde huiuſmodi uerba quæ quidam quadrata uoluerunt appellata, ad piel pertinere, ac quadratam illam cõiugationem explodendam, docet punctatio literarum characteriſticarum, quæ in his eadem eſt quæ in piel: nam ſicut dicimus,

מְפַקֵּר מְפֻקָּר אֲפַקֵּר תְּפַקֵּר	ita à סוּר in piel dicimus	מְסוֹרֵר מְסוֹרָר אֲסוֹרֵר תְּסוֹרֵר

Reliqua Elias, citato loco.

CCLIII וַיְפַשְּׁחֵנִי Syllaba נִי in fine affixum eſt primæ perſonę. Vaf ab initio conuerſiuum eſt, nec habet ſuum dages poſt ſe, quia cum uerbis ſecundæ coniugationis, nonnunquam habet dages per ſe. Verbum eſt futuri temporis piel, uti dages & punctatio oſtendunt. Significatio eius eſt diſcerpere, in facta concidere, confringere, rumpere.

CCLIIII שָׂמַנִי ni, rurſus eſt affixum. radix uerbi eſt שׂוּם id eſt, poſuit. uaf holem in kametz conuertitur in præterito kal uerborum quarti ordinis, ut iam antè memini.

De poſtrema uoce huius uerſiculi, uide quæ

de quæ ſuprà diximus numero XCI.

Verſus duodecimus.

CCLV וַיַּצִּיבֵנִי uerbũ eſt futuri tem-
poris hiphil, quemadmodum uidere eſt
in iod poſt zade, & paſſach ſub iod futu-
ri, eſtq́ꝫ uaſ conuerſiuũ: ſyllaba ni affixum
eſt primę perſonę, ut iam ſępe monui. ra-
dicem eius uerbi quære numero CLII.

CCLVI כַּמַּטָּרָא Kaph ſimilitudinis
includit he demonſtratiuum, ut uides in
paſſach ſequente dages, quæ propria he
demonſtratiui eſt appellatio. Aleph in fi
ne (teſte Aben Eſra) loco he fœmininæ
terminationis eſt poſitum. Literæ enim
quieſcentes facilè inter ſe permutantur.
Nomen eſt מַטָּרָה id eſt, ſcopus. à radice
נָטַר id eſt, cuſtodiuit. dages ergo in thet
litera nominis ſecunda, repræſentat defe
ctum nun radicalis primæ.

CCLVII לַחֵץ lamed articulus inclu

 dit he

dit he demonstratiuum, dages deſidera-tur: non enim in chet litera gutturali locum habuit. חֵץ nomen eſt, ſignificat ſagittam, in plurali חִצִּים Pſal. CXXVII. in qua dictione dages arguit radicem huius uocis eſſe חָצַץ uerbum geminatum.

Verſus decimustertius.

CCLVIII הֵבִיא בְּכִלְיוֹתָי Prior dictio uerbum eſt hiphil coniugationis tertiæ, à radice בּוֹא

Altera dictio habet ab initio beth ſeruilem, & à fine iod affixum, præcedente paſſach, quod propter accentum in kametz eſt commutatum. In ſingulari כִּלְיָה In plurali כְּלָיוֹת ſed hîc puncta ſunt mutata propter affixum: radix eius eſt כָּלָה que Pſal. LXXXIX & CXIX. concupiſcere ſignificat: unde quidam renes à concupiſcentia dictos eſſe uoluerunt. Nam & renes uſitato tropo in Sacris Literis, pro con-

concupiſcentia & cupiditatibus accipi-
untur.

CCLIX בְּנֵי אַשְׁפָּתוֹ Prior dictio nomen eſt plurale maſcu. in conſtructione, cuius ſing. numero quadrageſimoſecundo uide.

Altera, nomen eſt fœmininum ſingul. mutato he in thaf propter affixum, ſignificat pharetram. Notabis uerò metaphoram & periphraſim, uocat enim tela & ſagittas filios pharetræ, quod in illa contineantur, & inde etiam exeant.

Verſus decimusquartus.

CCLX Omnia ſunt explicata, niſi quòd uox נְגִינָתָם nomen eſt fœmininū cum affixo plurali maſc. ideoq; he in thaf eſt conuerſum, radix eſt נָגַן quod à שִׁיר id eſt, cecinit, ita differt, quòd illud ore, hoc inſtrumentis fiat.

Verſus

Verſus decimusquintus.

CCLXI הִשְׂבִּיעַנִי uerbum eſt præteritum hiphil, cum affixo primæ perſonę: radix eſt שָׂבַע id eſt, ſatiatus eſt. Et notandum eſt, differētia inter hoc quod poſuimus uerbum, quod habet pūctum in ſiniſtro cornu, & ſatietatem ſignificat, & inter שָׁבַע quod in dextro habet cornu, & ſignificat ſeptem & iurare, &c.

CCLXII בַּמְּרוֹרִים beth ſeruilis includit he demonſtratiuum. Vox ipſa nomen eſt plurale maſcul. cuius ſingulare ſi extaret, eſſet מָרוֹר Significatum eius duplex eſt: nam primùm, teſte Rabbi Salomone, Exodi duodecimo, כָּל עֵשֶׂב מַר קָרָא מָרוֹר id eſt, omnis herba amara uocatur maror, deinde metaphoricè pro afflictionibus ſumitur, radix eſt מָרַר

CCLXIII הִרְוַנִי לַעֲנָה Prior uox uerbum eſt hiphil præteriti temporis tertiæ

perſo

personę singul. mascul. cum affixo primę personę. radix est רָוָה id est, abundauit, inebriatus est: tertia radicalis he, hîc quiescit, ut uides.

Altera uox radix est, nomen fœmin. ut he demonstrat, significat absynthium.

Versus decimus sextus.

CCLXIIII וַיַּגְרֵס uaf conuersiua, uerbum est futuri temporis tertię coniug. ut passach sub iod declarat. Porrò zere loco hirek, sequēte litera iod, est positum pro וַיַּגְרִיס Nam quando uaf conuersiuum accedit ad futura hiphil singul. solet abijci iod, & loco eius poni zere. radix est גָּרַס significat frangere.

CCLXV בֶּחָצָץ beth includit he demonstratiuum, quod ante literam gutturalem solet cum sægol punctari. uox ipsa nomen est significans lapillum munitissimum, & hæc intelligunt quidam de Hieremia,

miah, cui in carcere datus eſt panis lapil=lis miſtus.

CCLXVI חִכְבִּישַׁנִי hiphil eſt cum af=fixo primę perſonę à radice כָּבַשׁ quę (ut ait Aben Ezra) in Biblijs non habet fra=trem: hoc eſt, nuſquam extat, pręterquã in hoc loco. Significat operire, uertere, uel (ut habet Thargum) humiliare, deij=cere in puluerem.

Verſus decimusſeptimus.

CCLVII מִשָּׁלוֹם mem ab initio prę=poſitio eſt ablatiui: uox ipſa nomen eſt, aliâs adiectiuè pro eo qui eſt in pace, ut Geneſ. IIII. aliâs ſubſtantiuè, pro pace ſu=mitur. Et tunc phraſi Hebręa omnimo=da, hominis felicitas per hoc uocabulum denotatur, radix eſt שָׁלַם

CCLXVIII נָשִׁיתִי pręteritum eſt pri=mę perſonę ſing. kal, radix eſt נָשָׁה obli=tus eſt, ut uerò uerba quinti ordinis in

pręteri=

prĕteritis coniungentur, iam ſemel atq́ iterum dictum eſt. Quĕ ſequitur mox, nomen eſt fœmininum. radix eſt טוֹב bonus fuit: nomine boni, uerò Hebrĕi intelligunt id quod eſt utile, iucundum, honeſtum & pulchrum.

Verſus decimus octauus.

CCLXIX וָאֹמַר uaf eſt conuerſiuũ, habetq́ kametz, quia dages in aleph litera futuri collocari non poterat, radix eſt אָמַר ut notandum eſt primam radicalem aleph hîc poſt holem quieſcere, ne duo aleph concurrerent, integrè enim ſic dicere oportebat אֶאֱמוֹר &c.

CCLXX וְתוֹחַלְתִּי nomen eſt fœm. cũ affixo primĕ perſ. extra affixum eſt תּוֹחֶלֶת radix eſt יָחַל expectauit. Notanda eſt regula, Duĕ ſunt fœmininorũ Hebrĕis uſitatiores terminationes, nimirũ prĕcedente kametz, quod cum affixis in ת uertitur

& thaf

& thaf præcedente ſægol: iam ut cognoſcas has terminationes quãdo ſunt cum affixo: ſcias, ea quæ ex he in thaf ſunt uerſa fœminina, habent thaf raphatum præcedente kametz: quæ uerò in thaf deſinunt, ea cum affixis habent thaf dageſſatum cum dages leni, præcedente ſcheua quieſcente: ut à מַמְלָכָה dicimus cum affixo מַמְלַכְתִּי & à מַמְלֶכֶת dicimus cum affixo מַמְלַכְתִּי

CCLXXI מֵיְהֹוָה in hac uoce nihil eſt annotandum, niſi quòd mem ab initio, præpoſitionis officio fungens, poterat ſuum dages (quod refert literam nun) in iod ſignare: ſed quia hoc Dei nomen tetragrammaton non profertur à Iudæis, ſed loco eius אֲדֹנָי in qua uoce aleph gutturalis nõ recipit dages, ideo fortè mem habet zere, unde uidere eſt ſuperſtitionẽ hanc diu duraſſe apud Iudæos.

Verſus

Versus decimusnonus.

CCLXXII In hoc uersu nihil est quòd antè non sit explicatum, unum hoc obseruandum in prima uoce, uaf holem in kametz correptum esse mutatum, propter makaph uirgulam. Imperatiuus enim ita scribi oportebat זְכוֹר Sed de kametz correpto uide LXI. & de makaph, LII. &c.

Versus uigesimus.

CCLXXIII וְתָשׁוּחַ duplex est huius uocis lectio, duplex etiam interpretatio. Quidam enim legũt uaf schurek, & tunc erit futurum kal à radice שׁוּחַ incuruatus est. Alij legunt iod, & tunc erit tertię coniugationis ab eadem radice, quæ & loqui, mussitare, meditari significat: & in Psalmis frequenter pro orare & meditari accipitur. Thargum hoc loco dixit, וְתִצְלֵי עֲלַי נַפְשִׁי עַל סִיגוּפָא & inclinauit se super me anima mea, propter afflictionẽ.

Versus uigesimusprimus.

CCLXXIIII ואת demõſtratiuum eſt pronomen fœmininũ, à quo deſideratur ſubſtãtiuum aliquod, ſcilicet conſolatio, uel tale aliquid. Quanquam quum in lingua Hebræa non ſit genus neutrum, ſolent illi fœminis pro illo uti, ut dicant Hanc, pro Hoc.

אָשִׁיב futurum eſt tertiæ coniug. actiuæ, primæ perſonæ: radix eſt שׁוּב reuerſus eſt, inde הֵשִׁיב fecit reuerti, reduxit.

אוֹחִיל futurum eſt hiphil primæ perſonæ, radix eſt יָחַל uerba nanque incipientia à prima radicali iod, mutant in hiphil illud, in uaf holem.

Versus uigesimusſecundus.

CCLXXV חַסְדֵי nomen plurale maſcul. in regimine. Singulare eius eſt חֶסֶד miſericordia, ſeu gratuitum beneficium, quod fit (ut loquuntur Hebræi) לִפְנִים

משורת

מִשּׁוּרַת הַדִּין ante ordinem iuris, uel præter regulam iuris: hoc eſt, tale beneficiū quod non teneor de iure facere, unde diſferunt חָסִיד & צַדִּיק hoc pacto: ut, illud hominem beneficū, qui præter meritum alijs benefacit: hoc uerò, eum qui id ſolùm facit quod iuſtum eſt, & qui ſecundùm iuſtitiæ normam unicuique tribuat quod ſuum eſt, ſignificat. Quare prædictam uocem Chaldæus, per טִיבוּתָא bonitatem reddidit.

תַּמְנוּ duplex huius uocis eſt ratio, quidam nanq; primam perſonā plurale præteriti kal exiſtimant à radice תָּמַם aiuntq; dages indicem alterius geminatarū abiectum: alij uerò tertiam perſonam pluralem pręteriti kal ab eadem radice, & nun loco mem ex geminatis alterius poſitum eſſe autumāt. Vtraq; lectio ſatis conſtat, priorem ſequitur Hier. Miſericordię dn̄i

quia non ſumus conſumpti, quaſi dicat, Miſericordia Domini hoc factum eſt, quòd non ſumus cõſumpti. Alteram habet Thargum, qui dixit hoc loco, פְּסָקוּ ceſſarunt, &c.

כָּלוּ tertia perſona pluralis kal præteriti, radicem uide CLXXX & CCXXXIII.

רַחֲמָיו nomen eſt plurale maſc. cum affixo uaf, notandumq́ eſt utrunq ſignum pluralis numeri hîc defeciſſe, iod ſcilicet & mem: ſingul. eſt רַחַם Habbac. III. ſecundum Kimhi, plurale eſt רַחֲמִים miſerationes: eſtq́ numerus pluralis in hoc nomine magis in uſu. radix רִחַם miſertus eſt.

Verſus uigeſimustertius.

CCLXXVI חֲדָשִׁים nomen eſt plurale maſcul. adiectiuum, ſingulare eius eſt חָדָשׁ nouus. Pendet uerò huius uerſus initium à præcedente, Nouæ ſunt miſerationes uel miſericordiæ Domini.

לַבְּקָרִים

לַבְּקָרִים In hoc nomine plurali maſcu. lamed ab initio includit he demonſtratiuum, uti teſtatur paſſach ſequẽte dages. Singulare eius eſt בֹּקֶר mane, cuius uocis etymon his uerbis explicant Hebræi, שֶׁהָאוֹרָה יוֹצֵאת וּמְבַקֵּר מַבְדִּיל בֵּין דָּבָר לְדָבָר׃ hoc eſt (tempus matutinum ideo dicitur boker) quòd lux egreditur, explorat, ac diſcernit inter res omnes. Hęc illi. Senſus eſt, lucẽ ideo dici Hebraicè boker, quòd mane oriente ſole, quæ noctu per tenebras dignoſci non poterant, omnia conſpicua fiant, nihilq́ latere poſſit.

אֱמוּנָתֶךָ nomen eſt fœmininum cum affixo ſecundę perſonę maſcul. ſing. ideoq́ he in thaf eſt mutatum. Significat fidem, ueritatem, conſtantiam, promiſſionem. Radix eſt אָמַן firmum, ratum, fidele, conſtans fuit. Vatablus hanc particulam ita explanat, Veriſſimus es in promiſſioni-

bus tuis. Quidam Hebræorum ſic exponunt, Magna res eſt promiſſio tua, & magnum eſt credere in te (nam אֱמוּנָה ſignificat etiam fidem, qua credimus dei promiſſis: unde ſatis apparet, apoſtolum ad hanc etymologiã fidei reſpexiſſe, quum dixit, fidem eſſe hypoſtaſin, &c.) quòd tu impleturus ſis & obſeruaturus quod promiſiſti. Hæc ille, ex rabbi Salomone.

Verſus uigeſimusquartus.

CCLXXVII חֶלְקִי nomen eſt cum affixo primę perſonę, radicem habet חָלַק diuiſit, inde nomen formatur חֵלֶק pars, portio, hæreditas, &c.

Verſus uigeſimusquintus.

CCLXXVIII טוֹב hoc loco adiectiuum eſt, ſignificat bonum, benignũ, clementem. Aliâs eadem punctatione, eſt uerbum ſignificãs bonum eſſe. Hinc formantur duo nomina טוֹב id eſt, bonus,

&

& טּוֹבָה bonitas. Eſt uerò obſeruandum Hebræos appellatione boni, intelligere omnes ſpecies boni, ut ſunt bona animi, corporis & fortunæ, utilitatem, honeſtatem, uoluptatem, pulchritudinem & formam, delectationem, diuitias, & cætera. Hæc omnia ſignificare hanc uocem, ſi diligenter in Biblijs uerſaberis Lector, deprehendes.

לְקֹוָו lamed cum genuino ſuo puncto ſcheua, articulus eſt datiui. Verbum eſt participium præſens, kal: radix eſt קָוָה id eſt, expectauit. Regulariter uerò ita erat ſcribenda hæc uox לְקוֹוָין nam eſt pluralis numeri maſculini, cum affixo uaf in fine, & iod plurale quieſcit, ſimul & primum uaf, quod non eſt radicale, ſed litera protractionis (ut uocant) ſicuti habes in paradigmate פּוֹקֵד Frequenter autem uaf, poſt holem maximè, quieſcere ſolet.

תדרשנו uerbum eſt futuri temporis, ſingul. tertię perſonę fœm. cum affixo ſingul. maſc. tertię perſonę. radix דרש diligenter inquirere, unde cõcionator דרשן inquiſitor dicitur, & ſchola בית המדרש domus inquiſitionis, quod ibi ueritas inquiri debeat, appellatur. Sic & expoſitiones librorum Biblicorũ, maximè eæ quæ ultra ſenſum literæ, myſticum inquirunt, ut teſtatur Elias in ſuo Thisbi, quem uidere potes, apud Iudæos דרשות id eſt, ſubtiles inueſtigationes appellãtur. Sed de his ſatis, Quod ad conſtructionem attinet, repetendum eſt prima dictio, & applicãda etiam poſtremę clauſulæ, hoc pacto, Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, & bonus eſt animæ (hîc rurſus relatiuum Quæ, ſubaudiendum) quæ inquirit eum. Eſt enim futurũ hîc pro præſenti exponendum.

Verſus

Versus uigesimusſextus.

CCLXXIX וְיָחִיל annotat rabbi Salomo uaf huius dictionis ſuperfluũ eſſe, Sicut enim literæ ſeruiles ſępe abſunt, ita nõ raró præter neceſſitatem dictionibus adſunt. Verbum eſt futurum tertiæ coniugationis, actiuæ, tertiæ perſonę ſingul. maſcul. à radice חול expectauit. Quid uero de hac uoce ſentiat rabbi Dauid Kimbi, non grauabor annotare. Is ergo in Radicibus ita ſcribit, כלומר טוב שיחיל ויחיה דומם להשועת יהוה ואפשר לחיות ויחיל תאר משרש יחל בפלס שריר ויחיה פירוש הפסוק שיחיה האדם טוב ויחיל ודומם לתשועת יהוה hoc eſt, quaſi dicat, Bonũ eſt ut expectet (homo) & ſit in ſilentio, uſque quo ueniat ſalus Domini: & poſſibile eſt, ut ſit ויחיל nomen formale, à radice יחל iuxta formã שריר & tunc uerſus ita exponetur, ut homo ſit bonus & expectans ac ſilens uſque

ad ſalutem Domini. Hactenus ille.

ודומם nomen eſt formale, ſignificat tranquillũ, tacentem, ſilentem, quietum. Radicem eius duplicem aſſignat Dauid Kimhi דום ſcilicet, & דמם id eſt, quieuit, ſiluit, &c.

לתשועת lamed articulus mutauit ſuũ genuinum punctum ſcheua in hirek, ne duo ab initio concurrerent ſcheuaim. nomen eſt fœmininum heęmanthicum, mutauitq́ he in thaf propter conſtructionẽ: radix eſt ישע ſaluauit, ſeruauit.

Verſus uigeſimusſeptimus.

CCLXXX כי ישא prior particula coniunctionis Si, quum, uim habet.

Altera dictio, uerbum eſt futurum ſecundæ perſonæ ſingularis maſculini kal. Radix eſt נשא id eſt, tulit, portauit: quare habet dages in ſecunda radicali, ad repræſentãdum ſcilicet primam radicalem

nun,

nun, quæ pro more ſecundi ordinis in fu turo excidit.

עֹל nomen eſt, ſignificat iugum: radicem habet עָלַל ex duplicatis, id quod indicat dages in lamed quando habet affixa, quod alterum lamed excidiſſe coarguit: dicimus enim commutatis punctis holem in kybutz ſequente dages. עֻלּוֹ iugum eius, Geneſ. XXVII. 1 Reg. XII.

בִּנְעוּרָיו beth ſeruile hirek habet, ne duo ſcheua cõcurrant. Vaf in fine affixũ, nomẽ eſt pluralis tantùm numeri נְעוּרִים iuuentus, à radice נַעַר puer.

Verſus uigeſimusoctauus.

CCLXXXI יִדּוֹם de hac uoce uide quæ ſuprà diximus numeris CLXXIIII & CCLXXIX.

Hîc uerſus aliquantulum obſcurus eſt, propter ea quæ ſubaudienda ſunt, qua in re ſunt etiam diuerſæ ſententiæ, quas

quas Vatablus his uerbis commemorat, ſubauditur, dominus iugum. Non ſignificat deſperantem animum, ſed proijcientem ſe in iudicium & uoluntatem dei, paratum ſemper ad maiora ferēda. Alij uertūt, Manebit (in) ſolitudine, & erit ſilens quia portauit ſuper ſe: ſubauditur, iugū Domini. Hæc ille. Hieronymus tranſtulit, Quia leuauit ſe ſuper ſe. neſcio quo ſenſu. Chaldæus paraphraſtes, locum eleganter interpretatus eſt, cuius interpretionem Latinè translatam ſubijcere uolui. Sic ergo ille reddidit paraphraſticôs, Sedebit ſolus ipſe, & ſilebit ac feret caſtigationes, quæ ueniunt propter unitatem nominis Domini. (Intelligit confeſſionem & profeſſionem ueræ religionis: quam qui ſequuntur, neceſſe eſt ut perſequutionem patiantur. Eſt & alia calamitatum piorum cauſa, nimirum ut pecca-

tum

tum ab illis agnoſcatur, & quotidie abo-
leatur: quæ duo hoc loco Thargum com
memorat.) quæ mittuntur (inquam) ut
pœna ſumatur de illo, propter peccatum
leue quod peccauit in mũdo hoc, donec
rurſus miſereatur eius, auferatq́ eas (ca-
ſtigationes) ab illo, recipiatq́ eum uultu
pacifico in mundum alium. Hæc ille.

Verſus uigeſimus nonus.

CCLXXXII יֵשׁ Particula hæc ſubſi
ſtẽtiam ſignificat, & recipit affixa, & quã
do cum uirgula makaph ſequenti dictio
ni coniungitur, tunc habet ſægol, uſurpa
turq́ pro uerbo ſubſtantiuo, utriuſq́ nu
meri talem recipit perſonam, qualem affi
xum ei adiectum. radix ei aſcribitur יָשַׁה

תִּקְוָה nomen eſt heæmanthicum fœ-
min. à radice קָוָה expectauit, ſperauit.

Verſus trigeſimus.

CCLXXXIII לְמַכֵּהוּ hu in fine, eſt
affixum

affixum sing. mascul. tertiæ personæ. Lamed, articulus datiui. Verbum est participium tertiæ coniugationis actiuæ, ut apparet in passach sub mem. Vltima radicalis he, hîc quiescit: integrè enim sic scribēda erat מַכֶּה Et prima radicalis nun (nam radix est נָכָה unde uerbū hiphil הִכָּה percussit, deriuatur) per dages denotatur, pro more secundi ordinis.

בְּחֶרְפָּה nomen est fœminini singularis, ignominiam, opprobrium, à radice חָרַף opprobrio, ignominia affecit.

Versus trigesimus primus.

Voces omnes sunt aliâs explicatæ.

Versus trigesimus secundus.

CCLXXXIIII הוֹגָה uerbū est præteritum hiphil à radice יָגָה de quo & suprà diximus, subaudiendum autem hîc Dominus: & particula ki, hoc loco rectè pro Quin, aduersatiua coniūctione exponit.

Versus

Versus trigesimustertius.

CCLXXXV ויגה uaf est conuersiua, conuertit enim hîc futurum in præteritum. Estq; futurum (teste Aben Esra) tertiæ coniugationis, radicē habet יגה Porrò regulariter ita erat scribēda וייגה Sed defectum primæ radicalis iod repræsentat dages, præter cōsuetudinem ordinis tertij. Secundum alios, qui secundæ coniugationis futurum esse arbitrantur, iuxta regulam sic scribenda fuerat וייגה Annotat etiam Elias in libello Compositionum, ubi irregulares tractat dictiones, ex sententia Aben Esræ, in plerisque exemplaribus aleph loco he in fine inueniri ויגא

Versus trigesimusquartus.

CCLXXXVI לדכא infinitiuus est secundæ coniug. piel: abijce lamed infinitiui characterem, apparebit radix.

אֲסִירֵי nomen plurale masc. constructi uum. Radix est אָסַר ligauit, uinciuit. Inde אָסִיר uinctus. Intelligit hîc per uinctos terræ, ipsos mortales obnoxios peccato, periphrasis hominis.

Versus trigesimusquintus.

CCLXXXVII לְהַטּוֹת Infinitiuus tertiæ coniugationis, ad quod he ab initio post lamed denotat. Radix est נָטָה declinauit, nam prima radicalis nun per dages hîc repræsentatur. Regula. Verba quinti ordinis desinentia in he, per omnes coniugationes in infinitiuis mutant he in thaf, præcedente uaf holem, aut saltem holem, nam uaf sæpissimè quiescit.

גָּבֶר suprà explicata est hęc uox, & hoc loco nihil annotandum, nisi quòd prius sægol in kametz conuersum est, propter sakeph katon accentum distinguentem.

נֶגֶד prępositio coram, uel aliquando

contra,

contra,& è regione.

עֶלְיוֹן nomen heæmanthicum deriuatum à radice עָלָה aſcendit, ſublimis,factus eſt. Nota phraſim linguæ ſanctæ, In conſpectu altiſſimi, id eſt, in conſpectu ſuo, loquitur de ſe in tertia perſona.

Verſus trigeſimusſextus.

CCLXXXVIII לְעַוֵּת infinitiuus piel: radix eſt עָוַת peruertit, uerbum primi ordinis: nec obſtat quòd mediam habet radicalem uaf. Quo uerò rem uniuerſam intelllgas, hanc obſerua regulam, Omnia uerba quæ habent mediam radicalem uaf, ſunt quarti ordinis, & in ijs ſæpe uaf quieſcit, nam à קוּם dicimus קָם קַמְתָּ קַמְתִּי Ab his excipiuntur ea quæ habent ultimam radicalem he, ut קָוָה illa enim tametſi uaf in medio habeant, nunquam tamen illud quieſcit, ut in alijs. His adde quinque illa uerba גָּוַע עָוַת צָוַח רָוָה

שֶׁרַע illa enim ad perfectum, ſeu primum ordinem uerborum pertinẽt: non enim uaf in illis quieſcit, &c. Vide Eliam oratione ſecunda, fundamẽto ſeptimo libri Electi, & cætera.

בְּרִיבִי radix eius eſt רוּב contendit: unde nomen deſcendit רִיב lis, contentio, controuerſia, &c. In hoc porrò uerſu phraſis notanda eſt, Non uidit: quam ita interpretatur rabbi Salomo, Non uiſum eſt ei, nec aſcendit in cogitatione eius, coram eo, ut faceret ſic: non uidit, non approbauit, nec placuit ei. Annotauit idem autor tres uerſiculos iſtos, ad unicã hanc clauſulam referendos, eamq́ ad ſingulas partes repetendam.

Verſus trigeſimusſeptimus.

CCLXXXIX מִי quærit de perſona, מָה quærit de re.

וַיְהִי uaf conuertit hîc futurum in præ teritum

teritum, ut teſtatur paſſach ſequente da-
ges. Radix eſt חָיָה à qua in tertia perſo-
na ſing. futuri temporis dicendum erat
regulariter תִּחְיֶה Iam quum recipiat ab
initio uaf conuerſiuum, abĳcitur ultima
radicalis he, & tum debebat ſcribi וַתְּחִי
ſed ſcheua propter accentum pauſantem
in ſcheua cõuertitur. Proinde quum uer-
ba quinti ordinis quū in futuro propter
uaf conuerſiuum abĳciant he, & hanc ſe-
quantur ferè omnia pũctationem, ut pro
יִבְנֶה quod eſt integrum à radice בָּנָה ab-
iecta litera he ה cum uaf conuerſiuo, di-
cant וַיִּבֶן omnino præter conſuetudi-
nem fit, ut inuertatur hæc punctatio in
hoc uerbo חָיָה idq́ proculdubio, quum
omnes eius literæ ſint quieſcentes, & al-
tera etiam gutturalis: quę duo literarum
genera, omnes Grammaticæ leges per-
uertunt.

Sed ut pergamus, uide hac de re Eliæ libellum de Compositis, in litera iod, sub dictione יחי Versiculus iste uarijs modis exponitur. Vulgata enim translatio sic habet, Quis est iste qui dixit, ut fieret, Domino non iubente? Alia sic, Quis hoc dixerit, aliquid fieri quod dominus non præceperit? Chaldæus aliter habet, cuius uerba subijciemus, מן הוא אנש אמר והות בישתא מתעבדא בעלמא אלהן מן בגלל רע דעבדו מה דלא אתפקדו מן פומא דיהוה ׃ hoc est, quis ille est homo, qui dixerit (id est, qui dicere ausus sit, aut qui dicere possit) fuisse unquam aliquid mali factum in mundo, nisi propterea quòd (homines) fecerunt id, quod non iussi fuerunt ab ore Domini. Hæc ille.

Versus trigesimus octauus.

CCXC תצא futurum est kal tertiæ personæ sing. fœm. à radice יצא egressus est.

eſt. Verbum tertij ordinis qui bipartitus eſt, habet enim uerba incipiētia ab aleph, & incipientia à iod, quæ rurſus duorum ſunt generum. Nam primò, quæ habent ſecundam radicalem zade, ea in futuro ſequuntur rationem uerborum ſecundi ordinis: hoc eſt, abijciūt primam radicalem iod & defectum eius per dages repræſentant, ut à יצק effudit, dicimus in futuro אצוק &c. Vnum autem hoc uerbum יצא ab his excipitur: nam non per dages defectum iod, ſed per zere longum punctum exprimit, ut hîc uides; ſecundū rationem uerborum tertij ordinis. Secundò, nam illa quæ non zade, ſed aliam quamcunq; poſt iod habent, ea per zere literæ iod quietem denotant, dicimus enim à ירע in futuro ארע הרע &c.

הרעות he demōſtratiuum kametz habet loco paſſach ſequēte dages, idq; pro-

pter reſch literam, quæ ipſius dages non eſt capax. Nomen plurale fœmininum, à ſingulari רָעָה quod non ſemper malitiam, peccatum & iniquitatem ſignificat. ſed ſæpenumero aduerſa quæ propter peccatum immittũtur: ſicut uidere eſt in Amos, qui ait, Non eſt malum in ciuitate, quod non fecerit Deus. qui locus non de peccato, ſed de afflictionibus, quas immittit Deus propter ſcelera hominibus, neceſſariò intelligendus eſt: nam, Non uolens iniquitatem, tu Deus: ut inquit Pſalmiſta. Pendet autem & hic uerſiculus à ſuperiori, hoc pacto, Quis eſt qui audeat dicere, Ex ore altiſſimi non egredi neq; mala (id eſt, aduerſa) neque bona (id eſt, proſpera)? quaſi dicat, Nihil eſt, quod citra prouidentiam Dei fieri, aut contingere poſſit, uti & ſuperiori uerſiculo declaratur. Efficax eſt conſolatio in

omni

omni afflictione considerare prouidentiam Dei, nihil euenire hominibus, cuius non sit autor, & omnia attemperari ad salutem nostram, culpam tamen nostram interim agnoscere. Hæc ferè Vatablus.

Versus trigesimusnonus.

CCXCI יִתְאוֹנֵן Futurum tertiæ personæ singularis numeri quartæ coniugationis, quod thaf litera satis demonstrat. Radix est און quæ teste rabbi Kimhi significat אֵר וְאֵבֶל afflictionem & luctum, inde uerbum in quarta coniug. הִתְאוֹנֵן seipsum afflixit, sich selbs kreutzigen vnd plagen. Habet enim hithpael reciprocam & immanentem actionem. Proinde non tantùm quartę, sed & secundum aliquos Grammaticos, quadratæ coniugationis (qua de numero CCLII disseruimus) est hoc uerbum: nam ultima radicalis geminatur, ut uides.

Sed cum citato loco ex ſententia Eliæ do cuerimus in quarto uerborũ ordine, loco dages, quòd in piel mediam radicalẽ cadit regulariter, ultimam radicalem geminari, ne quum in uaf (quod in quarto ordine quieſcens eſt) dages ponatur, deſinat uerbũ ſui eſſe ordinis: ideo potius eſt dicendum, eſſe hoc uerbum in piel, & poſtea quartæ cõiugationis, quæ ex piel componitur, præpoſita ſyllaba הִתְ &c.

חַי nomen adiectiuum uiuus, uiuens, à radice חָיָה uixit, inde חָי (nam hoc loco propter ſakeph paruum, accentum diſtinguentem, paſſach in kametz eſt mutatum) uiuus, in plurali חַיִּים iod dageſſato propter breue præcedens punctum, uiuentes, unde Terra uiuentium, Pſalmo centeſimo decimoſexto. Varia eſt & huius uerſiculi expoſitio. Hieronymus habet, Quid murmurauit, &c. fortaſſe ab

eo quod

eo quod Num. XI cap. dicitur ויהי העם כמתאננים & factum eſt quum murmuraret populus. De huius autem loci & uerbi expoſitione, ſubijciam in gratiam Studioſorum, quæ doctiſſimus piæ memoriæ uir, præceptor meus, D. Paulus Fagius זצל in XI Num. cap. ab initio annotauit, quo uerbi התאונן genuina Studioſis conſtet ſignificatio: ſed prius reliquas expoſitiones, quę ad hunc (ut diximus) uerſum pertinent, perſequemur. Alij itaque hoc pacto interpretantur, Cur dolet homo, quamdiu uiuit (&) uir (ſcilicet cur dolet, nam repetendum eſt uerbum pro more Linguę ſanctę) ſuper peccato ſuo: quaſi dicat, Inſani ſunt qui peccando ſibi crucem aſciſcunt, quin potius inueſtigēt uiam ſuam, & reuertātur ad Dominum, in hoc enim punit. Alij nomen גבר uerbaliter exponunt, Cur igitur affligat ſe

homo uiuens, quū fortiter (insistit) peccato suo: sed quàm rectè, ipsi uiderint. melius enim superior se habet ad textum collata interpretatio. Rabbi Salomon hunc uersiculū cum superioribus ita explanat: Et si uelim dicere, Nequaquam ex manibus uenit ad me malum istud, accidens est & euentus ac fortuitum quicquid mihi uenit. Respondebis, Non ita se habet, quin potius si uel bona uel mala spectes, quis ille est qui dixerit, Et factum sit Domino non præcipiente, & ex ore eius non egredi neque bona neque mala? Atqui quâm (nam מַה id quoque significat) dolere meritò debet homo uiuens, & uir super peccato suo, & unusquisque dolere debet super peccatis suis, quoniam illa sunt quæ aduersa inducunt super ipsum. Hæc ille. Nunc ad locum qui in Numeris habetur, in quē sequentia

tia ſcripſit Fagius: Et fuit populus ſicut iniuſtè uel iniquè agentes: uel, Fuit populus ſicut iniuſtè de aliquo conquerentes. Hoc eſt, Tunc populus ſimilis fuit ijs qui iniuſtè cum aliquo expoſtulant. Quaſi dicat, Tunc cœpit populus iniuſtè expoſtulare cum Moſe, quòd grauatè Dominus audiuit, ægreq́; tulit. Et hæc expoſitio probatur rabbi Dauid Kimhi, qui uerbum Hebraicum מִתְאוֹנֵן mithonen, per שֶׁקֶר ſchæker, id eſt, iniquè agere, exponit. Alij exponunt per קָץ katz, id eſt, nauſeam habere, & עָצַב azaf, id eſt, mœrore affici. Rabbi Salomon exponit per בִּקֵּשׁ עֲלִילָה id eſt, occaſionem quærere. Occaſionem enim quęſiuit, quomodo recederet à Domino. Et tunc deducitur hoc uerbum à nomine תאנה thoanah, quod occaſionem & cauſam ſignificat.

Quod

Quod nomen habetur Iudic. XIIII. ubi de Samſone dicitur, quòd occaſionem quæ ſiuerit contra Philiſtæos. Et huic ſententiæ aſtipulatur noſter paraphraſtes ſua paraphraſi, qui habet, Et factũ eſt quum populus quæreret occaſionẽ malam contra Dominum. Septuaginta & uulgata æditio, per murmurare uerterũt. Septuaginta, καὶ ἦν ὁ λαὸς γογγύζων πονηρὰ ἔναντι κυρίου. & erat populus murmurans mala coram domino. אוֹן apud Kimhi, & dolorem & laborem & murmur ſignificat, quæ tria uulgata ęditio bellè hîc expreſſit. Vulgata, Interea ortũ eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore contra Dominũ. Et ſecundum illos uerbum מתאוננים uenit à uoce און quæ dolorem & laborem ſignificat, hinc התאונן id eſt, præ dolore lugere, querulari & murmurare, iuxta illud Thren. IIII. מה יתאונן אדם חי גבר וגו׳ id eſt

id eſt, quid luget, ſiue dolet homo uiuus & uir de peccatis ſuis, &c. Hæc ille, quæ ideò aſcripſimus, ut ex collatione locorum uocabuli natura eluceſcat.

Verſus quadrageſimus.

CCXCII נַחְפְּשָׂה Futurum eſt kal primę perſonę pluralis cum he paragogico, ſicut & reliqua duo ſequentia uerba, quę & ipſa futura ſunt kal pluralia primę perſonę cum he paragoge. Radices illorum ſunt חָפַשׂ חָקַר שׁוּב quarum duæ priores diligenter & magno ſtudio aliquid quærere & inueſtigare: tertia uerò reuerti, redire in uiã, reſipiſcere. Per uiam, ſcriptura intelligit inſtituta hominũ, uitam, mores, & cõuerſationem in terris, &c. Porrò in duobus prioribus uerbis uides gutturalem chet contra naturam ſuam habere ſcheua purum, id quod gutturalibus tribus tantùm de cauſis accidit, extra quas

ſemper

ſemper habent hatephata puncta. Prima cauſa eſt, accentus muſicus. Altera, quando ante gutturalem litera præceſſerit ſeruilis punctata cum hirek, ut יִחְיֶה id eſt, uiuet. Tertia, quando poſt gutturalem ſequitur dages lene, aut litera, ex ijs quæ non recipiunt raphe (quæ autem eæ ſint, uide primam ex noſtris tabulis, quas Baſileæ anno ſeſquimilleſimo quadrageſimoſexto, Henrichus Petri excudit) uti hîc in duobus primis huius uerſiculi uerbis uidere potes. Sed de his uide Eliam in Cantico nono.

Verſus quadrageſimusprimus.

CCXCIII נִשָּׂא futurum plurale kal primæ perſonæ, à radice נָשָׂא Eſtq; hîc prima radicalis nun per dages abſorpta, pro more ordinis ſecundi.

כַּפַּיִם nomen eſt dualis numeri, cuius radicem uide numero CC.

אל אל

אֵל אֶל Prius præpositio est Ad. Alterum nomen, cuius radix est איל significat fortitudinẽ, uim, potentiam, & deus, inde ab omnipotẽtia nominatur hoc uocabulo. Differunt ergo duæ hæ uoces sola punctatione, quibus adijce tertiam אַל quæ negatiua est particula.

CCXCIIII נַחְנוּ pronomen est primæ personæ plurale. Singulare est אֲנִי & per epenthesin אָנֹכִי Plurale est אֲנַחְנוּ & aliquando אָנוּ Proinde hoc loco aleph est detractum: tametsi Aben Esra existimet, aleph esse נוסח hoc est, adiectitiam, & per prosthesin tanquam superuacaneam & minimè necessariam huic uoculæ adijci.

וּמָרִינוּ Hîc uaf litera est copulatiua, & habet schurek loco scheua, propter labialem literam quæ sequitur. Estq́; uerbum præteritum kal, pluralis numeri,

primæ

primę personę, à radice בָּרָה & he in iod conuersum est, pro more quinti ordinis, ut aliâs docuimus.

Versus quadragesimustertius.

CCXCV סַכּוֹתָה uerbum est secundæ personę sing. masc. pręteriti kal sexti ordinis, radice סָכַךְ obduxit, operuit, obumbrauit, dages forte ostendit defectum alterius duplicatę caph, quę breuitatis gratia in hoc & alijs similibus inter cõiugandum abijcitur: deinde uerò uaf epenthesis in hoc ordine in pręteritis apponitur, quo dages forte cõmodius exprimatur. Metaphoram hanc hoc pacto explicauit Vatablus, quasi dicat, posuisti tẽtorium furoris tui, ne uideremus quò iremus: uel, posuisti iram tuam, ueluti interstitiũ inter uos & te, ut non licuerit in nostris afflictionibus ad te confugere. Idem sentit rabbi Salomo. Thargum priorem sen-

tentiam

tentiam ſequitur. חָמַלְתָּ in hac ſecunda præteriti perſona, kametz medium propter finem periodi, ex paſſach mutatum eſt: id quod & in poſtremo ſuperioris uerſiculi uerbo accidit. Radices ſunt חָמַל & סָלַח quæ duo idem ferè ſignificant, parcere, miſereri, &c.

Verſus quadrageſimusquartus.

CCXCVI בֶּעָנָן beth ſeruilis includit in ſe he demonſtratiuum, ut indicat punctatio. Nam he demonſtratiuū, quando poſt ſe habet gutturalem pūctatam cum kametz, ſemper habet ſægol. Vox ipſa ſignificat nubem, & eſt radix.

מֵעֲבוֹר infinitiuus ab עָבַר id eſt, tranſire. Mem ſeruilis debebat habere hirek ſequente dages, ut in paradigmate מִפְּקוֹד Sed quia ain non eſt capax ipſius dages, ideo hirek & dages in zere ſibi correſpōdens, punctum commutantur. Longum

enim punctum æquipollet breui,ſequen te dages,& frequēter breuia puncta cum dages,in longa reſoluuntur. Reſpondet aūt paſſach,ſequente dages ipſi kametz, ut ſicut dicis מְפַקֵּר in piel participio præſenti,ita in eodem tēpore ubi media fuerit gutturalis, dicis per kametz מְבָרֵה pro מְבַרֵּה Zere uerò reſpondet ipſi hireck cum dages,ut iam uidiſti ſuprà. Kybutz denique cum dages,in uaf holem tranſit. Vbi enim dicis מְפֻקָּר in paul coniugationis piel:rurſus in uerbo non capaci dages,dices מְבוֹרָה pro מְבֻרָּה

תְּפִלָּה nomen fœmininum heæmanthicum à radice פָּלַל à quo uerbum coniugationis quartæ הִתְפַּלֵּל id eſt,orauit: Vnde nomen iſtud deriuatur, habens dages,quod repræſentat alteram ex geminatis literam, quæ excidit pro more uerborum ſexti ordinis.

Placet

Placet hoc loco annotare quæ in hunc uersiculum in Midrasch Thillim, hoc est, Expositione super Psalterium, scripta leguntur, non inutilia cognitu. Ea autem sic habent,

רבי חנינא בר פפא שאל לרבי נחמני
מהו כסות בענן לך וגומר אמר לו שערי תפ
הלה פעמים פתוחים פעמים נעולים אבל
שערי תשובה אינן נעולים שנאמר מבטח כל
קצוי ארץ וים רחוקים : מה הים הזה אינו
נעול לעולם אלא כל מי שמבקש לרחוץ בו
רוחץ בכל שעה שאדם רוצה לעשות כך ה
התשובה בכל שעה שאדם רוצה לעשות הת
התשובה עושה והקדוש ברוך הוא מקבלו :

Hoc est,

Rogauit Ribbi Chanina filius Pappa, ipsum Ribbi Nachmain, quid est illud Threnorum quarto, Obduxisti tibi nubem, ne transeat oratio? Respõdit illi,

Portæ orationis quandoq; sunt apertæ, quandoq; uerò clausæ: at portæ pœnitentiæ, nunquam sunt clausæ, quia dicitur Psal. LXV. Spes omnium finium terræ & in mari remotorũ. Quid est mare istud? Mare nunquam in ęternum clausum est, sed quicunq; uult lauari in illo, lauare potest quacunq; hora id facere uoluerit. Sic etiam se pœnitẽtia habet, omni enim hora qua uoluerit homo facere pœnitentiã, faciat, & deus sanctus benedictus sit ipse, suscipiet eum. Hactenus ille.

Versus quadragesimusquintus.

CCXCVII סְחִי nomen est à radice סָחָה quod significat abradere, & abrasionem, sordes scilicet quæ abraduntur è pauimento. Aben Esra, Thargum, & rabbi Salomon, motum interpretantur, quando quis scilicet est uagus & instabilis, qui non habet certas sedes, ut erant Israelitę

litę & Iudęi, in captiuitatem abducti ab Aſſyrijs.

מָאוֹס infinitiuus loco nominis, quaſi dicat, in abiectionem ponis nos. Et ante utranq; uocem, lamed ſubaudiendũ erit, hoc pacto, לְסְחִי וּלְמָאוֹס in abraſionem & abiectionem ponis nos.

תְּשִׂימֵנוּ futurum hiphil, cum affixo, â radice שׂוּם poſuit. Sine affixo thaf habet kametz, quod propter affixum in ſcheua mutatũ eſt. Ponitur autem hîc futurum pro præterito, ut frequenter aliâs quoq; uidimus.

De penultima uerſus huius uoce, uide ſuprà numero XCIX.

Verſus quadrageſimus ſextus.

Nihil hîc eſt quod non antè ſit explicatũ.

Verſus quadrageſimus ſeptimus.

CCXCVIII פַּחַד nomen eſt: ſignificat pauorem: radix eſt פָּחַד timuit, pauit.

וָפַחַת uaf habet kametz, quoties enim copulat duo nomina eiuſdem numeri & caſus, ſemper habet kametz. Eſt autem nomen ſignificans foueam. Et notanda eſt hoc loco alluſio uocum, pacha & pachath: quam ita explicat Rabbi Salomo, Quum fugiſſemus more timentium, incidimus in foueam: iuxta illud, Incidit in Scyllam, qui uult uitare Charybdim.

הַשֵּׁאת he demonſtratiuum eſt, ubi uidere eſt ex punctatione. Reliqua uox nomen eſt ſignificans, ut Kimhi ait in Radicibus, חָרְבָה וּשְׁמָמָה deſolationem & deuaſtationem. Radix eius eſt נָשָׁא ut punctum ſit in dextro cornu, differtq́ꝫ illa à נָשָׂא quod habet in ſiniſtro punctum, à quo uulgatę ęditionis autor hoc nomen deriuari putauit, quum tranſtulit Vaticinationem. Thargum uertit וְתִיהָא id eſt, tremorem. Aben Eſra radicem eius arbitra

שְׁאָת quæ etiam deuaſtari ſignificat, eſſe arbitratur, ut ſit חֲשֵׁאת idẽ quod חֲשׁוּאַת aitq́; aleph debuiſſe per kametz apparere, non autem ita quieſcere, uti hîc in textu uides.

In ultima uerſiculi huius uoce, quæ ſtatim ſequenti uerſu recurrit, & aliâs explicata eſt, nihil aliud obſeruandum, quàm ſægol primum in kametz propter finem periodi conuerſum.

Verſus quadrageſimus octauus.

CCXCIX פַּלְגֵי nomen plurale in conſtructione, maſculinum. Singulariter פֶּלֶג id eſt, diuiſio: pluraliter פְּלָגִים Et in conſtructione mutatis punctis פַּלְגֵי Pſalmo primo. Radix eſt פָּלַג id eſt, diuiſit. Annotat hîc Aben Eſra נְהָרִים פְּלָגִים הֵם id eſt, fluuij ſeu riui dicuntur pelagim, hoc eſt, diuiſiones: quemadmodũ habet uulgata æditio.

תֵּרֵד futurum est singul. tertię personę fœmin. kal, à radice יָרַד Prima enim radicalis iod per zere repræsentatur, pro more tertij ordinis. Sed de significatione huius uocis, & de tota phrasi, uide suprà primo capite, numero CIIII.

Versus quadragesimus nonus.

CCC נִגְּרָה uerbum fœmininũ præteritum singulare coniug. piel, quod dages ostendit. Radix est נָגַר id est, defluxit, stillauit.

תִדְמֶה futurum kal sing. tertię personę fœminine, à radice דמה quiescit uel quieuit, cessauit, &c.

מֵאֵין הֲפֻגוֹת mem prepositio habet zere, quia hæc litera aleph non erat capax punctuli dages: habet autem illa uocula uim particulæ, propterea quòd non (essent) הֲפֻגוֹת intermissiones, quę dictio nomen est plurale fœmininum heemanthicum

cum. Singulare eius erit הֲפוּגָה à radice פוג de qua ſuprà numero CCXVII.

Verſus quinquageſimus.

CCCI עַד יַשְׁקִיף poſt primam particulam alia (אֲשֶׁר) ſcilicet ſubaudienda, uſq; quo reſpiciat, id eſt, donec reſpiciat.

Altera uox, uerbum eſt hiphil futuri tēporis tertię perſonę ſing. à radice שָׁקַף inde hiphil הִשְׁקִיף per feneſtram quaſi proſpexit; nam Aben Eſra ait, ſcripturam hîc eo uocabulo uti, quaſi eſſent feneſtrę in cœlis per quas proſpiceret Deus, &c.

וְיֵרָא uaf copulatiua eſt, iere autem uerbum futurum, paſſiuę coniug. niphal, in qua abiecta litera nun paſſiua, in futuro dicitur à נִפְקַד: יִפָּקֵד pro יִנְפָּקֵד Item à נִרְאָה in futuro abiecta litera nun paſſiua, יִרָּאֶה dici debebat. Sed quia reſch non recipit dages, ideo hirek in zere conuertitur, & dicitur יֵרָאֶה Radix ergo uerbi eſt רָאָה

 uidit, &

uidit, & hoc loco ultima radicalis he abiecta est, propter accessionem uaf copulatiuæ, & puncta inter se commutata, ut segol pro kametz sub resch ponatur. Est ergo irregularis uox.

CCCIII. עֽוֹלְלָה est fœmininum præteritum, ab eo uerbo quod uersu ultimo primi capitis explicauimus, teste Aben Esra. Sensus huius uersus est, Plus fleui quàm omnes filiæ populi mei, nam mulierũ alias est largius flere. מִכֹּל enim hoc significat, præ omnibus: id est, plus quàm omnes. Thargum uerò istud interpretatus est, Propter omnes filias, &c. id est, propter afflictionem earum. sic nanque ille uertit hunc uersum, Fletus oculi mei ascendit, ut noceat animæ meæ propter desolationem regionis populi mei, & deturpationẽ filiarũ Ierusalem urbis meæ. Notanda est phrasis, Oculus meus fecit animæ

animæ meæ: id eſt, nocuit: iuxta Germanicam illam, Der hat mir gethon was mir zuthon war. hoc eſt, nocuit mihi plurimum.

Verſus quinquageſimus ſecundus.

צוֹד צָדוּנִי Infinitiuus uerbo præponitur, emphaſeos gratia: quaſi dicat, de inſidijs & fraude maxima me uenati ſunt, uti uidere eſt Ierem, XXXVII. quum contra ipſum excogitaſſent accuſationẽ, quòd uoluiſſet ire ad Chaldæos. צוֹד eſt ipſa radix, à qua in pręterito kal abiecto acquieſcente uaf, pro ritu quarti ordinis, in tertia perſona plurali dicimus צָדוּ uenati ſunt. Ni, ſyllaba eſt adiectiua primæ perſonæ ſingul. affixum.

כַּצִּפֹּר kaph ſimilitudinis, includit he demonſtratiuum. Zippor uerò nomen eſt communis generis, aliâs fœmininũ, aliâs maſculinum: nam illud eſt (ut Hebræi uolunt) שֵׁם כּוֹלֵל לְכָל עוֹף id eſt,

nomen

nomen uniuerſale omnium uolucrum, hoc eſt, ſignificat auem.

חִנָּם nomen ſeu aduerbium deriuatnm à radice חָנַן gratis alicuius miſereri, inde Chinnam, cum dages in nun (nam mem eſt litera heæmanthica) ad repræſentandum literam geminatam quę excidit, gratis, fruſtra, ſine cauſa. Et ait Aben Eſra, hanc uoculam Ad, inimicos referendam, quaſi dicat, Inſidiati mihi ſunt ut uolucri, inimici mei, qui ſine cauſa inimici mihi ſunt.

Verſus quinquâgeſimustertius.

CCCIIII צָמְתוּ præteritum kal tertię perſonę pluralis numeri, à radice צָמַת quod ſecundum rabbi Salomonem ligare, ſtringere ſignificat: ſecundum alios, excindere.

בַּבּוֹר beth ſeruilis includit in ſe he demonſtratiuum. Bor nomen eſt ſignificās

foueam

foueam: & aliquando pro sepulchro, aliquando pro carcere, ut hîc, nonnũquam pro periculo & insidijs capitur. Psal. VII. foueam effodit, &c.

חַיָּי kametz ex passach propter accentum est conuersum. Iod est affixum sing. & nomen ipsum plurale, quod passach in kametz conuersum ante iod affixum demonstrat. Extra affixum est חַיִּים id est, uita, semper in plurali apud Hebræos ponitur: proculdubio propter uitam præsentis & futuri seculi. Radix est חָיָה id est, uixit.

וַיַּדּוּ uaf conuersiuũ est, cõuertit enim futurum in præteritum. Porrò hæc ipsa quoque dictio irregularis est, nam iod radicale deficit (radix enim uerbi est יָדָה proiecit, & est hîc in piel, ut uidetur in dages) & erat regulariter ita scribenda וַיְיַדּוּ Vide Eliam in libello Compositionis.

Versus

Versus quinquagesimusquartus,

CCCV צָפוּ præteritum plurale tertiæ personæ kal, à radice צוּף quarti ordinis, quæ significat inundare.

אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי Prius uerbum actiuum est kal, significat enim cogitare.

Alterum uerò passiuum niphal à גָּזַר excindere. & passach in kametz propter finem periodi conuersum est. Subaudit hoc loco Thargum aliquid: dixit enim, Dixi in uerbo meo, excisus sum de mundo. quasi diceret, Putabam actum esse de me. &c.

Versus quinquagesimusquintus.

CCCVI תַּחְתִּיּוֹת nomen fœmininum plurale, cuius singulare est תַּחְתִּיָּה à radice תַּחַת id est, subter: ad uerbum hæc particula ita exponitur, E lacu inferiorum, scilicet locorum; hoc est, è profundissimo puteo.

Versus quinquagesimus sextus.

CCCVII תַּעְלֵם futurum hiphil secundæ personę, singularis numeri, masculini generis, & zere sub litera lamed est loco hirek sequente iod: ita enim erat scribenda תַּעְלִים radix est עָלַם

אָזְנְךָ radix est אֹזֶן uaf holem in kametz correptum, de quo uide Canticum undecimum Eliæ.

לְרַוְחָתִי Lamed hîc non articulus est datiui, sed præpositio Propter: quasi dicat, Ausculta clamori meo propter respirationem meam, ut illa mihi contingat. In sequenti nomine, lamed est articulus.

Sunt autem duo nomina fœminina, quorum he propter affixum, in thaf est conuersum. Extra affixum sic se habent, רַוְחָה : שַׁוְעָה id est, respiratio, clamor. Radices sunt רֶוַח שָׁוַע

Versus quinquagesimus septimus.

CCCVIII אֶקְרָאֶךָּ futurum primę personæ sing. kal cum affixo secundę personę, quod dagessatum est propter punctũ breue præcedens. Radix aliâs est explicata. Subaudiẽdum est autem pronomen, hoc pacto, Appropinquasti in die (quo) inuocaui te, &c.

תִּירָא futurum tertię personę sing. kal: radix est יָרֵא timuit.

Versus quinquagesimus octauus.

CCCIX רַבְתָּ præteritũ est kal secundæ personæ sing. masc. à radice רוֹב Coniugantur autem uerba quarti ordinis in præterito kal, omnia in hunc modum, ut quiescat uaf.

	1	2	3
Singul.	רַבְתִּי	רַבְתָּ	רָב
Fœmin.		רַבְתְּ	רָבָה
Plural.	רַבְנוּ	רַבְתֶּם	רָבוּ
Fœmin.		רַבְתֶּן	

Ab hoc

Ab hoc autem uerbo ſtatim ſequitur nomen plurale maſculinum in conſtructione, iam antea quoque explicatum.

Verſus quinquageſimus nonus.

CCCX רָאִיתָה uerbum kal, præteritum, ſingul. ſecundæ perſonæ cum paragoge he quinti ordinis: quo pacto uerò illa per preterita omnium ordinum inflectãtur, docuimus ſuprà numeris XXII & XXXVI. Nunc paradigma trademus.

Perſonæ	1	2	3
Singul.	רָאִיתִי	רָאִיתָ	רָאָה
Fœmin.		רָאִית	רָאֲתָה
Plural.	רָאִינוּ	רְאִיתֶם	רָאוּ
Fœmin.		רְאִיתֶן	

עַוָּתָתִי nomen fœmininũ dageſſatum mutato he in thaf propter affixum. radix eſt עִוֵּת peruertit, inde עַוָּתָה peruerſitas, iniquitas, & hoc loco ita intelligẽda, peruerſitatem meam, id eſt (quemadmodũ

uulgata habet æditio, Vide Domine ini quitatem illorum aduerſum me.

שִׁפְטָה מִשְׁפָּטִי Prior uox eſt imperatiuus cum he paragogico, à radice שָׁפַט iudicauit, in iudicio aſſeruit.

Altera uox, nomen eſt heæmanthicum cum iod affixo, ab eodem uerbo deſcendens.

Verſus ſexageſimus.

CCCXI נִקְמָתָם nomen fœmininũ, mutato he in thaſ, ob mem affixum plurale maſculinum tertiæ perſonæ. Abſolutè dicitur נְקָמָה ultio (ſignificat autem hoc loco nocendi ſtudium, ut finis uerſiculi docet) à radice נָקַם

מַחְשְׁבֹתָם idem affixum & hîc eſt. Eſt autem nomen fœmininum plurale à ſingulari מַחֲשָׁבָה id eſt, cogitatio: à radice חָשַׁב id eſt, cogitauit & reputauit. Geneſeos decimoquinto.

Verſus

Versus sexagesimusprimus.

CCCXII חֶרְפָּתָם nomen fœmininum cum affixo, sine quo ita se habet חֶרְפָּה id est, opprobriũ, ignominia: à radice חָרַף ignominia affecit. Sensus loci huius is est Vide Domine ignominiã illorum, qua me scilicet affecerunt.

Versus sexagesimussecundus.

CCCXIII שִׂפְתֵי nomen duale in con struct. Sing. est שָׂפָה labiũ: in duali (qui plerũq; in ijs nominibus apud Hebræos est, quę res natura duas significãt, ut sunt oculi, pedes, manus, labia, &c.) שְׂפָתַיִם

קָמַי participium præsens plur. cum af fixo iod, nominis uim habẽs, à radice קוּם surrexit, stetit, cõstitit. Kamai, id est, insur gentes, aduersus me, hostes mei, &c,

וְהֶגְיוֹנָם uaf copulatiua est. Mem in fi ne affixum, reliqua dictio nomen est heæ man, ueniens à radice הָגָה meditatus est.

Versus sexagesimustertius.

CCCXIIII שִׁבְתְּךָ est infinitiuus cum affixo mem, loco nominis pro more linguæ, iuxta etiam elegantias linguę Latinæ: Scire tuum nihil est, &c. Radix est יָשַׁב sedit, à quo in infinitiuo abiecta prima radicali, & adiecto in fine litera thaf dicitur שֶׁבֶת duplici sægol uel duplici passach, si media uel ultima sit gutturalis, ut à יָדַע dicimus דַּעַת & hæc quidem uerbis à iod prima radicali incipientibus peculiaria sunt.

וְקִימָתָם uaf ab initio copulatiua, mem in fine affixum, nomen est fœmininum, he mutato in thaf, propter affixum. radix est קוּם

De sequenti uoce suprà capite primo, uersu undecimo.

מַנְגִּינָתָם mem in fine est affixũ, quod iam sæpe habuimus. Mem ab initio est per

per prosthesin citra necessitatem adiectum. Nam nomen est נְגִינָה cantilena (& he hîc est propter affixum in thaf mutatum) à radice נָגַן cecinit, &c.

Versus sexagesimusquartus.

CCCXV תָּשִׁיב futurũ secundæ personæ singul, mascul. hiphil, à radice שׁוּב reuersus est, inde הֵשִׁיב reduxit.

גְּמוּל nomen retributionẽ significans à radice גָּמַל retribuit, rependit.

כְּמַעֲשֵׂה caph significat hîc Secundũ. Nomen est heæmãthicum, à radice עָשָׂה fecit: de qua suprà.

Versus sexagesimusquintus.

CCCXVI תִּתֵּן futurum à radice נָתַן de qua numero XCI.

מְגִנַּת nomen fœmininum heemanthicum à radice גָּנַן quod comprobat dages in nun, significat autem ea uox secundum Thargum & Salomonẽ confractio

nem cordis: alij clypeum interpretantur, quasi dicat, Vallabis eos afflictionibus. Alij uertunt tegumẽtum cordis: hoc est, ignorantiam.

לֵב per apheresin à radice לֵבַב dicitur.

תַּאֲלָתְךָ nomen fœmininum heæmanthicum cum affixo, à radice אָלָה execratus est: inde תַּאֲלָה execratio, maledictio.

Versus sexagesimus septimus.

CCCXVII וְתַשְׁמִידֵם futurum hiphil cum affixo à radice שָׁמַד excidit, exterminauit: ita & Iudæi ab hoc uerbo uocãt apostatas deficientes à se מְשׁוּמָּדִים excisos & exterminatos prorsus.

שְׁמֵי nemen plurale in constructione à radice שָׁמַיִם de qua suprè diximus. Notanda est phrasis, nam hîc tertia persona pro secunda ponitur, Et extirpabis eos de sub cœlis Domini, id est tuis. quãquam mysterio non uacet, quoties dicitur

tur, Pluit dominus à domino, & hîc delebis eos de ſub cœlis domini, &c.

CAPVT QVARTVM.

Verſus primus.

NVmerus CCCXVIII יועם futurũ eſt pro præterito poſitum, coniugationis hophal, à radice עמם quod ſignificat tegere, uide Ezech. uigeſimooctauo & trigeſimoprimo. Alíj tamen per obſcurare interpretantur.

CCCIX ישנא Et hoc futurum præteriti uicem gerit. Proinde aleph in fine, loco he eſt poſitum: nam radix eius eſt שנה mutatus eſt, &c. Literę enim quieſcentes facilè inter ſe commutantur, ut ſæpe dictum eſt.

CCCXX כתם Tria in primo hoc & ſequenti uerſu, auri ſunt uocabula.

זָהָב quod ſimpliciter aurum ſignificat.
כֶּתֶם quod maſſam auri, uel aurum bo. unm, uel (ut rabbi Salomoni placet) uaſa & clinodia (ut uocant) aurea, res precioſæ, aut (ſecundum rabi Iona) gemmæ & margaritę, ſed iſta ſententia à Kimhi improbatur: uide radices eius.

פַּז à radice פָּזַז aurum putum, puriſſimum ac benè purgatum, quod & fortius & præſtantius eſt,

CCCXXI תִּשְׁתַּפֵּכְנָה futurũ hithpael plurale tertiæ perſonę fœm. à radice שָׁפַךְ ac ipſum thaf quartæ coniugationis characteriſticũ poſt primam radicalem poſt ponitur, euphoniæ gratia, ut aliàs diſſeruimus.

Verſus ſecundus.

CCCXXI הַיְקָרִים he demonſtratiuũ, nomen eſt plurale maſc. à ſingulari יָקָר precioſus.

Partici

הַמְּסֻלָּאִים· Participium paul coniugationis piel plurale masc. à radice סִלָּה ita ut hoc loco aleph loco he ponitur: aut, ut uidetur ipsi Kimhi, aleph erit radicalis, eruntq́ סִלָּה & סִלָּא idem quod æstimari. Vulgata æditio habet, Amicti auro primo. Legit enim caph quod sequitur, tanquã beth. Proinde rectius ipse Thargum habet, qui transtulit, בְּנֵי צִיּוֹן יַקִּירִין דִּמְתִילִין אִיקוּנֵיהוֹן לִדְהַב טָב filiĳ Ziĳon preciosi, quia similis erat imago illorum auro optimo.

CCCXXII לְנִבְלֵי חֶרֶשׂ prior dictio, nomen est plurale constructiuum, singulare eius est נֵבֶל uas.

Altera dictio, testam significat.

יוֹצֵר participiũ præsens kal, nominis uim habens, significat figulum, ueniens à dictione יָצַר quod est uarias effingere formas.

Versus tertius.

CCCXXIII תַּנִּין radix ipsa est, significat draconem.

חָלְצוּ præteritum kal plurale à radice חָלַץ nudare, educare: nam de draconibus ita scribit rabbi Salomo. Draco tametsi crudelis sit, tamen quum uidet prolem suam à lõginquo uenire famelicam, educit siue extrahit ex theca quadam ubera sua (habet enim operimentũ super mammas suas) & educit illa ex theca, ne si inclusa illa uideat proles, currat retrorsum. In Masora annotatũ est priorem uocem תַּנִּים pluraliter in quibusdam libris scriptam, atque tum tertia radicalis litera nun excidit: nam à תַּנִּין pluraliter dicitur תַּנִּינִים

שַׁד radix est, significat mammam: in duali numero habet שָׁדַיִם

הֵינִיקוּ uerbum præteritum hiphil in

plu

plurali numero, ueniens à radice ינק

גוריהן plurale nomen cum affixo plurali fœminino tertiæ perſonæ. radix eius eſt גור cuius ſignificationē Kimhi in Radicibus bellè explicat, quum dicit, בני החיות בעודם קטנים יקראו גורים hoceſt, filij animalium dum adhuc paruuli ſunt, uocantur Gurim, ſicut & Geneſis XLIX. Catulus leonis, &c.

CCCXXVIII לאכזר Lamed hîc uacat, aut certè aliquid ſubaudiendum erit, Filia populi mei facta eſt, uel conuerſa in crudelem. Dictio ipſa eſt radix quadrilitera, tametſi Kimhi radicem eius ponat כזר ſecundum quem aleph hegmanthica erit litera.

כיענים kaph ſimilitudinis, includit he demonſtratiuum. Ieenim nomen plurale, in ſingulari numero eſt יענה Habet

ergo

ergo in ſingulari fœmininam, in plurali maſculinam terminationē: ſunt aues (ut ait Kimhi) habitantes deſertum, & æden tes horrendum ululatum: ſtruthiones a. liâs interpretantur.

Poſtrema uox, nomen eſt heæmanthi cum, ſignificat deſertum, â radice דָּבַר

Verſus quartus.

CCCXXV לְשׁוֹן nomen, ſignificans linguam & ſcheua quod ſub lamed uide tur, ex kametz eſt commutatum propter conſtruct. extra quam ita ſcribitur לָשׁוֹן

יוֹנֵק benoni eſt coniugationis kal, à ra dice יָנַק

CCCXXVI חִכּוֹ uaf holem in fine eſt affixum iam ſæpe explicatum. Dages in kaph loco zere eſt: radix enim eſt חֵךְ Quemadmodū enim hirek ſequente da ges in zere reſoluituc, ita uiciſſim zere in hirek cum dages tranſit. Tametſi rabbi

Dauid

Dauid Kimhi dages hoc alteram ex geminatis repræſentare affirmat, ita ut radix eius ſit חָכָה Rurſus Ioſeph Kimhi pater eius, dages hoc nun literam mediam referre ſcripſit, atq; is radicem uocabuli חֲנָה eſſe affirmat, atque in lingua Arabica quæ magnam cum Hebræa habet affinitatem, palatum חַנָּה dici.

בַּצָּמָא nomen eſt ſitim ſignificans, à radice צָמֵא ſitiuit.

שָׁאֲלוּ præteritum kal plurale, tertiæ perſonæ, à radice שָׁאַל poſtulauit. Quod uerò aleph habet hatephkametz, in cauſa eſt, quòd ſit gutturalis, & purum ſcheua ferre non poſſit.

Verſus quintus.

CCCXXVII לְמַעֲדַנִּים nomen eſt plurale maſcul. dageſſatum à ſingulari מַעֲדָן à radice עָדַן uoluptati operam dedit: principiũ huius uerſus ità explicat Aben

Eſra

Esra, qui edebant ut deliciarentur. Hoc enim litera lamed seruilis præposita nomini efficit. Simplicius Thargum explanauit דַּהֲווֹ אָכְלִין תַּפְנוּקִין qui comedebant delicatissima.

CCCXXVIII נָשַׁמּוּ præteritum niphal passiui, plurale tertiæ personæ, à radice שָׁמַם ordinis sexti, quare dages in mem uisitur, quod denotat alteram ex geminatis excidisse, pro more uerborum sexti ordinis, ut sæpe dictum est.

CCCXXIX הָאֱמֻנִים he demonstratiuum habet kametz, quia dages non potuit in aleph imprimere. Vox ipsa participium paul est in kal, plurale masculinũ, à radice אָמַן quæ significat enutrire ac educare. Nec te offendat punctationis uarietas: nam in paradigmate hoc tempus in plurali mascul. regulariter ita punctatur פְּקוּדִים Sed quia in hac uoce pri-

ma radicalis aleph eſt gutturalis, ideoq́ puri & ſimplicis ſcheua minimè capax, oportuit ei compoſitum ſcheua ſubijcere pro natura gutturalium. Deinde kybutz ſub mem loco uaf ſchurek poſitum eſt. Sunt enim illa duo puncta inter ſe permutabilia.

עֲלֵי iod in fine eſt paragoge, habetq́ zere ante ſe, ac ſi eſſet nomen plurale maſculini conſtructione, &c.

תּוֹלָע color purpureus ſeu coccineus, à תּוֹלַעַת uermis, ut habes Eſa. XLI, Ne timeas uermis Iacob, &c.

חִבְּקוּ uerbum piel plurale prѳteritum, tertiæ perſonæ ſignificat amplexari. Radix eſt חָבַק

אַשְׁפַּתּוֹת nomen plurale fœmininum, à ſingulari numero אַשְׁפָּה à quo regulariter אַשְׁפָּתוֹת in plurali dicendum erat, ſed longum punctum in breue ſequenti

dages

dages conuertitur, ut hîc uides. Et hæc eſt ſententia rabbi Kimhi in Michlol.

Verſus ſextus.

CCCXXX עָוֹן nomen heæmanthicum à radice עָוָה præuaricatus eſt.

מֵחַטַּאת mem prępoſitio comparatiui hîc eſt nota, & habet zere pro hirek ſequente dages, propter gutturalẽ ſequentem. Ipſa uox nomen eſt fœmininũ à radice חָטָא peccauit, ſignificans pœnam peccati, ſicut & ſuperius Anou, & in hac ſignificatione utraq; uox extat Zacharię XIIII & Geneſ. XV. Vide Kimhi in radice חטא in fine, &c.

הַחֲפֵכָה he demonſtratiuũ abiecit dages quod in ſequentem literam imprimi debebat cauſam eius rei, uide librum II ubi de punctatione he demõſtratiui egimus. Vox ipſa eſt paul kal, fœmin. ſing. Radix aliâs explicata eſt.

כְּמוֹ particula indeclinabilis, composita ex kaph similitudinis, & syllaba מוֹ seruili: & quam hîc habet pũctationem semper retinet, nisi quum recipit affixa: tunc enim kaph habet kametz, ut כָּמוֹנִי sed cum pluralibus affixis recipit scheua suũ. Vis & significatio eius est, eadem quę & caph similitudinis, de quo abundè suprâ libro secundo diximus.

CCCXXXI רָגַע nomen est, significat momentum, & kametz sub resch ex sægol mutatum est, propter accentum: aliâs enim extra hunc casum dicitur רֶגַע & subaudienda est hoc loco, ut alibi frequenter cõtingit: præpositio In, quæ per beth בְּ seruile exprimitur.

חָלוּ præteritum kal plurali numero, à radice חוּל quod obsidere, castrametari significat, & milite circundare. Non enim longa obsidione fuit Sedoma ex-

carnificata, ſed ſubitanea & momẽtanea perditiõe deuaſtata eſt per angelos, &c.

Verſus ſeptimus.

CCCXXXII זַכּוּ preteritum kal plurale à radice זָכַךְ candidum, mundum, & purum eſſe: dages ergo alteram ex geminatis excidiſſe teſtatur.

נְזִירֶיהָ nomen plurale maſculinũ cum affixo fœminino. Singulare eius eſt נָזִיר ſeparatus, nazareus. de quo in lege Moſi à radice נָזַר ſeparare, ſegregare, ſanctificare Domino, &c.

צַחוּ plurale kal præteritũ à radice צָחַח nitidus fuit, nituit, & debebat chet dageſſari, propter abiectam alteram ex geminatis, ſi fuiſſet capax dages.

CCCXXXIII אָדְמוּ præteritum kal plurale, à radice אָדַם rubicundum eſſe, ueluti limus terræ.

עֶצֶם nomen eſt ſignificans os, & ita tran-

tranſtulit hoc loco D. Munſterus. Thargum habet, ſpecie rubebant, quem ſequitur Tigurina æditio. Vulgata habet, rubicũdiores ebore antiquo. Kimhi (quod & ſimplicius uidetur) corpus interpretatur: nam à parte præſtantiori & fortiori ſæpe totũ cognominatur. Verba Kimhi hec ſunt כְּלוֹמַר שֶׁעַצְמָם אָדוֹם יוֹתֵר מִפְּנִינִים hoc eſt, quaſi dicat, quòd corpus illorum rubicundum eſt magis quàm gemmæ.

מִפְּנִינִים mem comparatiui nota eſt. Ipſa uox eſt nomẽ pluralis ſemper numeri, ſignificans margaritas, lapides precioſas, à radice פָּנַן

CCCXXIIII סַפִּיר גִּזְרָתָם prior uox nomen eſt lapidis precioſi, quem alij dicunt eſſe ſapphirum, alij adamantem, alij chryſtallum, &c.

Altera dictio nomen eſt fœmininum cum affixo, ideoq; he in thaf pro more fœ

mininorum transiuit. In singulari absolu to habet גִּזְרָה excisio: in plurali גִּזְרוֹת à radice גָּזַר excidit. Clausulam hanc in Radicibus Kimhi, hoc pacto explanat, Sapphirus excisio illorũ, id est, ac si essent excisi ex sapphiro, ob multã eorũ puritatẽ.

Versus octauus.

CCCXXXV מִשְּׁחוֹר mem comparatiui nota. Vox ipsa nomen est, significat nigredinem.

תָּאֳרָם nomen cum affixo plurali, ab absoluto illo תֹּאַר forma, à radice תָּאַר formare, delineare, consignare.

נִכְּרוּ passiuum niphal prçteritum, à radice נָכַר dages in kaph ostendit absorptam literam nun radicalem primam.

צָפַד Ipsa radix, significat adhærere, aliâs nusquam in Biblijs extat.

יָבֵשׁ ipsa radix.

הָיָה subaudienda est coniũctio copulatiua

latiua, & (ut dicas) וְהָיְתָה & fuit, &c.

כָּעֵץ nomen ſignificans lignum: kaph ſimilitudinis habet kametz, quia includit he demonſtratiuum, quod ante gutturalem paſſach ſuū, & dages in kametz commutat.

Verſus nonus.

CCCXXXVI טוֹבִים nomen plurale maſcul. adiectiuum, ad uerbum interpretandum Boni fuerunt: ad ſenſum uerò, feliciores fuerūt. Nam uox boni, apud Hebræos latè patet, & omnes boni ſpecies comprehendit, utilitatis, honeſtatis, uoluptatis, felicitatis, formæ & decoris, nec non & diuitiarum: exempla paſſim in ſacris literis occurrunt. Vt enim de felicitate tantùm exemplum afferam, apparet illud in Chaldæo paraphraſte, qui primo Pſalmo, ubi dicitur, Beatitudines uiri illius, &c. tranſtulit טוּבֵי דְּגַבְרָא bonitates

uiri, id eſt, felicitates uiri, & cætera.

חַלְלֵי nomen plurale maſc. in conſtructione, à nomine חָלָל de quo ſuprà numero centeſimo octogeſimoſexto.

שֶׁהֵם litera ſchin ſeruilis relatiui Qui, quæ, quod, & coniunctionis Quòd, uim habet: ſed de illo ſuprà ſecundo libro. Et notãdum eſt, Hebræos in relatiuis exprimendis, ſolere coniunctionẽ Quòd, cum relatiuo coniungere, ut hîc Quòd ipſi, id eſt, Qui.

יָזֻבוּ futurum plurale kal, tertiæ perſonæ, à radice זוּב fluere.

מְדַקְּרֵי participium paul ſecundæ coniugationis actiuæ, plurale maſc. à radice דָּקַר perfodere.

CCCXXXVII מִתְּנוּבוֹת שָׂדָי mem præpoſitio hóc loco ſignificat propter. Vox ipſa (prima ſcilicet) nomen eſt plurale fœmininum. Singulare eſt תְּנוּבָה frumentum

mentum: uel (ut Kimhi ait) egreſſio fru-
ctuum, ſtirpium & herbarum. Radix eſt
נוב germinauit, fructificauit, &c.

Altera dictio nomen eſt, ſingulare cu-
ius radix eſt שָׂדֶה nam hoc loco & alibi
etiam he tertia radicalis in iod præceden
te paſſach mutatur, ut dicimus שָׂדַי ſed
paſſach hîc in kametz eſt conuerſum pro
pter finem periodi. Porrò hãc clauſulam
Kimhi ita explanat, מֵחוֹסֶר תְּנוּבוֹת שָׂדַי
hoc eſt, propter defectum prouentus uel
frugum agri.

Verſus decimus.

CCCXXXVIII, רַחֲמָנִיּוֹת nomen plu
rale fœmininum heæmanthicum, adiecti
uum. Singulare eius eſt רַחֲמָנִיָּה cum iod
dageſſato, propter breue pręcedens pun
ctum. Maſculinũ eſt רַחֲמָנִי num eſt heæ
manthica litera. Iod uerò oſtendit abſtra
ctum eſſe nomen, radix רָחַם miſertus eſt.

יַלְדֵיהֶן nomen plurale mascul. cum affixo tertiæ personę fœmininę pluralis. Singulare eius est יֶלֶד filius, puer: à radice יָלַד peperit, & genuit. utrũq; enim significat, & utriq; indifferenter sexui attribuit.

CCCXXXIX לְבָרוֹת hanc uocem quidam Hebræorum infinitiuum esse dicũt à radice בָּרָה cibauit. Alij, nomen singulare ab eadem radice, iuxta formam אָחוֹת id est, soror. Alij postremò & qui rectius sentire uidẽtur, nomen plurale fœm. esse statuunt, cuius singulare sit בָּרָה cibus.

Versus undecimus.

CCCXL חֲמָתוֹ nomen fœmininum cum affixo tertiæ personæ singu. mascul. ideoq; he mutatum est in thaf, nam absolutè dicitur חֵמָה furor, à radice יָחַם ut suprà quoq; diximus. De uoce חָרוֹן suprà capite primo, numero octogesimo-sexto. Sicut & de sequenti statim, eodem

numero disseruimus. Hoc carmẽ hoc loco notabis, tria synonyma hemistichio isto poni, quæ iram significant, sed uehementem, scilicet חֲרוֹן אַת חֵמָה

CCCXLI וַיַּצֶּת uaf ab initio conuersiua est litera. Cõuertit enim futurum in præteritum. Nam uerbum est futuri temporis hiphil, id quod passach sub litera futuri arguit. Radix est נָצַת ideoq; zade hoc loco habet dages propter nun abiectum, pro more uerborum secundi ordinis. Porrò regulariter hæc uox cum iod characteristico scribi debebat יַצִּית iuxta paradigma יַפְקִיד Sed notandũ est, quando uaf cõuersiuum accedit ad futura singul. tertiæ personę hiphil, tunc abijciunt iod characteristicum, & sub secunda radicali ponunt zere, ut Genes. primo, uersu quarto, וַיַּבְדֵּל Deinde uerò quia hoc loco uox ista, uaiazzet, per uirgulam ma-

kaph, ſequenti dictioni ita coniungitur, ut etiam eo accentus trãsferatur, ideo zere longũ punctũ in breue ſegol mutatur.

CCCXLII יְסֹדֹתֶיהָ he in fine affixum eſt relatiuum fœmininũ tertiæ perſonæ. Iod eſt epentheſis: apponitur plerũq; ut affixa aptius cum uocibus connectãtur. Nomen eſt plurale fœmininũ, cuius ſingulare eſt יְסוֹד fundamentum, à radice יָסַד id eſt, fundauit.

Verſus duodecimus.

CCCXLIII הֶאֱמִינוּ præteritũ hiphil plurale tertiæ perſonæ, à radice אָמַן firma fuit, fidelis fuit, inde הֶאֱמִין credidit, pro rato & firmo habuit.

Reliqua omnia in hoc uerſu explicata ſunt, præter תֵּבֵל cuius ſignificatio à Kimhi his uerbis traditur, הוּא שֵׁם כְּלָל לְכָל אַרְצוֹת הַיִּשׁוּב hoc eſt, nomen eſt uniuerſale omnium terrarum habitabilium. nam

ארץ

ארץ terra comprehendit,& habitabiles & inhabitabiles partes terræ.

Versus decimustertius.

CCCXLIII מֵחַטֹּאת mem præpositio habet zere, quia quum abijciat suum nun, non potuit dages in cheth gutturalem imprimere. Significat autem hîc propter. Nomen est plurale fœminin. quod ita debebat regulariter scribi חַטָּאוֹת nam singulare eius est חַטָּאת sed abbreuiatur sicut & singulare, nam pro chattaah, breuius aliquando dicunt חַטָּאת mutato etiã he in thaf.

עֲוֹנוֹת nomen fœmininum plurale, cuius singulare & radicem quære suprà numero nonagesimo tertio. Proinde subaudienda hîc sunt quędam, nimirum uaf copulatiua, & mem repetẽdum, ut dicamus וּמֵעֲוֹנוֹת hoc est, & propter iniquitates sacerdotum eius, & c.

הַשֹּׁפְכִים participium kal, plurale maſ. Radix eius uerſu XI huius capitis extat. Porrò he uim habet relatiui, quãdo cum participijs coniungitur: uide ſuprà libro ſecundo, in Officijs he.

דַם nomẽ maſc. ſing. habet hîc paſſach quia regit poſt ſe caſum: nam in ſtatu abſoluto dicitur דָם cum kametz. Reliqua huius uerſus explicata ſunt aliâs. Vnum hoc addere libet, quoſdam ſentire, hunc uerſum cum ſequenti coniungendũ, hoc pacto, Propter peccata prophetarũ eius, &c. commoti ſunt cæci, &c. Alij uerò ſeorſim illũ legunt, & aliquid ſubaudiunt, quaſi dicat, Hæc omnia contigerunt illi propter peccata, &c. In primis uerò placet ſententia Chaldæi, qui hunc uerſum ita reddidit: Reſponditiuſtitia dei, Non euenit omne hoc, niſi propter culpã prophetarũ eius, qui prophetant illi prophe-

tiam

tiam falſam, & propter peruerſitatem ac iniquitatem ſacerdotum eius, qui adoleuerūt incenſum aromaticum idolis ſuis, & illi in cauſa fuerūt quòd in medio eius effuſus eſt ſanguis innocētum. Sic enim inquit Munſterus, quandò in malo meminit prophetarum, ſemper accipiēdum eſt de malis prophetis, ut hoc loco.

Verſus decimusquartus.

CCCXLV נָעוּ עִוְרִים prior uox uerbum eſt præteritum kal plurale, à radice נוּעַ motus fuit. De inflexione uerborum quarti ordinis quale & hoc eſt, ſuprà numero tercenteſimonono uide.

Altera uox, nomen plurale maſc. à ſingulare עִוֵּר cæcus. Porrò dages in plurali euphoniæ gratia, & ut facilior fiat prolatio, abiectum eſſe uides.

CCCXLVI נִגֹּאֲלוּ de hac irregulari uoce Aben Eſra in hunc modum ſcribit,

נגואלו

נגואלו מלה מורכבת מבנין נפעל ובנין שלא נקרא שם פועלו id est, dictio negoalu est cōposita ex cōiugatione niphal (id enim arguit litera nun præfixa) & coniugatione, cuius agentis non est expressum nomen (hoc est, secundę coniugationis passiuæ, id quod arguit uaf holē. De niphal quidem oportebat dicere נגאלו De pual autem גואלו iam utraque coniunctim in hac uoce concurrunt, ideo ab Hebręis dicitur composita dictio. Significāt autem huiusmodi cōpositiones emphaticôs intelligendum locum.) Radix est גאל id est, polluit, sordidauit.

בלא dictio constans duabus particulis, litera seruili beth, id est, in, & particula negatiua, quæ duæ particulæ coniunctæ significant idem quod, Vt non, &c.

יוכלו futurum tertiæ personæ plurale kal, à radice יכל potuit, quod uerbum in

futuro kal, primam radicalem in uaf ſchurek commutat, ad differentiam alterius uerbi, nimirũ אֲכַל id eſt, comedit: quod ſolet in futuro kal, maximè in prima perſona mutare primam radicalem in uaf holem. Ab achal enim dicimus אוֹכַל comedam תֹּאכַל comedes, &c. Rurſus à iachal dicimus אוּכַל potero, תוּכַל poteris, &c.

יִגְּעוּ futurum kal tertiæ perſonę plur. à radice נָגַע tetigit, ideoq; dages in gimel eſt, oſtendens nun primã radicalem uerbi excidiſſe pro more uerborum ſecundi ordinis.

בִּלְבֻשֵׁיהֶם beth ab initio ſeruile habet hirek, ne duo concurrerent ab initio ſcheuaim. Hem in fine ſyllaba affixum eſt tertiæ perſonæ plur. maſc. Nomen eſt plurale, à ſingulari לְבוּשׁ ueſtimẽtum, à radice לָבַשׁ ueſtiuit. Porrò uaf ſchurek in kybutz hîc tranſijt propter affixum. De ſenſu huius

ſu huius uerſus, quum his ad ſequentem quoq; pertineat, paulò pòſt dicemus.

Verſus decimusquintus.

CCCXLVII סוּרוּ imperatiuus kal pluralis, à radice סוֹר receſſit. Verba ordinis quarti, in tribus poſterioribus temporibus kal mutāt uaf holem in uaf ſchurek Hanc regulam notabis.

טָמֵא nomen adiectiuum ſing. immundus: à radice eiuſdem formæ. Diſcernenda igitur ſunt ex contextu orationis, utrū ſit nomen uel uerbum.

CCCXLVIII תִּגָּעוּ futurum kal ſecūdæ perſonæ plurale, cuius radicem ſuprà proximo uerbo expoſuimus. Vnum hîc obſeruādū, Scheua ſub gimel in kametz eſſe conuerſum propter accentum.

נָצוּ præteritum kal plurale tertiæ perſonæ, à radice נָצָה uolauit, uel pollutus fuit, ut quidem exiſtimant.

ויספו

יוֹסִפוּ futurum hiphil plurale tertiæ perſonæ, à radice יָסַף Verba enim incipientia à iod, in hiphil iod in uaf holem commutant. Porrò deficit hoc loco iod characteriſtichũ hiphil, tametſi hirek ſatis indicet adeſſe debere.

CCCXLIX לָגוּר infinitiuus cum litera lamed gerundiali, à radice גּוּר habitauit. Notandum eſt, literas infinitiui & futuri characteriſtichas ante uerba quarti ordinis habere kametz, ut hîc uides: in reliquis uerbis aliter ſe habent, ut in paradigmate uidere eſt.

Expoſitio ſenſus duorum proximorum uerſuum.

CCCL Valde obſcuri ſunt duo hi uerſus, & uarijs modis ab interpretibus exponuntur. Quod enim ad priorem attinet, illum rabbi Salomo ita interpretatur, Quum ambularent cęci in foro, com

mouebantur & pedes illorũ polluebantur ſanguine interfectorum, quos impij occiderãt in medio ciuitatis: ita ergo polluebantur, ut qui uellent ipſos accedere, non poſſent contingere ueſtimenta illorum: quare acclamabant illis, Recedite à nobis, uos qui immundi eſtis & polluti in ſanguine. Aben Eſra ita interpretatur: Viui, qui è cæde piorum, cuius ſuperiori uerſu meminit, ſupererant, mouebantur in plateis ſicut cæci, & polluebantur ſanguine cadauerum, ita ut non poſſent attingere ueſtimenta illorum, qui eos accedere uoluiſſent. Annotat autem idem Aben Eſra, duo illa uerba cõtinuò poni ſine intercedente aliqua particula, ſed illam ſubaudiendam hoc pacto, לא יוּכְלוּ שֶׁיִּגְּעוּ hoc eſt, non potuerunt (admittere) ut accederent uel contingerent ueſtimenta illorum. Secundus uerſus partim

ſub

sub præcedenti est expositus, partim quibusdam uidetur hostium uerba continere, insultantium Iudæis captiuis. [redacted] omnium optimè sensum mihi reddidisse uidetur in his uersibus.

Versus decimus sextus.

CCCLI חִלְּקָם uerbum piel, ut uides in dages cum affixo plurali mascul. tertiæ personæ. radix est חָלַק diuisit, in piel חִלֵּק uehementer diuidere, dispergere, zerstreuwen, ut habet uersio Germanica.

לְהַבִּיטָם infinitiuus hiphil cum affixo. Radicem suprà quære numero LXXVIII.

De uoce פְּנֵי quæ est masc. generis, in constructione diximus numero XLI. Tametsi Aben Esra annotat de primo quòd hîc dicitur, Vultus Domini dispersit illos: significare iram: ut 1 Sam. 1. Non erat amplius illi uultus eius, id est, ira eius. loquitur de Channa.

נָשָׂאוּ præteritum kal cum poſtremo kametz loco ſcheua propter accentum, radix eſt נָשָׂא tulit,accepit. Notanda eſt phraſis, Non acceperũt uultum ſacerdotum, id eſt, Non honorauerunt, non obſeruarũt, non coluerũt ſacerdotes. Thargum habet, Quia diſperſit illos Dominus: ideo populi inter quos ſunt captiui, non reueriti ſunt uultus ſacerdotum, nec miſerti ſunt ſenum &c. Simplicior eſt ſententia ut dicamus, cauſam eſſe redditionem, quare enim Dominus diſperſit illos, quare non addet, ut reſpiciat illos? quia nec ipſi ueros ſacerdotes reueriti ſunt, nec pepercerunt quantumuis ſenibus, ſed effuderũt ſanguinem iuſtorum, ut ſuprà audiuimus, &c.

חָנָנוּ ſimiliter prẹteritum cum kametz loco ſcheua ob accentum. Radix eſt חָנַן id eſt, miſertus eſt.

Verſus

Versus decimusseptimus.

CCCLII עוֹרֵינָה radix eſt עוֹר adhuc iod eſt epentheſis, ut aptior fiat cum affixo connexio. נָה ſyllaba loco נוּ ponitur, quod eſt affixum plurale primę perſonę. Facilè eſt autem ut loco uaf ueniat he, & contrà, ita & ſchurek & kybutz inter ſeſe ſæpenumero commutantur.

CCCLIII תִּכְלֶינָה futurum kal plurale tertię perſonę à radice כָּלָה defecit, conſumptus fuit. Porrò iod poſt lamed pro he tertia radicali ponitur. Literæ enim eheui, hoc eſt quieſcentes, facillimè inter ſe commutantur, ut inquit Aben Eſra, & iam ſæpe uidimus.

CCCLIIII עֶזְרָתֵנוּ nomen fœmininũ cum affixo plurali primę perſonę, ideoq́ he fœmininum in thaf eſt mutatum pro more, nam abſolutè dicit עֶזְרָה auxilium, à radice עָזַר auxiliatus eſt.

חֲבָל est ipsa radix, nisi q̃ primũ sægol propter accentũ in kametz longum punctum est mutatum חֶבֶל id est, uanitas: id quod non assequitur finem suũ. Hebraismũ, Ad auxiliũ nostrũ uanitatis. i. uanũ.

CCCLV בְּצִפִּיָּתֵנוּ beth ab initio præpositionis uim habet. Nu, in fine syllaba, iam antè explicata est. Nomen est fœmininũ, ut uides in thaf ex he mutato, absolutè sic צִפִּיָּה expectatio, à radice צָפָה speculatus est, à quo deinde צִפָּה expectauit, sperauit: à quo descendit statim sequens uox, quæ est præteritum piel plurale primę personę. de ratione inflectẽdi præterita ordinis quinti, aliâs diximus.

In sequentibus, nihil est quòd non explicatũ sit antea, hoc præterea obseruandum est, dictionem אֲשֶׁר id est, quæ, relatiuum subaudiendum: ut dicamus, Expectauimus ad gentem, non saluabit, id est

quæ

quæ non ſaluat. Placet poſtremò ſubiungere figmentum quod commẽti ſunt Rabbini in hunc uerſum, quod rabbi Salomo recenſet his uerbis: Inuenimus in expoſitione Threnorum, ꝙ quum Ægyptij uenirent in nauibus (auxilio nimirũ Iehudæis) tunc deus innuit mari, & fecit ante eos fluere utres inflatos, ſimiles uiſceribus hominum: quod quum uiderẽt illi, dixit unus ad alterum, Vtres iſti, ſunt patres noſtri Ægyptij, qui ſubmerſi ſunt in mari propter Iudęos iſtos, & nos egrederemur in auxilium eorum? Conſtiterũt ergo, & redierũt retrorſum. Hæc illi.

Verſus decimus octauus.

CCCLVI צָדוּ præteritum kal plurale, tertię perſ. à radice צוד uenatus eſt.

צְעָדֵינוּ nomen plu. maſ. cũ affixo: ſing. eſt צַעַד greſſus: radix צָעַד ingreſſus eſt.

מִלֶּכֶת infinitiuus, cũ præpoſitione ab,

quæ ita est interpretanda, abire: id est, ne irem, uel ire possem. Radix uerbi est יָלַךְ cuius suprà primo capite, uersu v & vi rationem explicauimus. de infinitiuis etiã uerborum quinti ordinis numero ducẽtesimo octogesimoseptimo habes.

בְּרְחֹבֹתֵינוּ syllaba nu, in fine affixũ iod epenthesis. Beth ab initio præpositio est in, habetq; hirek, ne duo scheua ab initio dictionis concurrerent. Nomen est plurale fœmininũ, singulare eius uide suprà numero centesimo octogesimotertio.

CCCLVII קִצֵּנוּ nomen singulare cũ affixo plurali primæ personæ. Absolutè dicimus קֵץ finis, terminus. radix est קָצַץ amputare, prescindere: finis enim est quasi præcisum & determinatũ tempus. Dages præcedente hirek uel repræsentat alteram ex duplicatis, uel longum punctũ zere. Sæpe enim iam dictum est, zere in

hirek

hirek ſequente dages reſolui.

מִלְאוּ præteritum kal plurale, à radice מָלֵא plenus uel repletus fuit. Eſt enim uerbum intranſitiuum in coniugatione prima kal.

Verſus decimusnonus.

CCCLVIII סַלִּים nomen plurale maſculinum, cuius ſingulare eſt סַל leuis, à radice סָלַל id quod dages in lamed, quod eſt index literæ alterius ex duplicatis abiectæ, oſtendit.

מִנִּשְׁרֵי mem ab initio eſt comparatiui nota, nomen eſt plurale in cõſtructione. Extra conſtructionem eſt נְשָׁרִים Singulare eſt נֶשֶׁר aquila. Huius uocis etymologiam explicat eleganter rabbi Abrahã Hiſpanus, autor expoſitionis in Legem quę inſcribitur Zeror hãmor, cuius uerba ſubijciam. Is enim in uerſum illum capitis 11 Geneſ. Appellauitq; Adam nomi

nibus ſuis cuncta animantia, &c. cōmentans, quum multis oſtendiſſet hominis primi dignitatem, ſapiētiam & ſcientiam præſtantiſſimam fuiſſe ante peccatū: idq́ animaduerti poſſe, ex eo quòd omnibus creaturis talia nomina indiderit, quę naturam & proprietates ipſarum complecterentur. Poſt multa exempla tandem etiam aquilæ uocem ita explicat, נשר על
שם תכונותיו שפורחת באויר עד יסוד האש
ונשרפת ונופלת בים ומתחדשת ועל זה נאמר
תתחדש כנשר נעורייכי: וזהו נשר לשון נפילת
מלשון חז״ל משיר את השער וגו׳: וכן אותיותיו
מורות על פעולותיו כגון נפילה השין אש ה
הריש רוח על שם שעולה עד יסוד האש ונופלת
Hoc eſt, Aquila dicitur Neſther, quod proprietas eius ſit, ut uolet uſque ad elementum ignis, ibiq́ comburatur & decidat in mare, ac renouetur: unde dicitur Pſalmo cēteſimoſecundo, Renouabitur

ſicut aquilæ iuuentus tua. atq; hinc dicitur neſther, à cadendo (nam נָשַׁר & תָשִׁיר in Thalmud ſignificat Cadere.) ab eo quod dicunt Rabbini & ſapiẽtes noſtri piæ memoriæ, Facit decidere crines, &c. Idem teſtantur literæ eius. Nun enim repræſentat dictionem נְפִילַת id eſt, caſum. Schin uerò אֵשׁ hoc eſt, ignem. Reſch deniq; innuit dictionem רוּחַ id eſt, uentum uel ſpiritum, eo quòd per aera aſcendat uſque ad elementum ignis, &c. Hæc ille. Rabi Dauid Kimhi quoq; in Radicibus ait, aquilam decimo quoq; anno hoc facere, centeſimo uerò quum idem tẽtat pro more, decidere eum in mare, atq; mori.

CCCLIX הֶהָרִים he ab initio eſt demonſtratiuum, & cur habeat ſegol ſuprà diximus ſecundo libro. Vide in punctatione literæ he ſeruilis. Vox ipſa pluralis eſt numeri, cuius ſing. aliâs expoſuimus.

דלקנו

דְּלָקֻנוּ plurale præteritum kal cum affixo. Porrò kybutz hoc loco pro uafschurek ponitur, & mutatur punctatio propter affixum. Regulariter dicendum fuerat דְּלָקוּנוּ Radix est דָּלַק persequi, sed nō simpliciter: plus enim significat, quàm רָדַף id quod in ea exprobratione Iacobi aduersus Labanum uidere est, ubi etiam hoc uerbo utitur scriptura.

בַּמִּדְבָּר Beth præpositio includit he demonstratiuum: uox ipsa nomen est he æmanthicum, significat desertum. Radix eius est דָּבַר

Versus uigesimus.

CCCLX רוּחַ nomen fœmin. singulare, quod in plurali habet רוּחוֹת à radice רָוַח respirauit. Significat autem nomen uentum, spiritum sanctum, & aliâs uitam hominis, &c.

אַפֵּינוּ nomen plurale masc. cum affixo nu, sin

nu, singulare est אַף nasus: de quo suprà.

מְשִׁיחַ nomen adiectiuum in constructione, quare sub prima litera mem scheua est ex kametz mutatũ. Radix est מָשַׁח hoc est, unxit.

CCCLXI בִּשְׁחִיתוֹתָם beth præpositio habet hirek, ne duo scheua ab initio dictionis concurrerent. Mem in fine affixum est plurale masc. tertiæ personæ: nomen est plurale fœmi. Singulare eius est שְׁחִיתָה rete, radix est שָׁחַת &c.

בְּצִלּוֹ beth ab initio prępositio est, uau holem in fine affixum. Nomen est צֵל id est, umbra: à radice צָלַל ideoq; uides dages in lamed, quod alterum lamed exciderit. Expositionem uersus huius paucis ex Vatablo adijciam. Is enim inquit Chaldæus paraphrastes, & alij Rabbini hunc uersum intelligũt de Iosia rege pijssimo, sub quo Iudæi pacem & quietẽ habere

bere ſperabant, ſed captus & occiſus ab hoſtibus fruſtrauit eos ſpe ſua. Appellãt autem Meſſiam, id eſt, unctum: ſicut & omnes alios reges. Præterea ſpiritum ſiue uitam narium ſuarum, quod eos tueretur & conſeruaret in pace, ne ab hoſtibus occiderentur. Hæc ille.

Verſus uigeſimusprimus.

CCCLXII שִׂישִׂי imperatiuus eſt tertiæ coniug. fœmin. ſingul. à radice שׂוֹשׂ lætatus eſt. Obſeruãdum eſt autem, uerba quarti ordinis, quãdo non ſunt in prima cõiugatione, in imperatiuo & futuro in uſu, tunc in tertia habent hanc formã, ut ſcilicet abijciatur he characteriſtica cõiugationis: non enim ab hac radice in prima coniugatione uſitatus eſt imperatiuus, ut dicamus שׂוֹשׂ ſicut dicimus à קוּם in imperatiuo kal קוּם Ergo in tertia coniugatione dicimus שִׂישׂ abiecto he, nam

regula

regulariter dicendum fuerat חֲשִׁישׁ Vide Eliæ librum Electum, oratione secunda, fundamento octauo, &c.

יוֹשֶׁבֶת participium præsens fœmininū kal, radix suprà est explicata. Proinde in fine additur ei iod in exemplaribus quibusdam, preter regulam: estq; nihil aliud q̃ mẽda quæ uitio scriptorum irrepsit, tametsi in Masora sua, huiusmodi superfluas literas superstitiosè annotent Iudæi.

CCCLXIII תַּעֲבָר futurum est kal, in quo in fine uaf holē in kametz chatuph est conuersum. Radix aliâs est explicata, & de duplici correpto kametz require suprà numero sexagesimoprimo.

CCCLXIIII תִּשְׁכְּרִי וְתִתְעָרִי prius uerbum est futurum kal fœmininum, à radice שָׁכַר inebriatus est, contrà quum fuerit punctum in sinistra literæ schin parte שָׂכַר significat mercede conducere.

Alterum

Alterum eſt futurum fœmininū ſing; quartę cōiugationis, id quod indicat poſterius thaſ, à radice עָרָה euacuare, euacuabis teipſam, id eſt, poſtquâm inebriata fueris, euomes rurſus id quod bibiſti.

Verſus uigeſimus ſecundus.

CCCLXXV תַּם uerbum kal præteritum, à radice תָּמַם Solent autem tam uerba ſexti ordinis quàm quarti, inter cōiugandum abijcere mediā radicalem: ſed ita dignoſcūtur, quòd uerba ſexti in præterito kal habent paſſach ſequēte dages, illa uerò kametz, & poſtea in quibuſdā perſonis paſſach abſque dages, ut à קוּם dicimus קָם

לְהַגְלוֹתָהּ infinitiuus tertiæ coniugationis à radice גָּלָה in captiuitatē abductus eſt: quę uox etiam ſignificat reuelare, maximè in ſecunda coniugatione, ut in hoc ipſo uerſu uidere eſt. Eſt hoc loco ſubaudienda

diēda coniūctio aduerſatiua, ſed: & uerba præterita quæ ſequuntur per futura interpretanda.

CAPVT QVINTVM.

Verſus primus.

EXplicata ſæpe ſuprà ſunt uerba huius uerſus.

Verſus ſecundus.

CCCLXVI לְזָרִים Lamed articulus eſt datiui caſus, habetq́ genuinum ſuum pūctum ſcheua. Reliqua uox nomen eſt plurale maſculinum, à ſingulari זָר alienigena, â radice זוּר receſſit.

CCCLXVII בָּתֵּינוּ nomen plurale cum affixo primæ perſonæ plural. Singulare eius בַּיִת domus, à quo בָּתִּים plurale deſcendit, in quo ſanè nomine præter regulam & naturam Linguę ſanctę poſt

longum punctum kametz, dages sequitur: sed fit illud ad differentiā alterius nominis בַּת scilicet quod genus est mensuræ, à quo plurale descendit בַּתִּים cum passach. Hæc ferè rabbi Aben Esra in caput XII Exodi annotauit.

לְנָכְרִים lamed similiter hoc loco est articulus datiui casus: reliqua uox nomen plurale masc. à singulari נָכְרִי nam alterū iod euphoniæ gratia elisum est: regulariter etenim dicendum erat נָכְרִיִּים Radix est נָכַר cognitus fuit, unde hoc nomen alienigena, per antiphrasin deducitur. Aben Esra in XX caput Exodi, inter זָר & נָכְרִי hoc discriminis statuit, ut hoc de ijs qui planè sunt alienæ terræ, ueluti gentes respectu Iudęorū, intelligatur: illud uerò de ijs qui nō sunt eiusdem tribus & familiæ, ueluti Rubenitæ respectu Leuitarū, & Meraritæ respectu Kehitarum.

Versus

Versus tertius.

CCCLXVIII יְתוֹמִים nomen plurale masc. à singulari יָתוֹם pupillus.

הָיִינוּ suprà sępe explicata est hęc uox.

אָב nomẽ singulare masc. quod in plurali heteroclitum est: habet enim fœmininam terminationem. אָבוֹת patres. radix eius est אָבָה uoluit, desiderauit: bene enim uolunt patres filijs suis.

אִמֹּתֵינוּ nomen plurale fœmin. cum affixo primę personę plurali. Iod post thaf est epenthesis. Singul. eius est אֵם mater, non differens à Germanico nostro *amm*. Vides autem hîc zere longum punctum resolui in breue, sequente dages.

Versus quartus.

CCCLXIX מֵימֵינוּ est nomen plur. cum affixo plurali primę personę. Radix eius est מַיִם de qua numero CIIII abundè diximus, nisi quòd hoc loco notandũ est

eam uocẽ in plurali conſtructiuo, & cum affixis geminare duas literas, regulariter enim מֵי dicendum erat, ut habes Num. xix. &c. ſed pro illo cõmuniter dicimus מֵימֵי &c. ut hîc uides.

CCCLXX בְּכֶסֶת nomen eſt à radice כָּסַף deſiderauit: nihil enim perinde à mortalibus inſatiabili cupiditate expetitur atq; argentum. Litera beth, hoc loco Pro, ſignificat.

שָׁתִינוּ præteritum eſt kal plurale primæ perſonæ à radice שָׁתָה bibit, quo pacto uerò uerba quinti ordinis, in præteritis inflectantur aliâs diximus.

CCCLXXI עֵצֵינוּ nomen plurale cũ affixo ſingulare eſt עֵץ lignum, arbor &c.

בִּמְחִיר nomen eſt, quod ſignificat precium. Beth ſeruile ab initio ſuum ſcheua in hirek cõmutauit, ne duo ſcheua ab initio concurrerent.

Vltima

Vltima uox huius uerſus futurum eſt pro prꝺterito imperfecto poſitum, quod frequens eſt in Prophetis.

Verſus quintus.

CCCLXXII In hoc uerſu nihil eſt quod explicatione opus habeat, niſi illa dictio הוּנַּח quæ eſt præteritum hophal, à radice נוּחַ quieuit. Deinde etiam hoc notandum quæ in tertia huius uerſus dictione paſſach in kametz eſt mutatum, propter accentum diſtinguentem.

Verſus ſextus.

נָתַנּוּ uerbum præteritum kal plurale primæ perſonæ à radice נָתַן dedit. Proinde dages hîc repræſentat tertiam radicalem nun, quæ breuitatis gratia abiecta eſt, nam regulariter dicendum erat נָתַנְנוּ

לִשְׂבֹּעַ infinitiuus kal, à radice שָׂבַע ſatiatus fuit, quæ punctulo ſmol ab altera dictione שָׁבַע hoc eſt. iurauit, differt: nã

illa punctum in dextro cornu ש habet.
Poſtrema uox huius uerſus ſuprà numero LXXV explicata eſt, mutauitq́ hoc loco prius ſægol in kametz, propter periodi finem. Notandum eſt autem in hoc uerſu lamed articulum, ante uocem Mizraijm & Aſchur, ſubaudiendum. Quod uerò dicit dominus Ægyptijs manus, Aben Eſra intelligit de fœdere pacto. Rabbi Salomo ita explicat, quemàd modum homo qui cadit & cupit ſtare, is extendit manum ſuam ad eum qui ſibi uicinus aſtat: ſic etiam nos ad Ægyptios extendimus manus, ut iuuarent nos, & ad Aſſyrios, ut ſatiarent nos pane, &c.

Verſus ſeptimus.

CCCLXXIIII Prima uox nómen eſt plurale maſc. cum epẽtheſi iod & affixo. Radicem eius uide ſuprà numero tercentesimo ſexageſimooctauo.

אֵינָם aduerbium eſt negatiuũ cum affixo plurali maſcul. quod ſemper includit uerbum ſubſtantiuum Sum, es, eſt, &c. hoc ſenſu, Patres noſtri peccauerunt, & (nam uaf copulatiua hîc ſubaudiẽda eſt, ſicut & ante alteram ſtatim ſequẽtem dictionem, quod Maſorah quoq; teſtatur, ut uidere eſt in magnis Biblijs Venetianis, ubi ita ad marginem binæ hæ uoces ſcribuntur וְאֵינָם וַאֲנַחְנוּ) non ſunt ipſi, ſcilicet in mundo: hoc eſt, nõ uiuunt amplius in hoc ſeculo. De dictione אַיִן uide numerum decimumſeptimum.

De uoce אֲנַחְנוּ uide numerum ducenteſimum nonageſimum quartum.

עֲוֺנֹתֵיהֶם nomen plur. cum affixo plurali tertiȩ perſonȩ maſc. & cum epentheſi iod. Radicem & ſingulare eius, uide numerum nonageſimũ tertium. Poſtrema uerſus huius uox præteritum eſt plurale

primę perſonæ kal. Radix eſt סָבַל tulit, portauit, paſſus eſt: inde סֵבֶל patientia. Hinc uerſiculus ille apud Hebręos extat מִי שֶׁאֵינוֹ מֵנִיחַ הָאֵבֶל בְּסֵבֶל יַאֲרִיךְ יְגוֹנוֹ id eſt quiſquis non deponit luctum per patientiam, is prolongabit dolorem ſuum. Porrò ſecundum kametz ex paſſach eſt mutatum propter finem periodi, ut iam ſæpę diximus.

Verſus octauus.

Nihil hic uerſus difficultatis habet.

Verſus nonus.

CCCLXXV נָבִיא futurum eſt hiphil plurale primæ perſonæ: à radice בּוֹא uenit: inde in hiphil הֵבִיא fecit uenire, adduxit. Hoc loco futurum pro præterito imperfecto ponitur.

מִפְּנֵי nomen plurale maſc. conſtructiuum, à פָּנִים facies, de qua uoce diximus in numero centeſimotrigeſimoſecundo.

Mem

Mem ab initio eſt præpoſitio à, ab, de: cuius rationem libro ſecundo habes huius noſtræ Grammaticę. Porrò Hebraiſmus notandus eſt, A facie: id eſt, propter. Sed afferamus interpretationē totius uerſus, quem Vatablus ita exponit, In animabus noſtris afferebamus panem noſtrum à facie gladij deſerti, ſiue propter gladiū deſerti: id eſt, Quum uitæ periculo ob hoſtem gladijs nos inſequentē cogebamur nobis quærere uictū in terra noſtra, quæ nunc eſt ueluti deſertum. Chaldæus paraphraſtes ita reddidit, In animabus noſtris adducebamus panem ſuſtētationis noſtræ â conſpectu occiſionis gladij, qui ueniebat à latere deſerti. Hactenus illi.

Verſus decimus.

CCCLXXVI עוֹרֵנוּ nomen plurale maſc. cum affixo plurali primæ perſonæ. Deeſt autem hîc poſt reſch litera iod plu

ralis numeri index, quod & zere testatur & uerbũ quod sequitur plurale, tametsi Hieronymus singulariter legerit. Radix est עוֹר cutis, pellis, refertur ad hominem & bestias.

CCCLXXVII נִכְמָרוּ uerbum niphal præteritũ plurale tertiæ personæ; in quo posterius scheua in kametz propter accẽtum distinguentẽ est conuersum. Radix est כָּמַר quæ & denigrari & incendi, siue exuri significat.

CCCLXXVIII זַלְעֲפוֹת nomen plurale fœmininum quadriliterũ, significãs horrorem, horripilationem, exustionem & tempestatem: singulare est זַלְעָפָה

Versus undecimus.

CCCLXXIX נָשִׁים nomen plurale fœmininum (id quod ex sexu cognoscitur, tametsi terminatio reclamet) cuius sing. uide numero CCXXIIII.

CCCLXXX ענו preteritū piel plur. tertiæ persone, à radice ענה afflictus est, humiliatus est: inde piel ענה humiliauit, quo uerbo stuprum, Hebræa lingua uerecundè exprimit. De reliquis huius uersus dictionibus aliâs diximus.

Versus duodecimus.

CCCLXXXI בידם beth ab initio seruilis est. Mem in fine affixum relatiuum, quod & ad hostes & ad ipsos principes refertur, uti annotauit Aben Esra.

נתלו uerbum niphal preteritum plur. tertiæ personæ, à radice תלה suspendit: unde תלוי suspensus: quo nomine ignominioso hostes crucis Christi, perfidi inquam Iudæi seruatorem nostrum appellare consueuerunt.

נהדרו præteritum niphal plurale tertiæ persone, à radice הדר honorauit, &c. Nun ab initio habet segol, quia guttura

lis ſequitur, alioquin habiturum erat hirek, ut in proximo paſſiuo uidiſti. Gutturales enim literæ tres habent hoſtes, hirek ante ſe non ferunt, ſed loco illius plerunq; ſægol ſubſtituunt: deinde dages in ſe non admittunt, ſed illud ad punctum breue precedens adiiciunt, ut fiat longũ, eumq; defectum reſarciat. Poſtremò purum ſcheua ſub ſe non ferunt, niſi tribus de cauſis, quas ſuprà numero CCXCII recẽſuimus: ad quas, he hoc loco cum ſcheua puro punctatum referẽdum erit. Proinde kametz hoc loco ex ſcheua mutatũ eſt, propter accentum.

Verſus decimustertius.

CCCLXXXII טְחוֹן infinitiuus kal abſolutus, hoc eſt ſine lamed, quod tamẽ ſubaudiendum eſt, nam ſic conſtruenda eſt hec pars uerſus, adoleſcentes לִטְחוֹן id eſt, ad molendum, ſeu ut molerent, tule-

runt

runt, hoſtes ſcilicet. Radix eſt טָחַן

נָשָׂאוּ preteritum kal plurale tertię perſonę, in quo kametz poſterius loco ſcheua poſitum eſt, propter accentum.

CCCLXXXIII וּנְעָרִים uaf copulatiua habet ſchurek, ne duo ſcheua contra regulã ab initio dictionis concurrerent. Nomen ipſum plurale eſt maſculinum à ſingulari נַעַר puer.

בָּעֵץ beth includit he demonſtratiuũ, loquitur enim de illo ligno, hoc eſt, de manubrio ligneo, quo uoluitur mola, uti teſtatur Aben Eſra.

כָּשָׁלוּ præteritũ kal plurale tertię perſonæ. Radix eſt כָּשַׁל impegit, corruit. Poſterius kametz loco ſcheua propter accentum & finem periodi ponitur: ut in ſequentis uerſus dictione שָׁבָתוּ apparet.

Verſus decimusquartus.

CCCLXXXIIII מִנְּגִינָתָם mem ab initio

initio prępositio est ablatiui casus, ut iam sæpe uidimus. A fine uerò affixum plura le masc, Nomen est fœmininū נְגִינָה canticum: quod hîc propter affixum mutauit he in thaf. Radix est נָגַן cecinit.

Reliquæ huius uersus dictiones aliâs explicatæ sunt, quare ad sequentia pergamus.

Versus decimusquintus.

CCCLXXXV In hoc quoque uersu nihil est quod non sępe à nobis expositum fuerit, nisi fortè dictionis מְחוֹלֵנוּ expositionem requiras, quæ nomen est cum affixo primę personę plurale, à radice חול ut sentit rabbi Ionah, uel חָלַל ut placet Kimhi, quæ significat tripudiare, ducere chorum uel choreas: unde nomen מָחוֹל tripudium, chorea: in plurali מְחוֹלוֹת

Versus decimussextus.

CCCLXXXVI עֲטֶרֶת nomē fœm, sing. coro

coronam ſignificans, à radice עֶטֶר circũdedit. Vide 1 Reg. XXIII. Per coronam capitis intelligit Aben Eſra hoc loco templum & præſentiam diuini numinis.

אוי interiectio dolentis.

Reliquę huius uerſus uoces ſuprà expoſitę ſunt.

Verſus decimusſeptimus.

CCCLXXXVII זֶה pronomen demonſtratiuum ſing. maſc. in fœminino זאת uel זו iſta, &c. in plurali habet אֵלֶּה ut ſtatim explicabimus.

CCCLXXXVIII דָּוֶה nomen maſc. adiectiuum, ęgrotus: in fœminino habet דָּוָה ęgrota. Leuit. cap. XV.

CCCLXXXIX אֵלֶּה pronomen demonſtratiuum plurale cõmunis generis. Radix eius eſt אֵל ut habes 1 Paral. cap. XX. & Gen. XXVI. Plerunq; uerò paragogicôs illi he adijcitur, & dages in lamed

cum

cum ſægol, propter accentum quem habet ſub prima ſyllaba.

Reliqua aliâs explicata ſunt: unum eſt quod obſerues, nimirum עַל in hoc uerſu & ſequenti, præpoſitionis Propter, uim habere.

Verſus decimusoctauus.

CCCXC שְׁשַׁמֵּם ſchin ab initio huius uerbi (quod preteritũ eſt primę coniugationis kal actiuę, habetq́ terminationem tertiæ præteriti kal, nimirum zere: nam ut in primo Grammaticę noſtræ libro docuimus, deſinit illud in paſſach, ut פָּקַד idq́ frequẽtiſſimè uel in zere, ut אָהֵב uel in holem, ut יָכֹל) ſeruilis eſt, & habet uim relatiui, ut uidere potes libro ſecundo Grammaticæ noſtræ, ubi & de punctatione eius genuina, quam hoc loco habet, diximus.

שׁוּעָלִים nomen plurale maſculinum, à ſingu

à singulari numero שׁוּעָל id est, uulpes.

הִלְּכוּ uerbum prȩteritum plurale piel, à radice הָלַךְ id est, ambulauit.

Versus decimusnonus.

CCCXCI תֵּשֵׁב futurum kal sing. tertiæ personȩ, à radice יָשַׁב sedit, moratus est, durauit, stabilis fuit, quo significato hoc loco usurpatur. Quo pacto uerò uerba incipientia à prima radicali iod, aliâs diximus.

CCCXCII כִּסְאֲךָ nomen fœmininū cum affixo extra quod dagessatum est. dicimus enim כִּסֵּא solium, thronus.

לְדוֹר nomen est significans זְמַן חַיֵּי הָאָדָם hoc est, tempus uitæ hominis in hoc seculo, à radice דּוּר id est, habitauit. Cur uerò uaf copulatiua habeat kametz, uide librum secundum Grammaticæ nostræ de punctatione uaf seruilis literæ.

Verſus uigeſimus.

CCCXCIII לָמָּה interrogationis particula Quæ, conſtat ex illa ſyllaba מָה id eſt, quid (de qua ſuprà numero centeſimo octogeſimonono) & litera ſeruili la med. Triplex eſt autẽ huius uoculæ punctatio, nimirum ea quam hîc uides, hoc eſt, ut habeat duplex kametz & dages in mem, propter accẽtum in prima ſyllaba, atq; hæc frequentior eſt punctatio. Altera, ut habeat duplex kametz ſine dages, & accentũ in altera ſyllaba: ut habes Pſalmo uigeſimoſecundo, uerſu primo. Tertia, ut habeat kametz ſægol, & accentum in prima ſyllaba לָ֫מֶּה primi Samuelis capite primo. Proinde hæc particula interrogatoria in hoc uerſu, ad alterum quoq; uerbum quod ſequitur, repetendum eſt: una enim particula apud Hebræos frequẽter duabus uel tribus clauſulis ſeruit.

CCCXCIIII לָנֶצַח lamed ſeruilis includit he demõſtratiuum. Ipſum nomen ſignificat æternitatem, perpetuitatem, ſecula ſeculorum. Sunt hîc nomina ſynonyma, לְעוֹלָם : לְדוֹר וָדוֹר : לָנֶצַח hoc eſt, in æternum: quamuis nõ raró perpetuum, hoc eſt, longum, non ſempiternum tempus ſignificent.

לְאֹרֶךְ nomen eſt ſignificans longitudinem, à radice אָרַךְ prolongatus eſt.

Verſus uigeſimusprimus.

CCCXCV הֲשִׁיבֵנוּ imperatiuus hiphil ſing. maſc. cum affixo plurali maſc. primæ perſonæ. Radix eſt שׁוּב id eſt, reuerſus eſt: inde hiphil הֵשִׁיב fecit reuerti, reduxit.

CCCXCVI וְנָשׁוּבָה uaf copulatiua. Verbum eſt futurum kal plurale primæ perſonæ, cũ he paragogico, à radice שׁוּב cuius iam aliquoties meminimus.

CCCXCVII חַדֵּשׁ imperatiuus piel ſing. à radice חָדַשׁ nouus fuit. inde חִדֵּשׁ innouauit, inſtaurauit. de ultima uoce capite primo, numero LI diximus.

Verſus uigeſimus ſecundus.

CCCXCVIII כִּי אִם binæ hæ particulæ coniunctæ aduerſatiuã conſtituunt coniunctionẽ: aliâs כִּי rationalis eſt coniunctio, אִם uerò ſeorſim, ſi, ſignificat.

CCCXCIX מָאֹס infinitiuus kal, & ſequens ſtatim uerbum præteritum kal ſingulare, ſecundæ perſonæ maſc. cum affixo. Radix eſt מָאַס repulit, faſtidiuit, abiecit. Porrò emphaſis eſt Hebræis, faſtidiendo faſtidiuiſti nos: ut de infinitiuo, numero tercenteſimo tertio diximus.

CCCC מְאֹד particula indeclinabilis, plurimum uel ualde ſignificans, ſuperlatiui plerunq; nota. Atq; hæc de explicatione uocum quinti huius ac ultimi Threnorum

norum capitis dicta ſufficiant, in quo bre uiores fuimus, tum ꝙ nihil fore difficul. tatis habeat hoc caput, quum etiam quia pleraque non ſemel in ſuperioribus capi ribus expoſuerimus: quæ ſi ſtudioſus di- ligenter excutiet, memoriæꝙ mandabit, non tantùm quæ in hoc capite ad Gram- maticam pertinent, ſed & quæcunꝙ tan. dem in uniuerſis Biblijs occurrent, facilè per ſe cognoſcere poterit. Vnũ eſt quod corollarij uice adijcere placet, nimirum cõſuetudinem eſſe Hebræis, ut in fine hu ius libelli penultimum uerſum repetant, eam ob cauſam, ut nugiuenda ille rabbi Salomon garrit, quòd in malo ac commi natione deſinat: quod quum & in Eſaia, Eccleſiaſte & Malachia contingat, repe. tendos ſemper penultimos uerſus, per. uerſus idem rabbi Salomo tradit. Atqui aliam & ueriorem Vatablus adfert ratio.

nem, cur penultimus uersus Threnorum sit repetēdus. Verba illius hæc sunt: Pendet sententia, propterea repeti debet uersus præcedens ad absoluendam sententiam. Hæc ille.

Meditationum grammaticarum in Threnos Hieremiæ Finis.

INDEX RERVM ET VERBORVM QVAE IN HIS Meditationibus explicata sunt.

He demonstra-

Salomo

Finis Indicis Rerum & Verborum in Meditationes Grammaticas Threnorum, in quo præcipua tantùm Capita annotata sunt: nam reliqua, à studiosis diligentibus facilè obseruari & annotari poterunt.

AVTORES GRAMMATICI APVD HEBRÆOS quos in hoc opuſculo ſequuti ſumus.

Veteres.

Rabbi Dauidis Kimhi Michlol.
Rabbi Moſeh Kimhi frater eius.
Rabbi Abraham Aben Eſra.
Autor quidam Hiſpanus, qui ſcripſit Grammaticam ſuam פֶּתַח דְּבָרַי

Recentiores.

R.Eliah Leuites Germanus.
D.Iohannes Reuchlinus Phorcenſis.
D.Sebaſtianus Munſterus.
D.Volfgangus Capito.
Auguſtinus Nouzenus Marpurgenſis.
Theodorus Bibliander.
D.Paulus Fagius.
A. R. Calignius.
Sanctes Pagninus Lucenſis.

BASILEÆ, PER
HENRICHVM PETRI,
ANNO M. D. LII.

Series chartarum.

Grammaticæ quaterniones,
a b c d e f g h i k l m n o p.
Meditationum quaterniones,
A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X Y Z Aa Bb.

Threni Hieremiæ pro-
phetæ, Hebraicè, Græcè,

& Latinè, cum duplici uersi-
one, Hierony[illegible]i &
Munsteri.

ΘΡΗΝΟΙ

ΙΕΡΕΜΙΟΥ.

Κεφ. α. 1.

ΚΑὶ ἐγένετο μετὰ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι τὸν ἰσραήλ, καὶ ἱερȣσαλὴμ ἐρημωθῆναι, ἐκάθισεν ἱερεμίας κλαίων, καὶ ἐθρήνησε τὸν θρῆνον τοῦτον ἐπὶ ἱερουσαλὴμ. καὶ εἶπεν.

א Πῶς ἐκάθισε μόνη ἡ
πόλις ἡ πεπληθυσμένη
λαῶν. ἐγενήθη ὡς χήρα. πε-
πληθυσμένη ἐν ἔθνεσιν.
ἄρχȣσα ἐν χώραις ἐγενήθη εἰς φόρον.

איכה ישבה
בדד ה
העיר רבתי עם היתה
כאלמנה רבתי בג
בגוים שרתי במ
במדינות היתה למס׃

בכה תבכה בלילה
ודמעתה על־לחיה אי
אין־לה מנחם מכל־
אהביה כל־רעיה בגדו
בה היו לה לאיבים׃

ב Κλαίȣσα ἔκλαυσεν ἐν νυκτί. καὶ τὰ δάκρυα αὐ-
τῆς ἐπὶ τῶν σιαγόνων αὐτῆς, καὶ οὐχ ὑπάρχει ὁ παρα-
καλῶν αὐτὴν, ἀπὸ πάντων ἀγαπόντων αὐτήν. πάντες
οἱ φιλȣ̃ντες αὐτὴν, ἠθέτησαν αὐτὴν, ἐγένοντο αὐτῇ εἰς
ἰχθρούς.

ג Μετῳκίσθη ἰουδαία

גלתה יהודה מעני

THRENI IIRMEIAE PROPHETAE

Hieron. translatio.

ET factum est postquam in captiuitatē redactus est Israël, & Hierusalē deserta est, sedit Hieremias propheta flēs, & planxit lamentatione hac in Hierusalem, & amaro animo suspirans & eiulans, dixit:

Caput I. Aleph.

QVomodo sedet sola ciuitas plena populo. Facta est quasi uidua domina gentium. Princeps prouinciarū facta est sub tributo. Beth. Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius. Nō est qui consoletur eam, ex omnib. charis eius. Omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Gimel.

Munsteri translatio.

QVomodo sēdet ciuitas solitaria, & quæ abūdabat populo facta est quasi uidua: quæ magna fuit inter gētes, & principatum habuit in puinciјs, facta est sub tributo. Plorādo plorabit in nocte, & lachryma ei9 in maxillis ei9: nec est ei cōsolator, ex omnib. amatorib. eius: sed oēs amici eius præuaricātur in eā, & facti sunt inimici eius. Exulauit Iehuda propter

Migrrauit Iudas propter

ἀπὸ ταπεινώσεως αὐτῆς,
καὶ ἀπὸ πλήθους δουλείας
αὐτῆς. ἐκάθισεν ἐν ἔθνεσι.
οὐχ εὗρον ἀνάπαυσιν.
πάντες, οἱ καταδιώκον-
τες αὐτὴν, κατέλαβον αὐ
τὴν ἀνὰ μέσον τῶν θλι=
βόντων.

ד Ὁδοὶ σιὼν πενθοῦσι,
παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἐρχομένους
ἐν ὀρτῇ, πᾶσαι αἱ πύλαι
αὐτῆς ἠφανισμέναι. ἱερεῖς
αὐτῆς ἀναστενάζουσιν. παρ
θένοι αὐτῆς ἀγόμεναι. καὶ
αὐτὴ ἡ πικραινομένη ἐν
ἑαυτῇ.

ה Ἐγένοντο οἱ θλίβον-
τες αὐτὴν, εἰς κεφαλήν. καὶ
οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς εὐθυνοῦ-
σαν. ὅτι κύριος ἐταπείνω-
σεν αὐτὴν ἐπὶ τὸ πλῆθος
τῶν ἀσεβῶν αὐτῆς. τὰ νήπια αὐτῆς ἐπορεύθησαν ἐν αἰ
χμαλωσίᾳ κατὰ πρόσωπον θλίβοντος.

ו Καὶ ἐξῆρθη ἐκ θυγα-
τρὸς σιὼν πᾶσα ἡ εὐπρε=

וּמֵרֹב עֲבֹדָה הִיא יָשׁ
יָשְׁבָה בַגּוֹיִם לֹא מָ
מָצְאָה מָנוֹחַ כָּל־
רֹדְפֶיהָ הִשִּׂיגוּהָ בֵּין
הַמְּצָרִים׃

דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת
מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד כל
כָּל־שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמֵמִין
כֹּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בת
בְּתוּלֹתֶיהָ נּוּגוֹת וְהִיא
מַר־לָהּ׃

הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ
אֹיְבֶיהָ שָׁלוּ כִּי־יְהוָה
הוֹגָהּ עַל־רֹב פְּשָׁעֶיהָ
עוֹלָלֶיהָ הָלְכוּ שְׁבִי
לִפְנֵי־צָר׃

וַיֵּצֵא־מִן־בַּת צִי
צִיּוֹן כָּל־הֲדָרָהּ הָיוּ

afflictionem, & multitudinem seruitutis. Habitauit inter gentes, nec inuenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Daleth. Viæ Sion lugent, eo quod non sint, qui ueniant ad solennitatẽ. Omnes portæ eius destructæ, sacerdotes eius gementes. virgines eius squallidæ, & ipsa oppressa amaritudine. He. Facti sunt hostes ei9 in capite, inimici eius locupletati sunt, q̃a dominus locutus est sup eã, ꝓpter multitudinẽ iniq̃tatũ eius. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatẽ ante faciẽ tribulãtis. Vou. Et egress9 est à filia Siõ oĩs de

afflictionem & præ multitudine seruitutis: & ipsa sedens inter gentes non inuenit requiẽ, sed omnes persecutores eius apprehenderũt eam quasi inter macerias. Viæ Ziõ lugẽt, eò quod nulli ueniant ad solẽnitatem: omnes portæ eius sunt desolatæ: sacerdotes eius ingemiscunt, & uirgines ei9 sunt afflictæ, atq; ipsa est in amaritudine. Facti sunt hostes eius in capite, & inimici eius prospere egerunt, quia dominus [af]flictionem intulit propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius abierunt in captiuitatem ante faciem hostis. Et egressa est à filia Zion omnis gloria eius,

πεια αὐτῆς. ἐγένοντο οἱ ἄρχοντες αὐτῆς, ὡς κριοὶ οὐχ εὑρίσκοντες νομήν. καὶ ἐπορεύοντο ἐν οὐκ ἰσχύϊ κατὰ πρόσωπον διώκοντος.

ζ Ἐμνήσθη ἱερουσαλὴμ ἡμερῶν ταπεινώσεως αὐτῆς, καὶ ἀπωσμῶν αὐτῆς, πάντα τὰ ἐπιθυμήματα αὐτῆς, ὅσα ἦν ἐξ ἡμερῶν ἀρχαίων. ἐν τῷ πεσεῖν τὸν λαὸν αὐτῆς εἰς χεῖρας θλίβοντος. καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν αὐτῇ, ἰδόντες οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς, ἐγέλασαν ἐπὶ τῇ μετοικεσίᾳ αὐτῆς.

η Ἁμαρτίαν ἥμαρτεν ἱερουσαλήμ, διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο. πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτήν, ἐταπείνωσαν αὐτήν, εἶδον γὰρ τὴν ἀσχημοσύνην αὐτῆς. καί γε αὐτὴ στενάζουσα, καὶ ἀπεστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.

θ Ἀκαθαρσία αὐτῆς πρὸς πυλῶν αὐτῆς, οὐκ ἐμνήσθη

שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא־
מָצְאוּ מִרְעֶה וַיֵּלְכוּ
בְלֹא־כֹחַ לִפְנֵי רוֹדֵף׃
זָכְרָה יְרוּשָׁלִַם יְמֵי
עָנְיָהּ וּמְרוּדֶיהָ כֹּל
מַחֲמֻדֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ
מִימֵי קֶדֶם בִּנְפֹל
עַמָּהּ בְּיַד־צָר וְאֵין
עוֹזֵר לָהּ רָאוּהָ צָרִים
שָׂחֲקוּ עַל־מִשְׁבַּתֶּהָ׃
חֵטְא חָטְאָה
יְרוּשָׁלִַם עַל־כֵּן לְ
נִידָה הָיָתָה כָּל־
מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ כִּי־
רָאוּ עֶרְוָתָהּ גַּם־הִיא
נֶאֶנְחָה וַתָּשָׁב אָחוֹר׃

טֻמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ
לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ

cor eius. Facti sunt principes eius uelut arietes non inuenientes pascua, & abierũt absq; fortitudine ante faciem subsequentis. Saen. Recordata est Hierusalem dierum afflictionis suæ, & præuaricationis, omnium desyderabilium suorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cum caderet populus eius in manu hostili, & nõ esset auxiliator. Viderũt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Heth. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Omnes qui glorificabant eam, spreuerũt illam: quia uiderunt ignominiam eius. Ipsa autem gemens, & conuersa est retrorsum.

Thet. Sordes eius in pedibus eius, nec recordata

ria eius, & facti sunt principes eiꝰ sicut cerui, qui non inuenerunt pascua, abeũtes absq; uiribus ante (hostem) insequentẽ. Recordata est Ierusalem dierũ afflictionis suę & trãsmigrationis suæ, omnium desiderabilium suorum quæ fuerũt à diebus antiquis, cũ caderet populus eius in manum hostis, & nõ esset ei adiutor: uiderũt eam hostes, & riserunt super ocium eius. Peccatum peccauit Ierusalẽ, propterea abacta est in transmigrationem: omnes qui honorauerunt eam, uilipendunt eam, quia uiderunt ignominiam eius: unde & ipsa ingemuit & conuersa est retrorsum. Immundicia eius in fimbrijs eius, non est recordata

ἔσχατα αὐτῆς, κατεβίβασεν ὑπέρογκα. οὐκ ἔστιν ὁ παρακαλῶν αὐτήν. ἴδε κύριε τὴν ταπείνωσίν μου, ὅτι ἐμεγαλύνθη ὁ ἐχθρός.

י Χεῖρα αὐτοῦ ἐξεπέτασεν ὁ θλίβων ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιθυμήματα αὐτῆς. εἶδε γὰρ ἔθνη εἰσελθόντα εἰς τὸ ἁγίασμα αὐτῆς ἃ ἐνετείλω αὐτὰ μὴ εἰσελθεῖν αὐτὰ εἰς ἐκκλησίαν σου.

כ Πᾶς ὁ λαὸς αὐτῆς καταστενάζοντες ζητοῦντες ἄρτον. ἔδωκαν τὰ ἐπιθυμήματα αὐτῆς ἐν βρώσει, τοῦ ἐπιστρέψαι ψυχήν. ἴδε κύριε καὶ ἐπίβλεψον, ὅτι ἐγενήθη ἠτιμωμένη.

ל Οἱ πρὸς ὑμᾶς πάντες παραπορευόμενοι ὁδόν ἐπιστρέψατε καὶ ἴδετε εἰ ἔστιν ἄλγος κατὰ τὸ ἄλγος μου, ὃ ἐγενήθη φθεγ-

ותרד פלאים אין מנחם לה ראה יהוה את־עניי כי הגדיל אויב׃

ידו פרש צר על כל־מחמדיה כי־ראתה גוים באו מקדשה אשר צויתה לא־יבאו בקהל לך׃

כל־עמה נאנחים מבקשים לחם נתנו מחמודיהם באכל להשיב נפש ראה יהוה והביטה כי הייתי זוללה׃

לוא אליכם כל־עברי דרך הביטו וראו אם־יש מכאוב כמכאבי אשר עולל

est finis sui. Deposita est uehementer, non habens consolatorem. Vide domine afflictionē meam, quoniam erectus est inimicus. Iod. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia uidit gentes ingressas sanctuariū suum, de quibus præceperas ne intrarent in ecclesiam tuam.

Caf. Omnis populus eius gemens, & quærens panē. Dederunt preciosa quæq; pro cibo, ad resocillādum animam. Vide domine & cōsidera, quoniam facta sum uilis.

Lamed. O uos omnes qui trāsitis per uiam, attendite, & uidete si est dolor sicut dolor meus. Quoniam uinde-

nouissimi sui: sed descē dit cum miraculis, & non est ei cōsolator: uide domine afflictionē meam, quoniā magnificauit se hostis. Manū suā extendit inimicus super omnia desiderabilia eius: quoniā ipsa uidit quod gētes intrauerunt in sanctuarium suum, de quibus præcepisti, ut non ueniant in cōgregationem tuam. Omnes qui sunt in populo eius suspirantes quærunt panem, dederunt desiderabilia sua pro cibo, ut reuocarēt animam (deficiētem:) uide domine & aspice quoniā uilis facta sum. Nihil'ne ad uos oēs q trāsitis p uiā? aspicite & uidete, si est dolor similis dolori meo, quē intu

 lit mihi,

ξάμενος ἐν ἐμοί. ἐταπεί-
νωσέ με κύριος ἐν ἡμέρᾳ
ὀργῆς θυμοῦ αὐτοῦ.

מ Ἐξ ὕψους αὐτοῦ ἀπέ-
στειλε πῦρ ἐν τοῖς ὀστέοις μου
κατήγαγεν αὐτό. διεπέ-
τασε δίκτυον τοῖς ποσί
μου. ἀπέστρεψέ με εἰς τὰ ὀ-
πίσω. ἔδωκέ με κύριος ἠ-
φανισμένην ὅλην τὴν ἡμέ-
ραν ὀδυνωμένην.

נ Ἐγρηγορήθη ἐπὶ τὰ ἀ-
σεβήματά μου, ἐν χερσί μου
συνεπλάκησαν, ἀνέβησαν
ἐπὶ τὸν τράχηλόν μου, ἠσθέ-
νησεν ἡ ἰσχύς μου, ὅτι ἔδωκε
κύριος ἐν χερσί μου ὀδύ-
νας, οὐ δυνήσομαι στῆναι.

ס Ἐξῆρε πάντας τοὺς
ἰσχυρούς μου ὁ κύριος ἐκ
μέσου μου ἐκάλεσεν ἐπ'
ἐμὲ καιρὸν τοῦ συντρίψαι
ἐκλεκτούς μου. ληνὸν ἐπά-
τησε κύριος παρθένῳ θυγατρὶ ἰούδα. ἐπὶ τούτοις ἐγὼ
κλαίω.

לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה
בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ׃

מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ
בְּעַצְמֹתַי וַיִּרְדֶּנָּה פ
פָּרַשׂ רֶשֶׁת לְרַגְלַי ה
הֱשִׁיבַנִי אָחוֹר נְתָנַנִי
שֹׁמֵמָה כָּל־הַיּוֹם
דָּוָה׃

נִשְׂקַד עֹל פְּשָׁעַי
בְּיָדוֹ יִשְׂתָּרְגוּ עָלוּ ע
עַל־צַוָּארִי הִכְשִׁיל כ
כֹּחִי נְתָנַנִי אֲדֹנָי בִּידֵי
לֹא־אוּכַל קוּם׃

סִלָּה כָל־אַבִּירַי א
אֲדֹנָי בְּקִרְבִּי קָרָא עָלַי
מוֹעֵד לִשְׁבֹּר בַּחוּרָי
גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת
בַּת־יְהוּדָה׃

miauit me, ut locutus est domi nus in die furoris sui.

Mem. De excelso misit ignem in oßibus meis, & erudiuit me. Expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorsum. Posuit me desolatam tota die mœrore confectam.

Nun. Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius, conuolutæ sunt, & impositæ collo meo. Infirmata est uirtus mea, dedit me dominus in manu de qua nõ potero surgere. Samech. Abstulit omnes magnificos meos dominus de medio mei, uocauit aduersum me tempus, ut contereret electos meos. Torcular calcauit dominus uirgini filiæ Iuda.

Ain. Idcirco ego plorans,

lit mihi, & quo afflixit (me) dominus in die furoris iræ suæ. De excelso misit ignem in ossa mea & seuijt in ea: extendit rete pedibus meis, & conuertit me retrorsum, posuitq́ me desolatam tota die dolentem. Ligatum est iugum iniquitatũ mearũ super manum eius, & implicatę ascenderunt super collũ meum, fecit corruere robur meum, tradiditq́ domin9 in manus (hostis) unde nõ potero surgere. Cõculcauit omnes magnificos meos dominus in medio mei, uocauit aduersum me tempus ut cõterat iuuenes meos: torcular calcauit dominus in uirgine filia Iehuda. Sup hęc ego ploro,

oculus

ע Ὁ ὀφθαλμός μου κατήγαγεν ὕδωρ, ὅτι ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ ὁ παρακαλῶν με. ὁ ἐπιστρέφων ψυχήν μου. ἐγένοντο οἱ υἱοί μου ἠφανισμένοι. ὅτι ἐκραταιώθη ὁ ἐχθρός.

פ Διεπέτασε σιὼν χεῖρα αὐτῆς. οὐκ ἔστιν ὁ παρακαλῶν αὐτήν. ἐνετείλατο κύριος τῷ ἰακώβ. κύκλῳ αὐτοῦ οἱ θλίβοντες αὐτόν. ἐγενήθη ἱερουσαλὴμ εἰς ἀποκαθημένην ἀνὰ μέσον αὐτῶν.

צ Δίκαιός ἐστι κύριος, ὅτι τὸ στόμα αὐτοῦ παρεπίκρανα. ἀκούσατε δὴ πάντες οἱ λαοὶ καὶ ἴδετε τὸ ἄλγος μου. παρθένοι μου, καὶ νεανίσκοι μου ἐπορεύθησαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ.

ק Ἐκάλεσα γὰρ τοὺς ἐραστάς μου. αὐτοὶ δὲ παρελογίσαντό με. οἱ ἱερεῖς μου.

עַל־אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָּה
עֵינִי עֵינִי יֹרְדָה מַּיִם
כִּי־רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם
מֵשִׁיב נַפְשִׁי הָיוּ ב
בָנַי שׁוֹמֵמִים כִּי ג
גָבַר אוֹיֵב׃

פֵּרְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ
אֵין מְנַחֵם לָהּ צִוָּה
יְהוָה לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו
צָרָיו הָיְתָה יְרוּשָׁלַם
לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם׃

צַדִּיק הוּא יְהוָה
כִּי פִיהוּ מָרִיתִי שׁמ
שִׁמְעוּ־נָא כָל־ הע
הָעַמִּים וּרְאוּ מַכְאֹבִי
בְּתוּלֹתַי וּבַחוּרַי הָלְכוּ
בַשֶּׁבִי׃

קָרָאתִי לַמְאַהֲבַי
הֵמָּה רִמּוּנִי כֹּהֲנַי וּז

& oculus meus deducens aquas. quia longe factus est à me consolator conuertens animam meam, fact. sunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus. Phe. Expandit Sion manus suas, non est qui consoletur eam. Mandauit dominus aduersum Iacob, in circuitu eius hostes eius. Facta est Hierusalem, quasi polluta menstruis inter eos.

Zade. Iustus est dominus, quia os eius ad iracundiã prouocaui. Audite obsecro uniuersi populi, & uidete dolorẽ meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. Cuph. Vocaui amicos meos, & ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei, &

oculus meus, oculus inquam meus deducit aquas, quia elõgatus est à me consolator, cõuertens animam meam: factiq; sunt filij mei desolati, quoniã præualuit hostis. Cum expãderet Zion manus suas, non erat ei consolator: mandauit dominus aduersum Iacob hostibus eius per circuitum eius, factaq; Ierusalem in abominationem inter eos. Iustus est dominus quia os eius exacerbaui: audite igitur omnes populi, & uidete dolorem meũ: uirgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem. Clamaui ad amicos meos, & ipsi deceperunt me: sacerdotes mei &

senes

καὶ οἱ πρεσβύτεροί μου, ἐν τῇ πόλει ἐξέλιπον. ὅτι ἐζήτησαν βρῶσιν αὐτοῖς, ἵνα ἐπιστρέψωσι ψυχὰς αὐτῶν, καὶ οὐκ εὗρον.

ר Ἴδε κύριε, ὅτι θλίβομαι, ἡ κοιλία μου ἐταράχθη. καὶ ἡ καρδία μου ἐστράφη ἐν ἐμοί. ὅτι παραπικραίνουσα, παρεπίκρανα ἔξωθεν. ἠτέκνωσέ με μάχαιρα, ὥσπερ θάνατος ἐν οἴκῳ.

ש Ἀκούσατε δὴ ὅτι στενάζω ἐγώ. οὐκ ἔστιν ὁ παρακαλῶν με. πάντες οἱ ἐχθροί μου ἤκουσαν τὰ κακά μου, καὶ ἐχάρησαν. ὅτι σὺ ἐποίησας. ἐπήγαγες ἡμέραν, ἐκάλεσας καιρόν. ἐγένοντό μοι οἴμοι οἴμοι.

ת Εἰσέλθοι πᾶσα ἡ καρδία αὐτῶν, κατὰ πρόσωπόν σου. καὶ ἐπιφύλλισον αὐτοῖς, ὃν τρόπον ἐποίησαν ἐπιφυλλίδα περὶ πάντων

זְקֵנַי בָּעִיר גָּוָעוּ כִּי
בִקְשׁוּ־אֹכֶל לָמוֹ וי
וְיָשִׁיבוּ אֶת־נַפְשָׁם׃

רְאֵה יְהוָה כִּי־צַר־
לִי מֵעַי חֳמַרְמָרוּ נ
נֶהְפַּךְ לִבִּי בְּקִרְבִּי כִּי
מָרוֹ מָרִיתִי מִחוּץ ש
שִׁכְּלָה־חֶרֶב בַּבַּיִת כ
כַּמָּוֶת׃

שָׁמְעוּ כִּי־נֶאֱנָחָה
אָנִי אֵין מְנַחֵם לִי
כָּל־אֹיְבַי שָׁמְעוּ רָעָתִי
שָׂשׂוּ כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ
הֵבֵאתָ יוֹם־קָרָאתָ
וְיִהְיוּ כָמוֹנִי׃

תָּבֹא כָל־רָעָתָם
לְפָנֶיךָ וְעוֹלֵל לָמוֹ כ
כַּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִי ע
עַל־כָּל־פְּשָׁעָי כִּי־־

senes mei in urbe consumpti sunt: quia quæsierunt cibum sibi, ut refocillarẽt animas suas.

Res. Vide domine, quoniam tribulor, conturbatus est uenter meus. Subuersum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum. Foris interficit gladius, & domi mors similis est.

Sin. Audierunt, quia ingemisco ego, & non est, qui consoletur me. Omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt, quoniam tu fecisti. Adduxisti diem cõsolationis, & fiant similes mei,

Thau. Ingrediatur omne malũ eorũ corã te, & deuindemia eos sicut uindemiasti me

senes mei in urbe expirauerũt, quoniam quæsierunt sibi cibum ut refocillarẽt animã suam. Vide domine, quia angustia est mihi, et uiscera mea cõturbata sunt, atq; subuersum est cor meũ intra me, eò quod rebellãs rebellauerim: foris gladius orbat, & domi quasi mors ipsa. Audierunt quia ingemisco ego, & non est cõsolator mihi: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati sunt quod tu feceris & induxeris diem (quẽ) uocasti: sed erunt sicut ego. Veniat omne malum eorum in conspectum tuum, & facies eis sicut fecisti mihi

propter

τῶν ἁμαρτημάτων μου. ὅτι
πολλοὶ οἱ στεναγμοί μου, καὶ
καρδία μου λυπεῖται.

Κεφ. β. 2.

א Πῶς ἐγνόφωσεν ἐν
ὀργῇ αὐτοῦ κύριος τὴν
θυγατέρα σιὼν, κατέῤῥι-
ψεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς γῆν δό-
ξασμα ἰσραήλ. καὶ οὐκ ἐ-
μνήσθη ὑποποδίου ποδῶν
αὐτοῦ.

ב Ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς θυ-
μοῦ αὐτοῦ κατεπόντισε
κύριος. οὐ φεισάμενος.
πάντα τὰ ὡραῖα ἰακώβ.
καθεῖλεν ἐν θυμῷ αὐτοῦ τὰ
ὀχυρώματα τῆς θυγατρὸς
ἰούδα. ἐκολλήθη εἰς τὴν
γῆν. ἐβεβήλωσε βασιλέ-
αν αὐτοῦ καὶ ἄρχοντας αὐτοῦ.

ג Συνέκλασεν ἐν ὀργῇ
θυμοῦ αὐτοῦ, πᾶν κέρας
ἰσραήλ. ἀπέστρεψεν εἰς τὰ
ὀπίσω δεξιὰν αὐτοῦ ἀπὸ
προσώπου ἐχθροῦ. καὶ ἀνῆ-

נַאֲנָחֹתַי וְלִבִּי
דַוָּי׃

ב

אֵיכָה יָעִיב בְּאַפּוֹ
אֲדֹנָי אֶת־בַּת
צִיּוֹן הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם
אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל
וְלֹא־זָכַר הֲדֹם־רַגְלָיו
בְּיוֹם אַפּוֹ׃

בִּלַּע אֲדֹנָי וְלֹא
חָמַל אֵת כָּל־נְאוֹת
יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ
מִבְצְרֵי בַת־יְהוּדָה
הִגִּיעַ לָאָרֶץ חִלֵּל
מַמְלָכָה וְשָׂרֶיהָ׃

גָּדַע בָּחֳרִי אַף כֹּל
קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הֵשִׁיב
אָחוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי
אוֹיֵב וַיִּבְעַר בְּיַעֲקֹב

propter iniquitates meas. Multi enim gemitus mei, et cor meum mœrens.

Cap. II. Aleph.

Quomodo obtexit caligine in furore ſuo dominus filiam Sion: proiecit de cœlo in terram inclytam Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui. Beth. *Præcipitauit dominus, nec pepercit omnia ſpecioſa Iacob, deſtruxit in furore ſuo munitiones uirginis Iuda, & deiecit in terrã: polluit regnum, & principes eius.* Gimel. *Confregit in ira furoris ſui omne corun Iſraël, auertit retrorſum dexteram ſuã à facie inimici, & ſuc*

propter omnes iniquitates meas: quia multa ſunt ſuſpiria mea, & cor meum mœſtũ eſt.

Cap. II.

Quomodo obſcurat in ira ſua dominus filiã Zion, proiecit de cœlis in terram decorem Iſraël, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorũ in die iræ ſuæ. Perdidit dominus abſq; miſeratione omnia habitacula Iacob, ſubuertit in ira ſua munitiones filiæ Iehuda, & humiliauit uſque ad terram: prophanauit regnum & principes eius. Amputauit in ira furoris omne cornu Iſraël: retraxit retrorſum dexteram ſuam à facie hoſtis, & exar-

ψεν ἐν ἰακὼβ ὡς πῦρ φλόγα, καὶ κατέφαγεν αὐτῆς πάντα τὰ κύκλῳ.

ד Ἐνέτεινε τόξον αὐτοῦ, ὅς ἐχθρὸς ἐστερέωσε δεξιὰν αὐτοῦ ὡς ὑπεναντίοις, καὶ ἀπέκτεινε πάντα τὰ ἐπιθυμήματα τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐν σκηνῇ θυγατρὸς σιὼν. ἐξέχεεν ὡς πῦρ τὸν θυμὸν αὐτοῦ.

ה Ἐγενήθη κύριος ὡς ἐχθρός. κατεπόντισεν ἰσραὴλ. κατεπόντισε πάσας τὰς βάρεις αὐτοῦ. διέφθειρε τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ. καὶ ἐπλήθυνε τῇ θυγατρὶ ἰουδα ταπεινουμένην καὶ τεταπεινωμένην.

ו Καὶ διεπέτασεν ὡς ἄμπελον τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, διέφθειρεν ἑορτὴν αὐτοῦ. ἐπελάθετο κύριος, ἃ ἐποίησεν ἐν σιὼν ἑορτῆς, καὶ σαββάτου. καὶ παρώξυνεν ἐμβριμήματι ὀργῆς αὐτοῦ βασιλέα καὶ ἱερέα, καὶ ἄρχοντα.

כְּאֵשׁ לֶהָבָה אָכְלָה סָבִיב ׃

דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נִצָּב יְמִינוֹ כְּצָר וַיַּהֲרֹג כֹּל מַחֲמַדֵּי־עָיִן בְּאֹהֶל בַּת־צִיּוֹן שָׁפַךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ ׃

הָיָה אֲדֹנָי כְּאוֹיֵב בִּלַּע יִשְׂרָאֵל בִּלַּע כָּל־אַרְמְנוֹתֶיהָ שִׁחֵת מִבְצָרָיו וַיֶּרֶב בְּבַת־יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה ׃

וַיַּחְמֹס כַּגַּן שֻׂכּוֹ שִׁחֵת מוֹעֲדוֹ שִׁכַּח יְהוָה בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אַפּוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן ׃

tendit in Iacob, quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

Daleth. *Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suam quasi hostis, et occidit omne quod pulchrũ erat uisu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quasi ignem indignationem suam.* He. *Factus est dominus uelut inimicus, præcipitauit Israël. Præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.* Vau. *Et dißipauit quasi hortum tentorium suũ, demolitus est tabernaculum suum. Obliuioni tradidit dominus in Sion festiuitatem & sabbatũ, & in opprobrium, & in indignationẽ furoris sui regem & sacerdotẽ.*

sit in Iacob quasi ignis flamma deuorauit per circuitum. Tetendit arcum suum sicut inimicus, cõstituta est dextera eius quasi hostis, & occidit omnia quę concupiscibilia sunt ob oculo, in tabernaculo filiæ Zion effudit quasi ignem furorem suum. Factus est dñs quasi inimicus, & deuorauit Israëlem. absumpsit omnia palatia eiꝰ & dissipauit munitiones eius, atq; multiplicauit in filia Iehuda luctum & lamentum. Et dissipauit sicut (tugurium) horti tuguriũ suum, & perdidit testimonium suum: tradiditq; obliuioni dominus in Zion solennitatẽ & sabbatũ, & execratus est in furore iræ suæ regẽ & sacerdotẽ.

ז Ἀπώσατο κύριος θυσιαστήριον αὐτοῦ. ἀπετίναξεν ἁγίασμα αὐτοῦ. συνέτριψεν ἐν χειρὶ ἐχθροῦ, τεῖχος βαρέων αὐτῆς φωνὴν ἔδωκαν πολέμου ἐν οἴκῳ κυρίου ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς.

ח Ἐλογίσατο κύριος τοῦ διαφθεῖραι τεῖχος θυγατρὸς σιών, τεῖχος θυγατρὸς σιὼν ἐξέτεινε μέτρον, οὐκ ἀπέστρεψε χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ καταπατήματος. καὶ ἐπένθησε τὸ προτείχισμα. καὶ τὸ τεῖχος ὁμοθυμαδὸν ἠσθένησε.

ט Ἐνεπάγησαν εἰς τὴν γῆν πύλαι αὐτῆς. ἀπώλεσε καὶ συνέτριψεν αὐτῆς μοχλοὺς βασιλέα αὐτῆς, καὶ ἄρχοντα αὐτῆς ἐν τοῖς ἔθνεσιν. οὐκ ἔστι νόμος καίγε προφήτης. οὐκ εἶδον ὅρασιν παρὰ κυρίου.

י Ἐκάθισαν εἰς τὴν γῆν

זָנַח אֲדֹנָי מִזְבְּחוֹ נִאֵר מִקְדָּשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיַד־אוֹיֵב חוֹמֹת אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נָתְנוּ בְּבֵית־יְהוָה כְּיוֹם מוֹעֵד׃

חָשַׁב יְהוָה לְהַשְׁחִית חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן נָטָה קָו לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ מִבַּלֵּעַ וַיַּאֲבֶל־חֵל וְחוֹמָה יַחְדָּו אֻמְלָלוּ׃

טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם־נְבִיאֶיהָ לֹא־מָצְאוּ חָזוֹן מֵיְהוָה׃

יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְּמוּ

Saen. Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Tradidit in manus inimici muros turrium eius. Vocem dederunt in domo domini, sicut in die solenni.

Heth. Cogitauit dominus dißipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum suum, et non auertit manum suam à perditione. Luxitq; ante murale, & murus pariter dißipatus est.

Theth. Defixæ sunt in terram portæ eius, perdidit, & cōtriuit uectes eius, regem eius & principes eius in gentibus. Non est lex, & prophetæ eius non inuenerunt uisionem à domino.

Iod. Sederunt in terra,

Dereliquit dominus altare suum, execratus est sanctuarium suum, & tradidit in manū hostis muros palatiorum eius: dederūtq; uocem in domo domini sicut in die solennitatis. Cogitauit dominus dissipare murū filiæ Zion, extendit funiculum, et non reduxit manū suam à dissipatione: ob id luxit antemurale & murus, pariterq; subuersi sunt. Demersæ sunt in terram portę eius, perdidit & confregit uectes ei9: rex eius & principes eius (migrauerūt) ad gentes, & sunt absq; lege, sed & prophetæ eius non inueniūt uisionē à domino. Sederunt in terra,

ἐσιώπησαν πρεσβύτεροι θυγατρὸς σιών. ἀνεβίβασαν χοῦν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. περιεζώσαντο σάκκους. κατήγαγον εἰς γῆν ἀρχηγοὺς παρθένους ἐν ἱερουσαλήμ.

כ Ἐξέλιπον ἐν δάκρυσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. ἐταράχθη ἡ καρδία μου. ἐξεχύθη εἰς τὴν γῆν ἡ δόξα μου, ἐπὶ τὸ σύντριμμα τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μου. ἐν τῷ ἐκλείπειν νήπιον καὶ θηλάζοντα ἐν πλατείαις πόλεως.

ל Ταῖς μητράσιν αὐτῶν εἶπον. ποῦ σῖτος καὶ οἶνος; ἐν τῷ ἐκλύεσθαι αὐτοὺς. ὡς τραυματίας, ἐν πλατείαις πόλεως ἐν τῷ ἐκχεῖσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς κόλπον μητέρων αὐτῶν.

מ Τί μαρτυρήσω σοι, ἢ τί ὁμοιώσω σοι θύγατερ ἱερουσαλήμ; τίς σώσει σε

זִקְנֵי בַת־צִיּוֹן הֶעֱלוּ עָפָר עַל־רֹאשָׁם חָגְרוּ שַׂקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלֹת יְרוּשָׁלִָם׃

כָּלוּ בַדְּמָעוֹת עֵינַי חֳמַרְמְרוּ מֵעַי נִשְׁפַּךְ לָאָרֶץ כְּבֵדִי עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי בֵּעָטֵף עוֹלֵל וְיוֹנֵק בִּרְחֹבוֹת קִרְיָה׃

לְאִמֹּתָם יֹאמְרוּ אַיֵּה דָּגָן וָיָיִן בְּהִתְעַטְּפָם כֶּחָלָל בִּרְחֹבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל־חֵיק אִמֹּתָם׃ מָה־אֲעִידֵךְ מָה אֲדַמֶּה־לָּךְ הַבַּת יְרוּשָׁלִַם מָה א

conticuerunt ſenes filiæ Sion, conſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt cilicijs. Abiecerunt in terra capita ſua uirgines Iuda. Caf. *Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata ſunt uiſcera mea. Effuſum eſt in terra iecur meum ſuper cōtritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus, & lactens in plateis oppidi.* Lamed. *Matribus ſuis dixerunt: ubi eſt triticum & uinum, cum deficerent quaſi uulnerati in plateis ciuitatis, cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum,*

Mem. *Cui comparabo te, uel cui aßimilabo te filia Hieruſalem? Cui adæquabo te,*

conticuerunt ſenes filiæ Zion: impoſuerūt puluerem ſuper caput ſuum, & accincti ſunt ſaccis: depoſuerunt in terram caput ſuum uirgines Ieruſalem. Defecerūt ob lachrymas oculi mei, cōturbata ſūt uiſcera mea, effuſum eſt in terram iecur meum propter contritionem filiæ populi mei, dum deficeret paruulus & ſugens in plateis ciuitatis. Matribus ſuis dixerūt, ubi eſt frumētum & uinum? cum ſcilicet deficerēt ſicut uulnerati in plateis ciuitatis, & cum effunderēt anima eorū in ſinū matrum ſuarum. Quale teſtimoniū feram tibi, & cui aſſimilabo te

καὶ τίς παρακαλέσει σε παρθένος θύγατερ σιών. ὅτι ἐμεγαλύνθη ποτήριον συντριβῆς σου, τίς ἰάσεταί σε.

נ Προφῆταί σου εἴδοσαν σοι μάταια καὶ ἀφροσύνην. καὶ οὐκ ἀπεκάλυψαν ἐπὶ τὴν ἀδικίαν σου, τοῦ ἐπιστρέψαι αἰχμαλωσίαν σου. καὶ εἴδοσάν σοι λήμματα καὶ μάταια ἐξώσματα.

ס Ἐκρότησαν ἐπὶ σὲ χεῖρας πάντες οἱ παραπορευόμενοι ὁδόν. ἐσύρισαν καὶ ἐκίνησαν τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐπὶ τὴν θυγατέρα ἱερουσαλήμ. εἰ αὕτη ἡ πόλις, ἐροῦσι, στέφανος δόξης, εὐφροσύνη πάσης τῆς γῆς;

ע Διήνοιξαν ἐπὶ σὲ στόμα αὐτῶν πάντες οἱ ἐχθροί σου. ἐσύρισαν καὶ ἔβρυξαν ὀδόντας, καὶ εἶπον

אֲשַׁוֶּה־לָּךְ וַאֲנַחֲמֵךְ ב
בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן כִּי־
גָדוֹל כַּיָּם שִׁבְרֵךְ מִי
יִרְפָּא־לָךְ׃

נְבִיאַיִךְ חָזוּ לָךְ ש
שָׁוְא וְתָפֵל וְלֹא־גִלּוּ
עַל־עֲוֹנֵךְ לְהָשִׁיב ש
שְׁבוּתֵךְ וַיֶּחֱזוּ לָךְ מ
מַשְׂאוֹת שָׁוְא רמ
וּמַדּוּחִים׃

סָפְקוּ עָלַיִךְ כַּפַּיִם
כָּל־עֹבְרֵי דֶרֶךְ שָׁרְקוּ
וַיָּנִעוּ רֹאשָׁם עַל־בַּת
יְרוּשָׁלִָם הֲזֹאת הָעִיר
שֶׁיֹּאמְרוּ כְּלִילַת יֹפִי
מָשׂוֹשׂ לְכָל־הָאָרֶץ׃

פָּצוּ עָלַיִךְ פִּיהֶם
כָּל־אֹיְבַיִךְ שָׁרְקוּ וי
וַיַּחַרְקוּ־שֵׁן אָמְרוּ ב

& consolabor te uirgo filia Sion? Magna est enim uelut mare contritio tua, quis medebitur tui? Nun. Prophetæ tui uiderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam prouocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones. Samech. Plauserunt super te manibus omnes transeuntes per uiam, sibilauerunt, & mouerunt capita sua super filiam Hierusalem: Hæccine est urbs, dicentes, pfecti decoris, gaudiũ uniuersæ terræ? Phe. Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui, sibilauerunt & fremuerũt dentibus suis, & dixerũt,

filia Ierusalem? quem proponam tibi ut cõsoler te ô uirgo filia Zion? magna enim est uelut mare contritio tua: & quis sanabit te? Prophetæ tui uiderunt tibi uanũ & insulsum, nec reuelauerũt (ultionem) pro iniquitatibus tuis, ut reducerent captiuitatem tuã: sed uiderunt tibi pphetias uanas & abiectiones. Complo-serunt super te manus omnes prætereuntes uiam, sibilauerũt & mouerunt caput suum super filia Ierusalem (dicentes:) Nunquid hæc est ciuitas, de qua dixerunt: corona pulchritudinis est, & gaudiũ uniuersæ terræ? Aperuerũt super te os suũ omnes inimici tui, sibilauerũt & fremuerũt dentib. dicẽtes:

καταπίομεν αὐτήν. πλὴν αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν προσεδοκῶμεν. εὕρομεν αὐτὴν εἴδομεν.

פ Ἐποίησε κύριος ἃ ἐνεθυμήθη. συνετέλεσε ῥήματα αὐτοῦ, ὃ ἐνετείλατο ἐξ ἡμερῶν ἀρχαίων. καθεῖλε, καὶ οὐκ ἐφείσατο. καὶ ηὔφρανεν ἐπὶ σὲ ἐχθρόν. ὕψωσε κέρας θλιβόντων σε.

צ Ἐβόησε καρδία αὐτῶν πρὸς κύριον, τεῖχη σιών, καταγαγέτω ὡς χειμάῤῥους, δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ δῶς ἔκνηψιν σεαυτῇ μηδὲ σιωπησάτω κόρη ὀφθαλμῶν σου.

ק Ἀνάστηθι ἀδολέσχησαι ἐν νυκτὶ εἰς ἀρχὰς φυλακῆς σου. ἔκχεον ὡς ὕδωρ καρδίαν σου ἀπέναντι προσώπου κυρίου. ἆρον πρὸς αὐτὸν χεῖράς σου περὶ ψυ-

בלענו אך זה היום
שקוינהו מצאנו
ראינו׃

עשה יהוה אשר
זמם בצע אמרתו א
אשר צוה מימי־ ס
קדם הרס ולא חמל
וישמח עליך אויב
הרים קרן צריך׃

צעק לבם אל־אדני
חומת בת־ציון הו
רידי כנחל דמעה
יומם ולילה אל־תתני
פוגת לך אל־תדם
בת עינך׃ קומי
רני בלילה לראש
אשמרות שפכי כמים
לבך נכח פני אדני
שאי אליו כפיך על־

deuorabimus. En ista est dies quã expectabamus, inuenimus, uidimus. Ain. Fecit dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum, quem præceperat à diebus antiquis. Destruxit, & non pepercit, & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum. Zade. Clamauit cor eorum ad dominum super muros filiæ Sion. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. Cuph. Consurge, lauda in nocte in principio uigiliarũ, effunde sicut aquam cor tuum ante cõspectum domini. Leua ad eum manus tuas, pro ani-

Deuorauimus: utique hæc est dies quẽ expectauimus, inuenimus & uidimus. Fecit dominus sicut cogitauit, cõpleuit sermonẽ suum quem præceperat à diebus antiquis, subuertit, & non pepercit: lætificauitq́ꝫ super te hostẽ, & exaltauit cornu inimicorum tuorum. Clamauit cor eorũ ad dominum: murus filię Zion deduc quasi torrens lachrymam die ac nocte, non des intermissionem tibi, neque quiescat pupilla oculi tui. Surge uociferare in nocte, in principio uigiliarum, effunde quasi aquã cor tuũ corã facie domini: leua ad cũ manus tuas propter animas par-

נַפְשׁ עוֹלָלַיִךְ רע
הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בר
בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת׃

רְאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה
לְמִי עוֹלַלְתָּ כֹּה אִם־
תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פִּרְיָם
עֹלְלֵי טִפֻּחִים אִם־ ית
יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ אֲדֹנָי כ
כֹּהֵן וְנָבִיא׃

שָׁכְבוּ לָאָרֶץ חוּצוֹת
נַעַר וְזָקֵן בְּתוּלֹתַי רב
וּבַחוּרַי נָפְלוּ בֶחָרֶב ח
הָרַגְתָּ בְּיוֹם אַפֶּךָ ט
טָבַחְתָּ לֹא חָמָלְתָּ׃

תִּקְרָא כְיוֹם מוֹעֵד
מְגוּרַי מִסָּבִיב וְלֹא
הָיָה בְּיוֹם אַף־יְהוָה
פָּלִיט וְשָׂרִיד אֲשֶׁר
טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֹיְבִי
כִלָּם׃

χῶν νηπίων σου ἐκλυομένων λιμῷ ἀπ᾽ ἀρχῆς πασῶν ἐξόδων.

ר Ἴδε κύριε καὶ ἐπίβλεψον. τίνι ἐπεφύλλισας οὕτως; εἰ φάγωνται γυναῖκες καρπὸν κοιλίας αὐτῶν, ἐπιφυλλίδα ἐποίησε μάγειρος. φονευθήσονται νήπια θηλάζοντα μασούς. εἰ ἀποκτενεῖς ἐν ἁγιάσματι κυρίου ἱερέα, καὶ προφήτην;

ש Ἐκοιμήθησαν εἰς γῆν ἐξόδων, παιδάριον καὶ πρεσβύτης. παρθένοι μου καὶ νεανίσκοι μου ἐπορεύθησαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ, ἀπέκτεινας ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς σου ἐμαγείρευσας οὐκ ἐφείσω.

ת Ἐκάλεσας ὡς εἰς ἡμέραν ἑορτῆς παροικίας μου κυκλόθεν. καὶ οὐκ ἐγένετο ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς κυρίου ἀνασωζόμενος. καὶ καταλελειμμένος, ὡς ἐπεκράτησα, καὶ ἐπλήθυνα ἐχθρούς μου πάντας.

ma paruulorum tuorum, qui fame pereunt in capite omnium compeditorum.

Res. Vide domine & consydera quẽ uindemiaueris ita. Ergo ne comedent mulieres fructum suũ, paruulos ad mensuram palmæ, si occiditur in sanctuario domini sacerdos & propheta? Sin. Iacuerunt in terra foris puer & senex, uirgines meæ, & iuuenes mei ceciderũt in gladio. Interfecisti in die furoris tui, percußisti, nec misertus es.

Thau. Vocasti quasi ad diẽ solennẽ, qui terrerent me de circuitu, & nõ fuit in die furoris domini, qui effugeret, & relinqueretur. Quos educaui et enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

mas paruulorum tuorũ, qui fame exanimati sunt in capite omniũ platearum. Vide domine & aspice cui sic feceris: nũquid deuorabũt mulieres fructũ suum, paruulos infãtulos, nũ occidetur in sanctuario domini sacerdos et propheta? Iacuerũt humi in plateis puer & senex, uirgines meæ & adolescentes mei ceciderũt in gladium, quos occidisti in die iræ tuę, mactasti & non pepercisti. Vocasti quasi ad diem solennem terrores meos undique, & non fuit in die furoris domini qui euaderet aut residuus maneret, quos enim alui & euexi, hos hostis meus consumpsit.

Κεφ. γ. 3. ג

א Ἐγὼ ἀνὴρ ὁ βλέπων
πτωχίαν τῇ ῥάβδῳ θυμοῦ
αὐτοῦ ἐπ' ἐμέ. א Παρέ-
λαβέ με καὶ ἀπήγαγέ με
εἰς σκότος, καὶ οὐ φῶς.
א Πλὴν ἐν ἐμοὶ ἐπέστρε-
ψε χεῖρα αὐτοῦ ὅλην τὴν
ἡμέραν.
ב Ἐπαλαίωσε σάρκα
μου καὶ δέρμα μου. ὀστέα μου
συνέτριψεν. ב Ἀνῳκο-
δόμησε κατ' ἐμοῦ, καὶ ἐκύ-
κλωσε κεφαλήν μου. ב ἐμό-
χθησαν ἐν σκοτεινοῖς.
ב Ἐκάθισέ με ἐν νεκ-
ροῖς αἰῶνος.
ג Ἀνῳκοδόμησε κατ'
ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἐξελεύσομαι.
ἐβάρυνε χαλκόν μου.
ג Καί γε ὅτι κεκράξο-
μαι, καὶ βοήσω. ἀπέφραξε
προσευχήν μου. ג Ἀνῳκο-
δόμησεν ὁδούς μου. ἐνέφραξε

אֲנִי הַגֶּבֶר רָאָה עֳנִי ב
בְּשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ ׃
אוֹתִי נָהַג וַיֹּלַךְ חֹשֶׁךְ
וְלֹא־אוֹר ׃
אַךְ בִּי יָשֻׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ
כָּל־הַיּוֹם ׃
בִּלָּה בְשָׂרִי וְעוֹרִי ש
שִׁבַּר עַצְמוֹתָי ׃
בָּנָה עָלַי וַיַּקַּף רֹאשׁ
וּתְלָאָה ׃
בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי
כְּמֵתֵי עוֹלָם ׃
גָּדַר בַּעֲדִי וְלֹא אֵצֵא
הִכְבִּיד נְחָשְׁתִּי ׃
גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ
שָׂתַם תְּפִלָּתִי ׃
גָּדַר דְּרָכַי בְּגָזִית נת

Cap. III.

EGo uir uidens paupertatē meā in uirga indignationis eius. Aleph. Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem. Aleph. Tantū in me uertit, & cōuertit manum suā tota die. Beth. Vetustā fecit pellem meā, & carnem meam, cōtriuit ossa mea. Beth. Aedificauit in gyro meo, et circūdedit me felle & labore. Beth. In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos. Gimel. Circumædificauit aduersum me, ut nō egrediar, aggrauauit cōpedem meum. Gimel. Sed & cū clamauero & rogauero, exclusit orationem meam. Gimel. Conclusit uias meas lapidib. quadris,

Cap. III.

EGo uir ille qui uidit afflictionē, in uirga furoris eius. Deduxit me & abduxit in tenebras & non in lucem. Et utiq; cōtra me conuertetur, & uertet manum suam (contra me) tota die. Veterascere fecit carnē meam & pellem meam, cōtriuit ossa mea. Aedificauit cōtra me, & circumdedit felle & labore. In tenebris collocauit me, sicut mortuos à seculo. Sepe circumdedit me, ut non ingrediar & aggrauauit uincula mea. Sed & cum clamauero et uociferatus fuero, occludit (aures) ad orationem meam. Sepiuit uias meas lapidibus sectis

& semi-

ξε τρίβους μου. ἐτάραξεν.

ד Ἄρκος ἐνεδρεύουσα. αὐτός μοι ὡς λέων ἐν κρυφαίοις. ד Κατεδίωξεν ἀφεστηκότα, καὶ κατέπαυσέ με. ἔθετό με ἠφανισμένην. ד Ἐνέτεινε τόξον αὐτοῦ καὶ ἐστήλωσέ με ὡς σκοπὸν εἰς βέλος.

ה Εἰσήγαγεν ἐν τοῖς νεφροῖς μου. ἰοὺς φαρέτρας αὐτοῦ. ה ἐγενήθην λόγος παντὶ λαῷ μου. ψαλμὸς αὐτῶν ὅλην τὴν ἡμέραν.

ה Ἐχόρτασέ με πικρίας. ἐμέθυσέ με χολῆς.

ו Καὶ ἐξέβαλε ψήφῳ ὀδόντας μου. ἐψώμισέ με σποδόν.

ו Καὶ ἀπώσατο ἐξ εἰρήνης ψυχήν μου, ἐπελαθόμην ἀγαθά.

ו Καὶ εἶπα ἀπώλετο νῖκός μου. καὶ ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ κυρίου.

נְתִיבֹתַי עִוָּה׃
דֹּב אֹרֵב הוּא לִי אֲרִיה בְּמִסְתָּרִים׃
דְּרָכַי סוֹרֵר וַיְפַשְּׁחֵנִי שָׂמַנִי שֹׁמֵם׃
דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ וַיַּצִּיבֵנִי כַּמַּטָּרָא לַחֵץ׃
הֵבִיא בְּכִלְיוֹתָי בְּנֵי אש
אַשְׁפָּתוֹ׃
הָיִיתִי שְׂחֹק לְכָל־עַמִּי נְגִינָתָם כָּל־הַיּוֹם׃
הִשְׂבִּיעַנִי בַמְּרוֹרִים הִרְוַנִי לַעֲנָה׃
וַיַּגְרֵס בֶּחָצָץ שִׁנָּי הכ
הִכְפִּישַׁנִי בָּאֵפֶר׃
וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נפ
נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה׃
וָאֹמַר אָבַד נִצְחִי ות
וְתוֹחַלְתִּי מֵיְהוָה׃

ſemitas meas ſubuertit.

Daleth. Vrſus inſidians factus eſt mihi: leo in abſcõdito.

Daleth. Semitas meas ſubuertit, & confregit me, poſuit me deſolatam. Daleth. Tetendit arcum ſuum, & poſuit me, quaſi ſignum ad ſagittam.

He. Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ. He. Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum eorum tota die. He. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio. Vou. Confregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere, Vou. Et repulſa eſt anima mea, oblitus ſum bonorum, Vou. Et dixi: perijt finis meus, & ſpes mea à domino.

& ſemitas meas interuertit. Factus eſt mihi urſus inſidians, & leo in latibulis. Vias meas peruertit & diſſipauit me, poſuitq́ me deſolatam. Tetẽdit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignũ ad ſagittam. Immiſit in renes meos filios pharetræ ſuę. Fui in deriſum omni populo meo, & canticũ eorum tota die. Saturauit me amaritudinibus, & inebriauit me abſynthio. Cõminuit lapillis dentes meos, uerſauitq́ue me in cinere. Diſceſſit à pace anima mea, oblitus ſum boni. Et dixi: Perijt robur meum, & ſpes mea à domino.

ז Ἐμνήσθην ἀπὸ πτωχεί-
ας μου, καὶ ἐκ διωγμοῦ. πι-
κρίας μου καὶ χολῆς.
ז Μνεία μνησθήσομαι,
καὶ καταδολεσχήσει ἐπ' ἐ-
μὲ ἡ ψυχή μου. ז Ταύ-
την τάξω εἰς τὴν καρδίαν
μου διὰ τοῦτο ὑπομενῶ.
ח Τὰ ἐλέη κυρίου, ὅτι οὐκ
ἐξέλιπέ με. ὅτι οὐ συνετελέ-
σθησαν οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ.
ח Μεῖνας εἰς τὰς πρωΐ-
ας ἐλέησον κύριε. ὅτι συνε
τελέσθημεν ὅτι συνετελέ-
σθησαν οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ,
καινὰ εἰς τὰς πρωΐας. πολλὴ
ἡ πίστις σου. ח Μερίς μου
καὶ εἶπεν ἡ ψυχή μου, διὰ-
τοῦτο ὑπομενῶ αὐτῷ.
ט Ἀγαθὸς κύριος τοῖς
ὑπομένουσιν αὐτὸν, ψυχῇ
ἣ ζητήσει αὐτὸν ἀγαθόν.
ט Καὶ ὑπομενεῖ καὶ ἡ-
συχάσει εἰς τὸ σωτήριον
τοῦ θεοῦ.

זְכָר־עָנְיִי וּמְרוּדִי לַע
לַעֲנָה וָרֹאשׁ׃
זָכוֹר תִּזְכּוֹר וְתָשׁוֹחַ ע
עָלַי נַפְשִׁי׃
זֹאת אָשִׁיב אֶל־לִבִּי
עַל־כֵּן אוֹחִיל׃
חַסְדֵי יְהוָה כִּי לֹא־
תָמְנוּ כִּי לֹא־כָלוּ רח
רַחֲמָיו׃
חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה
אֱמוּנָתֶךָ׃
חֶלְקִי יְהוָה אָמְרָה נפ
נַפְשִׁי עַל־כֵּן אוֹחִיל לוֹ׃
טוֹב יְהוָה לְקֹוָו לְנֶפֶשׁ
תִּדְרְשֶׁנּוּ׃
טוֹב וְיָחִיל וְדוּמָם ל
לִתְשׁוּעַת יְהוָה׃

טוב

Saen. Recordare pauper tatis & transgreßionis meæ, absynthij & fellis. Saen. Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea. Saen. Hæc recolens in corde meo in deo sperabo. Heth. Misericordiæ domini, quia non sumus cõsumpti, quia non defecerũt miserationes eius. Heth. Noui diluculo, multa est fides tua.

Heth. Pars mea dominus, dixit anima mea, propterea expectabo eum. Theth. Bonus est dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.

Theth. Bonum est præstolari cum silentio salutare dei.

Recordare afflictionis meæ & ærumnæ meæ: absynthij & fellis. Recordando recordabitur atque incuruabitur super me anima mea. Hoc reduco ad cor meum, & ob id sperabo. Ex misericordijs domini est, quod non sumus consumpti: siquidem non defecerunt miserationes eius. Nouæ (exhibentur misericordię) mane & diluculo: magna est fides tua. Pars mea dñs dixit anima mea, propterea sperabo in eum. Bonus est dominus expectantibus eum, & animę quę quærit illũ. Bonus (homo,) expectat & silet ad salutem domini.

ט Ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν, ἐκ νεότητος αὐτοῦ.

י Καθήσεται κατὰ μόνας, καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἦρεν ἐφ' ἑαυτῷ. י Δώσει τῷ παίοντι αὐτὸν σιαγόνα. χορτασθήσεται ὀνειδισμῶν. י Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐκ ἀποστήσεται κύριος.

כ Ὅτι ὁ ταπεινώσας οἰκτηρίσει, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ. כ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ.

כ Καὶ ἐταπείνωσεν υἱοὺς ἄνδρας.

ל Τοῦ ταπεινῶσαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντας δεσμίους γῆς.

ל Τοῦ ἐκκλῖναι κρίσιν ἀνδρὸς, κατέναντι προσώπου ὑψίστου.

ל Καταδικάσαι ἄνθρωπον ἐν τῷ κρίνεσθαι

טוֹב לַגֶּבֶר כִּי־יִשָּׂא עֹל בִּנְעוּרָיו׃

יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם כִּי נָטַל עָלָיו׃

יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה׃

יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה׃

כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדֹנָי׃

כִּי אִם־הוֹגָה וְרִחַם כְּרֹב חֲסָדָיו׃

כִּי לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיַּגֶּה בְּנֵי־אִישׁ׃

לְדַכֵּא תַּחַת רַגְלָיו כֹּל אֲסִירֵי אָרֶץ׃

לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט־גָּבֶר נֶגֶד פְּנֵי עֶלְיוֹן׃

לְעַוֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדֹנָי

Theth. Bonum est uiro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Iod. Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se super se. Iod. Ponet in puluere os suum, si forte sit spes. Iod. Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs. Caf. Quia non repellet in sempiternum dominus. Caf. Quia se abiecit & miserebitur, secũdum multitudinem misericordiarũ suarum. Caf. Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum.

Lamed. Vt cõtereret sub pedib. suis omnes uinctos terræ. Lamed. Vt declinaret iudiciũ uiri, in cõspectu uultus altißimi. Lamed. Vt peruerteret hominem in iudicio suo,

Bonum est uiro, si portet iugum in adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit: quoniã portabit super se. Ponet in puluere os suũ, si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillã, & saturabitur opprobrio. Nõ enim derelinquet dominus in æternum. Quin si dolorem inflixit, miserebit̃ rursum secundum multitudinẽ miserationũ suarum. Nõ enim affligit ex corde suo, & mœrore afficit filios hominum. Vt cõterat sub pedibus suis, omnes uinctos terræ. Vt declinet iudicium uiri coram facie altissimi. Vt fallat hominem in causa sua,

αὐτὸν, κύριος οὐκ εἶπε.

מ Τίς οὕτως εἶπε, καὶ ἐγενήθη κύριος οὐκ ἐνετείλατο. מ Ἐκ στόματος ὑψίστου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν. מ Τί γογγύσει ἄνθρωπος ζῶν ἀνὴρ περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ.

נ Ἐξηρευνήθη ἡ ὁδὸς ἡμῶν καὶ ἠτάσθη, καὶ ἐπιστρέψωμεν ἕως κυρίου. נ Ἀναλάβωμεν καρδίας ἡμῶν ἐπὶ χειρῶν ἡμῶν, ἐν οὐρανῷ.

נ Ἡμαρτήσαμεν, ἠσεβήσαμεν καὶ οὐχ ἱλάσθης.

ס Ἀπεσκέπασας ἐν θυμῷ, καὶ ἀπεδίωξας ἡμᾶς. ἀπέκτεινας καὶ οὐκ ἐφείσω.

ס Ἐπεσκέπασας νεφέλην ἐν σεαυτῷ ἕνεκεν προσευχῆς, καμμῦσαι με, καὶ ἀποσῆναι.

ס Ἔθηκας ἡμᾶς ἐν μέ-

ארני לא ראה ׃
מי־זה אמר ותהי
ארני לא צוה ׃
מפי עליון לא תצא
הרעות והטוב ׃
מה־יתאונן ארם חי
גבר על־חטאו ׃
נחפשה דרכינו ונ
ונחקרה ונשובה עד־
יהוה ׃
נשא לבבנו אל־כפים
אל־אל בשמים ׃
נחנו פשענו ומרינו
אתה לא סלחת ׃
סכתה באף ותרדפנו
הרגת ולא חמלת ׃
סכתה בענן לך מע
מעבור תפלה ׃
סחי ומאוס תשימנו
בקרב

dominus ignorauit.

Mem. Quis est iste qui dixit ut fieret, domino nō iubente? Mem. Ex ore altißimi non egredietur, nec mala, nec bona? Mem. Quid murmurauit homo uiuens, uir pro peccatis suis? Nun. Scrutemur uias nostras, & quæramus, & reuertamur ad dominum. Nun. Leuemus corda nostra, cum manibus ad dominum in cœlos. Nun. Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. Samech. Operuisti in furore, et percussisti, occidisti, nec pepercisti.

Samech. Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio.

Samech. Eradicationē & abiectionem posuisti me in me

dominus non uidet. Quis est iste, qui dixit & factum est, & dominus nō pręcepit? Ergo ex ore altissimi non egredietur mala aut bona. Quid mentitur homo uiuus & uir in peccatis suis? Scrutemur uias nostras & inuestigemus, atque reuertamur ad dominum. Leuemus cor nostrū cum manibus ad deū in cœlos. Nos peccauimus & rebelles fuimus, & tu nō fuisti propitius. Vmbraculum posuisti in ira, & persecutus es nos, occidisti & nō pepercisti. Posuisti tibi umbraculū per nubē ne transiret oratio. Colluuiem & abominationem posuisti me in me

σῳ τῶν λαῶν.
ע Διήνοιξαν ἐφ' ἡμᾶς τὸ
στόμα αὐτῶν πάντες οἱ ἐχθροὶ
ἡμῶν. ע Φόβος, καὶ θάμ
βος ἐγενήθη ἡμῖν. ἔπαρ-
σις καὶ συντριβή. ע Ἀφέ
σεις ὑδάτων κατ' ὀφθαλ-
μούς μου. ἐπὶ τὸ σύντριμμα
τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μου.
פ Ὁ ὀφθαλμός μου κα-
τεπόθη, καὶ οὐ σιγήσομαι
τοῦ μὴ εἶναι ἔκνηψιν. פ Ἕως
οὗ διακύψῃ καὶ ἴδῃ κύριος
ἐξ οὐρανοῦ. פ Ὁ ὀφθαλ-
μός μου ἐπιφυλλιεῖ ἐπὶ τὴν
ψυχήν μου, παρὰ πάσας θυ
γατέρας πόλεως.
צ Θηρεύοντες ἐθήρευ-
σάν με ὡς στρουθίον. πάντες
οἱ ἐχθροί μου δωρεάν.
צ Ἐθανάτωσαν, ἐν λάκ
κῳ ζωήν μου. καὶ ἐπέθηκαν
λίθον ἐπ' ἐμοί. צ Ὑπερε
χύθη ὕδωρ ἐπὶ τὴν κεφα-
λήν μου. εἶπα ἄπωσμαι.

בְּקֶרֶב הָעַמִּים׃
פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל-
אֹיְבֵינוּ׃
פַּחַד וָפַחַת הָיָה לָנוּ
הַשֵּׁאת וְהַשָּׁבֶר׃
פַּלְגֵי־מַיִם תֵּרַד עֵינִי
עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי׃
עֵינִי נִגְּרָה וְלֹא תִדְמֶה
מֵאֵין הֲפֻגוֹת׃
עַד־יַשְׁקִיף וְיֵרֶא יה
יְהוָה מִשָּׁמָיִם׃
עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי
מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי׃
צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר א
אֹיְבַי חִנָּם׃
צָמְתוּ בַבּוֹר חַיָּי וַיַּדּוּ-
אֶבֶן בִּי׃
צָפוּ־מַיִם עַל־רֹאשִׁי
אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי׃

קראתי

dio populorum. Phe. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici. Phe. Formido & laqueus facta est nobis uaticinatio & contritio.

Phe. Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei.

Ain. Oculus meus afflictus est nec tacuit, eo quod nõ esset requies. Ain. Donec respiceret, & uideret deus de cœlis. Ain. Oculus meus deprædatus est animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

Zade. Venatione ceperũt me, quasi auẽ inimici mei gratis. Zade. Lapsa est in lacum uita mea, & posuerunt lapidem super me. Zade. Inundauerunt aquæ super caput meum, dixi, perij.

dio populorum. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici nostri. Pauor et fouea fuit nobis, seductio & confractio. Riuos aquarũ deducet oculus meus, super contritione filiæ populi mei. Oculus meus defluit, & non quiescit, nec sunt intermissiones. Donec aspiciat & uideat dominus de cœlis. Oculus meus fecit (dolorem) animæ meæ, propter omnes filias ciuitatis meæ. Venando uenati sunt me quasi passerem, inimici mei gratis. Concluserunt in lacu uitam meam, & iecerunt lapides in me. Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi, abscisus sum.

ק Ἐπεκαλεσάμην τὸ ὄνομά σου. κύριε ἐκ λάκκου κατωτάτου. ק Φωνῆς μου εἰσήκουσας. μὴ κρύψης τὰ ὦτά σου εἰς τὴν δέησίν μου.

ק Εἰς τὴν βοήθειάν μου ἤγγισας. ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ἐπεκαλεσάμην σε, εἶπάς μοι μὴ φοβοῦ.

ר Ἐδίκασας κύριε πάσας τὰς δίκας τῆς ψυχῆς μου. ἐλυτρώσω τὴν ζωήν μου. ר Ἴδες κύριε τὰς ταραχάς μου, ἔκρινας τὴν κρίσιν μου. ר Εἶδες πᾶσαν τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, καὶ πάντας διαλογισμοὺς ἐν ἐμοί.

ש Ἤκουσας τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν πάντας τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν κατ᾽ ἐμοῦ. ש Χείλη ἐπανισταμένων μοι, καὶ μελέτας αὐτῶν κατ᾽ ἐμοῦ ὅλην τὴν ἡμέραν.

קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת׃
קוֹלִי שָׁמָעְתָּ אַל־תַּעְלֵם אָזְנְךָ לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי׃
קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ אַל־תִּירָא׃
רַבְתָּ אֲדֹנָי רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ חַיָּי׃
רָאִיתָה יְהוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה מִשְׁפָּטִי׃
רָאִיתָה כָּל־נִקְמָתָם כָּל־מַחְשְׁבֹתָם לִי׃
שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהוָה כָּל־מַחְשְׁבֹתָם עָלָי׃
שִׂפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל־הַיּוֹם׃

שבתם

Cuph. Inuocaui nomen tuum domine de lacu nouißimo.

Cuph. Vocem meam audisti, ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.

Cuph. Appropinquasti in die quando inuocaui te, dixisti ne timeas. Res. *Iudicasti domine causam animæ meæ, redemptor uitæ meæ.*

Res. *Vidisti domine iniquitatem illorũ aduersum me, iudica iudicium meum.*

Res. Vidisti omnem furorem, uniuersas cogitatiões eorum aduersum me. Sin. *Audisti opprobria eorum domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.*

Sin. Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.

Inuocaui nomen tuum domine, de puteo inferiori. Vocem meam audisti, ne occultes aurẽ tuam pro respiratione mea atq; clamore meo. Appropinquasti in die qua inuocaui te: dixisti, ne timeas. Iudicasti domine causas animæ meæ, redemisti uitã meam. Vidisti domine incuruationem meam, iudica iudicium meum. Vidisti omnem ultionem eorum, & omnes cogitationes eorũ contra me. Audisti opprobrium eorum domine, et omnes cogitationes eorum contra me. Labia quoque insurgentium contra me, & meditationem eorum aduersum me tota die.

Sessionem

ש Καθέδραν αὐτῶν, καὶ ἀνάστασιν αὐτῶν. ἐπίβλεψον ἐπὶ ὀφθαλμοὺς αὐτῶν.

ת Ἀνταποδώσεις αὐτοῖς ἀνταπόδομα κύριε κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν. ת Ἀποδώσεις αὐτοῖς ὑπερασπισμὸν καρδίας μου. μόχθον ת Σὺ αὐτοὺς καταδιώξεις ἐν ὀργῇ καὶ ἐξαναλώσεις αὐτοὺς ὑπὸ κάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ κύριε.

שִׁבְתָּם וְקִימָתָם הב
הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם׃
תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יה
יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם׃
תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת־לֵב
תַּאֲלָתְךָ לָהֶם׃
תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם
מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה׃

Κεφάλαιον. δ. 4.

ד

Ἀλέφ.

Πῶς ἀμαυρωθήσεται τὸ χρυσίον; ἀλλοιωθήσεται τὸ ἀργύριον τὸ ἀγαθόν; ἐξεχύθησαν λίθοι ἅγιοι, ἐπ᾽ ἀρχῆς πασῶν ἐξόδων.

Βήθ.

Οἱ υἱοὶ σιὼν οἱ τίμιοι οἱ ἐπηρμένοι ἐν χρυσίῳ. πῶς ἐλογίσθησαν εἰς ἀγγεῖα ὀστράκινα, ἔργα χειρῶν κεραμέως.

אֵיכָה יוּעַם זָהָב
יִשְׁנֶא הַכֶּתֶם
הַטּוֹב תִּשְׁתַּפֵּכְנָה א
אַבְנֵי־קֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ ב
כָּל־חוּצוֹת׃

בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים
הַמְסֻלָּאִים בַּפָּז אֵיכָה
נֶחְשְׁבוּ לְנִבְלֵי־חֶרֶשׂ
מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר׃

גם

Sin. Seßionem eorum, & resurrectionem eorum uide, ego sum psalmus eorum.

Thau. Reddes eis uicem domine, iuxta opera manuum suarum. Thau. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Thau. Persequeris in furore tuo, & conteres eos sub cœlis domine.

Cap. IIII. Aleph

QVomodo obscuratum est aurũ, mutatus est color optimus: dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.

Beth. Filij Sion inclyti, & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in uasa testea, opus manuum figuli.

Seſſionem eorum & resurrectionem eorum aspice, ego sum canticũ eorum. Reddes illis retributionẽ domine, secundũ opus manuum eorum. Dabis eis cor obstinatum, & maledictionem tuam (dabis) eis. Persequeris in ira, & delebis eos de sub cœlo domine.

Cap. IIII.

QVomodo obscuratum est aurũ, mutata est (auri) massa bona, & uersi sunt lapides sanctuarij in capita omnium platerum: Filij Zion nobiles, & adornati auro obrizo, q̊modo reputati sunt ueluti uasa testea, & opus manuum figuli.

Etiam

Γιμὲλ.

Καίγε δράκοντες ἐξέδυσαν μασούς. ἐθήλασαν σκύμνους αὐτῶν. θυγατέρας λαοῦ μου εἰς ἀνίατον ὡς στρουθίον ἐν ἐρήμῳ.

Δαλὲθ.

Ἐκολλήθη ἡ γλῶσσα θηλάζοντος πρὸς τὸν φάρυγγα αὐτοῦ ἐν δίψει. νήπια ᾔτησαν ἄρτον. ὁ διώκων οὐκ ἔστιν αὐτοῖς.

Η.

Οἱ ἔσθοντες τὰς τρυφὰς, ἠφανίσθησαν ἐν ταῖς ἐξόδοις, οἱ τιθηνούμενοι ἐπὶ κόκκου περιεβάλλοντο κοπρίας.

Οὐαῦ.

Καὶ ἐμεγαλύνθη ἀνομία θυγατρὸς λαοῦ μου, ὑπὲρ ἀνομίας Σοδόμων τῆς κατεστραμμένης ὥσπερ σπουδῇ, καὶ οὐκ ἐπόνεσαν ἐν αὐτῇ χεῖρας.

גַּם־תַּנִּין חָלְצוּ שַׁד הֵינִיקוּ גּוּרֵיהֶן בַּת־עַמִּי לְאַכְזָר כַּיְעֵנִים בַּמִּדְבָּר׃

דָּבַק לְשׁוֹן יוֹנֵק אֶל־חִכּוֹ בַּצָּמָא עוֹלָלִים שָׁאֲלוּ לֶחֶם פֹּרֵשׂ אֵין לָהֶם׃

הָאֹכְלִים לְמַעֲדַנִּים נָשַׁמּוּ בַּחוּצוֹת הָאֱמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע חִבְּקוּ אַשְׁפַּתּוֹת׃

וַיִּגְדַּל עֲוֹן בַּת־עַמִּי מֵחַטַּאת סְדֹם הַהֲפוּכָה כְמוֹ־רָגַע וְלֹא־חָלוּ בָהּ יָדָיִם׃

זכו

Gimel Sed & lamiæ nuda uerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos. Filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto. Daleth. Adhæſit lingua lactentis ad palatum eius in ſiti, paruuli petierunt panē, et non erat qui frangeret eis.

He. Qui ueſcebantur uoluptuoſe, interierunt in uijs, qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.

Vou. Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubuerſa eſt in momento, & non ceperunt in ea manus.

Etiam dracones extraxerunt mammam, & lactauerūt catulos ſuos, filia autem populi mei (ſimilis eſt) crudeli & ſtruthionibus in deſerto. Nam adhęſit lingua ſugentis ad palatum eius prę ſiti: paruuli petierunt panem, & non erat qui eis diuideret. Qui comederūt delicatiſſima deuaſtati ſunt in plateis: & qui fuerūt educati in coccineo (ueſtimento,) amplexati ſunt ſtercora. Et maior fuit iniquitas filiæ populi mei, quàm peccatum Sedomæ, quæ ſubuerſa eſt quaſi in momento, & non adhibitæ ſunt ei manus.

Candidiores

Ζαΐ.

Ἐκαθαριώθησαν ναζηραῖοι αὐτῆς. ὑπὲρ χιόνα ἔλαμψαν. ὑπὲρ γάλα ἐτυρώθησαν, ὑπὲρ λίθου σαπφείρου τὸ ἀπόσπασμα αὐτῶν.

Ηθ.

Ἐσκότασεν ὑπὲρ ἀσβόλην τὸ εἶδος αὐτῶν. οὐκ ἐπεγνώσθησαν ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. ἐπάγει δέρμα αὐτῶν ἐπὶ τὰ ὀστέα αὐτῶν, ἐξηράνθησαν, ἐγενήθησαν ὥσπερ ξύλον.

Τὴθ.

Καλοὶ ἦσαν οἱ τραυματίαι ῥομφαίας, ἢ οἱ τραυματίαι λιμοῦ. ἐπορεύθησαν ἐκκεκεντημένοι ἀπὸ γεννημάτων ἀγρῶν.

Ἰώδ.

Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων ἥψησαν τὰ παιδία αὐτῶν, ἐγενήθησαν εἰς βρῶσιν αὐταῖς ἐν τῷ συντρίμματι τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μου.

זַכּוּ נְזִירֶיהָ מִשֶּׁלֶג צַחוּ מֵחָלָב אָדְמוּ עֶצֶם מִפְּנִינִים סַפִּיר גִּזְרָתָם׃

חָשַׁךְ מִשְּׁחוֹר תָּאֳרָם לֹא נִכְּרוּ בַּחוּצוֹת צָפַד עוֹרָם עַל־עַצְמָם יָבֵשׁ הָיָה כָעֵץ׃

טוֹבִים הָיוּ חַלְלֵי־חֶרֶב מֵחַלְלֵי רָעָב שֶׁהֵם יָזֻבוּ מְדֻקָּרִים מִתְּנוּבֹת שָׂדָי׃

יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בִּשְּׁלוּ יַלְדֵיהֶן הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ בְּשֶׁבֶר בַּת־עַמִּי׃

Saen. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.

Heth. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum oßibus, aruit, & facta est quasi lignũ.

Theth. Melius fuit occisis gladio, quã interfectis fame: quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.

Iod. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos, facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.

Cãdidiores fuerũt Nazaræi eius niue, nituerunt præ lacte, rubuerũt ossa (eorum) supra gemmas, (& quasi) sectio eorum esset ex saphiro. Caligauit supra nigredinem forma eorum, et non sunt agniti in plateis: adhęsit cutis eorum ossi eorum, exaruit & facta est quasi lignum. Meliores (æstimati) fuerunt qui gladio corruerunt, quàm qui fame interierunt: quia isti perfusi sunt (sanguine) perfossi ob (defectum) fructuum campi. Manus mulierum misericordium coxerunt infantulos suos, fueruntq́ in refectionem earum in contritione filiæ populi mei.

Χάφ.

Συνετέλεσε κύριος θυμὸν αὐτοῦ. ἐξέχεε θυμὸν ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ ἀνῆψε πῦρ ἐν σιὼν καὶ κατέφαγε τὰ θεμέλια αὐτῆς.

Λαμέδ.

Οὐκ ἐπίστευσαν βασιλεῖς γῆς, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. ὅτι εἰσελεύσεται ἐχθρὸς, καὶ ἐκθλίβων διὰ τῶν πυλῶν ἱερουσαλήμ.

Μήμ.

Ἐξ ἁμαρτιῶν προφητῶν αὐτῆς, ἀδικιῶν ἱερέων αὐτῆς, τῶν ἐκχεόντων αἷμα δίκαιον ἐν μέσῳ αὐτῆς.

Νοῦν.

Ἐσαλεύθησαν οἱ ἐγρήγοροι αὐτῆς ἐν ταῖς ἐξόδοις. ἐμολύνθησαν ἐν αἵματι. ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς, ἥψατο ἐνδυμάτων αὐτῶν.

כִּלָּה יְהוָה אֶת־חֲמָתוֹ שָׁפַךְ חֲרוֹן אַפּוֹ וַיַּצֶּת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסוֹדֹתֶיהָ ׃

לֹא הֶאֱמִינוּ מַלְכֵי־אֶרֶץ וְכֹל יֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי יָבֹא צַר וְאוֹיֵב בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלָם ׃

מֵחַטֹּאת נְבִיאֶיהָ עֲוֹנוֹת כֹּהֲנֶיהָ הַשֹּׁפְכִים בְּקִרְבָּהּ דַּם צַדִּיקִים ׃

נָעוּ עִוְרִים בַּחוּצוֹת נְגֹאֲלוּ בַּדָּם בְּלֹא יוּכְלוּ יִגְּעוּ בִּלְבֻשֵׁיהֶם ׃

Caph. Compleuit dominus furorem suũ, effudit iram indignationis suæ. Et succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

Lamed. Non crediderunt reges terræ, & uniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis, et inimicus per portas Hierusalem.

Mem. Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinẽ iustorũ. Nun. Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine. Cumq; non possent intrare, tenuerunt lacinias suas.

Compleuit dominus furorem suum, effudit iram indignatiõis suæ, & incendit ignẽ in Zion, qui deuorauit fundamenta eius. Non crediderunt reges terræ & omnes habitatores orbis, quod ingrederetur aduersarius & hostis ꝑ portas Ierusalem. Propter peccata prophetarum eius, & ob iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum. Moti sunt cæci in plateis, polluti sunt a sanguine, nec potuerunt ut contingerent uestes eorum.

Σαμέχ.

Ἀπόστητε ἀκαθάρτων, καλέσατε αὐτούς. ἀπόστητε ἀπόστητε, μὴ ἅπτεσθε. ὅτι ἀνήφθησαν, καί γε ἐσαλεύθησαν. εἴπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι οὐ μὴ προσθῶσι τοῦ παροικεῖν.

Αἴν.

Πρόσωπον κυρίου μερὶς αὐτῶν. οὐ προσθήσει ἐπιβλέψαι αὐτοῖς. πρόσωπον ἱερέων οὐκ ἔλαβον. προφήτας οὐκ ἠλέησαν.

Φη.

Ἔτι ὄντων ἡμῶν ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν. μάταια ἀποσκοπευόντων ἡμῶν. Σαδῆ.

Ἀπεσκοπεύσαμεν εἰς ἔθνος, οὐ σῶζον. ἐθηρεύσαμεν μικροὺς ἡμῶν, τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν.

סוּרוּ טָמֵא קָרְאוּ לָמוֹ סוּרוּ סוּרוּ אַל־תִּגָּעוּ כִּי נָצוּ גַּם־ נ נָעוּ אָמְרוּ בַּגּוֹיִם לֹא יוֹסִיפוּ לָגוּר׃

פְּנֵי יְהוָה חִלְּקָם ל לֹא יוֹסִיף לְהַבִּיטָם פְּנֵי כֹהֲנִים לֹא נָשָׂאוּ זְקֵנִים לֹא חָנָנוּ׃

עוֹדֵינָה תִּכְלֶינָה עֵינֵינוּ אֶל־עֶזְרָתֵנוּ ת הָבֶל בְּצִפִּיָּתֵנוּ צִפִּינוּ אֶל־גּוֹי לֹא יוֹשִׁעַ׃

צָדוּ צְעָדֵינוּ מִלֶּכֶת בִּרְחֹבֹתֵינוּ קָרַב קִצֵּנוּ מָלְאוּ יָמֵינוּ כִּי־בָא קִצֵּנוּ׃

קלים

Samech. Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere. Iurgati quippe sunt & commoti, dixerunt inter gentes, non addet ultra, ut habitet in eis.

Ain. Facies domini diuisit eos, nõ addet ut respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerũt, neq; senum miserti sunt.

Phe. Cum adhuc subsisteremus defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum uanum, cum respiceremus attenti ad gentẽ, quæ saluare nos nõ poterat. Zade. Lubricauerũt uestigia nostra in itinere platearũ nostrarũ, appropinquauit finis noster, cõpleti sunt dies nostri, quia uenit finis noster.

Discedite polluti clamauerunt ad eos, discedite discedite, & nolite tangere, quoniam auolauerũt & amoti sunt: dixerunt in gentibus, non addent ut inhabitent. Ira domini diuisit eos, & non adiecit ut aspiceret eos: facies sacerdotum non sunt uenerati, nec miserti sunt senũ. Cum adhuc essemus (in dño nostro) defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum uanum: & cum circumspiceremus, spectauimus ad gentem quæ saluare non poterat. Insidiati sunt gressibus nostris, ne ambularemus in plateis nostris: accessit finis noster, impleti sunt dies nostri quoniam uenit finis noster.

Κώφ.

Ἤγγικεν ὁ καιρὸς ἡμῶν. ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι ἡμῶν, πάρεστιν τὸ πέρας ἡμῶν. κοῦφοι ἐγένοντο οἱ διώκοντες ἡμᾶς ὑπὲρ ἀετοὺς οὐρανοῦ, ἐπὶ τῶν ὀρέων ἐξήφθησαν. ἐν ἐρήμῳ ἐνήδρευσαν ἡμᾶς.

Ρῆς.

Πνεῦμα προσώπου ἡμῶν χριστὸς κύριος συνελείφθη ἐν ταῖς διαφοραῖς ἡμῶν, οὗ εἴπαμεν ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Σεν.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου θύγατερ ἰδουμαίας, ἡ κατοικοῦσα ἐπὶ γῆς, καίγε ἐπὶ σὲ διελεύσεται τὸ ποτήριον κυρίου, μεθυσθήσῃ, καὶ ἀποχεεῖς.

Θαῦ.

Ἐξέλιπεν ἡ ἀνομία σου θύγατερ σιών, οὐ προσθήσει ἐπὶ τοῦ ἀποικίσαι σε. ἐπεσκέψατο ἀνομίας σου θύγατερ σιών. ἀπεκάλυψεν ἐπὶ τὰ ἀσεβήματά σου.

קַלִּים הָיוּ רֹדְפֵינוּ
מִנִּשְׁרֵי שָׁמָיִם עַל־
הֶהָרִים דְּלָקֻנוּ בַּמִּדְבָּר
אָרְבוּ לָנוּ׃

רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ
יְהוָה נִלְכַּד כש
בִּשְׁחִיתוֹתָם אֲשֶׁר א
אָמַרְנוּ בְּצִלּוֹ נִחְיֶה
בַגּוֹיִם׃

שִׂישִׂי וְשִׂמְחִי בַּת־
אֱדוֹם יוֹשֶׁבֶת בְּאֶרֶץ ע
עוּץ גַּם־עָלַיִךְ תַּעֲבָר־
כּוֹס תִּשְׁכְּרִי וְתִתְעָרִי׃

תַּם־עֲוֹנֵךְ בַּת־צִיּוֹן
לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתֵךְ
פָּקַד עֲוֹנֵךְ בַּת־אֱדוֹם
גִּלָּה עַל־חַטֹּאתָיִךְ׃

Cuph. Velociores fuerũt persecutores nostri aquilis cœli, super mõtes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis. Res. Spiritus oris nostri, Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, in umbra tua uiuemus in gentibus. Sin. Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus. Ad te quoq; perueniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

Thau. Completa est iniquitas tua filia Sion, nõ addet ultra, ut transmigret te. Visitabit iniquitatẽ tuam filia Edom, discooperiet peccata tua.

Leuiores fuerunt persecutores nostri aquilis cœli: in mõtibus ipsis persecuti sunt nos, & in solitudine posuerũt insidias nobis. Spiritus narium nostrorũ Christus domini captus est in retibus eorũ: de quo diximus, in umbra eius uiuemus inter gentes. Gaude & lætare filia Aedom, quæ habitas in terra Vz: etiam per te transibit calix, inebriaberis & denudaberis. Completa est iniquitas tua ô filia Zion, non adijciet ut te transmigret: uisitauit iniquitatem tuam filia Aedom, & discooperui peccata tua.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΙΕΡΕμίου τοῦ προφήτου.

Μνήσθητι κύριε, ὅτι ἐγενήθη ἡμῖν· ἐπίβλεψον καὶ ἴδε τὸν ὀνειδισμὸν ἡμῶν. κληρονομία ἡμῶν μετεστράφη ἀλλοτρίοις. οἱ οἶκοι ἡμῶν ξένοις. Ὀρφανοὶ ἐγενήθημεν. οὐκ ὑπάρχει πατήρ. μητέρες ἡμῶν, ὡς αἱ χῆραι. ὕδωρ ἡμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἐπίομεν. ξύλα ἡμῶν ἐν ἀλλάγματι ἦλθον ἐπὶ τὸν τράχηλον ἡμῶν, ἐδιώχθημεν, ἐκοπιάσαμεν οὐκ ἀνεπαύθημεν. αἴγυπτος ἔδωκε χεῖρα, ἀσσοὺρ εἰς πλησμονὴν αὐτῶν. οἱ πατέρες ἡμῶν ἥμαρτον, καὶ οὐχ ὑπάρχουσιν. ἡμεῖς τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ὑπέσχομεν. δοῦλοι ἐκυρίευσαν ἡμῶν, λυτρούμενος οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

זְכֹר יְהוָה מֶה־הָיָה
לָנוּ הַבִּיטָה וּרְאֵה
אֶת־חֶרְפָּתֵנוּ׃ נַחֲלָתֵנוּ
נֶהֶפְכָה לְזָרִים בָּתֵּינוּ
לְנָכְרִים׃ יְתוֹמִים ה
הָיִינוּ וְאֵין אָב אמ
אִמֹּתֵינוּ כְּאַלְמָנוֹת׃
מֵימֵינוּ בְּכֶסֶף שָׁתִינוּ
עֵצֵינוּ בִּמְחִיר יָבֹאוּ׃
עַל־צַוָּארֵנוּ נִרְדָּפְנוּ
יָגַעְנוּ לֹא הוּנַח־לָנוּ׃
מִצְרַיִם נָתַנּוּ יָד אַשּׁוּר
לִשְׂבֹּעַ לָחֶם׃
אֲבֹתֵינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם
וַאֲנַחְנוּ עֲוֹנֹתֵיהֶם סב
סָבָלְנוּ׃

עֲבָדִים מָשְׁלוּ בָנוּ
פֹּרֵק אֵין מִיָּדָם׃

בנפשנו

ORATIO.

Recordare domine, q̃d acciderit nobis, intuere & respice opprobrium nostrum. Hæreditas nostra uersa est ad alienos, domus nostræ ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi uiduæ. Aquã nostrã pecunia bibimus, ligna nostra precio cõparauimus. Ceruicibus nostris minabamur, laßis nõ dabatur requies. Aegypto dedimus manum, & Aßyrijs, ut saturaremur pane. Patres nostri peccauerunt, & non sunt, & nos iniquitates eorum portauimus. Serui dominati sunt nostri, non fuit, qui redimeret de manu eorũ.

ORATIO.

Recordare domine quid acciderit nobis, aspice & uide opprobrium nostrum. Hęreditas nostra uersa est ad extraneos, & domus nostrę ad alienigenas. Pupilli facti sum9 absque patre, & matres nostræ sunt quasi uiduæ. Aquas nostras p pecunia bibimus, & ligna nostra pro precio ueniunt. In ceruice nostra persecutionẽ passi sumus, lassati sumus, & non est nobis facta requies. Aegypto dedimus manum & Assur ut saturaremur panibus. Patres nostri qui peccauerunt non sunt, & nos iniquitates eorum sustinemus. Serui dñati sunt nostri, & nõ est q eruat de manu eorũ.

ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν εἰσοί-
σομεν ἄρτον ἡμῶν, ἀπὸ
προσώπου ῥομφαίας τῆς ἐρή-
μου. Τὸ δέρμα ἡμῶν, ὡς
κλίβανος ἐπελιώθη. συνε-
σπάσθησαν ἀπὸ προσώπου
καταιγίδων λιμοῦ. γυναῖ-
κας ἐν σιὼν ἐταπείνωσαν,
παρθένους ἐν πόλεσιν ἰούδα.
ἄρχοντες ἐν χερσὶν αὐτῶν
ἐκρεμάσθησαν. πρεσβύτε-
ροι οὐκ ἐδοξάσθησαν, ἐκλεκ-
τοὶ κλαυθμὸν ἀνέλαβον.
καὶ νεανίσκοι ἐν ξύλῳ ἠσθέ-
νησαν: Καὶ πρεσβῦται ἀ-
πὸ πύλης κατέπαυσαν.
Κατέλυσε χαρὰ καρδίας
ἡμῶν. ἐκλεκτοὶ ἐκ ψαλ-
μῶν αὐτῶν κατέπαυσαν.
ἐστράφη εἰς πένθος ὁ χο-
ρὸς ἡμῶν ἔπεσεν ὁ στέφανος
ἡμῶν τῆς κεφαλῆς. Οὐαὶ
δὲ ἡμῖν, ὅτι ἡμάρτομεν.

בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ
מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר׃
עוֹרֵנוּ כְּתַנּוּר נִכ
נִכְמָרוּ מִפְּנֵי זַלְעֲפוֹת
רָעָב׃ נָשִׁים בְּצִיּוֹן
עִנּוּ בְּתֻלוֹת בְּעָרֵי יְה
יְהוּדָה׃ שָׂרִים בְּיָדָם
נִתְלוּ פְּנֵי זְקֵנִים לֹא
נֶהְדָּרוּ׃ בַּחוּרִים ט
טְחוֹן נָשָׂאוּ וּנְעָרִים
בָּעֵץ כָּשָׁלוּ׃ זְקֵנִים
מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּח
בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם׃
שָׁבַת מְשׂוֹשׂ לִבֵּנוּ
נֶהְפַּךְ לְאֵבֶל מְחֹלֵנוּ׃
נָפְלָה עֲטֶרֶת רֹאשֵׁנוּ
אוֹי־נָא לָנוּ כִּי חָט
חָטָאנוּ׃

In animabus nostris afferebamus panem nobis, à facie gladij in deserto. Pellis nostra quasi clibanus exusta est, à facie tempestatum fàmis. Mulieres in Sion humiliauerunt, & uirgines in ciuitatibus Iuda. Principes manu suspensi sunt, facies senũ nõ erubuerũt. Adolescẽtib. impudice abusi sunt, & pueri in ligno corruerunt. Senes defecerunt de portis, iuuenes de choro psallentiũ. Defecit gaudiũ cordis nostri, uersus est in luctũ chorus noster. Cecidit corona capitis nostri, uæ nobis, quia peccauimus.

In (periculo) animæ nostræ afferimus panẽ nostrum, propter gladiũ deserti. Pelles nostræ quasi clibanus denigratæ sunt propter horrorem famis. Mulieres ipsas humiliauerunt in Zion, atq; uirgines in ciuitatib. Iehuda. Principes per manum eorũ suspensi sunt, & facies senum non sunt honoratæ. Adolescentes ad molendum sustulerunt, & pueri in ligno corruerũt. Senes de porta defecerũt, et iuuenes de cãtico suo. Cessauit gaudium cordis nostri, uersus est in luctũ chorus noster. Cecidit corona capitis nostri: uæ nunc nobis q̃a peccauimus.

Propterea

περὶ τούτου ἐγενήθη ὀδύ-
νη ὀδυνηρὰ ἡ καρδία ἡ-
μῶν. περὶ τούτου ἐσκό-
τησαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.
ἐπ' ὄρος σιὼν, ὅτι ἠφα-
νίσθη, ἀλώπεκες διῆλθον
ἐν αὐτῇ. σὺ δὲ κύριε εἰς αἰ-
ῶνα κατοικήσεις. ὁ θρόνος
σου, εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.
ἵνα τί εἰς νῖκος ἐπιλήσῃ ἡ-
μῶν. καταλείψει ἡμᾶς εἰς
μακρότητα ἡμερῶν. ἐπίστρε
ψον ἡμᾶς κύριε πρὸς σὲ, καὶ
ἐπιστραφησόμεθα. Καὶ ἀ-
νακαίνισον ἡμέρας ἡμῶν
καθὼς ἔμπροσθεν, ὅτι ἀπω-
θούμενος ἀπώσω ἡμᾶς ὠρ
γίσθης ἐφ' ἡμᾶς ἕως σφό-
δρα.

Τέλος θρήνων ἱερεμίου.

עַל־זֶה הָיָה דָוֶה לִבֵּנוּ
עַל־אֵלֶּה חָשְׁכוּ עֵי
עֵינֵינוּ׃ עַל הַר־צִיּוֹן
שֶׁשָּׁמֵם שׁוּעָלִים הִל
הִלְּכוּ־בוֹ׃ אַתָּה יְהוָה
לְעוֹלָם תֵּשֵׁב כִּסְאֲךָ ל
לְדוֹר וָדוֹר׃ לָמָּה
לָנֶצַח תִּשְׁכָּחֵנוּ תַּעַזְבֵנוּ
לְאֹרֶךְ יָמִים׃

הֲשִׁיבֵנוּ יְהוָה א
אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ
יָמֵינוּ כְּקֶדֶם׃

כִּי אִם־מָאֹס מְא
מְאַסְתָּנוּ קָצַפְתָּ עָלֵינוּ
עַד־מְאֹד׃

HIERON.

Propterea mœstum factū est in dolore cor nostrū, ideo contenebrati sunt oculi nostri. Propter montem Sion, quia disperijt, uulpes ambulauerunt in eo. Tu autem domine in æternum permanebis, solium tuum in generatione, & generationem. Quare in perpetuum obliuisceris nostri, derelinques nos in longitudine dierū. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur, innoua dies nostros, sicut à principio. Sed proijciens repulisti nos, iratus es contra nos uehementer.

FINIS.

MVNST.

Propterea factum est mœstum cor nostrum, & ob ista contenebrati sunt oculi nostri. Super montem Zion, qui desolatus est, ambulauerunt uulpes. Tu autem domine in æternū manebis, & solium tuum (durabit) in generationem & generationem. Quare in perpetuū obliuisceris nostri, derelinquis nos in longitudinem dierum. Conuerte nos domine ad te & cōuertemur, innoua dies nostros sicut ab antiquo. Sed repudiando repudiasti nos, iratus es cōtra nos uehementer.

FINIS.

Dauid Kyberus candido lectori S.

PRudenter omnino, ac uerißime à Salomone regum omniũ sapientißimo dictum est, candide lector, אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא יֶחֱטָא hoc est, non est homo qui non peccet. Quẽadmodum enim nemo uel sanctißimus, ad eam uirtutis perfectionem peruenit, quam uel ipse in se desideraret, uel lex dei ab eo exigeret, quin in plurimis subinde delinqueret: ita sane nihil adeò absolutum mortales cõficiunt, quod ex omni parte (ut ille dicebat) beatum, integrum, & ab omni errore prorsus remotum existimari poßit. Id cum in omnibus hominum laboribus, tum uero in typographicis uel maxime locum habere, nemo sanæ mentis & qui illos perspectos habeat, facile inficiabitur. Proinde sciat humanus lector libellos hos nostros nobis absentibus Basileæ excusos fuisse hoc anno 1552. quo tempore nos Argentinæ uersati sumus, ita ut propter locorum distantiam, quæ excudebantur uidere & emendare minime licuerit. Quæ omnia eò mihi dicuntur, ut intelligat candidus lector facile fieri potuisse, ut quamplurima cõmitterentur errata. Cæterum ubi primũ exemplar excusum ad me allatum fuit, percurri diligenter, ac annotaui errata, ea quidẽ quæ lectorem remorari possent. Rogo autem humanum lectorẽ ut ignoscat tam mihi quam Typographo, & in bonam nostros labores interpretetur, quos sane nulla alia de causa ambo suscepimus, quàm ut studia literarum pia iuuaremus. Quod si coniunctis operi huic incumbere licuisset, proculdubio absolutius & paucioribus cum erratis in lucem prodijsset. Hæc cãdide & obiter indicare placuit. Nunc quo pacto errata emendanda sint paucis accipe, & linguarum pia studia & amplectere & nobiscũ promouere ne desine. Vale.

In epistola dedicatoria. a.2.fac.2.linea.5.le= ge insigni.a.4.fac.2.lin.8.Argentinensis.a.6.fac.2.lin.4.Ar= gentinensi diu. In præfatione ad lectorẽ. a.5.fac.1. lin.19.lege quidem.a.5.fac.2.lin.24.reliqua.a.6.fac.1.lin.23. ornemus. Errata primi libri. Fol.1.lin.2.minimæ.fol.10. lin.3.quidam.fol.13.lin.4.delendum,litera.fol.13.lin.10.Koph fol.14.lin.6.efferri.fo.14.lin.8. הגרון fol.14.lin.10.confi= cta.fol.23.lin.14. ב fol.25.lin.5.collocatum. fol.34.lin.18. adde post literas,habeat.fol.35.lin.16.futuro.fol.45.lin.5.mo= dos. fol.46.lin.2.uisitare. fol.46.lin.9.adde post ut שַׁמֵּר fol.48.lin.15. hæc.fol.50.lin.1.tertia.fol.50.linea 3.prima. fol.50.lin.4.tertia.fol.50.lin.6.prima. fol.51.lin.16.commu= nis.fol.52.lin.9.singulari.fol.52.linea 10.plurali communis. fol.53.lin.16.idq́;.fol.63.lin.17.Coniunctum erit.fol.70.linea 9.& 10.Absolutus פָּקוֹד Cum literis bachlam, quæ gerũdia faciunt &c.fol.80.lin.19.deleatur,non.fol.102.lin.14.in fine lineæ,zere. fol.108.linea 14.feci.fol.112.linea 19.cum ka= metz &c. fol.117.linea 11. תְּמוּרַת fol.129.linea 3.qua. fol.139.linea 5.adiuuet.fol.141.linea 8. קָדוֹשׁ fol.145.li= nea 2.Millah. Errata libri secundi. Fol.169.linea 16. יָבִי fol.174.linea 16 & 17. acceſſerint, retinent, folio 180.linea 17.lamed.fol.183.linea 8. הִנֵּה fol.188.linea 13. וַיִּרְשׁוּ fol.189.linea 3. וְאֶבְיוֹת fol.189.linea 8. וְאָבִי fol.189.linea 13. וֵאלֹהִים fol.192.linea 13. וַיִּשְׁתַּחוּ Fol.193.linea 16. שִׁבְּבָה fol.201.linea 4.adde;Numeri 20.

Errata libri tertij. Fo. 3. linea 1. tertij. fol. 7. lin. 15. fungi-
tur. fol. 20. lin. 8. uocauit. fol. 27. linea 1. addatur post numerum
24. מִשְׁעֹנִי fol. 27. linea 6. cum. fol. 38. linea 14. addatur
post Israel, eò. fol. 44. linea 12. dominos. fol. 64. lin. 7. דּוֹדִי
fol. 64. lin. 15. מִדְבַּר fol. 69. lin. 18. Iad hoc est manus, fol. 71.
lin. 10. derisionem. fol. 73. lin. 5. peccatum peccauit: fol. 74. li-
nea 15. instabilis, fol. 75. lin. 15. adde plurale, fol. 85. lin. 18 Vo
culæ, fol. 98. lin. 10. יָשִׁיחַ fol. 106. lin. 1. לְרַגְלֵיהֶ fol.
114. lin. 10. prouectioribus, fol. 120. li. 2. habeat, fol. 133. li. 16.
duodecim, fol. 140. lin. 7. quod includat he &c. fol. 147. lin. 10.
dagessatur, fol. 160. lin. 12. tractaui, fol. 160. lin. 16. uersabitur,
fol. 169. lin. 20. ut scin. fol. 170. lin. 9. quod, fol. 172. lin. 6. &,
fol. 173. lin. 19. dextrum latus, fol. 174. lin. 8. id est, fol. 175. lin.
16. deuorauit, fol. 182. lin. 16. humiliatam, fol. 184. lin. 9. שִׁפְחָה
fol. 189. lin. 12. ille, fol. 190. lin. 3. murū, fol. 195. lin. 16. prima,
fol. 196. lin. 13. prophetiā, fol. 198. lin. 19. Ergo, fol. 202. li. 10.
saccum, fol. 203. lin. 19. בְּעֵשֶׂת fol. 209. lin. 11. יַעֲבוֹר fol.
219. lin. 13. minus, fol. 250. lin. 6. adde, zere, fol. 250. li. 7. Nun
fol. 255. lin. 13. frusta, fol. 256. lin. 12. punctatio, fol. 262. li. 1. con
iugentur, fol. ibidē lin. 11. &, fol. 262. lin. 19. nimirū he præcedē
te &c. fol. 271. lin. 14. repetenda, fol. 282. lin. 8. segol, fol. 301.
lin. 10. uti, fol. 306. lin. 10. צֵרֵה fol. 317. lin. 5. apocopen, fol.
321. lin. 5. educere, fol. 334. lin. 18. nun, fol. 336. lin. 1. tamen, fol.
347. lin. 11. causæ, fol. 356. lin. 6. בְּשַׁחִיתוֹתָם fol. 376. li. 9.
adde post Iod, in futuro Kal cōiugentur, &c. fol. 380. li. 2. fere.

FINIS.

Summa [illegible]

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm